

PASTORALNA PSIHOLOGIJA

J. N. Slankamenac

ESDEA

Knjižni niz
UDŽBENICI

Nakladnik
ESDEA d.o.o.
za
ADVENTISTIČKI TEOLOŠKI
FAKULTET U MARUŠEVCU

Urednik
Mr. Tihomir Sabo

Recenzija
Mr. Tihomir Sabo
Ivan Đidara

Odgovara
Velimir Šubert

Lektura i korektura
Ljerka Koren

Grafička priprema
GENESIS, Zagreb

Naslovnica
Boris Marjanović

Tisak
ITG, Zagreb, 2001.

J. N. Slankamenac

PASTORALNA PSIHOLOGIJA

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb

UDK 253:159.0>(075.8)
159.9:253>(075.8)

SLANKAMENAC, J. N.
Pastoralna psihologija / J. N.
Slankamenac. - Oroslavje : Esdea, 2001. -
(Knjižni niz Udžbenici)

Bibliografija.

ISBN 953-6409-21-6

410315090

UVOD

Podrijetlo naziva “pastoral” ili “pastoralna služba” potječe iz latinske riječi *pascere* (napasati stado) i *pastor* (pastir, osoba koja čuva stado).

U slikovitom rječniku Biblije Bog se naziva *pastirom*, a Njegov narod *stodom*: “*Kao pastir pase stado svoje, u ruke uzima jaganjce, nosi ih u svom naručju, i brižljivo njeguje dojilice.*” (Iz 40,11) “*Jer je on Bog naš, a mi narod paše njegove, ovce što ih on čuva!*” (Ps 95,7)

Pravi smisao pastirske službe utjelovljen je u Isusu Kristu: “*Ja sam pastir dobri. Pastir dobri daje život svoj za ovce.*” (Iv 10,11) Krist, pak, povjerava pastirsku službu Petru i apostolima (Iv 21,15-17), a ovi istu službu preko pastira i učitelja – cijeloj Crkvi (Ef 4,11.12).

“Prvi posao koji je Krist povjerio Petru, vraćajući ga u tu službu, bio je da pase jaganjce. To je bio posao za koji je Petar imao malo iskustva. On će zahtijevati veliku skrb i nježnost, mnogo strpljenja i ustrajnosti. Bio je pozvan služiti onima koji su bili mladi u vjeri, poučavati neuke, otvarati im Svete spise i odgajati ih da budu korisni u Kristovoj službi...”¹

Tako apostol Petar upućuje nalog: “*Starješine koje su među vama opominjem ja, starješina kao i oni, svjedok Kristovih muka i sudionik slave koja će se uskoro očitovati: Pasite stado Božje koje je među vama i nadzirite ga...*” (1 Pt 5,1.2)

¹ White, Ellen G., Čeznja vjekova, 696.

Danas se u protestantskim zemljama za *pastira* rabi latinska riječ *pastor* za naziv svećenika ili propovjednika. *Pastoralna služba* obuhvaća sve one koji pomažu ljudima u savjetovanju, pružanju duhovne, duševne i tjelesne pomoći. Ona se tako proširuje od pastora-propovjednika i na starješine mjesne crkve, na učitelje i đakone u Crkvi: “*On dade jedne kao apostole, druge kao proroke, jedne kao evanđeliste, druge kao pastire i učitelje, da priprave svete za djelo službe...*” (Ef 4,11.12)

Da bi se pastoralna služba u Crkvi i izvan nje mogla uspješno obavljati, obvezatno je *poznavanje Biblije*, njezinog nauka, njezinih poruka i istina. Isto je tako prijeko potrebno poznavanje *opće psihologije*, psihologijske znanosti te cjeline čovjekove osobe.

BIBLIJA — TEMELJ PASTORALNE SLUŽBE

Načela i norme praktične pastoralne i dakonske službe u Crkvi utemeljeni su na Bibliji i općoj psihologiji. Biblija, Božja Riječ, objavljuje kako je sadašnja dobrobit čovjeka i njegovo buduće spasenje ovisno o njegovoj zajednici s Bogom. Ova zajednica, kao osobna povezanost čovjeka s Bogom, stvara novi život na njegovom tjelesnom, duhovnom, duševnom i društvenom području.

Biblija ukazuje na proturječnosti koje postoje između pravednosti i krivnje, spasenja i propasti, tijela i duha. Ona jasno otkriva kako nesreća i krivnja, napasti, bol, bolesti, žalosti i sama smrt prijete ljudskom životu. Ona sadrži čitavu knjigu (Job) u kojoj pjesnički iznosi iskustva patnje i njezin smisao i svrhu u usporedbi s Božjom pravdom.

Biblija se bavi istim problemima koje i danas susrećemo među ljudima. Sva je zaokupljena rješavanjem tih problema, ukazuje na promjenu života prema novim mjerilima, na bolje odnose, na novog čovjeka.

Teološko-biblijske istine mogu se primijeniti tako da imaju moć transformacije u čovjekovom životu. Njihov cilj je preneti istine kršćanske vjere u živo zajedništvo s Bogom, na živo zajedništvo koje čovjek treba imati s drugim čovjekom, tako da ljudi iz prve ruke upoznaju osloboditeljsku i životvornu silu “novog bića”!

Te biblijske istine teku kroz spasonosnu Božju ljubav koja se tako otkriva u međuljudskim odnosima, a pod utjecajem

Svetog Duha. Djeluju tako da se Božje objave prenesu u opće iskustvo ljudi, u njihov proces razmišljanja, u njihove osjećaje, svijest, tako da se one utjelove u cijelo ljudsko biće.

Evangelja u Novom zavjetu su središnja objava o pomirenju čovjeka s Bogom, o spasenju od grijeha i njegovih posljedica, od propasti. Grčka riječ *soteria* je ključna riječ za spasenje u Novom zavjetu. Ona obuhvaća sav smisao spasenja čovjeka koji se spašava od posljedica svoje krivnje i smrti, a Bog mu poklanja novi život. Spasenje, dakle, označava život koji je obilježen pravdom i mirom na duhovnom, duševnom i društvenom području.

Božja Riječ, Sveto pismo, često se naziva "savjetom": "*Moji su savjeti razboritost, ja sam razbor, i moja je jakost.*" (Izr 8,14) "*Jer tvoja su svjedočanstva uživanje moje, tvoja su pravila moji savjetnici.*" (Ps 119,24) Bog je prvom čovjeku dao dobre savjete, ali čovjek je poslušao one loše koji su ga uvalili u grijeh i tako stvorili mnoge probleme u njegovu životu. Postao je rob nevolja, straha, neizvjesnosti, smrti. Isus kaže u Iv 8,43: "*Zašto ne razumijete govora moga? Jer niste kadri slušati moju riječ!*" Zato i snose posljedice.

Sotona ulijeva sumnju u ljudsko srce prema Riječi koju Bog izriče. "*Je li istina da je Bog kazao?*" (Post 3,1 – DK), kaže Sotona te tako omalovažava što je Bog rekao. "Vijeće bezbožničko" po DK ili, kako Stvarnost prevodi, "zbor podrugljivaca" (Ps 1,1), odnosno savjet bezbožnikov vodi čovjeka i danas u sumnju iz koje proizlaze svi drugi negativni stavovi prema životu. Stoga je nedjeljiva veza teologije i pastoralne službe. Isus kaže "*u moje ime*" (Iv 14,13.14), a to znači da treba dobro poznavati značaj Njegova imena, odnosno Njega samoga kroz pomniju studiju Biblije i molitvu. Cilj teologije je upravo što savršenija spoznaja Biblije da bi se tim znanjem moglo "savjetovati" čovjeka kako će i u kome steći spasenje.

Hebrejska riječ *dabar* znači ne samo *Riječ*, već i onog koji je stvara. Kad Bog progovori svojom Riječju, ona tada postaje djelo – ostvaruje se i djeluje živo i stvarno, mijenja čovjeka procesom obnove i obraćenja, odnosno pomaže mu riješiti probleme u borbi između dobra i zla.

Sav život je orijentiran k Bogu – sustavi, metode, postupci, vrijednosti, stavovi, pojmovi – orijentirani su k Bogu ili su grijeh! Ništa ne može ostati neutralno. Ni stvaranje nije neutralno. Starješine u Otkrivenju uzvikuju: “*Dostojan si, naš Gospodine i naš Bože, da primiš slavu, čast i moć, jer ti si stvorio sve: sve tvojoj volji duguje postojanje i stvaranje!*” (Otk 4,11)

Ni ljudski problemi nisu neutralno vrjednovani. Svaki problem ima u sebi nešto što je povezano s Bogom te svako savjetovanje koje želi biti kršćansko mora iz toga proizlaziti. Spoznaja da Bog ima nešto u vezi s našim poteškoćama otkriva novu svjetlost i tim poteškoćama daje novu dimenziju.

Život nije apsurdan, on ima određeni smisao, i to onaj koji mu Bog daje. Zašto se, pak, neke teške stvari događaju, nećemo moći uvijek shvatiti, ali već sama spoznaja da svemu postoji neki uzrok može potpuno izmijeniti situaciju. Stoga riječi apostola Pavla imaju još veći značaj, ulijevaju nadu: “*Znamo da Bog čini da sve pridonosi dobru onih koji ga ljube...*” (Rim 8,28)

Biblija je puna opomena, savjeta i pouka. Apostol Pavao u Kol 3,16 rabi grčku riječ *nutheteo* kao glagol i *nuthesia* kao imenicu. DK ih prevodi “učeci i svjetujući”, Bakotić “učite i svjetujte”, Stvarnost “poučavajte i opominjite”, a neki drugi prevoditelji “uspоставiti”, “ukazati na pravi put”. Spomenuta riječ *nuthesia* često je povezana s riječju *didasko*, učenje.

Kod apostola Ivana stoji slična riječ, *parakletos*, u vezi sa Svetim Duhom, a znači “utješitelj”, “zastupnik”, “savjetnik”, onaj koji daje “upute o istini” (Iv 14,16.17; 16,13).

Dakle, sva je Biblija *nuthezijski orijentirana*, ona savjetuje, opominje, uči, upućuje na istinu, tješi u ime Kristovo.

Ove riječi što ih apostoli upotrebljavaju najbolje možemo primijeniti u slučaju kad se čovjek nađe u položaju kojeg treba mijenjati, kojeg samo Bog može promijeniti. U ponašanju ili u promjeni karaktera Božja Riječ treba služiti kao učenje, poticaj, savjet ili pouka.

Tako je apostol Pavao doista vršio pravu pastoralnu službu savjetovanja, opominjanja, učenja. Opširno izvješće o takvom

radu “za svakog čovjeka” (Kol 1,28 – DK) nalazimo u Dj 20, kad se Pavao na dirljiv način oprašta od Crkve u Efezu. Tri pune godine on je u toj Crkvi obavljao pravu pastoralnu i propovjedničku službu, i to danju i noću, kako kaže, ne prestajući, učeći sa suzama! Mnoge je poznavao po imenu, bavio se pojedincima, skupinama i obiteljima. On se sjeća prošlosti, gleda na budućnost i opisuje sadašnjost! Opominje Crkvu na buduće probleme i ukazuje na nastavak rada u njoj.

“Svima nam je potreban vodič koji će nas provesti kroz mnoge tjesnace u životu, kao što je i brodaru potreban navigator koji će ga provesti mimo pješćanih sprudova ili rijekom punom podvodnih stijena. Gdje da nademo tog vodiča? Mi vas, draga braćo, upućujemo na Bibliju. Nadahnuta od Boga i napisana perom svetih ljudi, ona veoma jasno i precizno pokazuje dužnosti i starih i mladih. Ona uzdiže misli, omekšava srce, nadahnjuje duh veseljem i svetom radošću. Biblija izlaže savršeno mjerilo karaktera; ona je nepogrešivi vodič u svim prilikama, sve do kraja našeg životnog puta. Prihvatite je kao svog savjetnika, kao pravilo svog svakodnevnog života.”²

Pastir u Starom zavjetu

Prije nego što su ljudi govorili o Bogu kao Ocu, pjevali su o Njemu kao Pastiru: “*Milošću svojom vodio si ovaj narod, tobom otkupljen*”, pjeva Mojsije u zahvali za izbavljenje, i kaže dalje: “*Dovest ćeš ih i posaditi na gori svoje baštine, na mjestu koje ti, Jahve, svojim učiniš boravištem, Svetištem, o Jahve, tvojom rukom sazidanim..*” (Post 15,13.17) Jasna je aluzija na pastira koji na istoku vodi svoje stado, *ide ispred njega, dovodi ga u tor da tamo boravi*, zaštićeno i sigurno, u svom svetom *Stanu*.

“Metafora pastira što vodi svoje stado duboko je ukorijenjena u iskustvo ‘aramejskih latalica’ (Pnz 26,5) kakvi su bili praoci Izraela, usred one pastirske civilizacije... Pastir je istodobno vođa i prijatelj. To je jak čovjek, koji može braniti

² Knight, R. G., Upoznajmo Ellen White, 23. 24.

svoje stado od divljih zvijeri (1 Sam 17,34-37). On je također obazriv prema svojim ovcama, zna za njihovo stanje (Izr 27,23), prilagođuje se njihovu položaju (Post 33,13), nosi ih na rukama (Iz 40,11) milujući ovu ili onu 'kao kćer' (2 Sam 12,3). Njegov je autoritet neosporan, temelji se na odanosti i ljubavi..."³

Ovce su bespomoćne i ne mogu se braniti. One su izložene svim zvijerima u šumi. Stoga im je potreban pastir koji stado pazi i čuva! Kad ih zatvori u tor, legne na jedina vrata (izlaz – ulaz) i čuva ih svojim tijelom.

"Suprotno onomu što bi se moglo pomisliti, Jahve gotovo nikad ne nosi naslov pastira; iznimka su samo dvije starinske oznake (Post 49,24; 48,15) i dva zaziva u psaltiru (Ps 23,1; 80,2). Čini se da je taj naziv pridržan Onomu koji ima doći. S druge strane, mada se taj naslov nije alegorijski pridavao Jahvi, ipak se u obliku istinske prispodobe o dobrom pastiru mogu opisati Božji odnosi s njegovim narodom...

U vrijeme izlaska *on čuva* svoj narod kao stado (Ps 95,7). *Vodaše ih* kao stado kroz pustinju (Ps 78,52).

Kao pastir *pase* stado svoje, u ruke uzima jaganjce, nosi ih u svom naručju i brižljivo njeguje do jilice (Iz 40,11).

Tako Jahve trajno *vodi* svoj narod (Ps 80,2).

Izrael je, doduše, sličniji tvrdoglavoj junici, nego janjetu na prostranoj livadi (Hoš 4,16) i morat će poći u sužanjstvo (Jr 13,17).

Tada će ga Jahve opet '*dovesti k izvoru vode*' (Izaija 49,10) okupljajući *raspršene ovce* (usp. Iz 56,8). '*Zazviždat će im i sabrati ih*' (Zah 10,8).

On pokazuje jednaku brižljivost prema svakoj vjernoj ovci, kojoj ništa ne može uzmanjkati i koja se ničega ne mora bojati pod pastirskim štapom Božjim (Ps 23,1-4).

On uzima Davida 'od torova ovčjih' i daje mu *da pase* svoj narod (Ps 78,70; 2 Sam 7,8; 5,2; 24,17)..."⁴

Međutim, pastiri u Izraelu su iznevjerili Boga:

³ Xavier Leon – Dufour, Rječnik biblijske teologije, 835.

⁴ Isto, 837.

"Pastiri otpadoše od mene" (Jr 2,8).

"Da, pastiri... ne tražiše Jahve i sva se stada raspršiše"
(Jr 10,21).

"Niste se brinuli za njih..." (Jr 23,2).

"Pastiri ih zavedoše..." (Jr 50,6).

"Jao pastirima Izraelovim koji napasaju sami sebe" (Ez 34,2).

"Stada ne pasete, nemoćnih ne krijepite, bolesnih ne liječite, ranjenih ne povijate, zalutalih natrag ne dovodite, izgubljenih ne tražite, nego nasilno i okrutno njima gospodarite. I tako se ovce raspršiše nemajući pastira, i raspršene postadoše plijen zvijerima..., i nitko za njih ne pita, nikoga nema da ih traži..." (Ez 34,3-6)

Zato Gospodin govori:

"Teško pastiru opakom koji stado ostavlja..." (Zah 11,17)

"Evo me, sam ću potražiti ovce svoje i sam ću ih pasti."
(Ez 34,11)

"Potražit ću izgubljenu, dovesti natrag zalutalu, povit ću ranjenu i okrijepiti nemoćnu..." (Ez 34,12-16)

Zatim, kao vrhunac ove simbolike, tog odnosa Boga i Njegovog naroda, vjernih ili nevjernih pastira prema ovcama, kao svečana, završna slika i usporedba dolazi starozavjetni evanđelist Izaija i dirljivim riječima opisuje Krista:

"Poput ovaca svi smo lutali, i svaki svojim putem je hodio. A Jahve je svalio na nj bezakonja nas svijju. Zlostavljahu ga, a on puštaše, i nije otvorio usta svojih. Ko jagnje na klanje odvedoše ga; ko ovca, nijema pred onima što je strižu, nije otvorio usta svojih..." (Iz 53,6.7)

Pastir u Novom zavjetu

Najveći događaj na ovom planetu, Isusovo rođenje, najavljen je pastirima stada oko Betlehema! *"A ti, Betleheme Efrato, najmanji među kneževstvima Judinim, iz tebe će mi izaći onaj koji će vladati Izraelom; njegov je iskon od davnina, od vječnih vremena... On će se uspraviti, na pašu izvoditi svoje stado..." (Mih 5,1.3)*

I doista, “u tom istom kraju boravili pastiri; noćivahu pod vedrim nebom, bdijući nad stadom svojim. Najedanput im pristupi anđeo Gospodnji, i sjaj ih Gospodnji obasja, pa se vrlo uplašiše. Anđeo im reče: ‘Ne bojte se, jer vam evo donosim radosnu vijest o velikom veselju za sav narod: Danas vam se u Davidovom gradu rodio Spasitelj – Krist, Gospod!’” (Lk 2,8-11)

Na svijet je došao *veliki Pastir*! Njegove osobine su najljepši primjer pravog pastira u Njegovom stadu. Osobine onih koji djeluju u pastoralnoj službi danas mogu biti presudne za osobe kojima je potrebna pomoć ili savjet.

Evo nekoliko navoda iz knjige Ellen G. White *Čežnja vje-kova* kao putokaz današnjim pastirima, a istodobno i ohrabrenje u njihovoj službi:

“Slikama iz svakidašnjeg života Isus je ponovno našao pristup umu svojih slušatelja... Sad je krasnom pastirskom slikom prikazao svoju vezu s onima koji Ga vjeruju. Nijedna slika nije bila poznatija Njegovim slušateljima od ove i Kristove riječi zauvijek su je povezale s Njim. Učenici više nisu mogli gledati pastire kako se brinu za svoja stada a da se ne sjetite Spasiteljeve pouke. Oni će vidjeti Krista u svakom vjernom pastiru, a sebe u svakom bespomoćnom i ovisnom stadu...

Od svih stvorenja ovca je jedna od najbojažljivih i najbespomoćnijih pa je na Istoku pastirovo staranje za stado neumorno i neprekidno... Pastir je budno motrio na ono što mu je povjereno, znajući da tako izlaže svoj život opasnosti...

Dok pastir vodi svoje stado preko stjenovitih brežuljaka, kroz šume i divlje uvale, na travna skrovišta kraj rijeke, dok ga čuva u planinama u toku osamljenih noći, štiteći ga od pljačkaša, nježno se starajući za bolesne i slabe u stadu, njegov život postaje jedno s njihovim. Čvrsta i nježna privrženost sjedinjuje ga sa stvorenjima za koje se stara. Ma koliko bilo veliko stado, pastir poznaje svaku ovcu. Svaka ima svoje ime i odaziva se prema svom imenu na pastirov zov...

Isus nas pojedinačno poznaje i dirnut je osjećanjem naše nemoći. On nas zna sve po imenu. On zna i samu kuću u kojoj stanujemo, ime svakog njezinog stanovnika...

U svim našim kušnjama imamo sigurnog Pomoćnika. On nas neće ostaviti same da se borimo sa iskušenjima, da se borimo sa zlom i na kraju budemo slomljeni teretom i tugom. Premda je sada skriven od očiju smrtnika, uho vjere može čuti Njegov glas kako govori: Ne boj se, Ja sam s tobom. 'I živim i bijah mrtav i evo sam živ u vijek vijeka.' (Otk 1,18) Ja sam podnio vaše žalosti, iskusio vaše borbe, sretao se s vašim iskušenjima. Ja poznajem vaše suze, jer sam i sam plakao. Poznajem boli koje su tako duboke da se ne mogu povjeriti nijednom ljudskom uhu. Ne mislite da ste napušteni i ostavljeni. Premda vaša bol nije taknula nijednu osjetljivu strunu nekog srca na Zemlji, pogledajte u mene i živite..."⁵

A u knjizi *Sluge evanđelja* čitamo:

"Duh pravog pastira je duh samozaborava. Takav gubi iz vida svoje ja, samo da bi mogao raditi Božje djelo..."

Naš je Spasitelj hodao od kuće do kuće, iscjeljivao bolesne i tješio žalosne i hrabrio klonule, objavljuvao mir onima koji su bili uznemireni. On je uzimao djecu u svoje naručje i blagoslivljao ih, te govorio riječi utjehe i nade njihovim uplašnim majkama. Neumornom nježnošću i blagošću, On je razumio svaki jad i nesreću ljudi...

Čim (dobar pastir) zapazi da mu je nestala jedna ovca, on se zabrine i razmišlja o njoj. Ostavljajući onih devedeset i devet ovaca u toru, on odlazi tražiti onu izgublenu. Ma kako da je noć tamna i puna neizvjesnosti, ma koliko da je put nesiguran i bez obzira na trud i nezgode koje će sreći u toku traženja, on ne zastaje dok ne nađe izgublenu ovcu!

I kad je nađe, naređuje li joj da pođe za njim? Bije li je i kara što je zalutala ili je gura pred sobom misleći na nezgode i strah kojeg je pretrpio zbog nje? Ne! On uzima iznemoglu ovcu i stavlja je na svoje rame i, sretan što ju je našao, vraća se ostalom stadu..."⁶

⁵ White, Ellen G., Čeznja vjekova, 409–413.

⁶ White, Ellen G., Sluge evanđelja, 86–88.

Nijedno ime našeg Gospodina nije tako divno i slavno kao ime “dobri Pastir”! *I nikad nam nije bio potrebniji pastir kao danas!*

Moderna vremena su osamila čovjeka i zaboravila na njega. Svugdje se nalaze slomljena srca i razoreni domovi, svugdje je potreban pastir da okupi stado!

Ljudi pate od raznih vrsta kompleksa. Ne mogu ni sami sebe razumjeti. Mnogi su inače dobri ljudi, ali su duhovno bolesni. Potreban im čovjek koji će ih osloboditi njihovih vlastitih proturječnosti. Ako nadu takvoga koji ih shvaća, on će ih privući kao magnet.

To je bio razlog što su se ljudi tiskali oko Isusa – *On ih je razumio. Imao je vremena za njihove potrebe, za razgovor s njima.* Bilo je ljudi koji nisu imali prijatelje. Imao je jednostavnu, ali divnu metodu kako pomoći ožalošćenima i potlačenima – *On ih je ljubio!*

Pastir

U biblijskoj simbolici Isus sebe smatra izaslanikom k izgubljenim ovcama Izraelovim (Mt 15,24; 10,6; Lk 19,10). Skupio je “*malo stado*” (Lk 12,32) i postao mu obećani “*veliki Pastir*” (Heb 13,20).

Najavljeni pastir iz Ezekielu 34,23 postao je Isus, te kaže: “*Ja sam pastir dobri...*” (Iv 10,11)

Zatim Isus pruža sliku, usporedbu između pastira i najamnika (Iv 10,1-17):

Pastir “... *ulazi na vrata, on je pastir ovcama!*

On ovce svoje zove imenom.

Kad god izvede sve ovce, krene pred njima, i ovce idu za njim, jer poznaju njegov glas.

Ja sam vrata.

Pastir dobri daje život svoj za ovce.

Poznajem ovce svoje i ovce moje poznaju mene.

Imam i drugih ovaca, koje nisu iz ovog ovčinjaka; i njih mi treba dovesti; one će čuti glas moj, te će biti jedno stado i jedan pastir.”

A apostol Petar piše: *“Lutali ste’ naime ‘kao ovce’, ali ste se sada vratili k pastiru i čuvaru duša svojih.”* (1 Pt 2,25)

Evo, dakle, nove slike o Pastiru! Taj Pastir je jedan čovjek, On je čovjek! Jak je i darežljiv, On daje, a ništa ne traži!

Najamnik

Najamnik je plaćenik: “Najamnik, koji nije pastir i komu ne pripadaju ovce, kad vidi vuka gdje dolazi, ostavlja ovce i bježi, te ih vuk grabi i razgoni. To je zato što je najamnik i što mu nije stalo do ovaca.” (Iv 10,11-13)

Isus uspoređuje pastira i najamnika. Najamnik otkriva svoj identitet vlastitim ponašanjem, za njega je čuvanje ovaca samo posao kao svaki drugi. Više ga brine kako će strići ovce, koliko će iznositi njegova dobit. Stoga želi što više izvući iz ovaca, a one koje lutaju smatra pravim teretom. Ako jedna izostane iz stada, smatra to osobnom uvredom!

Najamnik uvijek misli što stado treba učiniti za njega, a po riječima proroka Jeremije, on se ne brine za ovce, čak ih i zavodi! (Jr 23,2; 50,6)

U figurativnom smislu, pobude, ponašanje i odnosi pojedinaca u pastoralnoj službi u Crkvi mogu se i danas svrstati u dvije skupine kao nekada: u pastire i najamnike!

Kako izgleda i kako se ponaša “najamnik” u Crkvi? On ne mari za vjernike, ostaje potpuno ravnodušan prema njihovim potrebama. Kad pogriješe ili zgriješe, on brzo predlaže disciplinske mjere, svejedno mu je kakvi su bili motivi, okolnosti ili slabosti koje su dovele do pogrešaka. Biblijska pravna načela zastupa strogo, bez milosti!

Najamnik ostaje ravnodušan prema imovini Crkve, mirno gleda kako se nanosi šteta, to vlasništvo nije njegovo osobno! Međutim, vrlo je aktivan kad se radi o njegovim osobnim interesima! On ne čini ništa osobito kako bi zadržao djecu i mladež i sačuvao ih, nema vremena za njih ili ih prepušta drugima. Ima on dovoljno briga za svoju vlastitu djecu!

Dobra je ilustracija za prepoznavanje i razlikovanje pastira i najamnika onaj događaj iz Salomonovih vremena (1 Kr 3,16-

27). Kad je kralj zatražio mač kako bi prepolovio dijete te na taj način svakoj majci dodijelio polovinu djeteta, lažna mati je odmah pristala na takvu podjelu! “Rasijecite ga”, uzviknula je! Njoj je bilo pravo da kralj prepolovi dijete *jer ono nije bilo njezino*, dobro je to znala! A prava mati je bila spremna odreći se *svojeg djeteta* samo da ono ostane živo!

Ono “rasijecite ga” odzvanja u ušima svakoga tko pozornost prati pobude i interese pojedinaca koji se otkrivaju u trenutku kad se donose važne odluke o pojedinoj osobi ili o samom Djelu. Kako se brzo mogu prepoznati i razlikovati najamnici i pastiri!

Stado

Isus naziva svoj narod “*malim stadom*” (Lk 12,32) kako bi istaknuo ulogu pastira koji čuva, brine se za svoje stado.

Neki ljudi pogrešno tumače starozavjetnu i Kristovu metaforu pastira i stada imajući na umu pasivnu ulogu ovaca u stadu, ali to ne odgovara stvarnosti biblijskih simbola.

Stoga Isus dva puta spominje Crkvu (grčki *ekklesia*), kao pravi naziv za stado: Matej 16,18 i 18,17. *Crkva je, dakle, zajednica ljudi okupljenih oko Pastira, Isusa Krista*. On vodi svoju Crkvu, svoj narod i brine se preko svojih apostola, učitelja i pastira: “*Pazite na se*”, kaže apostol Pavao, “*i na cijelo stado u kojem vas Duh Sveti postavi nadglednicima da pasete Crkvu Božju koju sebi steče krvlju svojom.*” (Dj 20,28)

Crkva Kristovog stada, dakle, nije neka bezvoljna masa, već zajednica, *ekklesia*, Crkva onih koje je Krist otkupio svojom krvlju, koji vrše Njegove zapovijedi, imaju vjeru Isusovu (Otk 12,17), određeni posao i odgovornosti (Mt 28,18-20; Kol 1,18.24.25).

PASTOR DANAS

Apostol Pavao je bio vrstan teolog i pravnik, kao evanđelist vrhunski govornik (orator), ali je tek u pastoralnoj službi dostignuo svoj ideal. U Poslanici kršćanima u Korintu opisuje svoj rad:

“Kao njegovi suradnici... ničim ne dajemo nikakva povoda sablazni, da se ne bi ozloglasila naša služba, naprotiv, preporučujemo sami sebe u svemu kao Kristovi službenici velikom postojanošću: u nevoljama, u nuždama, u tjeskobama, pod udarcima, u tamnicama, u bunama, u naporima, u bdijenjima, u postovima, čistoćom, znanjem, strpljivošću, dobrotom, Duhom Svetim, iskrenom ljubavi; riječju istine silom Božjom, s oružjem pravednosti za napad i obranu, sa slavom i sramotom, sa zlim i dobrim glasom. Čini se da smo zavodnici, a zapravo smo poštteni; čini se da smo nepoznati, a zapravo smo poznati; čini se da umiremo, a zapravo evo živimo; čini se da smo kažnjavani, a zapravo nismo ubijani, čini se da smo žalosni, a zapravo smo uvijek veseli; čini se da smo siromasi, a zapravo smo oni koji mnoge obogaćuju; čini se da smo ljudi bez ičega, a zapravo smo oni koji posjedujemo sve.” (2 Kor 6,3-10)

Nešto od tog Pavlovog iskustva, više ili manje, postaje iskustvo onoga tko danas radi u pastoralnoj službi!

U novozavjetnoj Crkvi postojale su razne službe, podijeljene prema daru Svetog Duha. *“Milosni su darovi različiti, ali je isti Duh”,* piše apostol Pavao i nastavlja: *“Različite su i službe, ali je isti Gospod. Različiti su i učinci, ali je isti Bog*

koji čini sve u svima... Vi ste tijelo Kristovo, a pojedinci udovi...” (1 Kor 12,4-6). Zatim: “On ‘dade’ jedne kao apostole, druge kao proroke, jedne kao evanđeliste, druge kao pastire i učitelje, da pripravi svete za djelo službe, za izgradnju Kristovog tijela...” (Ef 4,11.12)

U Efežanima 4,11 spominje se *služba pastira, pastoralna služba* – kako bismo je danas nazvali. Taj naziv se odnosi na slugu evanđelja, a primjenjuje se na samog Krista (1 Pt 2,25). Pastiri su imali zadaću bdjeti nad Crkvom, služiti joj kao starješine i nadglednici: “Pazite na se”, kaže apostol starješinama u Efezu, “i na cijelo stado u kojem vas Duh Sveti postavi nadglednicima da pasete Crkvu Božju koju sebi steče krvlju svojom.” (Dj 20,28)

U nekim drugim tekstovima nalazimo *službu đakona*, koja je nekad označavala slugu, a mi joj dodajemo ideju slobode. Ta riječ je u početku imala opći smisao i označavala je svakog slugu evanđelja (1 Kor 3,5; 2 Kor 6,3; Ef 3,7; 1 Tim 1,12; Kol 1,23), a poslije i pod imenom *đakon* (1 Tim 3,8), i *đakonice*. Riječ *sluga* je u originalu svugdje bila đakon! (Vidi Fil 1,1; 1 Kor 3,5; 2 Kor 4,5.)

Krist daje nalog za službu, a Sveti Duh nadahnjuje “slugu” životnom silom.

Darovi Duha su vidljivi tako što osoba, određena, pozvana za službu pastira, treba biti prenositelj Riječi, imati vjeru, duh molitve, strpljenje i ljubav prema svim ljudima – grješnicima.

On ne djeluje vlastitom snagom i umom, *već je prenositelj vijesti od Boga*. Stoji između Božje Riječi i grješnog čovjeka. Riječ stoji na jednoj strani, a čovjek na drugoj. On je vjesnik oprosta, jer oprost donosi oslobođenje, a oslobođenje od tere-ta rješava probleme koji su nastali upravo zbog slabosti i pogrešaka.

Međutim, pastor ne objavljuje samo oprost niti uči o Božjem praštanju, nego *vodi brigu o onima kojima je oprošteno!* Nije pastor oprostio niti pomogao! Ne pomaže pastor – Bog pomaže! Bog prašta!

Pastoralna služba je pomoć u životu cijelog čovjeka. Temelji se na nauku Isusa Krista, obuhvaća duševne i fizičke

potrebe cijelog čovjeka i pruža mu pomoć u njegovoj vjerskoj svakodnevnici, u njegovim sumnjama, patnjama i strahovanjima, u njegovoj brizi, napetostima i opterećenjima, u njegovim napastima i zaprekama.

Po poslanicama Kristovih apostola pastor ili njegovi suradnici trebaju *pomagati drugima* (Gal 6,1-9), slabima (Rim 14,1), *pružati pomoć utjehe i raditi na popravljajući* (1 Sol 5,11), trebaju znati *snositi druge* (1 Sol 5,14), *moliti se za druge* (1 Tim 2,1), *skrbiti za međusobni mir* i *poučavati druge* (Rim 14,19).

Pastor treba *savjetovati* i *davati upute, rješavati probleme* u braku i obitelji, *razrješavati krizne situacije, davati poduku* i *sudjelovati u odgoju* mladih, treba se *snalaziti* u konfliktima, *pomoći* u razrješavanju psihičkih smetnji u suradnji s liječnikom.

Mladima je potreban savjetnik u odluci da služe Bogu, da izvrše izbor zvanja, izbor bračnog druga.

Starijima je potrebna potpora da mogu držati korak s vremenom, jer su mnoge sijede glave u nedoumici pred raznim problemima.

Usamljeni su također tu, možda su izgubili nekog svojega, imaju malo interesa za budućnost, možda pate u samoći i mole se Bogu za utjehu i pomoć!

Onima koji su učinili *prve korake u vjeri* treba pomoći da ojačaju i budu spremni za kušnje kako bi i tada bili jaki!

Pastoralna etika

U općem obrazovanju uglavnom se polaže važnost na buduće zvanje, na profesionalnu stručnost, a manje na čovjekove osobine. Na prvom mjestu je, dakle, buduća funkcija koja se u okviru općeg obrazovanja temelji na stjecanju znanja, informacija i znanosti.

Međutim, kod propovjednika, pastora, teologa, mora se polaziti od same osobe, od osobina čovjeka koji, uz stručno teološko obrazovanje, treba biti predstavnik Autora Biblije, samog Boga, u čije ime nastupa u okviru svoje službe u Crkvi.

U Novom zavjetu su kršćani u nekim prigodama nazivani strancima (*paroikoi*), koji ovdje ili ondje stanuju, ali čija je domovina na nebu! Taj izraz nalazimo u Ef 2,19 te u 1 Pt 2,11, kao “*tudi i strani*” ili “*gosti i došljaci*”. Dakle, na Zemlji smo gosti i stranci te naše ponašanje mora odgovarati Onome koga predstavljamo!

Prema tome, funkcija ili profesionalna formacija ne smije nikad sakriti čovjeka kao osobu. Svakako, ovaj etički izbor nam otvara ili zatvara vrata! On nije lak, ali kad se potegne razgovor o ljudima, ipak se na površini prvo javlja čovjek kao osoba s određenim osobinama, pa tek onda njegova funkcija ili zvanje!

Otmjeno ponašanje

“Propovjednici (pastori) moraju imati u svom ponašanju otmjenosti i ugladenosti. Oni moraju odbaciti sve ružne i neobične geste i pokrete, a usvojiti jednostavno, a otmjeno ponašanje.”⁷

Kad govorimo o “otmjenom ponašanju”, govorimo, zapravo, o pastoralnoj etici, mislimo na moral, ponašanje i karakter nekog pastora. Moral (grč. *ethikos*) je skup pravila ponašanja koje je određeno društvo prihvatilo kao časno, pošteno, pravo te on, u svojem najvišem značenju, pripada upravo onima koji drugima dijele savjete, upute i pouke zasnovane na Bibliji.

Apostol Pavao opisuje takve osobine pastora, svećenika, propovjednika i piše Titu prigodom postavljanja crkvenih starješina: “*Jer nadglednik, u svojstvu Božjeg upravitelja, mora biti besprijekoran, ne samodopadan, ne sklon srdžbi, ne goropadan, ne svadljivac, ne odan prljavim dobicima, već gostoljubiv, dobrostiv, razborit, pravedan, pobožan, gospodar sebe, posve privržen sigurnom propovijedanju nauke, da može i opominjati u zdravoj nauci i pobijati protivnike!*” (Tit 1,7-9)

⁷ White, Ellen G., Odabrana svjedočanstva, 128.

Ostale osobine svojstvene pastoru

Pun sućuti: “Gospod nije nikad skrivao istinu, ali je uvijek govorio s ljubavlju. U svojim odnosima s bližnjima pokazivao je veliku obazrivost i bio je uvijek pun sućuti... Nikad nije grubo iznosio istinu, već je uvijek otkrivao duboku nježnost prema čovjeku...”

“Bog želi da oni koji rade s njim u njegovom vinogradu osjećaju sućut prema dušama i iskrenu naklonost... osobito prema onima koji pate i koji se bore, koji griješe i kaju se, koji se osjećaju pobijedenima u kušnjama i osjećaju se obeshabrenima. Kao naš milostivi Prvosvećenik, i mi se trebamo približiti našim bližnjima, dirnuti shvaćanjem njihovih slabosti...”

Pošteni: “Neka u svakoj vašoj službi poštenje obilježava svaki vaš korak...”

“Nečovječnost ljudi prema ljudima je najveći ljudski grijeh...”

Ponizni: “Sluga Božji se treba odlikovati poniznošću... Takvi su ljudi potrebni u službi, a ne oni koji su zadovoljni sami sa sobom, kojima ništa ne treba. Naš Gospod treba u službi one koji ulaze u rad sa osjećajem poniznosti i ovisnosti o Božjoj sili...”

Pastir stada: “... Njegova zadaća nije da samo govori s propovjedaonice. Njegova služba za propovjedaonicom tek počinje. Potom treba ići u razne obitelji i tamo odnijeti Isusa, tamo držati svoje propovijedi i to svojim riječima i djelima. Posjećujući obitelji, treba se zanimati za njihove prilike. On je pastir stada, a posao takvog pastira ne završava za propovjedaonicom. On treba razgovarati sa svim članovima svojega stada koje mu je Bog povjerio...”⁸

Za propovjedaonicom

O ponašanju čitamo: “Zato je potrebno da ponašanje propovjednika bude uljudno i dostojanstveno, u suglasnosti sa sve-

⁸ White, Ellen G., Sluge evanđelja, 137.

tom istinom koju propovijedaju, da bi na taj način ostavili dobar dojam na one koji su naklonjeni istini...”⁹

To se odnosi na njegovo ponašanje, a naročito za propovjedaonicom: da ne nasmijava slušatelje, da govorom i svojim držanjem ne pokazuje kako mu nije previše stalo do njegovog posla. “Takav će primjer dovesti do toga da će ljudi izgubiti strahopoštovanje prema Bogu...”

Jezik i govor

“Nemoj misliti da je Kristov namjesnik čovjek koji nakon silaska s propovjedaonice može slobodno govoriti grube i neuljudne riječi, ili praviti kojekakve šale. U takvom nema Kristove ljubavi, nego mu je srce puno samoljublja i njegovo ponašanje svjedoči da ne zna cijeniti svete stvari. Krist nije s takvim čovjekom, jer on ne može nositi svete istine koje je Bog dao za ovo vrijeme.”¹⁰

“Svaki se propovjednik može naučiti da govori lijepo i tečno, samo ako dobro pazi na svoj govor. Onda se neće morati žuriti i riječi izgovarati bez predaha. Dakle, treba govoriti razgovijetno, polako, da bi ljudi mogli upamtiti misli koje im iznosi. Ali kad se misli iznose suviše brzo, ljudi ih ne mogu primiti u svoje srce...”¹¹

Postoji određeni način izražavanja u pastorovom ili propovjednikovom govoru. Pastor ne treba imati dvije ili više metoda u uporabi svojeg rječnika, jednu za propovjedaonicom, drugu u razgovoru, treću u privatnom poslu ili u domu. Njegove riječi, rječnik, govor i izrazi trebaju na svakom mjestu i uvijek biti na razini njegove svete službe.

Pastor ili propovjednik ne upotrebljava takozvane poštalice, profane izraze, dvosmislene riječi, neukusne doskočice. Trebao bi bilježiti one riječi kojih se treba odreći, a ušle su u govor i često se rabe te ih vježbom izbaciti iz upotrebe (pri-

⁹ Isto, 130.

¹⁰ White, Ellen G., Odabrana svjedočanstva, 130.

¹¹ Isto, 135. 136.

mjerice: “zar ne”, “je li tako”, “znate”, “hm”, “dragi prisutni”, “razumijete” i sl.).

Naročito je važno znati služiti se biblijskim izrazima koji su danas izvan uporabe. Stoga treba uzeti bolje prijevode ako želimo biti jasniji i razumljiviji.

Odijevanje

U okvir “otmjelog ponašanja” pripada i način odijevanja. “Mnogi propovjednici u tome griješe... Oni moraju znati da i te stvari govore ljudima. Oni im svojom vanjštinom daju primjer reda, čistoće i ukusa, ili pak primjer nereda, nemara i nedostatka ukusa, što za njih može biti opasno ako se ugledaju na njega...

Ako bi se oni koji služe Bogu u njegovoj svetinji pokazali nemarnima i ako ne bi poštovali Boga svojim ponašanjem i svojom odjećom, onda bi i drugi ljudi izgubili poštovanje prema Bogu i njegovoj svetoj službi.”¹²

“Naše riječi, naše ponašanje, i naša djela, naše odijelo, naš glas i sve što pripada našoj ličnosti, ostavlja jak dojam na ljude...”¹³

Mogli bismo dodati da športske jakne, šareno odijelo, jeans hlače, puloveri koji se oblače preko glave ili s ovratnikom, košulja bez kravate i slična odjeća koja se nosi s nemarom ne priliči pastoru ili propovjedniku koji mora u svakom trenutku biti na službi svojemu stadu.

Zaključimo još jednim citatom: pastor ili propovjednik “treba biti u stalnoj molitvi, ali istodobno vjeran u službi. Njegov govor mora biti ispravan, bez uličnih izraza i jeftinih riječi. Njegovo odijevanje mora biti u suglasnosti s karakterom zvanja kojeg obavlja... Neka ne zaboravlja male stvari koje se često zanemaruju, jer nemarnost dovodi do zaborava i većih odgovornosti...”¹⁴

¹² White, Ellen G., *Odabrana svjedočanstva*, 131. 132.

¹³ Isto, 135.

¹⁴ White, E. G., *Sluge evanđelja*, 121.

Pastor u svojoj obitelji

“Bog želi da učitelj biblijskih istina živi po njima i kod svoje kuće, jer utjecaj svega onoga što govori i propovijeda ovisi najviše od njegova vlastita života...”

Dom mnogo utječe na sreću ljudi i žena, kao i na uspjeh mjesne crkve... Svijetu nisu toliko potrebni veliki ljudi, koliko su mu potrebni *dobri ljudi*, ljudi koji su blagoslov svojim obiteljima...

U propovjedničkoj obitelji treba biti sloga, jer je ona najbolja propovijed o praktičnoj pobožnosti...

Propovjednik ima svoje dužnosti svuda oko sebe, i bliže i dalje, ali njegova najveća dužnost sastoji se u *podizanju njegove djece*. Njegov vanjski rad ne bi ga smio toliko vezati da radi njega zanemari odgoj svoje djece...”¹⁵

Diskrecija

Pastor je obvezatan čuvati profesionalnu tajnu, sve što mu ljudi povjere. On sluša o patnjama, problemima ljudi u braku, u obitelji, u Crkvi, na poslu. Ne smije nikome iznositi sadržaj svojih razgovora, ni s kime ne smije dijeliti svoje terete osim s Gospodinom u molitvi.

Apostol Pavao govori o svojim iskustvima s ljudima, ali ne imenuje nikoga osobno, on čuva tajne (2 Kor 12,5.6.9.10.20).

Apostol Ivan kaže za Isusa: “*Ali im se sam Isus nije povjeravao, jer ih je sve poznavao. Njemu nije trebalo da mu tko dade svjedočanstvo o čovjeku, jer je sam poznavao čovjekovu nutrinu.*” (Iv 2,24.25)

¹⁵ Isto, 129.

METODIKA PASTORALNE SLUŽBE

U pastoralnom radu metodika je veoma važna. Riječ *metoda* (lat. *methodus*) znači nešto reći, učiniti po određenom načinu, učiti nekog nečemu određenom, vršiti određenu nastavu na unaprijed pripremljen način i prema određenim načelima i određenom redu.

Sama *metodika* je nastava ili obavljanje određene zadaće po određenom redu, redosljedu, po određenim načelima i mjerilima.

Zapravo, ne može ni biti drukčije! Nema pastoralnog rada bez određene metode, načina rada i postupanja. Apostol Pavao kaže: "*Neka vaša riječ bude ljubazna, solju začinjena, da znadnete odgovoriti svakom kako treba!*" (Kol 4,6) To "kako treba" ili "što treba" odgovoriti ili reći zapravo su metode rada u pastoralnoj službi, bilo da taj rad obavlja pastor, propovjednik, starješina, đakon ili učitelj, a isto tako svatko tko djeluje u ime Isusa Krista za dobro svojih bližnjih.

Pitanje, međutim, uvijek ostaje otvoreno: hoće li upotrijebljene metode biti nadahnute Svetim Duhom u pružanju pravih savjeta ili pomoći? Ili pak nekim našim, osobnim mudrovanjem!?

U svakom slučaju, metodika u pastoralnoj službi počiva na temelju Svetog pisma, na vjeri u Isusa Krista. S tog gledišta možemo suditi o drugim metodama i primjenjivati ih, uvijek imajući na umu slažu li se one s biblijskim načelima.

Da bi se biblijske metode mogle razvijati, potrebno ih je kritički svrstavati pod jednim ciljem, a on je označen u pozna-

tom tekstu apostola Pavla u 2 Tim3,15.17. U njemu je sadržan sav rad pastoralne službe, sav njezin cilj.

Područje djelatnosti

Metodika pastoralne službe primjenjuje se na ova područja njezine djelatnosti:

1. objaviti utjecaj evanđelja na čovjeka, Božju ljubav i pravdu i pomoći mu da se obrati spasenju, shvati ga i prihvati;

2. oživotvoriti načela evanđelja, pružiti potporu, savjet i utjehu te tako prevladati posljedice zla koje sputavaju i tlače čovjeka, zatim ponovno uspostaviti nadu, sigurnost i životnu snagu;

3. stvoriti prostor za povjerljiv razgovor, izgraditi sustav komunikacije te omogućiti osobi da prihvati sebe i razumije druge;

4. omogućiti osobi da shvati i bude svjesna svetosti i pravde Božje;

5. obećati oprost kao rezultat osobnog osvjedočenja, pokajanja, priznanja i novog života;

6. savjetovati, pomoći kod odluka, opomenuti i pružiti djelotvornu pomoć te tako ojačati sve snage u čovjeku da može izbjeći zlo, spasiti se od zla ili zlo barem umanjiti;

7. pomoći čovjeku, ne ostaviti ga samog, progovoriti mu kad se nada u patnji, u strahu, pod nepravdom ili sumnjom, izraziti mu razumijevanje, pružiti mu utjehu i ohrabrenje (Job 2,13);

8. naučiti čovjeka da se moli, zahvaljuje, da se moli za druge prema primjeru biblijskih svjedoka, da se nada u Božju vjernost i spasenje;

9. objaviti Krista raspetog i uskrslog kao nadu koja premašuje granice života i smrti a donosi vječno spasenje.

Sva ta područja pastoralne službe imaju funkciju liječenja, potpore, savjetovanja, orijentacije i pomirenja. Pomoći, dakle,

osobi da se vrati u prijašnji položaj, izvrši bolji izbor u odlukama i uspostavi bolje odnose s bližnjima.

Interna i eksterna misija

Pastorova služba odvija se uglavnom unutar Crkve. On stoji pod obvezom pružanja pomoći, kao liječnik pod Hipokratovom prisegom (Hipokrat je bio grčki liječnik iz četvrtog stoljeća prije Krista). Pred njim ne stoji izbor pružiti ili ne pružiti pomoć. Ne može birati hoće li uložiti maksimalni ili minimalni trud, kao profesionalac ili amater!

On mora ulagati sve svoje moći kako bi ušao u kontakt, u komunikaciju s osobama u Crkvi kojima je potrebna pomoć. Mora znati poistovjetiti se s nevoljama, biti otvoren s njima. To je važnije od svake metodologije i svakog tehničkog znanja. To znači "ljubiti bližnjega"!

Tri najvažnije službe u Crkvi za koje on mora poznavati biblijske metode rada su:

1. učiti i propovijedati evanđelje (*kerygma*);
2. uspostaviti zajednicu s Bogom (*koinoma*);
3. utvrditi vjeru u službi ljubavi za druge (*diakona*).

Pastoru ili njegovim suradnicima obraćaju se i osobe izvana, jer im je potrebna pomoć. Napušteni od društva, bez moralne ili materijalne potpore, sami, u bolnici, u zatvoru, u staračkim domovima, izbjeglice i prognanici (ljudi u tranziciji, kretanju). Posebna akcija je vrlo važna u katastrofama, poplavama.

U ratnim vremenima, kad najveće sile zla haraju, uništavaju, razaraju i ubijaju, pastoralna služba dolazi do izražaja u pomaganju stradalnicima, u prikupljanju pomoći, u pružanju utočišta i u liječenju (Mt 25,34-46).

Autoritet u pastoralnoj službi

U pastoralnoj službi Božji je autoritet prijeko potreban. Što vrijede najbolje metode rada ako čovjek nema autoriteta?

Autoritet ima samo onaj čovjek koji se drži uputa i metoda rada Velikog Pastira.

Nuthezijska služba je doista savjetodavna, ali s autoritetom Božje Riječi i njezinih uputa. Pastor se služi božanskim autoritetom, ali ne prelazi granice koje su povjerene ljudskom oruđu. Nikad nije samovoljan ni tiranski raspoložen. Ostavlja slobodu odlučivanja svakome kome pruža savjete, ali tako da Božje odredbe nikog ne ostavljaju u nedoumici.

Što se više pastor drži Božje Riječi, to se sâm mijenja. Ondje gdje djeluje Sveti Duh sve su vidljiviji znaci Božje prisutnosti, a to znači da je sve jasnija promjena karaktera, navika, metoda rada kod samog pastora.

Promijenjen pastor ulaže sve svoje snage da se i drugi promijene. To ne ide tako brzo ni kod njega, a još manje kod drugih. On sâm je bio grijешnik, a sada je spašen čovjek. Sâm se morao boriti s grijehom i kušnjama, ali mu je pomogla Božja Riječ. To njegovo osobno iskustvo daje mu ustrajnost i nadu da će i oni s kojima radi steći ista iskustva i iste pobjede. (2 Kor 1,3.4)

Autoritet stječe onaj suradnik u pastoralnoj službi koji sâm tvori ono što drugima govori! Samo će tada ljudi prihvatiti njegove savjete i upute!

Intenzivna i ekstenzivna metoda

Postoje općenito dvije metode u postupku savjetovanja ili razgovora pastora i sugovornika koji je došao tražiti savjet ili pomoć, a to su intenzivna i ekstenzivna metoda.

Intenzivna: kad osoba ima više problema, ali pred pastora dolazi samo s jednim, a ostale taji ili ne govori o njima, pastor mora upotrijebiti intenzivnu metodu rada.

Metoda se sastoji u tome što pastor, dok pokušava riješiti poznati problem, shvati da postoje još neki problemi te postupno istražuje i otkriva druge probleme koji su često pravi izvor poteškoća.

Pastor tada ukazuje osobi na potrebu veće otvorenosti te, ako želi riješiti jedan problem, mora iskreno navesti i druge

koje taji. Ne mora se, naime, uvijek ući u kuću kroz glavni ulaz. Ima i sporednih ulaza!

Ta metoda ima prednost: na taj način je moguće da osoba dobije rješenje jednog problema te tako stječe sigurnost da joj pastor može primijeniti ista biblijska načela i na druge, koje u početku nije otkrio.

Ekstenzivna: po ovoj metodi pastor ispituje brzo, ali i temeljito različita životna područja osobe koja je zatražila savjet. On postavlja pitanja i bilježi odgovore o njezinom odnosu s Bogom, sa Crkvom, kako stoji s molitvom, kakvi su njezini odnosi s drugima, prema bračnom drugu, roditeljima, kakav je njezin odnos prema radu i zaposlenju, u školi, prema vlastitom tijelu (jelo, piće, san, bolest) i prema novcu.

Pastor zatim vrši pregled svih odgovora i reakcije na postavljena pitanja. Tada načini plan po kojem će dalje raditi. Pritom naročitu pozornost obraća na neke pojave kao što su nervoza, zbunjenost, žaljenje, zamuckivanje i sl. Ovakav postupak pomaže pastoru da baci pogled na cjelinu poteškoća kako bi se zatim zadržao na podrijetlu, izvoru problema.

Te se dvije metode ponekad isprepleću u radu, ali se ne isključuju. Pastor će često upotrijebiti čas jednu, čas drugu metodu. Ako u jednoj postigne uspjeh, moći će i u drugoj postići isto.

Suradnja pastora i psihijatra

Metode rada se razlikuju, što je sasvim prirodno, ali se ponekad mogu uskladiti ili međusobno dopuniti.

Psihijatar kao liječnik treba pružati pomoć svakom čovjeku čiji problemi imaju organski uzrok. Njegovo područje rada postaje sve veće. Znanost o utjecaju biokemijskih procesa na ponašanje i karakter ljudi stoji tek na početku.

Dakle, psihijatruva legitimna zadaća je pomoći čovjeku koji pati zbog organskih smetnji, ali je takvom potrebna i dvostruka pomoć. Dok liječnik pokušava riješiti njegove tjelesne probleme, pastor mu može također pomoći. Primjerice, liječnik počinje tretman čira na želucu megavitaminskim prepa-

ratom, a pastорова služba bi se trebala usredotočiti na pacijentov način života, jer je uzrok njegovog čira loš način života koji treba promijeniti! Možda su uzrok čira loši međusobni odnosi koji imaju svoj početak u nepovjerenju, povlačenju u sebe itd.

Drugim riječima, često je potrebna i korisna suradnja između pastora i liječnika psihijatra. Pastor mora budno paziti pri razgovoru s osobom kod koje je dugotrajno razdoblje poteškoća u komuniciranju s drugima ili su uočljive psihičke i tjelesne tegobe koje se iznenada pojavljuju kod nekog kratkotrajnog, određenog doživljaja. U takvim slučajevima treba zatražiti savjet psihoterapeuta ili opću liječničku konzultaciju. Pritom treba paziti radi li se o pojavama psihičkih tegoba, o strahu, depresiji ili o samoubilačkim namjerama zbog vjerskih napasti kao što je osjećaj krivnje zbog koje se osoba osjeća odbačenom od Boga.

Pastor pritom treba računati kako nije rijetko da u Crkvi postoji raznoliko suzdržavanje od medicinskog tretmana psihičkih tegoba, osobito kad su one povezane s vjerskim izjavama. On treba biti svjesno odgovoran kako bi uočio i razlikovao osobe kojima je potreban biblijski savjet od onih kojima je potreban i medicinski pregled.

Odnos između pastora i psihoterapeuta može biti plodonosan, ali jedan drugog ne mogu nadomjestiti. Razlike su jasne i uočljive. Psihoterapija pripada području psihologije i medicine, pastorska služba području teologije i Crkve. Psihoterapija može čovjeka, čije je zdravstveno stanje poremećeno, osloboditi ili umanjiti smetnje i bolove. Pastor, pak, može pomoći tjelesno zdravoj osobi pružajući joj ohrabrenje i pomoć u životu kroz evanđelje. Takvu istu pomoć može pružiti i bolesnom čovjeku upućujući ga na život u Bogu ili ga u bolesti hrabriti ukazujući mu na spasonosnu snagu od Boga.

PASTORALNA SLUŽBA I PSIHOLOGIJA

Poznavanje čovjeka

“Ako želimo voditi duše Isusu, moramo upoznati ljudsku prirodu i proučavati ljudski um!”¹⁶ Drugim riječima, ako želimo obavljati pastoralnu službu, moramo poznavati psihologiju.

Prvi izvor poznavanja ljudi je poznavanje *samog sebe!* Tko svoj život svjesno živi i razmišlja o sebi, ako se ne skriva od samog sebe, tko ima teška iskustva sa samim sobom, tko ne odstranjuje iskustva o osobnim nevoljama i grijesima, ne potiskuje ih niti uljepšava, već ih ima na umu i razmišlja o njima, njemu će biti moguće široko i živo shvaćanje ljudskog života.

Drugi izvor poznavanja ljudi mogao bi biti *živi kontakt* s drugim ljudima, susret s njihovim životom, razgovor s njima u njihovom domu. Tko izbjegava svakodnevni susret sa svojim bližnjima, neće uspjeti steći umijeće poznavanja ljudi. Samotnici ne stižu do pastora!

Treći izvor je pogled ili promatranje života u predodžbama života ne samo u pobožnim knjigama, već i u *svjetskoj književnosti*, u pjesništvu. Tu su, između ostalih, veliki pisci: Dostojevski i Tolstoj u svojim književnim djelima, pa Balzac, majstor u opisivanju stranputica grješnih ljudi. U njihovim su djelima ljudi opisani u pravom svjetlu i stvarnosti njihovog života. Takva književna djela se ne odbacuju. Masaryk je govorio

¹⁶ Review and Herald, 625, 1882.

kako je svoje poznavanje ljudi stjecao čitajući raznu suvremenu literaturu.

Četvrti izvor je *psihološka i psihijatrijska literatura*. Ona je danas vrlo opsežna, a koliko će tko ulaziti dublje u tu literaturu, svatko sâm odlučuje. To ovisi o sklonosti i obdarenosti svakog pojedinca kod izbora opravdanog izvora. *Psihologija je pomoćno sredstvo u stjecanju poznavanja čovjeka*. Pastor ne može znati sve pojedinosti o čovjeku, a nije dovoljno upoznat s metodama u poznavanju čovjeka bez eksperimentalne psihologije i psihoterapije. Tako se usklađuju odnosi između pastora i psihologa, a često se tako među njima uspostavlja i uža suradnja.

Peti izvor je odlučujući u spoznaji čovjeka i njegova položaja, a to je *Biblija*. U njoj se nalaze duboke spoznaje o čovjeku, pa i one koje ne može nadoknaditi ni sva psihologija, ni svi drugi izvori. Naprotiv, iz Biblije bi sva psihologija mogla naučiti što je odlučujuće o čovjeku!

Božja Riječ je sva upućena čovjeku i na čovjeka. Ona želi s njim razgovarati, dotaknuti ga, iscijeliti i preobraziti. Tko se dá voditi od strane Božje Riječi, taj će sâm po sebi imati pravi pristup ljudima. U povezanosti s takvim neiscrpnim znanjem o čovjeku i sama psihološka znanost može biti doista osvjetljena na korist i pomoć ljudima.

Čovjeka ćemo moći shvatiti tek ako ga promatramo s biblijskog gledišta. U Bibliji je otkriveno što je čovjek i, što psihologija sama ne može shvatiti, a to je ljudska bijeda i ljudska veličina, to je ljudska podčinjenost grijehu, ali i čovjekova pripadnost nebeskom Ocu usprkos svim grijesima.

Ne treba mirovati dok se svaki čovjek s kojim dolazimo u dodir ne promotri s tog biblijskog gledišta. Treba ići do najdublje dubine, do demonskih sila koje čovjeka zarobljavaju, ali i do najviših visina božanske moći koje su dorasle svakom ropstvu. Tada će nam još više zasjati, postati jasno i uzvišeno da su odlučujuća sredstva u svakoj pastoralnoj službi molitva i Božja Riječ.

Tako će Kristova sila osloboditi čovjeka od sile zla. Zato je za pastora najvažnije i najpouzdanije sredstvo za razumijeva-

nje, poznavanje čovjeka i za rješenje njegovih problema upravo *svakodnevno zajedništvo s Biblijom*.

To naročito ističemo stoga što je zadaća pastoralne službe upravo posvećenje *cijelog čovjeka*. Kad se pastor služi psihologijom, ona postaje *samo jedan od načina* stjecanja prave ili cjelokupne slike o čovjeku. Ako bi se, međutim, služio samo tom znanošću, bio bi ograničen u analizi pravog stanja osobe koja traži njegovu pomoć. To je stoga što psihologija nije u stanju otkriti religijski temelj. Bog nije skriven u nesvjesnim dubinama duše, a ni u potrebama i željama ljudskim, već je čovjekova vjera u Boga i ljubav prema Bogu temelj njegove religioznosti.

Kad vjera i ljubav ne bi bile takav temelj, onda bi se, po psihologiji, sva njegova religioznost svela na ljudske potrebe ili želje kao izvor te religioznosti. Što su potrebe i želje po teoriji opće psihologije? Sve njezine analize pokazuju da su one čisto ljudske i tjelesne, egocentrične. Prema njoj, čovjek od Boga traži sigurnost, sreću, mir, snagu. Čovjek se, po tome, okreće Bogu samo kao prema apsolutnom ispunjenju svojih potreba i želja. Za primjer navedimo Božje očinstvo. Po psihologiji, u Božjem očinstvu vidimo samo izraz potrebe za potporom i zaštitom!

Iz tih se razloga pastor mora kritički ograničiti ili postaviti prema općem shvaćanju i mišljenju što postoje danas u svijetu, a mogu utjecati na biblijska otkrivenja o čovjekovom umu i duši.

Definicija osobe

Definicije osobe su raznovrsne, a jedna od njih glasila bi ovako: osoba je cjelina svih čovjekovih psihičkih osobina koje mu daju pečat psihološke individualnosti. Evo još jednog tumačenja o osobi: to je čovjekov izgled kako se pokazuje i čini drugima!

Osoba (lat. *persona*) znači ljudsko biće, a ujedno i skup njegovih ponašanja koja čine osobu. Ili: osoba je ljudsko biće u cjelini!

U novijoj literaturi o psihologiji ističu se tri oblika jedne osobe:

- a) jedinstvo ili integritet,
- b) jedinstvenost ili osobnost,
- c) relativna dosljednost u ponašanju kao posljedica jedinstva i osobnosti.

Svaki pojedinac je osoba, jer čini određenu, jedinstvenu i osobnu organizaciju određenih osobina.

Različiti autori imaju i različita shvaćanja o tome što je bitno za proučavanje neke osobe, što to čini strukturu osobe. Neki smatraju kako su najvažnije značajke neke osobe njezine *navike* te da se iz njih može objasniti njezino cjelokupno ponašanje. Drugi autori smatraju da *motivi* najuspješnije pokazuju osobu. Treći naglašavaju da je najvažnije utvrditi *intencije* (namjere), *aspiracije* (težnje), *stavove* ili *interese*. Četvrti opet ističu kako treba najprije upoznati *probleme* i *poteškoće* koje čovjek ima u odnosu s drugima i u rješavanju zadataka pred kojima se nalazi, pa se tada može najbolje ocijeniti neka osoba.

Što kaže Biblija o čovjeku kao osobi? U Heb 2,6-8 čitamo: *“Što je čovjek, jer ga se sjećaš, ili Sin čovječji, jer ga milostivo pogledaš? Jedno si ga (kratko) vrijeme učinio nižim od anđela, ali si ga onda ovjenčao slavom i čašću; sve si podložio pod noge njegove.”*

Tipovi osoba

Tip osobe u psihologiji je rezultat koncepcije koja smatra da se sva šarolikost ljudskih individualnosti može svesti na razmjerno ograničen broj osnovnih tipova osoba. Švicarski psiholog C. G. Jung dijeli ljude u dva osnovna tipa: *introvertni* tip osoba, koje su povučene u sebe, nespretne i neprilagodene, preosjetljive na kritiku, sklone pretjeranoj analizi same sebe i drugih ljudi, te *ekstravertni* tip osoba, koje su otvorene, spretne, neosjetljive na kritiku, burno izražavaju svoje emocionalne doživljaje. Međutim, ovakvo tipiziranje, koje je naizgled vrlo jednostavno i prihvatljivo, osim prednosti ima i niz slabosti.

Slabost je podjele na ta dva tipa u tome što oni nisu jedinstveni, ima i podtipova ili se jedan utapa u drugi, ovisno o sredini i socijalnom statusu.

Bruno Bisio dijeli osobe u više skupina:

Nezrela osoba. Tu ubrajamo tipove mladića i djevojaka u dobi od 16 do 21 godine, koji se još nisu izgradili. Djetinjatost se očituje u njihovim interesima, u nepromišljenoj i olakoj delinkvenciji (krađa), u opiranju da završe školovanje ili se zaposle te žestokom suprotstavljanju bilo kakvom nadzoru ili disciplini.

Pasivna osoba. Osobe te vrste se očituju u pasivnosti i u pomanjkanju inicijative. Sklone su parazitizmu. Dijelimo ih na nedinamične i podređene osobe. Nedinamične su one kojima nedostaje inicijativa na poslu, slabo se zanimaju za vanjski svijet, slabo su ili nimalo povezane s obitelji, nemaju ciljeva i težnji koje bi nadilazile njihove jednostavne svakidašnje potrebe. Podređene su osobe duševno izrazito pasivno oblikovane i redovito su sklone poistovjećivanju s drugim osobama. Radije su sljedbenici nego predvodnici. Takvim osobama nedostaje originalnost.

Lakomisljena osoba. O takvim osobama možemo reći da su slabe volje, neodgovorne, nedostaje im snage, upornosti i ambicije.

Nestalna osoba. Takve osobe imaju povoljne odgojne mogućnosti, no zbog teško prilagodljive naravi ne uspijevaju se prilagoditi ni emotivno, ni ekonomski, ni radno, ni društveno.

Često su prijazne i susretljive, ali nesposobne, neuspješne ili nezainteresirane. Prosuduju neispravno, nemaju ambicije i inicijative i sanjare kao da im nedostaje i tjelesne i osjećajne snage. Ponestaje im ustrajnosti. Preosjetljive su i prazne. Nedostaje im odgovornost prema samima sebi i društvu. Sklone su izljevima srdžbe, razdražljivosti, nepromišljenosti, drskosti i slijepoj nemarnosti.

Shizoidna osoba. Te su osobe izrazito nesklone društvenim dodirima, ali su sklone i budne sanjati. Često su umišljeni bolesnici. U društvu se osjećaju neugodno i nepovjerljive su. Često očituju nedostatak zanimanja i opću ravnodušnost pre-

ma svojim obiteljskim obvezama i vezama. Nazivaju ih “čudnima”.

Neetična osoba. U ovu skupinu svrstavamo osobe u dobi od 21 godine i navije. Takve osobe iskazuju nezrele interese, nedostaje im razboritost, neodgovorne su, sanjaju otvorenih očiju, sklone su pustolovinama, izabiru teško ostvarive ciljeve i nisu sposobne staloženo rasuđivati pri odlučivanju.

U tu skupinu možemo svrstati i oveću skupinu osoba koje su po godinama zrele, no jedva su sposobne samostalno misliti i djelovati. Previše su ovisne, često kažemo da “nisu odrasle”. Kad zapadnu u nevolju, a to se često zbiva, pasivno očekuju da im roditelji, starija sestra ili baka priteknu u pomoć. Ispravne su i širokogrudne prema svojim prijateljima, ali su nemilosrdne prema neprijateljima i onima koji prekrše njihov “kodeks”.

Amoralna osoba. Takve osobe prvobitno iskazuju opću moralnu bezosjećajnost, nedostaje im simpatije i brige za bližnje. Trajne su im osobine: razdražljivost, nadutost, krutost i gruba sebičnost. Jedva da ikada osjete grižnju savjesti... To su cinici, nemaju časti, bestidni su, nedostaje im ljubav, zahvalnost i drugi društveni i etički osjećaji.

Agresivna osoba. Drže se da su uvrijeđene, sklone su zametanju svađe. Buntovne su, ne podnose disciplinu i olako se posvađaju sa svakim tko im proturiječi.

Biblija i opća psihologija

Jednostavan uvid u ono što se u nama događa pomaže nam utvrditi kako u nama postoje pojmovi, osjećaji, ideje, misli, sjećanja i stanja duše koja se mijenjaju. To su sve psihičke pojave, duševni život.

Psihologija je znanost koja proučava te pojave. To je znanost koja sadrži sve osobine prave znanosti i pokušava okriti opće zakone raznih psihičkih funkcija.

U prijevodu grčke riječi *psyche* (duša) i *logos* (učenje, znanost) imamo riječ *psihologija*, znanost koja proučava sve pojave čovjekove duše. Ruch i Zimbardo u svojoj knjizi definiraju psihologiju kao znanost koja proučava čovjekovo pona-

šanje, što ga to pokreće, motivira, a bavi se i ljudskim duhom, proširuje znanje i načine kako popraviti kvalitetu ljudskog života. To je znanost o ponašanju ljudi i njihovom doživljavanju te o uvjetima pod kojima se ono odvija.

Aristotel je (384.–322. prije Krista) opisao dušu kao život, izvor života, sve životne pojave.

Duša je cjelokupni život čovjekov. U njoj su “spreme” naših emocija i želja, ona je izvor nas samih, dio u nama koji ljubi, mrzi, misli, želi, pati i odlučuje.

Duša nije neki organ, već dimenzija povezivanja tijela i duha. Ona je oznaka za cijelog čovjeka, za živo biće koje je obdareno jezikom, svjesno samog sebe, sposobno odgovorno djelovati, oslanjati se na odnos “ja–ti”.

Grčka filozofija tumači da je duša nadmoćna sila u čovjeku koja ga oslobađa svega zemaljskog, a ono što ostaje božansko je i besmrtno. Biblija, nasuprot tome, uči *da je čovjek jedinstvena cjelina*, da u njemu ne postoje dva dijela, jedan silan i snažan, a drugi slab i trošan. Sve je u njemu slabo, ali je sve postavljeno na svijet jedinom moći Stvoriteljevom.

Na prvim stranicama Biblije čitamo kako Bog, Jahve, “napravi čovjeka od praha zemaljskoga i u nosnice mu udahne dah života. Tako postane čovjek *živa duša*.” (Postanak 2,7) Ovdje imamo dva elementa iz kojih proizlazi treći: *tijelo plus dah životni čine dušu*, čovjeka!

Ovdje, u prijevodu Stvarnosti, jasno vidimo kako je čovjek sastavljen iz *dva* dijela iz kojih je proizišao *čovjek kao cjelina*. To je *dihotomija*. Čak i apostol Pavao, kad u 1. Solunjanima 5,23 govori o duhu, duši i tijelu, naglašava cjelinu ljudskog bića, jer kaže: “*Holokleron hymon to pneuma kai he psyche kai to soma*”, u prijevodu Stvarnosti: “*I neka se cijelo vaše biće – duh, duša i tijelo...*” On, dakle, misli na cjelinu ljudskog bića. Ono *kai* je veznik, a stvara povezanost koja jasno ukazuje na cjelinu. Budući da Pavao nabraja (duh, duša i tijelo), stvorena je *trihotomija*, trostruki sastav ljudskog bića, a to je išlo u prilog platonskoj trihotomiji koja je omalovažavala tijelo, isticala duh, a duši pripisivala besmrtnost, što je uvijek u suprotnosti s Biblijom.

Cilj svega rečenog je podvući važnost *cjeline ljudske osobe*. Samo tijelo (*soma*) predočava uvijek živog čovjeka, živu osobu, ne mrtvog čovjeka, mrtvo tijelo. *Soma* je, dakle, stvoreni organizam koji ne označava jedan dio čovjeka, već cjelinu, jedinstvo cijelog čovjeka. Tako i dah života (*nepesch* i *ruach*) ne označava samo jedinstvo i cjelinu čovjekove osobe koja je rezultat stvaralačke sinteze (Post 2,7), već i individualizirani život u fiziološkom (Post 35,18), ali i psihološkom smislu (1 Sam 1,10).

Dah života (*ruach*) označava duh, opće i bezlično načelo života koje potječe od Boga i vraća se Njemu čim se odvaja od praha zemaljskog s kojim je stvarao živu realnost čovjeka (Izr 12,10; Lk 23,46; Dj 7,59). On je, dakle, bitan element, dio od kojeg se sastoji ljudsko biće, a služi kao oznaka za manifestaciju duhovnog života, moć uma, stanje duha, sklonost dobru ili zlu (Post 31,1-5; Iz 29,24; Ps 51,12-14.19).

To značenje imaju i grčki izrazi *psyche* i *pneuma*, upotrijebljeni u Novom Zavjetu. Oba pojma označavaju izraz potpunog ljudskog života, bilo pod formom psihičkog ili individualnog, ili pod pojmom duhovnog ili umnog. Ponekad apostol Pavao upotrebljava izraz *pneuma* kao smisao nas samih, intelekt (1 Kor 2,11; 5,3-5; 7,34; 2 Kor 7,1; Kol 2,5). U posebnim se slučajevima u Bibliji govori o duši kad se čovjek želi emocionalno izraziti: "*dokle ćete mučiti dušu moju...*", pita se Job (19,2). Kad se duša u Bibliji upravo otkriva kao osoba, sama ličnost, onda se sposobnosti, čovjekov unutrašnji život, njegove misli, osjećaji, volja i njegovi vanjski doživljaji izražavaju riječima kao što su one Isusove: "*Žalosna je duša moja do smrti...*" (Mk 14,34).

Sâm Isus naglašava važnost cjelokupne čovjekove osobe: "*Jer kakva je korist čovjeku ako sav svijet dobije a duši svojoj naudi? ili kakav će otkup dati čovjek za svoju dušu?*" (Mt 16,26, DK). U prijevodu Stvarnosti još je jasnije rečeno: "*Što koristi čovjeku ako dobije sav svijet, a izgubi svoj život? Što li može dati čovjek kao otkupninu za svoj život?*"

Dakle, *nema čovjek dušu, nego je duša on sâm*, njegova osoba. (Post 2,7) Zato se njegova osoba izražava sposobnošću

razvijanja intelektualnih vrlina, moralne zrelosti. Tako njegov *intellectus* kroz obrazovanje i studij te kroz stalno vježbanje razvija stečenu sposobnost i sigurnost u načelnim odlukama. Njegov *scientia* kroz studij i dugotrajno stjecanje uvida u stvarni svijet duše i duševne tijekove stječe *sapientiu*, sposobnost da brzo prosudi kako načela i činjenice primijeniti u svjetlu vječnog Smisla!

Iz svega proizlazi da pastoralna psihologija, čiji je temelj opća psihologija,

1. mora biti *hermeneutička* psihologija, jer mora voditi računa o načelnoj kružnoj strukturi tijeka shvaćanja čovjekove osobe;

2. mora biti *dinamična*, tj. mora opravdati unutrašnju psihičku dinamiku čovjekovih komunikacijskih sposobnosti;

3. mora *ukazivati na psihopovijesnu orijentaciju* da bi mogla obuhvatiti povezanost između individualne biografije i povijesno-simboličkih manifestacija;

4. mora biti i *psihologija konflikta* među ljudima da bi mogla opravdati temeljne poglede religijske istine koju su oni prihvatili.

Pastor i opća psihologija

Psihologija, dakle, služi pastoru kao pomoćna znanost za istraživanje unutrašnje čovjekove naravi. Ona mu pruža jednostavne metode kako bi pomogao normalnim osobama da bolje iskoriste sredstva koja im stoje na raspolaganju kako bi pronašle ravnotežu u svojem duhovnom, mentalnom i psihičkom životu. *Stoga je prijeko potrebno upoznati glavne i temeljne postavke u ovoj znanosti*, koje, uz teološke spoznaje i metode, mogu pomoći čovjeku u svladavanju problema.

Pastor treba razviti što objektivnije i profesionalnije shvaćanje ljudskih potreba kako bi dobio temeljne spoznaje da im pomogne i primijeni specifične pristupe koji odgovaraju posebnim slučajevima.

Prema tome, pastoralna je služba upućena na bavljenje određenom svjesnošću čovjekova života i njegovim ponaša-

njem. On se mora upoznati sa znanošću koja istražuje, opisuje uvjete, strukturu i dinamiku čovjekove svjesnosti, njegovo ponašanje u ovim ili onim okolnostima, njegove doživljaje.

Sâm pastor, po naravi svojega zvanja i uz teološko znanje, ne raspolaže nekim svojim instrumentarijem kojim bi se ispitala čovjekova svjesnost i ponašanje. Stoga se on treba koristiti rezultatima psihologije, osobito ispitivanjima motivacija, uvjetima i tijekom čovjekova ponašanja te o strukturi i dinamici čovjekovih doživljaja, što za njega veoma mnogo znači.

Često mislimo na liječnikov primjer. On mora ne samo dobro poznavati lijek, već iznad svega mora prepoznati bolest, mora biti dobar dijagnostičar! Što pomažu sva terapijska znanja ako je dijagnoza pogrešna? Što pomažu pastoru svi darovi moći, što mu vrijedi i poznavanje Biblije ako ne razumije čovjeka koji mu je došao na razgovor? Sama simpatija prema njemu, sama revnost i dobra volja da mu pomogne – nisu dovoljne. *Njemu je potrebna mudrost, poznavanje duše.* U stjecanju tog poznavanja psihologija nam pruža i te kako bitne usluge, jer skuplja spoznaje putem promatranja, ispitivanja i eksperimentiranja.

Ona služi kao eksperimentalno istraživanje tijeka svjesnosti i njezinih pojava, daje nam, primjerice, uvid u razvoj karaktera. Važna je i po spoznaji o mladenaštvu ili o starijim osobama te kao socijalna psihologija proučava socijalno ponašanje i njegove uvjete. Na taj način pastor stječe spoznaje o čovjekovoj duši kako bi najbolje mogao primijeniti Božju Riječ. Svaki čovjek, naime, drukčije prosuđuje, tumači i osjeća evanđelje. Međutim, psihologija ne smije postati za pastora svrha sama po sebi, niti se on njome smije služiti kao da je psihijatar. Njega se ponajprije tiče duhovni život.

S druge strane, i samom liječniku psihijatru ili psihologu dobro dolazi suradnja s pastorom. Psihijatar nije obvezatan određivati svojem pacijentu stav prema svijetu ili životu, ali što učiniti kad utvrdi da on boluje zbog nedostatka ljubavi, vjere, nade?

Tako i pastor može doći u situaciju da mu neki čovjek govori o svojoj rezignaciji, melankoliji ili depresiji. Već je bio

kod liječnika, ali se ne drži njegovih uputa. Pastor će s njim razgovarati i pomoći da se ponovno obrati liječniku i poslušaga.

Kad pastoru ponestaje rješenja ili stručne metode za suzbijanje seksualnih devijacija ili anomalija, on će kod tih pojava ili problema savjetovati osobe da potraže pomoć specijalista. To se odnosi i na ovisnike, naročito narkomane. Zaključimo: psihologija nam pomaže shvatiti ponašanje i postupke ljudi, jer joj je metodika sadržana u njezinoj zadaći. Ona, naime, ima zadaću:

- a) *promatrati* što čovjek radi, kako se ponaša,
- b) *opisati* promatranja te ih sustavno srediti i opisati,
- c) *objasniti* ih na razumljiv način i
- d) *prognozirati* što se može unaprijed predvidjeti iz njegovog ponašanja i drugih psiholoških pojava.

UČENJA I METODE U PSIHOLOGIJI

Platon, grčki filozof (427.–348. prije Krista), u svojim dijalozima razlikuje “razumni” i “nerazumni” (racionalni i iracionalni) dio duše.

Aristotel, grčki filozof (384.–322. prije Krista), pripisivao je duši četiri sposobnosti: nutritivnu, senzitivnu, motricilnu i intelektualnu. Samo čovjek ima ovu posljednju.

Descartes, francuski filozof (1596.–1650.), koji je izrekao onu čuvenu misao: “Mislim, dakle postojim”, bio je prvi koji je smatrao da nematerijalna duša nema nikakvu organsku funkciju, jer je njezina narav da misli, bilo da zapaža (shvaća), bilo da djeluje (volja). Ova klasifikacija, koja je već bila bliža znanstvenom gledanju, ima manu što ostavlja po strani osjećajnost.

Tako se u 19. stoljeću stiglo do klasične podjele psihičkih pojava: inteligencija, osjećajnost, volja. Taj redoslijed aktivnosti duše doveo je do tih triju različitih svojstava duše (trihotomija). Podjela je umjetna, jer su ta tri svojstva duše zapravo jedno, ali se izražavaju u trima oblicima.

Postoje još neka učenja o duši i njezinim svojstvima.

Po općem mišljenju *dualista* (koji povezuju duh i dušu), to su dvije različite stvarnosti, ali recipročno djeluju jedna na drugu.

Po teoriji *paralelista*, koja se temelji na onom što Leibnitz, njemački filozof (1646.–1716.), naziva “predodređenom harmonijom” (Bog je unaprijed odredio da duh, duša i tijelo djeluju harmonično, ali neovisno), pretpostavlja da se oba reda

pojava slažu, a istodobno ne djeluju jedan na drugi. Ova hipoteza je korisna jer čuva neovisnost psihologije od fiziologije.

Huxley, engleski humanist i putopisac (1825.–1895.), iznosi teoriju nazvanu *epifenomenizam*, kojom tumači da psihičke pojave ovise o organizmu. Savjest bi, po njemu, bila samo izraz fizioloških aktivnosti. Ova teorija se oslanja na usku neovisnost duha u odnosu na tijelo i načelo čuvanja energije. Znanstvenici koji podupiru tu teoriju ne opažaju da je njihovo tumačenje savjesti verbalno, daleko od znanstvenog temelja. Ne uviđaju da djelovanja savjesti, ako nisu energetske podrijetla, ne znači da nisu bez ikakvog značaja i efikasnosti.

Drugi su znanstvenici (*Pavlov*, *Watson*, *Becterev*) radili na ispitivanju fizičkih, ali i organskih reakcija. To su nazvali psihologijom reakcija, a u Americi teorijom “bihevizma”.

Iz raznih smjerova psihologije proizlaze i različite metode pristupa i psihološkog tretmana. Evo ih nekoliko:

1) *Bihevizistička metoda* (od engl. riječi *behavior*, ponašanje) američkog psihologa Skinnera (rođen 1904.), koja se služi izravnim, određenim, progresivnim i kontroliranim sredstvima kako bi se izmijenilo ponašanje osobe. Tako se ona mijenja ili se njezino psihološko stanje popravlja. Uloga psihologa je vrlo izravna, direktna.

2) *Humanistička metoda* Rogera Carla, američkog psihologa (rođen 1902.), kojom se psihoanalitičar trudi shvatiti osobu, njezine interne potrebe, navesti osobu da bolje spozna sebe.

3) *Pastoralna metoda* psihologa Clinebella počiva na određenom broju načela, obuhvaća suradnju osobe, a zapostavlja analizu dubina.

4) *Manerova škola*, u Sjedinjenim Američkim Državama, uči da je krivac za duševne probleme osjećaj vlastite odgovornosti. Krivi su međuljudski odnosi, treba ih srediti, onda je to najbolja psihoterapija. Čovjek nije žrtva griznje savjesti, već ju je sâm povrijedio. Budući da je sâm kriv, mora sâm i ispraviti pogrešku, priznati je. Čim ispravi pogrešku, ozdravlja!

5) *Vincent Mervilova škola* u Francuskoj uči da je strah rezultat konflikata, a temelj strahu je osjećaj nesigurnosti. On

potječe iz prošlosti (sjećanja, iskustva, neriješeni sukobi), iz sadašnjosti (računi, ispiti, odnosi), od budućnosti (perspektiva u životu, bolest, smrt).

6) *Watsonova škola kondicioniranog stimulusa* (1930.) uči da je psihologija dio biologije, povezana organski, a temelji se na poznatom Pavlovljevom eksperimentu sa psom (pred hranom koju gleda pas luči pljuvačku i zvoni).

7) *Regresivna terapija* (Jan Eric Sigdel), učenje o regresivnoj terapiji – nehipnotička tehnika povratka u prošle živote, koja otkriva različite podsvjesne doživljaje kao uzroke psihičkih problema. Vođenom meditacijom osoba se rješava uzroka tih problema i spoznaje svoje zadatke u ovom životu.

8) *Tehnika neurolingvističkog programiranja* (Richard Greene), kojom se pokazuje kako je predodžba koju imamo o sebi često kočnica da otvoreno i potpuno živimo svoj život. Tehnika upućuje kako reprogramirati svoj negativni program i kako poboljšati komunikaciju s drugima.

9) *Učenje o transpersonalnom pristupu čovjeku* (Jasminka Peko-Krtolica), u okviru kojeg se pokazuje kako razumijevanje međusobne povezanosti među ljudima omogućava rješenje osobnih problema. U toj povezanosti leži mogućnost osobnog napretka i ispunjenja.

10) *Terapija bojama* i Bachovim cvjetnim kapima (Dan Šerčer). Negativne emocije značajan su izvor različitih zdravstvenih problema. Uravnotežen odnos prema bližnjima, autosugestivni trening i pripravci od latica cvijeća jedan su od načina pronalaženja unutrašnjeg sklada i prevladavanja negativnih emocija.

11) *Meditativna tehnika opuštanja* (Željko Štajduhar) omogućava duboki psihofizički odmor.

12) *Psihoanalitička metoda* Sigmunda Freuda, austrijskog liječnika, tvorca psihoanalize (1856.–1939.), poziva se na prošlost osobe, na ono nesusjesno u njoj. Duboke želje i motivi se objelodanjuju (demaskiraju). Freudova metoda “kopa” po prošlosti, od djetinjstva, da bi “deblokirala” sadašnjost.

O Freudu postoji opširna literatura, a ovdje ćemo se za držati samo na nekim karakterističnim crtama njegove psiho-

analize. Osoba s duševnim problemima je bolesna, za to ona nije kriva! Iz tog razloga ona nije sama odgovorna, već drugi. Problemi su, dakle, *alogeni* (prouzročeni od drugih), za razliku od *autogenih* (kad je kriva sama osoba). Društvo je krivo, kriva je javnost. Ubojica nije odgovoran, netko drugi je kriv, on se mora liječiti.

Freudova je teorija arheološka ekspedicija u prošlost, traži se uzrok (krivac) u precima, roditeljima, društvu ili životnim prilikama.

Poznati psihoanalitičar Erich Fromm (1900.–1980.) navodi Freudovu teoriju, njegove postavke, te kaže: “Freud je svojom terapijom htio uspostaviti kontrolu nad čovjekovim nagonima jačajući svoj ‘ego’, a nagoni se moraju pokoravati egu i super-egu... U njegovom sustavu nema mjesta za milost i majčinsku ljubav, koju svodi na puko hranjenje djeteta. Ključni pojam njegovog sustava je kontrola...”¹⁷

Freud se bavio temeljitim proučavanjem fenomena nesvjesnog u čovjeku. Ono što mislimo ne mora nužno biti identično s onim što jesmo... Mislimo, primjerice, da je naše ponašanje motivirano ljubavlju, odanošću, osjećajem dužnosti itd., a nismo svjesni činjenice da smo, umjesto toga, motivirani željom za moći, mazohizmom i ovisnošću. Freudovo se otkriće sastoji u tome da ono što mislimo ne mora biti nužno identično s onim što jesmo! Razlika između onog što kažem i onoga što vjerujem poprima novu dimenziju, onu mojeg nesvjesnog vjerovanja ili nesvjesne želje...

Kad netko kaže “volim te”, ili “volim Boga”, ili “volim domovinu”, izgovara riječi koje, usprkos činjenici da potpuno vjeruje u njihovu istinitost, mogu biti sasvim neistinite i samo su racionalizacija želje za vlašću, uspjehom, slavom, novcem ili izraz vlastite ovisnosti o skupini.

Freud pretjeruje kad u svakom svjesnom pronalazi nešto nesvjesno, tako da sa skepsom gleda čak i kad nije sumnjao u iskrenost osobe. Primjerice, on vidi sukobe između svjesnog i nesvjesnog:

¹⁷ Erich Fromm, Veličina i granice Freudove misli, 14.

- svijest o slobodi – to je nesvjesna nesloboda,
- svjesna dobra savjest – nesvjesni osjećaj krivnje,
- svjesni osjećaj sreće – nesvjesna depresija,
- svijest o moći – nesvjesni osjećaj nemoći,
- svijest o ljubavi – nesvjesna mržnja i ravnodušnost itd.

Značajna *uloga ranog djetinjstva* jedno je od velikih Freudovih otkrića. Na mnogim kliničkim slučajevima pokazao je kako rani doživljaji, osobito traumatski, oblikuju dječji karakter do tog stupnja da je zaključio kako je karakter fiksiran davno prije puberteta i da, uz rijetke iznimke, ne podliježe kasnijim promjenama... U ranom djetinjstvu leži ključ za razumijevanje kasnijeg čovjekovog razvoja... Ali je Freud podcijenio značenje konstitucionalnih, genetskih čimbenika u oblikovanju dječjeg karaktera...

Freud *nije vjerovao u obraćenje, u promjenu* karaktera. Kad se dogodi da osoba doživi nečiju iskrenu pozornost, takav događaj može drastično promijeniti njezine karakterne crte, kao što su sumnja, strah, osjećaj nevoljenosti itd. Zbog Freudovog pomanjkanja vjere u ljubav, za njega je takvo obraćenje (*conversions*) neočekivano i neprihvatljivo! To se odnosi upravo na potpunu promjenu vrijednosti i stavova zbog sasvim novog iskustva u životu!

PODRUČJA PRIMIJENJENE PSIHOLOGIJE

Psihologija je univerzalna, a njezino golemo polje primjene u praksi *obuhvaća sve uzraste, od djetinjstva do starosti*. Poznavanje njezinih znanstvenih metoda od velike je vrijednosti za područja odgoja, medicine, pastoralne službe i u svakodnevnom životu.

Odgoj i obrazovanje

Za roditelje, kao i za pedagoge, važno je znati definirati proces odgoja i razlikovati ga od obrazovanja. "Naše su predodžbe o odgoju odviše uske i skućene. Potrebno je da imamo širi pogled i da sebi postavimo viši cilj. *Pravi odgoj znači više nego savladavanje određenog nastavnog programa. To je više nego pripremanje za sadašnji život. On se bavi cijelim čovjekovim bićem i odnosi se na cijelo razdoblje njegova postojanja. Odgoj znači skladno razvijanje tjelesnih, duševnih i duhovnih sila. On priprema učenika za radosnu službu u ovom svijetu i za uzvišeniju i radosniju službu u svijetu koji će doći.*"¹⁸

Imajući na umu spomenuta načela odgoja, a pod utjecajem moderne psihologije, pedagozi promatraju dijete kao individu koja ima vlastiti mentalitet i čiji je psihološki razvoj podvrgnut posebnim zakonima. Ljudskom je biću potrebno

¹⁸ White, Ellen G., *Odgoj*, 11.

dugo razdoblje da razumije i asimilira složene kulturološke strukture u kojima se nalazi i kojima se treba prilagoditi.

John Dewey, američki profesor psihologije (1859.–1952.) govorio je da nastavnik treba biti vodič koji će dijete savjetovati i pomagati mu, treba se ponašati prema djetetu kao ravnopravan prijatelj koji s njim dijeli svoja iskustva. Dijete treba doživljavati neka vlastita iskustva umjesto da bez kritičkog duha prihvaća primljene informacije.

Ovid Dekroly, belgijski liječnik (1871.–1932.), želio je da škola postane za dijete nastavak njegove prirodne sredine, da ostane što bliže stvarnosti, da bude što više u neposrednom dodiru sa svijetom bića i stvari koji će ono promatrati i koji će poslužiti kao temelj njegovog obrazovanja.

Maria Montessori, talijanska psihijatrica (1870.–1952), primjećujući da za dijete nije ništa predviđeno u svijetu odraslih, za njega stvara vrlo bogat materijal, dopadljiv i načinjen po njegovoj mjeri, koji služi za slobodne, individualne aktivnosti zahvaljujući kojima će dijete ojačati svoje "ja" koje se upravo rađa. Ona tvrdi da djecu koja pokazuju lijenost ili zlu volju treba shvatiti umjesto kažnjavati.

Ellen G. White je u svojoj knjizi *Odgoj* posvetila mnoge stranice pravilnom odgoju djece i mladeži. I u knjizi *Poruka mladima* ona obuhvaća sva razdoblja života i sve njegove pojave te daje savjete roditeljima i odgajateljima. Ti savjeti su na razini najsuvremenijih metoda psihologije i pedagogije te mogu veoma korisno poslužiti kao temelj daljnjem razvoju pastoralne službe na tom području. Ona kaže: "Izgradnja karaktera je najvažnije djelo, koje je ikad povjereno ljudskim bićima; i nikada ranije njegovo marljivo izučavanje nije bilo tako važno kao sada. Nikada se nijedan prijašnji naraštaj nije morao suočavati s tako teškim problemima; nikada ranije mladići i djevojke nisu bili izloženi tako velikim opasnostima kao što su one koje im danas prijete."¹⁹

Alfred Adler (austrijski liječnik i psiholog, 1870.–1937.), govori o praktičnom obliku individualne psihologije: "Sve po-

¹⁹ Isto, 203.

jave duševnog života treba shvatiti kao pripremu za neki određeni cilj, za život pred sobom. Svi ljudi moraju proživjeti taj proces, pa prema tome kako ga proživljavaju ili kako se pripremaju za život može odati još bolju sliku o njima.”

“U dječjem životu”, kaže Adler, “pripremu za budućnost odaje želja za igrom. U igri se ogleda dječja priprema za budućnost, a već se u to rano doba može zapaziti djetetov odnos prema okolini, prema drugim ljudima, osjećaji prijateljstva ili neprijateljstva, težnja gospodarenja drugima, osjećaj za zajednicu.

U svakom djetetu ima već nešto od budućeg odraslog čovjeka, s obzirom na cilj i pripremu za život. Zato nam je prosudivanje čovjeka u velikoj mjeri olakšano ako smo upoznali njegovo djetinjstvo.

Kod upoznavanja pojedinca mogu nam još poslužiti neke osobine koje se brzo mogu ustanoviti, a to su pozornost i rastresenost, nemarnost i zaboravnost, ono svjesno ili nesvjesno, obdarenost i slično.”²⁰

Iz ovakvog Adlerovog stava prirodno je izrasla i njegova praktična primjena psihoterapije u kojoj psihoterapeut ima aktivan stav. Naročito je velik Adlerov doprinos svakoj humanistički orijentiranoj pedagogiji. Hoće li se neka osoba razviti u smjeru sudjelovanja u socijalnom životu dajući ovako maha čovjekovom urođenom osjećaju za zajednicu, ili će izbjegavati svaku odgovornost povlačeći se od obveza zajednice, ili se agresivno i delinkventno prema njoj ponašati, ovisit će u prvom redu o odgoju.

Adler je zbog toga neumoran u ponavljanju blagotvornih i pozitivnih savjeta roditeljima: “Jačajte osjećaje zajednice u djetetu time što ćete mu jačati samosvijest i povjerenje ljubavlju, ne upotrebljavajte svoju moć nad djetetom i budite tolerantni prema njegovoj prirodnoj agresivnosti.”²¹

Općepoznat je Adlerov utjecaj na razvoj pedagoške psihologije kao i psihohigijena u našem stoljeću. Adlerova psiholo-

²⁰ Adler, Alfred, *Menschenkenntnis*, IV, 102.

²¹ Isto, 103

gija stoji u tradiciji židovsko-kršćanske misli, u kojoj prevladava ideja o slobodnoj ličnosti koja tek kao takva može biti istinski korisna zajednici.

Profesionalna orijentacija

Osim odgoja, vrlo je važno jedno područje na kojem primjena psihologije vrši presudnu ulogu, a to je izbor zvanja, profesionalna orijentacija mladih.

U mnogim zemljama postoje brojni centri za školsku i profesionalnu orijentaciju. Upućivanje učenika na buduća zvanja i zanimanja traje neprekidno više godina, a to je ciklus promatranja, kako bi svaki učenik mogao napredovati u okviru svojih mogućnosti i na putu koji najbolje odgovara njegovim sposobnostima.

Medicina

Medicina teži biti što cjelovitija te se obraća psihologiji uzimajući tako u obzir cjelokupnu bolesnikovu ličnost. Tako se već početkom 20. stoljeća razvila nova grana medicine u Pavlovljevim i Freudovim radovima. Doprinosi suvremene psihologije usmjereni su na dubinsko razumijevanje uzroka duševnih oboljenja te omogućuju pronalaženje novih načina ispitivanja osobe i liječenja.

ELEMENTI PSIHIČKOG ŽIVOTA

Srce

Kad Isus govori o čovjeku kao osobi koja misli, odlučuje i rasuđuje, On govori o srcu iz kojeg izlazi dobro ili zlo: *“Ta, usta govore onim čega je srce prepuno! Dobar čovjek iz dobre riznice iznosi dobro, a zao čovjek iz zle riznice iznosi zlo.”* (Mt 12,34.35). Srcu nasuprot stoji onaj vanjski, vidljivi čovjek. Primjer za to je ona proturječnost o kojoj Isus govori u Mt 15,8. Stoji napisano da čovjek *“gleda na oči, a Jahve gleda što je u srcu.”* (1 Sam 16,7)

Biblija uopće ne povezuje osjećaje sa srcem, nego više s cjelokupnom čovjekovom osobom, s cjelinom ljudske osobe. U srcu se stvaraju unutrašnji stavovi, odluke; ono je izvor elemenata psihičkog života, manifestacija svih njegovih osobina. (Vidi: 2 Kor 6,12; 7,15; Fil 1,7; Kol 3,12; Flm 7,12.20; 1 Iv 3,17)

Riječ *kardia* (srce) česta je u Bibliji. U *doslovnom smislu* srce je glavni organ tjelesnog života, jer je zadaća srca opskrbljivati tijelo krvlju potrebnom za život (Lev 17,11). U *prenešenom smislu* srce predočava potpunu moralnu i umnu ljudsku aktivnost koja obuhvaća sve racionalne i emotivne elemente.

Drugim riječima, srce se, kao što smo spomenuli, slikovito uzima za označavanje skrivenih izvora osobnog života, uma i osjećaja, dakle cijelog čovjeka.

Razum

Razum ili um, latinski *ratio*, sposobnost je pomoću koje čovjek može shvatiti, razumjeti, prosuđivati, određivati svoje ponašanje prema svojem rasuđivanju.

Razum, um, svijest (duh – *ruach*), duh su riječi kojima se objašnjavaju odlike ljudskog, za razliku od drugih stvorenih bića.

Ljudi su se uvijek sporili oko pitanja upravlja li duh tijelom ili tijelo duhom. U individualnoj psihologiji utvrđujemo njihov međusobni odnos te možemo zaključiti da su i duh i tijelo izražajne forme života, dijelovi životne cjeline.

O toj smo cjelini ljudskog bića već govorili, a ovdje napominjemo samo toliko da bismo shvatili važnost razmišljanja i rasuđivanja, kao i mišljenje koje se tako razlikuje među ljudima.

Razumom *mislimo*, razmišljamo, prosuđujemo. U svojem umu oblikujemo stavove, shvaćanja, ideje, mjerimo i odmjeravamo svoje postupke. Za razum još kažemo da je *produhovljen*, nadahnut. Apostol Pavao često govori o našem “duhu”, odnosno umu (Rim 8,1-13).

Aktivnost duše

Osnovni element psihičkog života je *namjera* (lat. *intentio*), što znači čin usmjeravanja misli prema nekome ili nečemu). To je još nesvjesna aktivnost duše, spontani pokret ili začetak pokreta u samom početku. Ovdje možemo spomenuti i *sklonost*, čovjekovo svojstvo ili raspoloženje da nešto učini, završi prema određenim situacijama, da se ponaša ili zauzme stav, da se odredi prema nečemu ili nekome u pozitivnom ili negativnom stavu.

Ova još neizvjesna aktivnost odnosno pokret, namjera ili naklonost duše vrši vrlo važnu ulogu u psihičkom životu. Svaka pojava u našoj svijesti sadrži u sebi u najmanju ruku začetak nekog pokreta, čina, neke aktivnosti, djela. To se naziva “*idejnomotorna*” aktivnost, odnosno početak pokreta ili gibanja, a

potječe od tzv. motornih centara velikog mozga kod fizioloških ili psiholoških pojava. Tu ubrajamo i razne reakcije, često nesvjesne, na određene izazove.

Aktivnost mozga

Kod aktivnosti duše važno je naglasiti međusobne utjecaje tijela i uma. Krajem 19. stoljeća nadahnuta spisateljica Ellen G. White pisala je: “Treba naglašavati utjecaj uma na tijelo isto tako kao i utjecaj tijela na um. Električna sila mozga, pojačana umnom aktivnošću, oživljava cijeli organizam i tako postaje dragocjena pomoć u odupiranju bolestima...”²²

Autorica je pisala o *električnoj sili mozga* dok tadašnji znanstvenici nisu još ništa znali o tome. Upravo preko tih mikroelektriciteta u mozgu čovjekov um dolazi pod djelovanje božanskog Duha te dolazi do produhovljenja čovjeka.

Inteligencija

Ova je sposobnost, po ocjeni više autora, najvažnija ljudska mentalna sposobnost. Ona dolazi do izražaja u svim ljudskim aktivnostima. Sama riječ potječe od latinske riječi *intelligere*, što znači razumjeti, shvatiti, moć shvaćanja, davanja smisla nečemu. To je isto tako i čovjekova sposobnost da se snade u nekoj situaciji, izabere način reakcije, rješava probleme svih vrsta, da svoju misao najbolje izrazi ili realizira.

Mnogi ljudi zamjenjuju pojam inteligencije s pojmom znanja i obrazovanja, pa je za njih “inteligentan čovjek” onaj koji zna mnogo ili koji je završio određene škole.

Inteligencija je, zapravo, nešto sasvim drugo. To je čovjekova sposobnost, kao što smo vidjeli, da se snalazi u novim situacijama, pred novim i nepoznatim problemima. Tu bismo mogli upotrijebiti riječ “bistrina”. Dakle, inteligencija ne ovisi o znanju, iako čovjek s većom inteligencijom lakše i brže stječe znanja, ali i nepismen čovjek može biti vrlo inteligentan. S

²² White, Ellen G., *Odgaj*, 177.

druge strane, vrlo učen i visokoobrazovan čovjek može imati razmjerno skromnu inteligenciju.

Kao posebna mentalna sposobnost, inteligencija ima i neke svoje opće karakteristike. Razlikujemo *jačinu* i *brzinu* inteligencije, posebno možemo govoriti o *apstraktnoj* inteligenciji (dolazi do izražaja kod rješavanja apstraktnih i teorijskih problema), o *konkretnoj* inteligenciji (manifestira se kod rješavanja konkretnih problema) te o *socijalnoj* inteligenciji (sposobnost snalaženja u raznim socijalnim situacijama, u kontaktu s drugim ljudima).

Rasuđivanje

Rasuđivanje ili prosuđivanje je svojstvo razmišljanja o mišljenjima, osjećajima, stvarima, ljudima, događajima, a istodobno i ocjenjivanje je li prisutna istina ili neistina, dobro ili zlo.

Rasuđivanje je temeljna akcija intelekta. Ono je potvrda da postoji određeni odnos između dviju ideja. S psihološkog gledišta ono je skup djelotvornosti duha koje dovodi do te potvrde.

Svako je rasuđivanje praćeno pristankom duha nazvanim vjerovanje. Vjerovanje postoji kad rasuđivanje zauzima svoje mjesto u jednom intelektualnom sustavu i u njemu se ono stječe ili kao željeno (uloga osjećaja), ili kao potrebno (uloga volje) ili kao nametnuto (uloga društva).

Da bi čovjek mogao nešto ustvrditi, mora biti sposoban nijekati (negirati). Ta tvrdnja, u početku spontana ili nesvjesna, potvrđuje se čim je prisutna prijetnja nekom sumnjom. Otuda proizlazi da rasprava s bližnjim obično pridonosi učvršćivanju osobnog vjerovanja!

Rasuđivanje može biti *deduktivno*, koje ide od načela do posljedica ("Svi su ljudi smrtni, dakle Petar je smrtn.") ili *induktivno*, koje polazi od činjenica do zakona. Rasuđivanje je i tijek misli koje podržavaju sve osjećaje te utječu na njih i njima upravljaju.

Mišljenje, razmišljanje

Na latinskom misliti (*pensare*) znači mjeriti! U svojem razumu, umu, mi odmjeravamo, oblikujemo pojmove, ideje, mišljenja. Tako je mišljenje (lat. *opinio*) stvaranje prosudbe, suda, način razmišljanja o nekome ili nečemu, što je svojstveno samo čovjeku.

Važna karakteristika mišljenja je *općenitost*. Ona se stvara zahvaćanjem odnosa i veza u raznim pojavama te nam mišljenje omogućuje i da *predviđamo* tijek događaja i rezultate određenih zbivanja.

Mišljenjem zahvaćamo predmete i pojave u objektivnoj stvarnosti, pa se tako stvaraju *pojmovi*. U procesu stvaranja pojmova glavnu ulogu ima sposobnost *apstrakcije*, tj. sposobnost misaonog odvajanja bitnog od nebitnog, a s njom je povezana sposobnost *generalizacije*, tj. sposobnost misaonog ujedinjavanja općih svojstava predmeta i pojava.

Određeni psihološki značaj ima *misaon konstatacije*, koja utvrđuje postojanje ili nepostojanje raznih situacija, stvari ili njihovih osobina ili svojstava, a isto tako i *misaon znanja*. Ovo posljednje odnosi se na neke činjenice ili događaje za koje saznamo ili znamo, a zasniva se na pamćenju.

Postoji još jedna interesantna psihološka karakteristika naših misli uopće, a to je *stupanj uvjerenosti* da je neka misao istinita.

Osim toga, postoji i *stvaralačko mišljenje*, onaj misaoni proces kojim rješavamo probleme i razna pitanja.

Govor

Pri nastajanju pojmova i izražavanju mišljenja postoji *govor* (lat. *parabola*), kojim izražavamo i svoju namjeru komuniciranja s drugim čovjekom i svoje osjećaje koji imaju vrlo važno mjesto u psihološkom doživljaju.

Na tijek naših misli, našeg govora, djeluju razni čimbenici kao što su interes, znanje, navike, predodžbe, uvjerenja, iskustva. Govor je zapravo oblik misli, ali i oruđe misli i mišljenja.

Riječi kojima se služimo neka su vrsta materijalnih karika uz koje se veže veći ili manji broj misli koje predočavaju njihov psihološki i logički sadržaj. Ljudski je govor izvanredno složeno sredstvo komuniciranja. Stoga je svakoj osobi potrebno dugo vremena dok njime u cijelosti ovlada. Mišljenje sazrijeva zajedno s govorom te se međusobno nadopunjuju i omogućuju.

Nije čudno što se mnogi ljudi nepravilno služe i svojim mišljenjem i svojim govorom, što dovodi do pogrešaka u rasuđivanju. Njegovanje mišljenja i govora stoga je za svakog čovjeka važna zadaća kojoj treba pokloniti mnogo pozornosti u okviru proširivanja osobnog obrazovanja.

Pamćenje

Događaji iz prošlosti ne gube se za čovjeka bez ikakvog traga. Oni ostavljaju u nama određene tragove i upravo su ti tragovi prirodna baza pamćenja.

Pamćenje (lat. *memoria*) je biološka i psihološka aktivnost koja nam omogućuje da zadržimo sjećanje na iskustva ili doživljaje koji su se prije dogodili ili doživjeli.

Pamćenje dijelimo na *hotimično* i *nehotimično*. Hotimično je ono pamćenje koje je povezano s psihičkim naporom, kad želimo nešto upamtiti (ili naučiti). Kod nehotimičnog pamćenja pamtimo a da sami toga nismo svjesni.

Sjećanje je pak mentalno pamćenje koje se sastoji u zadržavanju prije doživljenih sadržaja u našem umu, duhu, a očituje se u njihovom prepoznavanju, uštedi i reprodukciji.

Pamćenje i sjećanje imaju važnu ulogu u međusobnim odnosima s ljudima, što pastor treba imati na umu. Kod pamćenja i “zaborava” ulogu igra i sposobnost uma da novim spoznajama potire stare. Izgleda da je naš kapacitet pamćenja ograničen, pa “usklađivanje” novih materijala zahtijeva izbacivanje jednog dijela starog iz tog “skladišta” (slično kao u kompjutoru, zbog ograničenog prostora za memoriranje, uskladištenje podataka). To se pogotovo događa u slučajevima kad postoji i volja za zaboravom onoga što treba biti zaboravljeno.

Mašta

Mašta ili predodžbe (lat. *imaginari*) čovjekovo su svojstvo da u mislima, u duhu, predoči predmete ili slike, želju koju ima u sebi. To je u neku ruku proces stvaranja likova onih predmeta ili pojava koje u danom trenutku čuvamo u sjećanju ili želimo da se ostvare. Zapravo, mašta nam predočava predmete ili djela koja mi vidimo samo u svojim zamislima, u apstrakciji, ali koja mogu biti realizirana kao zamisao ili ideja u stvarnosti.

Maštanje je također razmišljanje bez djela ili rada, razgovor sa samim sobom... Čovjek može maštati o prošlosti, ali tako da otežava svoj život u sadašnjosti, jer razmišlja o stvarima koje postoje samo u njegovim predodžbama ili mislima.

Iz takvog stava prema sadašnjosti, usred neispunjenih želja koje i dalje ostaju predmet predodžbi, osobe znaju jadikovati, zavidjeti, stvarati probleme sebi i drugima.

Temperament

Pojmom temperamenta obuhvaćamo skupinu čovjekovih psihičkih osobina, odnosno onu stranu ličnosti koja je ponajprije povezana s emocionalnim doživljajima. Temperament je jedna od globalnih karakteristika osobe, pojedincu svojstven način ponašanja ili emocionalni oblik ličnosti.

Najpoznatiju i najprošireniju klasifikaciju temperamenata dao je grčki liječnik i mislilac Hipokrit (5. stoljeće prije Krista), a Galen (2. stoljeće prije Krista) ju je upotpunio. Prema Hipokritu, postoje četiri tipa temperamenata:

a) **Kolerik**, koji se odlikuje jakim osjećajima, lako se odlučuje na akciju i često se uzbuđuje. Lako se naljuti i lako iskazuje ljutnju, pa zbog toga često dolazi u sukob s drugima.

Međutim, kolerik ima i dobre osobine: ne obeshrabruje se lako, savjestan je u nošenju odgovornosti, motivira druge, ne da se voditi prema prilikama, stvaratelj je i dobar rukovoditelj.

b) **Sangvinik**. Njegov temperament se nalazi kod ljudi koji brzo reagiraju, ali čiji osjećaji nisu jaki i trajni. Takve

osobe lako mijenjaju raspoloženje, imaju brze, ali kratkotrajne reakcije.

Pozitivne strane su im: uvijek vedri i prijateljski skloni drugima, brzo stvaraju prijateljstva, optimisti su, razgovaraju s toplinom, spremni na dijalog.

c) **Flegmatik** je osoba koja rijetko reagira, a kad reagira, to čini sporo. To je obično mirna, staložena, slabo osjetljiva i slabo pokretljiva osoba. Obično je indiferentan prema drugima, nije srdačan, ima oholo držanje, ali mu je sve svejedno.

S druge strane ima mnogo prijatelja, smisao za humor, dobar je slušatelj, pomirljiv u raspravama, stalan i vjeran.

d) **Melankolik** je čovjek snažnih osjećaja koje sporo mijenja. Teško se odlučuje, slabo je povredljiv. Kod njega prevladavaju neugodna sjećanja, osjećaji tuge i zabrinutosti, pesimist je. Melankolik je spreman založiti se za prijatelja, vjeran je i odan prijatelj, zauzima se za prijatelje, zna se svladati, kreativan je.

Mnogi autora u potpunosti svode osobine temperamenata na *nasljedne osobine*. Iako u tome ima istine, tijekom pojedinčevog života *osobine se mogu mijenjati*, negativne ublažavati, a pozitivne jačati. Ova konstatacija je vrlo važna, te je pastor treba imati na umu.

Karakter

U engleskoj psihološkoj literaturi karakter označava skup svih psihičkih osobina neke osobe.

Vrlo često se pod karakternim osobinama podrazumijevaju one osobine koje pokazuju čovjekovo određeno ponašanje s obzirom na moralna načela i moralna shvaćanja određenog društva. Tada se o karakternim osobinama govori kao o poštenju, sebičnosti – nesebičnosti, skromnosti, savjesnosti i sl. Karakternim se osobinama, dakle, označavaju osobine kojima se izražava pridržavanje ili nepridržavanje određenih normi koje vladaju u određenom društvu.

Na grčkom *kharakter* znači urezani znak. To je znak ili crta, slovo koje označava stvar ili osobu. Nekad je urezani

znak bio oznaka vlasništva (žigosanje ljudi i životinja početnim slovom vlasnikova imena).

Neki autori opisuju karakter kao oznaku odgoja i životnog opredjeljenja. Suvremeni pokušaji izučavanja karaktera redovito polaze od pojma karakterne *crte*, a dijele ih u tri velike skupine:

a) *crte* koje se odražavaju *u odnosu čovjeka prema samom sebi*. Tu se spominje *samopouzdanje*, čovjekov odnos prema svojim sposobnostima. Međutim, tu ima krajnosti: prepotentni pojedinci koji imaju previše povjerenja u same sebe pa podcjenjuju druge, ili pojedinci koji su puni nesigurnosti u sebe pa ih progoni osjećaj manje vrijednosti. Stoga je čovjek treba biti *samokritičan* prema samom sebi, osobito prema svojim pogreškama i propustima.

b) *Odnos prema drugim ljudima* izražava se u vrlo velikom broju karakternih crta, primjerice: u *agresivnosti* (izražena u arogantnosti, izazivanju, neprijateljstvu), *iskrenosti* (izražena u istinoljubivosti, otvorenosti), *altruizmu* ili *egoizmu*, gdje je na jednoj strani spremnost na pružanje pomoći drugima, a na drugoj su samoživi, sebični i proračunati pojedinci.

c) *Odnos prema radu* izražava se u *marljivosti* i *upornosti* u poslu, u nošenju odgovornosti. Tu karakterne *crte* dolaze do punog izražaja. Oduševljenje i ustrajnost!

Emocije

Na latinskom *exmovere* znači staviti u pokret, učiniti da se nešto očituje. Emocije su psihičko stanje koje nastaje iznenada, pri nekom neočekivanom događaju koji ima osobit značaj za osobu. Reakcija je opća, jaka, kratka, sretna ili bolna. To su duševna stanja kao radost, gnjev, strah, ljubav ili potresenost, ganuće, osjećajnost.

Možda nigdje nije tako važno poznavati i razlikovati pojmove kao što su upravo emocije, čuvstva, osjećaji, osjet, ponašanja. Često se ovi pojmovi miješaju, isprepleću, te ih je stoga veoma važno razlikovati jedne od drugih.

Svaki čovjek ima svoj svijet osjećaja i emocija, ali su na

tom području svi ljudi različiti. Strah i radost, nada i beznade, sreća ili nesreća, pesimizam ili optimizam razlikuju se od jednog do drugog čovjeka. Različiti su i tijekovi, dubina, bogatstvo osjećaja. Postoje bogati u osjećajima, kao i siromašni, jaki i slabi.

Emocije možemo definirati kao vrstu psihičkih procesa koji odražavaju naš odnos prema stvarima i događajima, prema drugim ljudima i prema svojim vlastitim akcijama i doživljajima.

Broj raznovrsnih emocionalnih doživljaja izvanredno je velik, ali se između njih izdvaja mali broj onih koje nazivamo osnovnim emocijama, a temelj su za sve ostale. Prije no što ih definiramo, spomenimo vezu koja postoji između emocija i organizma. Povezanost emocionalnih doživljaja i fizioloških procesa dolazi do izražaja i kod psihosomatskih oboljenja. Još u drugoj polovici 19. stoljeća to je opisala Ellen G. White kad je govorila da postoji *uska veza između tijela i duše*, ali je tek u novije vrijeme ta činjenica znanstveno utvrđena.

U odnosu na vanjski svijet, *emocije* djeluju tako što *smanjuju objektivnost* našeg *opažanja*. Pod utjecajem raznih emocija ne vidimo stvari i ljude onakvima kakvi doista jesu, nego u nekoj iskrivljenoj i netočnoj perspektivi.

Postoje *pozitivne i negativne emocije*, ugodne i neugodne. Stoga je potrebno da kontrola emocija bude od najvećeg značaja za svakog pojedinca. Neugodne emocije su velika opasnost za čitavu psihološku stabilnost osobe i one čine *psihičke traume* (povrede) koje ugrožavaju mentalno zdravlje, osjećaj osobne sreće i dobrobit čovjeka kojim ovladaju.

Budući da *emocije nisu uvijek ovisne o našoj volji*, ne mogu se uvijek ni kontrolirati izravno, nego neizravno, tj. jedino što se može učiniti jest izbjegavati situacije u kojima se javljaju nepoželjne emocije.

Ovdje još možemo naglasiti da emocionalno neangažiran čovjek sa strane može objektivno pružiti pomoć ili savjet, pa čak naći ili predložiti određenu pomoć u rješavanju problema koji muči neku osobu. Tu je, dakle, unaprijed određena i uloga pastoralne službe.

Strah

Nabrojimo neke od važnijih emocija, po dr. Zvonareviću: *Strah* je jedna od najvažnijih emocija, a praćena je manje ili više intenzivnom napetošću. Postoje tri varijante: običan strah, tjeskoba i briga.

Običan strah ima izvor izvan nas, u vanjskom svijetu. Tjeskoba ima izvor u nama samima, obično u nekim konfliktima. Briga je, pak, slična tjeskobi i predočava strah od onog što zamišljamo da bi nam se moglo dogoditi. Od običnog straha možemo pobjeći (uklanjanjem iz opasne situacije), ali ne od tjeskobe i brige, koje svugdje nosimo i zato imaju negativnu ulogu u čitavom procesu prilagodavanja osobe.

Ljubav

Ljubav je emocija o kojoj su napisane mnoge knjige, priče, pjesme, drame i tragedije, ne samo na papiru, već i u životu.

Ljubav (lat. *amor*) je psihičko ili osjećajno svojstvo (čuvstvo) koje usmjerava jedno ljudsko biće drugom (*Larousse*). Svakako, svi su za ljubav! Ali, govoriti o ljubavi i živjeti u ljubavi dvije su različne stvari!

Kad otvorimo Bibliju, čitamo njezinu definiciju ljubavi. Apostol Pavao jasno govori da je ljubav *davanje, predanje samog sebe, dar drugome*. Ljubav nije primanje, kako neki žele nametnuti takvo mišljenje. Ljubav nije osjećaj ili zahtjev, želja. Ona nije strast nad kojom nema kontrole. Ljubav je nešto što se “za ljubav drugog” čini. Ona je *stav* koji ima konkretan ishod, rezultat. Krist je tako *sebe predao* za Crkvu (Ef 5,25). A Bog je *dao* svojega jedinorođenog Sina (Iv 3,16). On predade sebe (Gal 2,20). “*Ako je neprijatelj tvoj gladan, daj mu da jede.*” (Rim 12,20 – DK)

Ljubav, dakle, nije ponajprije nešto *osjećati*, već *nešto činiti*. Ona poklanja sebe drugima. Osjećaji, naravno, dolaze sami od sebe.

Tamo gdje nastaju problemi među ljudima – u braku, u Crkvi – pastor treba graditi rješenja na gornjoj biblijskoj defi-

niciji ljubavi. Njegova se pitanja zasnivaju na tim temeljima, a i njegovi savjeti.

Ljubav je najljepše opisana u 1. Korinćanima 13. poglavlju. Ljubav se zato može *zapovjediti* (Lk 6,27-35; Ef 5,25) i *učiti* (Tit 2,3.4). Ona ne dolazi sama od sebe, *ona je rod Svetog Duha*.

Osjećaji

Potrebno je razlikovati osjećaje od emocija, čuvstva od mišljenja, stava, gledišta, makar osoba spominje emocije ili osjećaje. Nigdje možda nije tako važno znati i razlikovati pojmove kao što su emocije, čuvstva, osjećaji, osjet, gledišta, ponašanje. Ovi se pojmovi često isprepleću, miješaju, te ih je stoga važno razlikovati i definirati.

Osjećaji se odnose na osjet tjelesnog stanja, koje može biti ugodno ili neugodno: “osjećam se dobro”, “osjećam se umornim”, “osjećam se sretnim” i sl. Postoje, naravno, razne vrste i intenziteti osjećaja, ali se uglavnom dijele na dobre ili loše.

Često se mišljenje, uvjerenje, sud izjednačuje ili zamjenjuje riječju “osjećam”, osobito kad čovjek misli na sebe: “Osjećam da sam sposoban ili nesposoban”. Ako netko kaže “ne osjećam sigurnost u vjeri”, to nije osjećaj sumnje, nego mišljenje, jer odnos s Bogom nije osjećaj, ali stav prema Bogu može utjecati na naše osjećaje.

Radost

Radost (lat. *piacere*, dopasti, svidjeti se) zaista je osjećaj ugodnosti, zadovoljstva. Radost je zapravo funkcija uma, koja u vezi s realnošću predočava stanje zadovoljstva, ugodnosti. *Bol* (lat. *dolor*) je tjelesna patnja, moralna patnja, duboka žalost, koju često prati samooptuživanje, samosažaljenje zbog zamišljenih pogrešaka, što često izaziva melankoliju.

Međutim, ne treba miješati radost s ugodnim, niti bol s neugodnim. Neki bolni osjećaj nije uvijek neugodan, osobito ako je vrlo slab. Radost i bol su emocije, izrazi stanja duše,

izrazi oslobodene energije koja se mjeri navikama, odgojem, socijalnim životom. Tako bol možemo opisati i kao prekid ravnoteže, a radost kao uspostavu ravnoteže.

Tome ćemo dodati podjelu emocija po Tiècheu: emocije se razlikuju prema okolnostima pod kojima se očituju:

a) *grube emocije* (strah, gnjev), u kojima prevladavaju fiziološki elementi,

b) *delikatne emocije* (estetski osjećaji), u kojima su obilniji intelektualni elementi (zalazak sunca).

c) *šok-emocije* (vrlo jake emocije), u kojima se pojavljuju naročito fiziološke pojave bez učešća volje i tijekom kojih opažamo pad psihološke napetosti, što se pak očituje u mentalnim smetnjama.

Emocije (osjećaj) još mogu biti:

a) *senzitivne* (ugodne: jelo, piće; neugodne: zubobolja),

b) *duhovne* (istina, ljepota, dobrota),

c) *intelektualne* (ugodne: doživljaj istine; neugodne: doživljaj laži),

d) *moralne* (dobro, zlo, vjerske).

Strasti

Neki psiholozi misle da su strasti stalno prisutne emocije. Zapravo, one su mnogo više od toga. Proizišle iz nekih čuvstava koje su pogodan teren za nova čuvstva, u cijelom ljudskom rodu stvaraju vrlo duboke korijene.

Strast (lat. *passio*, od riječi *pati*) znači patnju, žestok i silovit pokret ljudskog bića prema onom što želi. Pritom su emocije, čuvstva, tako snažna i trajna da *prevladavaju nad razumom* i daju pečat cjelokupnom ponašanju. Ona nije samo izraz čuvstava, nego se očituje u aktivnostima, u sklonostima.

Strast je sklonost koja postaje isključiva, prevladavajuća, odvojena od drugih čuvstava, te postaje središtem svih aktivnosti čovjekovog života.

Strast se razvija zahvaljujući *organskim uvjetima* (apetit, izlučivanje nekih žlijezda, nasljedne osobine itd.), *socijalnim*

uvjetima (pod utjecajem povijesnih događaja, rat i mir, pod umjetničkim utjecajima) te *psihološkim uvjetima* (traganje za pogrešnim ciljevima, slabost volje, raskid s psihološkom ravnotežom itd.). Ona stimulira inteligenciju ali, nažalost, samo jednosmjerno, osobito ako je riječ o nekoj gruboj vlasti.

Optimizam – pesimizam

Optimizam (lat. *optimus*, najbolji) je stav onih koji vjeruju da je sve dobro na svijetu, da će dobro nadvladati zlo. Optimisti idu hrabro kroz život, s voljom preuzimaju poteškoće, znaju i nadaju se da će sutra opet zasjati sunce, vjeruju u Kristova obećanja, da je svaka vlas na glavi izbrojana, da živi Bog pruža siguran štiti i pouzdanu zaštitu.

Pesimizam (lat. *pessimus*, najgori) je mišljenje onih koji sve gledaju u najgorim oblicima i misle da sve vodi zlu. Oni imaju malo inicijative i samostalnosti, povlače se brzo, nesigurni su prema životu, bježe od odgovornosti, nemaju povjerenja u budućnost, privlače razočaranja kao magnet, misle da sreća uvijek mimoilazi upravo njihova vrata, nisu realni, misle da su suvišni, ne prihvaćaju nijednu priliku da ne bi pogriješili. Pesimisti ne vide u Bogu dobrog Oca koji svoje ruke pruža nad njima, već Suca koji istražuje grijeha do trećeg i četvrtog koljena!

Pastor im treba pružiti pozitivne ciljeve, učiti ih na sve gledati drukčije. U vidjelu Božje Riječi trebaju učiti upoznati druge perspektive, boriti se protiv bolesti, grijeha, obeshrabrenja, slabosti, straha! Narod u pustinji gine, a sâm pogled na znak zmije znači spas! (Br 21,6-8) Apostol Pavao pesimist i optimist (Rim 7,24.25)!

Savjest

O savjesti (lat. *conscientia*) su pisali mnogi autori i psiholozi pokušavajući naći najbolju definiciju. Ovdje ćemo navesti mišljenja o savjesti iz kojih možemo, više ili manje, naći najbolje tumačenje.

Jedni kažu da je savjest moć opažanja, svijest o našem postojanju, osjećaj koji nas moralno osuđuje ili opravdava, osobno uvjerenje, osjećaj odgovornosti, spoznaja koja prati naše osjećaje ili postupke.

Savjest je, kažu drugi, sasvim subjektivna, ne postoji kao posebna funkcija, ali svaka ima svoje osobitosti i o njoj ovisi naša individualnost. Stanje savjesti nema uvijek istu bistrinu. Neke su tako maglovite da ih nazivaju *podsviješću*. Svatko je poznaje samo za sebe, može se uspoređivati, ali ne i mjeriti!

Drugi autori uspoređivali su savjest sa sviješću o postojanju našeg "ja". William James naziva savjest nekom vrstom dinamike s četirima glavnim karakteristikama: osobni karakter, pokretljivost, stalnost i moć izbora.

Prema Bergsonu, ona je spoznaja u nama samima, u kojoj se događaju ili su u procesu, u tijeku, naš duševni i intelektualni život.

Što Biblija uči o savjesti?

U Starom se zavjetu savjest spominje u 2. Sam 24,10. Ondje, po DK prijevodu, stoji: "*Tada Davidu taknu srce...*", a po prijevodu Stvarnosti: "*Poslije toga Davida zapeče savjest...*". U 1 Sam 25,31: "*Neće ti biti spoticanja ni sablazni...*" (DK), ili "*na grižnju savjesti*" (Stvarnost). Slično nalazimo i u Job 27,6.

Krist u Novom zavjetu govori o savjesti kad kaže što je to *tajna* u nama, ili *ono iznutra, vidjelo* u nama (Mt 15,1-20; 6,18; Lk 11,35).

Apostol Pavao upotrebljava grčku riječ *syneidesis* za savjest u 1 Tim 1,5; Rim 13,4.5; 1 Kor 4,4.5; 8,9-13; 2 Kor 1,12; Heb 9,14.

Savjest, dakle, može biti čista ili nečista. Iz svega možemo zaključiti da je savjest *Božji glas* u nama. Ako je ona kao čovjekovo svojstvo produhovljena Božjom Riječju i očišćena Svetim Duhom, uloga joj je opominjati nas kad silazimo s Kristove putanje koju smo mi, svojom slobodnom voljom, odabrali. Savjest je i te kako vezana s našom voljom. Kad je naša volja "izabrala, odabrala, odlučila se" da se naš život kreće po Božjoj Riječi, naša savjest nam "*odobrava*" sve što je u skladu

s tom našom odlukom, a “ukorava” nas kad se naši postupci ili djela ne slažu s tom odlukom. Savjest nam, dakle, govori, opominje nas, savjetuje, ukorava i peče, odobrava i pristaje na sve u nama samima, kao pravi “glas” kojeg je Bog “usadio” u svakog čovjeka.

Volja

Što je volja? Volja (lat. *voluntas*) je svojstvo odlučivanja, izbora. Psiholozi daju različita tumačenja volje. Za neke je ona povezana sa željom. Svakako, nema volje niti odluke volje bez želje, ali želja ne stvara volju. Želja može biti trenutačna, kao neki kapric, prkos, ali on brzo prolazi, dok se volja često odupire želji i obuhvaća cijelo naše biće.

Suvremeni psiholozi smatraju da je volja utemeljena na organskoj osnovi. Ona je točka svršetka onoga što je u početku bilo poput nekog refleksa. Međutim, oni ne odgovaraju na pitanje čemu onda služi naša savjest u tim okolnostima. S druge strane, fiziološko tumačenje nije dovoljno.

Zapravo, čin volje proizlazi iz cijele naše osobe i zahtijeva suradnju svih naših mogućnosti, jer je to posve novi čin!

Odgovaj te sposobnosti da izvršimo izbor i po izboru djelujemo snagom svoje odluke često je odgovaj cijele naše osobe.

Crabb kaže za volju da čovjek, osim svjesnog ili nesvjesnog te srca, ima sposobnost *birati svoje ponašanje*. Konceptija koja ne bi vodila računa o volji bila bi nepotpuna.

Volja je moć, sposobnost da se čovjek odredi, odluči za određena djela, od namjere prijeđe u akciju. Veća ili manja nemoć da se prijeđe na djela je bolest volje. Možda nije neka patološka pojava, ali je svakako nedostatak psihičkog *tonusa* (energije).

Novi zavjet ima najmanje dvije riječi (grčki *boule* i *thelema*) čiji je korijen pojam izbora. Ljudi obično biraju ono što za njih ima neki smisao.

Stavovi i shvaćanja

Kod psiholoških se analiza ne mogu izbjeći stavovi i shvaćanja ljudi, pojedinaca. *Stavovi* nisu drugo nego “tendencija da se reagira pozitivno ili negativno prema određenim ljudima, stvarima, idejama ili situacijama”. *Shvaćanja* su usko povezana sa stavovima, jer znače određeni sustav pojmova i ideja koje imamo o nekim ljudima, stvarima ili pojavama.

Ove psihološke kategorije mogu biti *pozitivne* ili *negativne*, predočavaju prihvaćanje ili odbijanje određenih sadržaja, a mogu biti i *čvrste* ili *kolebljive*, ovisno o čovjeku koji ih je usvojio.

Postoje *radikalni* i *konzervativni* stavovi i *progresivna* i *reakcionarna* shvaćanja.

Predrasude

Poseban problem su *predrasude* (lat. *praesudicium*), što znači prerano mišljenje, prerani ili brzi sud, napad na nečije pravo ili interes, što dovodi do zablude ili štete. Predrasude mogu biti donesene u nečiju korist ili štetu. Jednostavno rečeno, predrasude su sud bez saslušanja druge strane, nečija nenadležnost, jer ne postoje temeljni elementi za pravedan sud.

Predrasude mogu biti objektivne ili subjektivne, zasnovane na činjenicama ili samo mišljenjima. Naročito negativnu ulogu u praksi imaju religijske, moralne, rasne, političke i druge predrasude. Predrasude dovode do prekida kontakta među ljudima, do zanemarivanja činjenica ili pripisivanja nekih pobuda i pretvaranja tih pobuda u činjenice. Nije čudo što Biblija upozorava na štetnost predrasuda ili na sud bez saslušanja: “... *tada dobro istraži, raspitaj se i temeljito izvidi.*” (Pnz 13,15)

Stavovi i shvaćanja mogu utjecati na stjecanje nekih novih iskustava, tako da zamjećujemo i pamtimo ponajprije ono što se već poklapa s našim usvojenim shvaćanjima, a nehotice zanemarujemo i zaboravljamo činjenice koje se s njima ne poklapaju.

Sklonosti

Sklonost je čovjekovo svojstvo da se usmjeri prema određenom cilju, da se odredi, pokrene i svojim ponašanjem, svojim odnosom u određenim situacijama. Cilj može biti na području filozofije, umjetnosti, politike, religije.

Potreba za pokretom postoji kod svakog pojedinca. Kod djeteta ona rađa želju za igrom, kod odraslog težnju za učenjem, kod obrazovanog čovjeka za izražavanjem u umjetnosti.

Među prirodne sklonosti ubrajamo sebičnost – egoizam, i čovjekoljublje – altruizam. Spinoza je smatrao da je egoizam urođena sklonost duše koja može postati altruističnom *tek nakon promjene motiva i osjećaja*.

Što se tiče osobnih i idealističkih sklonosti, one su vrlo složene, jer ovise o manifestaciji ličnosti na području inteligencije, estetike, morala, religije.

Ipak, ne možemo uvijek, iz socijalnih, moralnih ili vjerskih razloga, dati slobodan tijek svojim sklonostima. Otuda proizlaze ona potiskivanja i suzdržavanja što ih je Freud opisao. Međutim, suzdržane sklonosti nisu time ukinute. One se ipak mogu manifestirati, ali skriveno, maskirano, bilo odmah – u obliku gnjeva, tuge, beznada, bilo poslije – u neispunjenim željama, snovima, neurozama ili psihozama. U takvim okolnostima one mogu prijeći okvire ili se očitovati u nekom drugom obliku.

Medusobne sklonosti, pak, sadrže elemente altruizma. One se međusobno imitiraju, stvaraju povoljnu klimu za složeniju simpatiju i složenije osjećaje kao što su, primjerice, majčina ljubav ili sljedbeništvo nekomu ili nečemu.

Motivacije

Problemom istraživanja uzroka ljudske aktivnosti bavi se psihologija motivacije. Sama riječ *motiv* potječe od latinske riječi *movere*, što znači kretati ili pokretati, a imenica *motivacija* je skup motiva koji mogu objasniti neki čin, djelo. Dakle, motivacija je pojam kojim označavamo sve one psihološke čim-

benike koji upravljaju ponašanjem ili djelovanjem ljudi, koji pokreću ta ponašanja.

Iz tih čimbenika proizlaze naše potrebe, želje, osjećaji, akcije, postavljanje ciljeva i pokret koji ima svrhu da se oni ispune.

Govoreći o strukturi ličnosti, Lawrence Crabb analizira ljudske motivacije i kaže da je motivacija riječ koja se odnosi na energiju ili snagu koju ostvarujemo u nekom ponašanju, ali prije nego što polazimo u ostvarivanje određenog ponašanja, motivirajuća energija prolazi kroz naše misli. Tamo energija uzima smjer!

Motivacija ovisi o stanju neke naše potrebe ili, jednostavno rečeno, mi smo motivirani zadovoljiti svoje potrebe.

Motivirano ponašanje uvijek je usmjereno nekom cilju. Ja vjerujem da će *nešto* odgovoriti mojoj potrebi. To *nešto* postaje moj cilj! Kad se cilj ne može postići, ili kad osoba zapazi da se cilj ne može postići, nastaje stanje neuravnoteženosti (subjektivno se osjeća kao strah). Potreba kojoj nije moglo biti odgovoreno postaje izvor negativnih osjećaja. Kad ne mogu postići ono što mislim da mi je potrebno kako bih našao smisao svojem životu ili stekao sigurnost, osjećam da sam bezvrijedan. Tada sam motiviran zaštititi se protiv drugih napada na moju potrebu da steknem vrijednost i svesti na najmanju mjeru taj svoj osjećaj beznačajnosti ili nesigurnosti.

Svako ponašanje je motivirano. Ne postoji osoba koja nije motivirana. Lijenost, odlaganje da se nešto učini što treba učiniti, prepuštanje tijeku stvari – često je motivirano željom da se čovjek zaštititi od sve dubljih osjećaja manje vrijednosti. Analizirajući nečije ponašanje ne možemo nikada reći: “Nema razloga za to”, ili “To nema nikakvog smisla”! *Svako ponašanje ima nekog smisla!* Čovjek može biti krivac, bezvrijedan, čudan, ali sve to ima nekog smisla, motiva.

Da bismo mogli razumjeti svaki element ponašanja, moramo znati koja je to potreba što pokreće, motivira ponašanje, koje su ideje što odgovaraju njegovim potrebama, koji je cilj što ga njegovo razmišljanje smatra poželjnim, koji su uspjesi ili porazi te osobe u njezinom naporu da postigne cilj.

Po Abrahamu Maslowu, postoji pet ljudskih temeljnih potreba kao izvor motivacija:

- 1) *tjelesne potrebe* (hrana, voda – dakle, osnovni elementi za održavanje života),
- 2) *sigurnost* (svijest da će tjelesne potrebe biti zadovoljene i sutradan),
- 3) *ljubav* (osjećaj da voli i bude voljen),
- 4) *cilj* (smisao života koji treba ispuniti),
- 5) *ostvarenje* osobnih želja, razvoj osobe u zrelu i kreativnu ličnost.

Za svaku od ovih potreba te kao izvor motivacija kršćaninu je temelj Biblija i njezina obećanja, temelj vjere:

- 1) Bog zadovoljava naše fizičke potrebe (Mt 6,33).
- 2) Bog zadovoljava našu potrebu za sigurnošću u sutrašnjici (Mt 6,34; Fil 4,4.19).
- 3) Bog zadovoljava našu potrebu za ljubavlju (Rim 8,35.39; 5,8).
- 4) Bog zadovoljava našu potrebu da imamo cilj, smisao života (Fil 1,21; Ef 2,10; Ps 103,4).
- 5) Bog ispunjava naše osobne želje, vodi tijek našeg života, pomaže nam u ispunjenju života (Ps 37,3-7a).

U našoj svijesti nikad se ne javlja jedna osamljena želja, nego postoji niz želja, težnji i nastojanja. Kao rezultat borbe motiva u nama samima, različite želje doživljavaju različitu sudbinu: neke se *odgadjaju*, od nekih *odustajemo*, a neke ostaju *potisnute* u podsvijesti.

Navika

Navika (lat. *habitudo*, način da se stalno ponavlja) je stalno raspoloženje koje nastaje dugotrajnom vježbom. Kad je stečena, organizam reagira bez oklijevanja i najvećom snagom. Opasna je kad uspavljuje budnost, učvršćuje naš ukus i po-našanje.

Psiholozi i psihijatri stalno tvrde da je socijalizacija i utjecaj okoline u ranom djetinjstvu tako jak da je cijeli život njima praktično unaprijed obilježen.

Često se naglašava važnost navika i opisuje kako je teško odviknuti se od loših navika, ali nas Biblija uči da je *promjena moguća* u svako vrijeme, u svakoj životnoj dobi, bez ograničenja. Čovjek mora prihvatiti pouku koja mu prikazuje da je ono što je prije činio često krivo, pogrešno. Čak se i loše ponašanje, kojem su možda i drugi pridoinijeli, može nadomjestiti dobrim. *Navike iz prijašnjeg životnog stila mogu se pobijediti.*

Sposobnosti

Sposobnosti su, po Zvonareviću, one čovjekove osobine koje su preduvjeti za uspješno obavljanje nekih poslova i aktivnosti. Sposobnosti se formiraju na osnovi urođenih dispozicija, a pod utjecajem okoline i vlastite aktivnosti same ličnosti. Isti autor navodi *fizičke* (tjelesna snaga, rad), *senzorne* (vezane uz rad osjetilnih organa, oštrina vida), *psihomotorne* (vezane uz rad viših živčanih centara, brzina i spretnost) i *mentalne* sposobnosti (pamćenje, pozornost, inteligencija).

Naslijeđe

Naslijeđe (lat. *hereditas*) označava prijenos genetskih karakteristika iz jedne generacije u drugu ili, jednostavno rečeno, roditelji genima prenose neke svoje osobine ili svojstva na djecu. Znanstvenici su izgradili čitavu znanost na tom području (Freud). Međutim, kad je riječ o nasljeđivanju neke krivnje ili grijeha na potomstvo, može se govoriti o općim posljedicama, ali ne i o prijenosu osobne krivnje na djecu.

Djeca, naime, ne nose odgovornost za krivnje svojih roditelja. Tamo gdje roditelji i djeca osjećaju, svatko za sebe, odgovornost za svoje postupke, znaju da će svatko za sebe snositi posljedice i dati račun za svoje ponašanje.

Kad netko postaje Božje dijete, mora prihvatiti pouku koja mu prikazuje da je često ono što je prije učio zapravo bilo krivo, pogrešno. Čak se i loše ponašanje, kojem su drugi pridoinijeli, mora nadomjestiti novim, dobrim.

Puno se govori o zaštiti, sprječavanju (profilaksi). Svaka-ko, ako bogobožni roditelji odgajaju svoju djecu da žive po Božjoj volji, poslije nisu toliko potrebne dublje promjene u njihovom životu. Međutim, *ni najbolji odgoj ne može izbjeći grijeh i potrebu za obraćenjem*. I djeca su grješnici na koje su utjecali grješnici!

Stoga je pastorova glavna dužnost uvjeriti osobe da je u Kristu jedina nada u pravu promjenu.

Obrambene metode

U psihologiji je obrana ili mehanizam obrane proces u službi našeg “ja” kojim se ono bori protiv napetosti što proizlaze iz zahtjeva onog “drugog” ili protiv svega onog što bi moglo biti izvor straha. Pojam obrane poznat je iz najstarijeg rječnika u teorijama Freudove psihoanalize.

Obrambeni mehanizmi su metode čijom pomoći čovjek pokušava izbjeći određene životne zadaće. On nesvjesno upotrebljava te metode kako bi često opravdao svoju krivu predodžbu o životu, zaštitio se i osigurao. Svaki se čovjek služi tom metodom, bilo da je zdrav ili bolestan, kršćanin ili nekršćanin.

Ta metoda pomaže čovjeku u postizanju socijalnog položaja, pronalaženja svojega mjesta u skupini, Crkvi ili društvu. *Obrambene su metode vezane uz određene ciljeve*. Čovjek tako i nesvjesno slijedi ciljeve, svrhe, namjere – da bude priznat, da bude od značaja, da ima uspjeha, da pripadne određenom krugu, da se uključi u tijekomve sredine.

Međutim, budući da svaki čovjek subjektivno prosuđuje svoje ciljeve te na svoj način, svojim sredstvima i mogućnostima njima upravlja, svi ljudi redom razvijaju svoju tehniku i obrambene mehanizme kako bi ostvarili svoja shvaćanja o životu.

Kod obrambenih metoda uvijek je riječ o samoodržanju, samorazvoju i samooblikovanju. Ako čovjek osjeti da je ugrožen, ometen i razdražen, on čini sve kako bi ponovno uspostavio ravnotežu. Tako razvija svu tehniku i zahvate svoje duše!

Primjerice, naše "ja" koristi ovu metodu i tehniku kako bi se sačuvalo od žalosti, očuvalo od bolova, izbjeglo predbacivanja, odagnalo stid i sram.

Obrambene su metode opisane u psihoanalizi kao: potisnuće, zahtjev za naknadom, izolacija, projekcija i sl.

Interesi

Latinski *interest* (ono što vrijedi, što znači – za mene ili njega). To je briga da se učini ili postigne ono što je važno za mene, nešto vrijedno ili značajno za mene. Tako se čovjek *interesira*, zanima za ono što zadovoljava neke određene potrebe, ili usredotočuje kako bi postigao uspjeh.

Interesi su povezani s motivacijom, jer motivacija djeluje kao snažan usmjerivač i poticaj. Osobito se istražuju kod psihološke analize čovjekove osobe, kad se traži povod, a iz povoda objašnjenje njegovih postupaka, djela, čina.

Što je istina?

Latinski *veritas* (istina) znači osobinu onog što je stvarno, što postoji, slaganje onog što se kaže s onim što jest, vjeran prikaz stvarnog događaja.

"Što je istina?" – pitanje je koje je Pilat postavio Isusu (Iv 18,38) iako mu je On u prethodnom stihu rekao da je došao posvjedočiti za istinu!

U Bibliji ne postoji riječ "istina" u množini, već uvijek u jednini! Istina je sâm Krist (Iv 8,31.32) i Njegova Riječ (Iv 17,17). Isus sâm to kaže: "Ja sam put, istina i život!" (Iv 14,6)

Čovjek u svojoj duši teži za istinom na svakom području, ne samo na vjerskom, ali osobito na vjerskom. Zato je Božja Riječ prava, nepatvorena istina.

Mijo Mirković, pišući o Matiji Vlačiću Iliriku, kaže za njega: "U svom radu, u raspravama, djelima, brošurama, polemikama, u raspravama i govorima, i u mnogobrojnim svojim pismima Vlačić neprestano traži istinu, pita gdje je 'Ubi iacet veritas', bori se za nju. Vlačić smatra za dužnost ne samo

istinu govoriti i braniti je, nego je nikad i ne prešutjeti, ne učiniti se pred njom nijemim, ne ostati u zavjetrini, a znati da se protiv istine radi... Hebrejska riječ kojom se označava istina sadržava i pojam čvrstine i pouzdanosti... Istina je poklapanje mišljenja i govora sa stvari i stvarnošću, apstraktne izreke s konkretnom stvari, izraza spoznaje sa spoznajom, s unutrašnjim doživljajem, s uvjerenjem i svega toga s činjenicama, sa stvarnošću. Istina je suprotnost lažljivosti, ona je teška stvar! Svi su ljudi ponekad ili po nečemu lažljivi, nekadašnji i sadašnji ljudi. Da bi se došlo do istine, treba je tražiti. Istina traži pregorijevanje, sagorijevanje i žrtvu!”²³

Što je laž?

Apostol Pavao poziva: “Zato odbacite laž...” (Ef 4,25). Što je laž? Zašto je laž prisutna među ljudima koji se čak nazivaju kršćanima? Postoji i Božja zapovijed: “Ne svjedoči lažno...!” (Izl 20,16)

Laž je tvrdnja suprotna istini, prikazivanje istinitim nečeg što je krivo, pogrešno, prijevara, varanje!

U svojem radu pastor se susreće s laganjem, neistinom, lažnim prikazivanjem, bilo svjesnim ili nesvjesnim. Američki psihijatri sada proučavaju “svakodnevne laži” i laži koje izazivaju psihičke probleme.

Psihologinja Agnes Hankiš je prije svake analize psihičkog stanja koja navode na ponašanje u kojem se ne izbjegavaju laž, obmana ili samoobmana, analizirala uzroke takvog ponašanja.

Laganje postaje problem kad se pretvori u sustav i kad postaje destruktivno, odnosno kad laganje ima podlogu u neurološkim poteškoćama, kad čovjek postaje patološki lažljivac. Međutim, prije ili poslije istina izlazi na vidjelo!

Uzroci laganju mogu biti raznovrsni – od onih obrambenih do laganja iz dobročinstva, od pokušaja da se lažju prikaže vlastita ličnost s višim interesom, do opakih laži koje ne preza-

²³ Mirković, Mijo, Matija Vlačić Ilirik II, 12.

ju od kleveta. Iz svega toga, pastorova je dužnost razlučiti istinu od laži te istodobno objavljivati važnost istine u životu i duševnoj ravnoteži.

PASTORALNA SLUŽBA U KRIZAMA

Dinamika krize

Cijeli se život sastoji iz kriznih situacija! Općenito se pod krizom podrazumijeva neka opasna situacija ili prekretnica s lošim ili opasnim razvojem.

Definicija krize

Što je kriza? Grčka je riječ *krisis* označavala odluku, prekretnicu, prijelom, preokret, opasno stanje s neizvjesnim razvojem. Ovom se riječju danas služimo kad želimo opisati stanje u kojem se nalazi pojedinac ili ljudi kad nastupe nevolje, poteškoće, bolesti, raznovrsni poremećaji, žalost, tuga, smrt.

U Bibliji su opisane različite krize, počevši od one u Eden-skom vrtu do Otkrivenja Ivanovog. Psalmi su puni opisa kriznih situacija, a također i Poslanice apostola u Novom zavjetu. Osobito je Jobov životopis opis krize jednog čovjeka, prava drama i tragedija ljudskog života.

Mnogi su autori tražili najbolju definiciju krize u čovjekovom životu, a isto tako i najbolja rješenja psihičkih i tjelesnih kriza.

Postoji nekoliko vrsta kriza:

1) krize koje proizlaze iz fenomena čovjekovog razvoja (od ranog djetinjstva do starosti), a mogu se predvidjeti iako su kritične;

2) krize koje proizlaze iz određenih okolnosti. Ne mogu se predvidjeti, a događaju se u određenim prilikama.

Kako nastaju krize?

Krize nastaju, po Howardu, kad:

1) neki problem izazove u organizmu napetost koja mobilizira sve snage za nadvladavanje problema;

2) ako te reakcije iznevjere, ostaje nezadovoljena potreba, nastaju unutrašnje smetnje (strah, osjećaj krivnje, nesigurnost), a ponekad i određeni stupanj funkcionalnih smetnji;

3) ako napetost prijeđe određenu granicu zbog neriješenog problema, mogli bismo reći određeni prag, nastaje snažan motiv za dodatne snage za prevladavanje krize. Djelotvorno se savjetovanje sastoji u *buđenju preostalih moći* kako bi se problem riješio;

4) ako se problem ne može ni tako riješiti, dolazi do potpunog sloma koji se može pretvoriti u *duševnu bolest*.

Po Caplanu postoje:

a) *Razvojne krize*, koje su normalne u tom smislu što prate čovjekov razvojni put: rođenje, odgoj male djece, početak školovanja, pubertet, izbor zvanja, napuštanje roditeljskog doma, zaruke i prilagodavanje u braku, trudnoća, roditeljstvo, krize srednjih godina, gubitak roditelja, menopauza, odlazak u mirovinu, smrt bračnog druga, rodaka, prijatelja.

Sva ta iskustva mogu prouzročiti krizu, pogotovo ako čovjek nije dorastao mehanizmu nadvladavanja problema u njemu samome.

b) *Prigodne krize*, koje nastaju izvan "normalnih", zbog neočekivanih okolnosti i gubitaka, primjerice, gubitka posla, uštedevine ili položaja kojem netko duguje svoj društveni status, nesreće, bolesti ili operacije koja osjetno šteti životnim funkcijama, smrti djeteta, bračne nevjernosti ili rastave, psihičke bolesti, tjelesne invalidnosti, neželjene ili izvanbračne trudnoće, elementarne katastrofe, socijalne nesreće, rata i ratnih strahota.

Posljedice takvih kriza su uzdrmane emocionalne situacije na koje svatko reagira na svoj način. Kriza je više od boli ili napetosti koju treba prihvatiti. Pastor mora shvatiti da je *kriza prava prekretnica*, gotovo gubitak integriteta.

Već sâm kratak početak razgovora i savjetovanja može biti od pomoći. U daljnjem tijeku treba u osobi *buditi duhovne moći* za prevladavanje krize. Pastor treba shvatiti ozbiljnost problema, suzbijati strah, osjećaj krivnje, negativne osjećaje ili negativne odluke, istražiti alternativna rješenja, preporučiti pomoć rodbine, prijatelja, braće ili sestara. Na taj način pastor razvija i izgrađuje izvore snage u samoj osobi.

Karakteristične pojave u razdoblju krize

Svaki je čovjek imao iskustvo s nekom "normalnom" krizom u svojem životu, a ima i onih koji su doživjeli i više kriza. Poznate su stoga i neke pojave u ponašanju osobe u krizi, a to su zamor, nespretnost, tjelesni simptomi, poremećaj odnosa prema poslu, obitelji, društvu, očaj, zbunjenost, strah.

Kriza nije duševna bolest, nego normalna reakcija na neku opasnost ili opasnu situaciju. Naprotiv, poremećaj u ponašanju u krizi prije bi bio znak duševnog zdravlja. Kad ne bi bilo nikakve reakcije, bio bi to znak poremećaja duševne ravnoteže.

Osoba u krizi često nije svjesna uzroka koji je izazvao krizu. Stoga najprije treba otkriti uzrok same krize, jer moć rasuđivanja, razmišljanja, odmjeravanja težine događaja ili uzroka opada na neobjašnjiv način. Što osoba u krizi ima više snage u samoj sebi da vrati ravnotežu, to će i kriza biti manja po svojem intenzitetu ili neće ni doći do nje.

Neki se, međutim, ne uspijevaju sami izvući iz krize, te kažu: "Sve sam pokušao", ili "Ne znam što učiniti." To znači da su njihove reakcije postale neučinkovite. To je, zapravo, kriza. Kod njih nastaje gubitak stvarnosti, imaju poteškoća s nekim svojim osnovnim potrebama, povlače se u sebe, postaju ovisni kao djeca, a to opet izaziva reakciju kod drugih te ih odbacuju, pa tako još više produbljuju krizu. To stanje ovisnosti o drugima čini da pogođena osoba stupa u defanzivu i postaje vrlo ranjiva.

Prema tome, za pastora kod takvih osoba može biti pogodan trenutak za temeljito oživljavanje duhovnog i intelektual-

nog života i na području osjećaja. Međutim, to vrijeme ne traje dugo! Pastor mora pronaći mogućnosti na koji bi način mogao uspostaviti trajnije kontakte, kako bi kod osobe u krizi što prije uspostavio duševnu ravnotežu. Postoji, naime, mogućnost da kriza bude povod za duhovni rast, a može biti i uzrok duhovnog pada.

Intervencija u slučajevima krize ne bi trebala biti stvar samo pastora ili njegovih suradnika. I oni "drugi", koji nešto znače osobi u krizi, imaju vrlo važnu ulogu. Promjena okoline može također imati pozitivnu ulogu u rješavanju krize, primjerice: promjena zraka, odmor, društvo prijatelja ili boravak u poznatoj i prijateljskoj obitelji. Možda je potrebna i pomoć u rješavanju materijalnih poteškoća i potreba. Dakle, međusobna potpora olakšava rješavanje kriza.

Božja Riječ ima središnju ulogu u krizama. (Rim 15,4; Kol 3,16) Ona pomaže u prevladavanju kriza, a postoje razni primjeri: Petar u krizi (Mt 14,27-31), izraelski narod i zmije u pustinji (Br 21,8.9) te Jobova utjeha i nada.

Psalmi su osobito sredstvo u pastoralnoj službi. Ovdje možemo spomenuti Psalme: 4,1.3; 6,6.7; 11,1-4; 12,4.5; 17,6.13; 37,34-37; 71,19-24. i sl. Neke su osobe iznosile svoja iskustva s pjesmama iz zbirke Kršćanskih himni.

U krizama ne smijemo zaboraviti na molitve, osobne i zajedničke (Jak 5,13.15). Ellen White također govori o sastancima na kojima se iznose iskustva i zahvalnosti, te o zajedničkim molitvama.²⁴

Spomenuli smo i međusobnu potporu. Biblija o tome govori u Gal 6,2; Prop 4,9-12; Jak 2,14-17.

Krize imaju i pozitivnu stranu, jer pružaju priliku za samospitivanje (Job 33,14-30).

Uloga Crkve u rješavanju kriza

U Crkvi su pastor, starješine, dakoni i učitelji ljudi koji mogu pomoći osobama u krizi. Njezini predstavnici, dakle,

²⁴ White, Ellen G., *Odabrana svjedočanstva*, 206–208.

idu k ljudima ne čekajući da oni dođu k njima. Crkva ima obzira, može se prilagoditi svakoj osobi i može intervenirati kao zajednica.

KRIZE U ŽIVOTNIM DOBIMA

Radi što boljeg i dubljeg poznavanja čovjeka, važno mjesto zauzima studij njegovog tjelesnog i psihičkog razvoja od rođenja do smrti. Proučavajući tako životna razdoblja djece, mladeži i odraslih, ne susrećemo se samo s krizama i problemima tih životnih ciklusa, već se upoznajemo i s načinom njihovog rješavanja. Tako Erikson opisuje osam razdoblja ljudskog života, navodeći njihove pozitivne (pod A) i negativne značajke (pod B):

Rano djetinjstvo (od 0. do 2. godine) – ravnoteža, povjerenje

A) Dijete razvija osnovni smisao povjerenja, ravnotežu samog sebe prema životu i okolini. Osjeća se voljenim, dobrim i vrijednim. Razvija duboki smisao o životu kojeg vrijedi proživjeti!

B) Ono se, pak, može razvijati i u obrnutom smjeru: povlači se u sebe, ispunjava gorčinom, raste s osjećajem instinktivnog nepovjerenja. Osjeća se nesigurnim, nevoljenim, odbačenim ili zanemarenim. U život ulazi s nedostacima.

Djetinjstvo (od 2. do 4. godine) – autonomija, sramežljivost, sumnje

A) Dijete razvija svoju autonomiju. Mišići očvršćuju te mu daju osjećaj “vlasništva” života. Razvija se volja, ono postaje “čisto” i uči se samostalno poslužiti i hraniti.

B) Ako nema prilike razviti svoje osnovne osobine, u djetetu će se razvijati osjećaj stida i sumnji. Nema li mogućnosti

sprovoditi svoju volju, razvijat će se osjećaj trpljenja i boli od onih koji su “jači i veći”.

Doba igre (od 4. do 6. godine) – poduzetnost, osjećaj krivnje

A) To je doba kad se razvija mašta. Dijete se osjeća slobodnijim u svojim pokretima, u svojoj akciji. Vidici za akciju se šire. Proširuje se i komuniciranje s drugima. Ono je radoznalo, željno sve upoznati i iskušati.

B) Međutim, to je vrijeme kad se razvija i njegova savjest. Ona se može pretvoriti u osjećaj krivnje. Ono što dijete čini može se kretati u smjeru strahovanja. Ako ta strahovanja, taj osjećaj krivnje, podržavaju stariji svojim pretjeranim i nepri-mjerenim zahtjevima, dijete ostaje u uvjerenju da je loše. Tako se koči njegov duh inicijative, a njegov se moral već u začetku preobražava u uzvraćanje, osvetoljubivost i izazove.

Školsko doba (od 6. do 12./13. godine) – produktivnost, osjećaj manje vrijednosti

A) Nastupa doba koje prethodi pubertetu. U tom razdoblju dijete treba učiti da se uključuje u okvire suradnje s drugima, naučiti ga da surađuje s drugima. Ono uči dalje primati i poslušati poruke te tako stječe status sposobnosti da proizvodi, što mu stvara osjećaj radosti i ponosa.

B) Nasuprot tome, dijete može razvijati osjećaj neprilagođenosti, manje vrijednosti, i to naročito kad nitko ne priznaje njegov trud!

Mladenaštvo (od 13./14. do 17./18. godine) – stjecanje identiteta, gubitak identiteta

A) Ovo razdoblje razvija se u punoj psihološkoj revoluciji: nagli rast, spolno buđenje. Sve ostaje isto u odnosu na prošlost, ali se sve mora početi iznova! Mnogo neizvjesnosti i sumnji u ono što je bio ili bila, i što je sada. Nastaju prirodna biološka kolebanja, unutrašnje se crte kristaliziraju. Sada dolaze trenuci kad treba zauzeti neku ulogu u društvu. Kroz sve se te promjene kuje indentitet osobe.

B) S druge strane postoji opasnost od gubljenja, razvodnjavanja identiteta, te da tako i ostane. Nesnalažljivost može ostati za cijeli život. Može se razviti negativni identitet te on ili ona postaju takvi kakvim njihova socijalna skupina nije zadovoljna. Postoji mogućnost da se tu nađe izvor mladenačkog prijestupništva.

Mladi ljudi (od 19. do 25. godine) – intimitet, izolacija, povlačenje u sebe, socijalno prilagođavanje

A) Tijekom razvoja svojeg identiteta, mladić/djevojka se osjeća sve sigurnijim/sigurnijom u sebe. Utvrđuje čvrsti temelj sa samim/samom sobom, sa svojim unutrašnjim životom, s drugima. Uspostavljaju socijalne odnose, a istodobno teže za zajednicom s osobom suprotnog spola.

B) Mladić ili djevojka koji ne uspijevaju utvrditi odnose povjerenja ili imaju osjećaj da će izgubiti svoj identitet stječu osjećaj izolacije i odricanja samog sebe.

Zrelo doba (od 26. do 60. godine) – produktivnost, briga za budućnost, osjećaj odgovornosti za obitelj

A) Sve zrelije osobe usmjeravaju se prema vanjskom svijetu, prema sredini u kojoj žive, preuzimaju odgovornosti, pripremaju budućnost, brinu se za svoju djecu.

B) Nedostatak ovih osjećaja, osobina, stvara osjećaj beskorisnosti, stagnacije i siromaštva. Razvija se bezličnost, nastaju pojave gorčine, nezadovoljstva.

Starost (60 i više godina) – samostojnost, spokojnost, mrzovoljnost, gorčina

A) Oni koji su uspjeli stvoriti egzistenciju, prevladali razočaranja u životu, imali uspjeha kao roditelji u odgoju svoje djece, stekli dobre odnose u društvu i s kolegama na poslu, stižu u ovo razdoblje života s osjećajem spokojnosti. Prihvatili su život i ispunili svoje odgovornosti.

B) Oni koji nisu uspjeli postići što su željeli ili htjeli, ulaze u stanje nemoćnog očaja te se u njima razvija odvratnost prema životu i ljudima. Nastaje razdoblje gorčine i mrzovoljnosti.

Ovom opisu razdoblja ljudskog života mogu se dodati druge ili slične karakteristike. U svakom slučaju, ovdje imamo neku vrstu upozorenja ili poticaja da na vrijeme uputimo savjet, opomenu ili ohrabrenje.

KRIZE MLADENAČKOG DOBA

Nijedno životno doba ne osjeća tako jaku potrebu za razumijevanjem kao djetinjstvo i mladenačko doba. U tom razdoblju mladi brižljivo skrivaju tanke strune svojeg unutrašnjeg bića. Štite se dvostrukim oklopom kako im nitko ne bi mogao pristupiti.

Ovo buđenje psihičkog života zapravo otkriva veliku duševnu potrebu za razumijevanjem i pomoći. Stariji to objašnjavaju pubertetskim previranjem koje je povezano s fiziološkim promjenama. Psihologija se, međutim, ne može zadovoljiti samo takvim promatranjem svih tih pojava. Ona ima određenu zadaću reći *što* mladež doživljava i *kako* to doživljava.

Za pastora su mladi velik izazov, jer ako s njima ne stupi u kontakt, oni će ubrzo biti izgubljeni za pravi i uspješan utjecaj. Svako odlaganje otežava pristup duši, jer se u tom razdoblju života slažu doživljaji ili dojmovi koji stvaraju određena mišljenja ili jasne stavove. Stvara se primjetna preosjetljivost, nedostaju odgovori na životna pitanja, oni ostaju sami sa sobom. Nije čudo što tako u mnogim nepoznanicama mladež gubi orijentaciju ili čini nepopravljive pogreške.

U djetinjstvu i pubertetu

Dijete je već od prvih dana podvrgnuto nekoj vrsti dresure. Primjerice, njegovi nesvjesni "pokušaji" da zagospodari roditeljima (da ih se drži, nosi, da ih se hrani u vrijeme i nevrjeme) te kad roditelji uzvraćaju "podučavanjem" odnosno odgo-

jem djetetovih navika i potreba, djeca zapadaju u neku vrstu krize (plač, grčevi, odbijanje hrane i sl.).

To je tzv. "vrijeme prkosa" ili "faza prkosa", ali i vrijeme jakog nagona za kretanjem, "rakovo doba", kad ono počne puzati. Ako ga roditelji "ograničavaju" ili "uokviruju" to njegovo kretanje, dijete otkriva prve simptome otpora i agresije. Podčinjavanje prirodnih nagona i impulsa "slobode" vodi potiskivanju, a iz toga opet nastaje strah ili osjećaj krivnje.

Poslije, između druge i pete godine, dijete doživljava poteškoće razumijevanja roditeljskih postupaka prema sebi, dolazi do "malih konflikata i kriza", jer su roditelji nesigurni u kojem smjeru treba ići dalje. Kako se postaviti prema djetetu koje želi doživjeti svoje vlastito područje, a osjeća kako ga okolina u tome ograničava? Koje metode ili mjere primijeniti kad se problem počne pogoršavati u samoj biti? U knjigama u kojima se raspravlja o tim pitanjima postoje analize i savjeti koji još više zbunjuju roditelje.

Nekada je postojala teza da se u tom razdoblju mora lomiti djetetova volja. Tako se upravo postiglo suprotno od onoga što se željelo postići, a to su bile značajke koje su djetetu u to doba bile vrlo važne i presudne za cijeli život, naime – diferencijacija, orijentacija, dosljedno ponašanje odraslih, sigurnost, a iznad svega sklonost, ljubav, povjerenje.

Svakako, roditeljski autoritet mora postojati, ali ne u smislu podčinjavanja i potpune vlasti nad djetetom koje je dar Stvoriteljev i određeno za razvijanje svoje vlastite osobnosti.

Prema tome, dijete se u tim kriznim trenucima njegovih agresivnih nagona ne smije ostavljati samo, već mu odrasli moraju pomoći da te, tzv. "agresivne energije", smisleno upotrijebi i moraju ga pratiti u tom razdoblju učenja.

S druge strane, u tom se razdoblju ne smije ispunjavati svaka djetetova želja i neograničeno mu dopuštati što god zamisli. To bi bila kapitulacija pred poteškoćama i bjezanje od osobne odgovornosti. Ispunjavanje svih njegovih želja ili navika moglo bi biti samo nadomjestak ljubavi ili umirenje savjesti onih roditelja koji posvećuju malo ili nimalo vremena svojem djetetu.

U djetetovom daljnjem razvoju i rješavanju tih “malih kriza” koje se poslije mogu pretvoriti u one teže, roditelji, po Wanneru, trebaju:

Prvo, poštovati u neku ruku djetetovu vlastitu volju i ne postavljati se prema njoj uvijek negativno, nego tom “malom ja” dati samo prve poduke;

Drugo, djetetova se volja nikada ne smije “lomiti”. Njemu je potrebno područje aktivnosti i odgovarajući predmeti kako bi okušalo snagu vlastite volje i tako se razvijalo sve više, naravno, uz stalno usmjeravanje te njegove volje u pozitivnom smjeru;

Treće, sasvim je razumljivo da je djetetu potrebno ukazati na granice njegove volje i pomoći mu da svoje agresivne nagone kanalizira i preobrazi u korisnu aktivnost (rad, male odgovornosti);

Četvrto, roditelji moraju biti dosljedni kako se dijete ne bi osjećalo nesigurnim te ne bi znalo kako reagirati s obzirom na roditeljske promjene u odnosima prema njemu;

Peto, djetetu je naročito u tom razdoblju potrebna sklonost, razumijevanje, ljubav, ali prije svega veliko strpljenje i vrijeme. Ono mora shvatiti da je voljeno usprkos svojim postupcima, da je prihvaćeno kao biće. Ni u kojem slučaju ono se ne smije izolirati u kažnjavanju ili mu oduzimati ljubav, jer će se u protivnom razviti u neurotičnu osobu;

Šesto, nikad nije dovoljno naglašavati važnost i ukazivati djetetu na nevidljivo biće koje sve vidi i sve zna. Dijete promatra i urezuje u srce sve što njegovi roditelji govore o Bogu kao nevidljivom Ocu i kako su dosljedni ili nedosljedni prema Božjim načelima koja mu spominju ili obznanjaju.

Kad je dijete već poodraslo, stiglo do puberteta, vrijede sljedeća pravila:

Prvo, roditelji i odgajatelji trebaju imati razumijevanja za njegove osobne osjećaje, mišljenja, stavove, brige i interese;

Drugo, sad već starija djeca trebaju biti svjesna svojih postupaka, svojeg razmišljanja i posljedica toga, kao i svojih odgovornosti;

Treće, u tom razdoblju djeca trebaju, uza sve opomene i savjete, češće čuti ono "ja te volim";

Četvrto, razvijati u djetetu osjećaj samokritičnosti, ne zahtijevati od njega "slijepu poslušnost", jer će mu osobno rasuđivanje i samokritičnost biti vrlo važni za kasnije životno doba;

Peto, naučiti sina ili kćer kako rasporediti svoje vrijeme, uspostaviti dnevni ritam i toga se pridržavati; vrlo je važna točnost, razvijanje osjećaja za vrijeme, zakazane termine, nekašnjenje, a kad to zanemari, shvaćanje kakve posljedice može izazvati nemar prema točnosti i dosljednosti;

Šesto, nikad ne dati djetetu upute koje sami ne slijedimo ili ih poslije opozivamo;

Sedmo, problemi i poteškoće, jad i razočaranja, ljutnje i očekivanja trebaju se razmatrati u obitelji, zajedno.

Problemi pubertetskog doba su raznovrsni: odvajanje od roditelja, sklonost drugom spolu, stvaranje samostalne svijesti, omalovažavanje svakog autoriteta.

Najviše briga roditeljima, odgajateljima i pastoralnoj službi stvara upravo ovo razdoblje života mladih ljudi. Stariji su spremni osuđivati razne pojave među njima, pa čak i štošta proglasiti grijehom i nepopravljivom manom.

Mladi su okruženi svim mogućim iskušenjima: utjecaju filma, kablovsko-satelitske televizije, časopisa, literature, junacima s estrade, iz športa, s interneta. Pastorova zadaća bila bi na vrijeme pružiti mladima informacije i objašnjenja za svako životno razdoblje koje je pred njima. Evo nekoliko sugestija što bi trebalo objasniti, tumačiti, otkrivati:

1) *Objasniti razvoj organizma*, tijela. Učiti ih da se bave tjelovježbama, da pravilno koriste slobodno vrijeme, da shvate veliku vrijednost rada i učenja.

2) *Tumačiti ulogu muškog i ženskog*. Usto im treba pomoći da prihvate način ponašanja jednih prema drugima.

3) *Steći nove i zrelije odnose* prema vršnjacima, jer se pripadnost skupini sve više sužava.

4) *Preuzeti zadaću obnavljanja emocionalne ovisnosti* prema roditeljima i drugim odraslim osobama. Ova zadaća je

osobito bolna za roditelje jer, iako žele odgojiti svoju djecu da budu ispravni ljudi, oni potajno žele sačuvati strukturu doma što je dulje moguće.

5) *Pripremiti mlade za životna zvanja.* Objasniti im da je obrazovanje u školi ili poslije u višim školama zapravo stjecanje zvanja i posla u budućnosti, temelj za održavanje života.

6) *Priprema za ženidbu – udaju i život u braku, obitelji.* Tu je više riječ o preuzimanju odgovornosti u uzajamnom odnosu, u zadaćama obitelji i zajedništvu.

7) *Otkriti mladima važnost uključivanja u socijalne sredine,* objasniti im važnost ponašanja u društvu, u Crkvi, te bit preuzimanja odgovornosti u tim institucijama.

8) *Izgraditi u mladima sustav vrijednosti* i etičke samosvijesti kao putokaz njihovom ponašanju. Tu je osobito sudborno njihovo orijentiranje prema vječnim vrijednostima, njihova odluka da sada, kao odrasli, izraze svoju odanost Bogu, Njegovoj Riječi, te pripadništvo zajednici.

9) *Pomoći im da steknu mišljenje o sebi samima* – tko sam, što hoću i želim! Ova je zadaća iznad svega važna i slobodno možemo reći da je središnja tema mladenaštva.

10) *Objašnjavati starijoj mladeži njihov odnos prema braku* i intimnim odnosima u braku, pitanja koja su obično tabu teme, o svetosti braka i biblijske istine o vjernosti u braku. Ova je točka viši stupanj od onog opisanog u točki 6. Obvezatno organizirati poseban tečaj za zaručnike ili one koji se nalaze pred brakom. (Tečajevi pripreme za brak!)

11) *Razviti im planove o perspektivama budućnosti,* kako bolje organizirati svoj život i postići ciljeve.

Djeca na školovanju, u društvu

Zrelije doba dječaka ili djevojčica donosi druge vrste problema koji mogu izazvati krize s težim posljedicama.

Kao prvo, možemo spomenuti razvoj njegovog “ja” koje istodobno negira autoritet, prvo svojih roditelja, a zatim nastavnika i cijelog svijeta. Postoji ozbiljna opasnost da mladež potpadne pod utjecaj društva u kojem je droga izazovna opas-

nost. Roditelji i pastori tu imaju veliko područje rada. Ne smiju smetnuti s uma biološke čimbenike, uzroke njihovog razvoja, kao ni utjecaj samosvijesti njihovog "ja".

Krize u vjerskim uvjerenjima

U svim slučajevima normalnog, urednog ili kod raznih devijacija mladenačkog doba postavlja se pitanje stava prema istini, vjeri, Bogu i Crkvi. Dakle, kakav stav mladić ili djevojka zauzima prema Bogu?

Vrijeme provedeno na vjerskoj nastavi za djecu i mlade je prošlo. Znaju napamet sve biblijske istine, sve o biblijskim osobama, Isusu, Njegovom drugom dolasku i još dosta toga s područja doktrine.

Mladić ili djevojka ulaze u srednju školu, pa se u tom razdoblju, bez obzira na vanjski utjecaj, počinju pojavljivati pitanja, sumnje, nesigurnost u istine i stvarnost vjerskih uvjerenja o kojima su dotada slušali i učili.

Sve je to povezano s općim radikalnim sumnjama u sve vrijednosti, pa i u osobna iskustva i osjećaje. Mladi odbacuju sve predodžbe o nevidljivom i odbacuju da išta postoji. Bog, Duh, nebeski svijet, zlo, krivnja, grijeh – sve je to snimljeno na vrpcu pamćenja ili srca, a sada se briše. Dakako, to nije slučaj sa svima, ali nastaje kao kriza vjerskih uvjerenja upravo kod mladih oko nas. Svake školske godine u srednjoj školi imamo mladiće i djevojke koji nemaju nikakva vjerska iskustva. Za njih je vjera i vjerska istina stvar njihovih roditelja. Neki od njih se ne znaju niti glasno moliti Bogu iako su rođeni u religioznim obiteljima, a bilo je, ili čak ima i onih koji uopće ne vjeruju u Boga, ili pak sumnjaju.

U tom se razdoblju javlja nezasićena želja za slobodom bez granica i ograničenja, za punom samostalnošću i osobnim dokazivanjem. Omalovažavanje svih autoriteta pretvara se u želje za glazbom najpoznatijih rock-skupina, za stjecanjem motor-nih vozila, za flertom i sl. Kupuju se i potajno čitaju porno-časopisi, odlazak na mjesta zabave je vrlo čest, "masna" jela i slatkiši su primamljivi itd.

Iz svega proizlazi da su dužnosti pastora, propovjednika i odgajatelja mladih vrlo raznovrsne, a pastoralna služba vrlo sudbonosna.

Valja iskoristiti sva sredstva koja su nam na raspolaganju da bismo pomogli mladima u prevladavanju takvih kriza kako bi stekli iskustva s Bogom koja će ih vratiti vjeri i kršćanskom životu, osobno i iskreno.

Smetnje

U ovoj knjizi nije moguće opisivati do pojedinosti razne bolesti ili uzroke kriza koje postoje na području psihičkih smetnji u djetinjstvu i mladosti. Možemo samo spomenuti neke smetnje kod kojih se može primijeniti biblijsko-terapeutska pastoralna služba. To su, primjerice:

- smetnje u ponašanju,
- pojava straha,
- strah od rastanka,
- smetnje u prehrani,
- manija mršavljenja (osobito kod djevojčica – *anorexia nervosa*),
- manija pretjeranog uzimanja jakih jela (*bulimia*).

Ostale smetnje s tjelesnim karakteristikama:

- mucanje,
- mokrenje u krevet,
- mjesečarenje,
- buđenje noću, uplašen, prestrašen,
- smetnje u rastu i razvoju,
- poteškoće u govoru i kontaktiranju s drugima itd.

U ovim ili sličnim poremećajima, koji često izazivaju krize u obitelji ili kod pojedinaca, pastor treba pažljivo ispitati i utvrditi pravo stanje stvari i pojava, te tamo gdje je to prikladno učiniti sve sa svoje strane kako bi pružio pomoć ili preporučio liječničku intervenciju.

Samozadovoljavanje

Ovdje namjerno ne uzimamo uobičajenu riječ koja zamjenjuje ovu, ovdje spomenutu. Kad se Biblija točno čita, odmah se može utvrditi da u često citiranom tekstu u Post 38,6-10 nema ni spomena o samozadovoljavanju.

Poznati znanstvenik Kinsey daje podatke da se 90% petnaestogodišnjaka samozadovoljava, a taj se postotak u idućih nekoliko godina smanjuje na 60%. (Naravno, taj postotak nije svugdje isti, nego služi kao orijentacija u vezi s tom pojavom.)

U razdoblju spolnog sazrijevanja mnogi se mladi u pubertetu utječu samozadovoljavanju. Radoznalost, društvo u kojem se kreću, liberalna literatura i časopisi pridonose ovoj pojavi među mladima.

Pastor je suočen s njihovim osjećajem krivnje i nemoći da se othrvaju tom iskušenju. Ne pomažu im apeli da se od toga odvikavaju jakim voljom. Moraju se ispitati uzroci, a zatim početi s "higijenom mašte", jer povjerenje u pastora i razgovori s njim mogu biti vrlo uspješni u metodi odvikavanja.

U nekim je slučajevima potrebno razgovarati i s roditeljima, ali ne odobriti neke kaznene mjere. U svakom slučaju, pastor treba imati inicijativu i sâm otvoriti razgovore o tom pitanju te mladima objasniti učinak na razvoj tijela i duha i njihove duhovne odgovornosti. Tu treba objasniti smisao tekstova u 1 Kor 3,16.17; 6,15.19.

Predbračni odnosi

Pod utjecajem svijeta i svih njegovih sredstava u javnosti, sve veze s moralom ili biblijskim načelima postaju labave, mladi se ne mogu orijentirati. Uvijek je bilo lakše "silaziti" nego "uspinjati se"! Mladež danas živi slobodnije nego nekada, odijeva se slobodnije da ne ostane "mimo svijeta", međusobni odnosi su otvoreniji i nekontrolirani. Postavljaju se pitanja poput: "Je li vjenčanje obvezatno pred Bogom budući da je svedeno za ceremoniju, ili je seksualna veza dovoljna da je Bog priznaje kao brak? Ako mladi odluče stupiti u brak, zar moraju

čekati ceremoniju vjenčanja?" itd. Prije nego što zatražimo odgovor na ta i slična pitanja iz Biblije, našeg pravog priručnika, dobro je da pastor organizira razgovor s mladima te postavi pitanje ljubavi i odnosa mladih prema ljubavi i braku.

Postoje, da tako kažemo, tri vrste ljubavi, a samo je jedna ona prava! Počnimo najprije sa *simpatijom*: simpatija naličuje na ljubav, ali nije ljubav, niti ima trajniju vrijednost. To može biti samo izraz sklonosti prema drugom spolu, a zajedničko s onom pravom ljubavlju je samo razumijevanje, zajednički razgovori o nekim temama. Ona, međutim, ne sadrži spremnost za jasnu odluku niti za trajnu povezanost, pogotovo što se takav odnos "simpatije" javlja u ranijoj dobi mladih, otprilike poslije 14. godine.

Tu je, dalje, *ljubakanje*, sada već među nešto starijima. Tjelesna privlačnost, eksperimentiranje s izrazima ljubavi, ali nije ljubav koja povezuje dva bića. Ono donosi samo razočaranje, jer nježnost koja se tu javlja budi osjećaje i nadu, osobito kod djevojaka. Tako nastaje veza koja već unaprijed sadrži u sebi klicu razočaranja, jer razum odbija trajnost te veze. Ljubakanje je jedino što ih privlači, ali je često i najčešće vezano samo uz "želju tijela".

Treća vrsta nazovij ljubavi je *flert* (udvaranje), dakle "igra ljubavlju", ali nije ljubav! To je svjesna međusobna igra koja u sebi sadrži opasnost da osjećaji preplave razum.

Prava ljubav je ona koju je Bog usadio u srce mladića i djevojke. Njezina je glavna značajka spremnost jednog i drugog bića da se čisti povežu u potpunu, isključivu i trajnu životnu zajednicu, a to je brak. U 1 Kor 13 opisana je prava ljubav.

Što Biblija kaže o predbračnim odnosima? Ona nigdje ne daje pozitivan odgovor na to pitanje, već uvijek ističe pravovaljanost bračne veze prema tradiciji, redu stvari onih vremena. Evo nekoliko poznatih primjera:

Rebeka i Izak: U Post 24,67 ne stoji: "Izak uze Rebeku i ona mu posta žena", već: "I odvede je Izak u šator Sare, matere svoje..." To je, po običaju onog doba, bilo vjenčanje. Tek uz suglasnost Abrahama i rodbine nevjesta je dovedena

ženiku i *tek onda* je on uvodi u šator. Oni su prije toga javno manifestirali svoju bračnu zajednicu. To nije bio *tajni brak*, tajna, skrivena veza!

Slučaj Dine i Sihema (Post 34,1-7) pokazuje da je to bila *sramota*, "*kako ne valja činiti*".

Iz Pnz 22 jasno je da su bračni odnosi bili dopušteni tek u braku, *nikako izvan braka*.

Slučaj Amnonov (2 Sam 13): je li Amnon *zaista ljubio* Tamaru? Njegova lukava namjera, po savjetu Jonadabovom, opisana je u redcima 3-9. A Tamara ga pokušava urazumiti: 12. r. Ona ga čak simpatizira, nije protiv braka: 13. r. Međutim, Amnon, zaslijepljen strašću, izvan razuma, čini zlo, silom, izvan braka! Strast se pretvara u odvratnost i mržnju: rr 15-18. Njegov tragičan svršetak, epilog njegovog nerazumnog čina: rr 28. i 29.

Tamarine riječi: "*Jer tako se ne radi u Izraelu*" (r 12) pokazuju *red*, zakon u Božjem narodu! A *tako se ne radi ni danas u Božjem narodu*, pa makar se sve odvijalo u sporazumu!

"Mi ćemo se već vjenčati", ili djevojčine riječi: "Da ga tako privežem uz sebe" zasnivaju se na činu koji donosi samo zle posljedice, a tragovi se nose cijelog života, pa makar se poslije i vjenčali. A kako tek prolaze oni koji se ne vjenčaju jedno s drugim, nego ulaze u brak s trećom osobom! Djevojka se veže za prvog zauvijek, a kasniji brak s drugim nosit će pečat prijestupa zlatnih pravila života koja je Bog dao, a i posljedice:

– *na emotivnom području*: strah, depresija, samooptuživanje, nečista savjest, psihološka pustoš;

– *na području odnosa s drugima*: utječe na obitelj u kasnijem braku (s drugom osobom), poremećeni rodbinski odnosi i odnosi s Crkvom;

– *na duhovnom području*: sve to osuđuje Božja Riječ i smatra grijehom. Opada duhovna moć, utjecaj, a često znači i duhovnu smrt;

– *na tjelesnom području*: oboljenja umanjuju izgleda za normalne odnose u braku, nezadovoljnost, frigidnost.

Mladima treba, u određenoj prilici i pred skupinom mladih, na odvojenim sastancima, naglasiti i štetnost *pettinga* (ljubakanja u kojem se izostavlja samo spolni čin), jer su posljedice frustracija i nezadovoljena uzbuđenja i želje.

Božja Riječ osuđuje izvanbračne odnose (blud, preljub): Mt 19,4-6; 1 Kor 7,1-9; 1 Sol 4,1-8; 5,1-11.20.26; 6,23-33; 7,5-27.

Apostol Pavao se, bez lažnog stida, obraća neoženjenima i udovicama: *“Neoženjenim i udovicama ipak velim da je za njih dobro ako ostanu kao i ja. Ali ako se ne mogu uzdržati, neka se žene i udaju, jer je bolje ženiti se nego izgarati od strasti.”* (1 Kor 7,8.9)

Samoubojstva

Sve su češće krize koje navode mlade osobe da pomišljaju na samoubojstvo (lat. *sui* – sebe, *caedere* – ubiti, suicid).

Broj samoubojica sve više raste. Između 1970. i 1980. godine u SAD-u broj samoubojstava među američkom mladeži udvostručio se u odnosu na prethodno razdoblje. Za to je vrijeme 49.496 mladih oduzelo sebi život.

Neslavni rekord koji godinama drže Mađari na svjetskoj rang-listi po broju samoubojstava alarmantno se povećava. Dr. Branimir Šubić kaže: “Živimo u vrijeme otuđenog društva, kada su mnoge pozitivne vrijednosti ljudskog života devalvirane i podcijenjene, kada se klimaju i ruše gotovo svi ideali. Umjesto dobrih međuljudskih odnosa, ljubavi i humanosti, među ljudima vladaju agresija, nasilje, seksualni nagon, egoizam i bezosjećajnost. Zbog toga je naš ljudski život postao manje vrijednim, besmislenim i neizdrživo teškim. Zato nas ne iznenađuje da je međusobno oduzimanje života pojedinačno i masovno, kao i oduzimanje vlastitog života, sve češća pojava i značajka našeg vremena.” (*Panorama Vjesnika*, 1991.)

“Uzroci su još: neprilike, poteškoće, neizdržive situacije i krize, koje su većinom posljedica neljudskih postupaka ljudi oko njih, a koje nisu bili (većinom sami) sposobni riješiti i iz njih naći izlaz, bile su razlogom da se odluče za smrt...” (*Isto*)

Roditelji i pastoralna služba trebaju obratiti pozornost na određeno ponašanje mladih, a i starijih, i na vrijeme poduzeti pastoralnu brigu.

Narkomanija

Postoji još jedno područje koje je sve aktualnije, sve prisutnije i u našoj sredini, a to je pojava narkomanije ili ovisnosti o drogama. Bruno Bisio u svojoj knjizi *Psiha i droga* opširnije govori o toj ovisnosti, a ovdje ćemo navesti samo neke izvode: "Već mala djeca stavljaju pod jastuk ljepilo koje služi za sastavljanje aeromodela ili igračaka, da bi ga noću mirisala... u želji da se dostigne veći ili manji stupanj čak i privremene zanesenosti."

Svi roditelji nisu idealni odgajatelji, a ipak svi moraju svoju djecu ispravno usmjeriti ne žele li doživjeti žalosna iznenađenja. Treba uvjeriti roditelje:

1) da se mentalitet mladeži veoma izmijenio te da su danas roditelji i njihova djeca neuskладene generacije,

2) da se suvremene djevojke oslobađaju tradicionalnih stega te stoga sklapaju poznanstva s muškarcima, pa i poznanstva koja baš nisu preporučljiva,

3) da ženska psihologija, mladenačka dob i nedostatak samokritičnosti idu u prilog duhu oponašanja kod mladeži,

4) da mladež nagonski voli pogibelj te da, kad skreće "s pravog puta", ne uviđa opasnosti kojima se time izlaže,

5) da su dužni, kad to ustreba, nametnuti roditeljsko "ne"; nadalje, da su dužni povesti prijateljski dijalog sa svojom djecom i poticati u njima kritički duh te ih navesti da shvate kako će doista biti sretni tek ako im životna dobra ne budu olako darivana, već ako ih steknu vlastitim trudom,

6) da moraju svoju djecu na najprikladniji način uvjeriti kako uzimanje droge ne utječe samo na zdravlje, već i na duh, a i na postupke, da droga pretvara čovjeka u bezvoljno biće, podložno izopačenom iskorištavanju, u stvorenje suvišno i sebi i društvu.

Osobu koja se drogira veoma je teško izliječiti. Takvu osobu valja, naime, dezintoksicirati i postići da se ponovno ne oda drogi. Stoga je odvikavanje od toksikomanije jedan od najsloženijih psihijatrijskih pothvata, u kojima važnu ulogu ima pastor, odgojitelj i svi suradnici u pastoralnoj službi.

Iznad svega je važno ukazati mladima na njihov živi, osobni odnos s Bogom, odgovoriti im na njihova pitanja, dati im upute za budućnost. Vrlo su korisni skupni razgovori ili biblijski sati s mladima, ali pastorov osobni rad sa svakim pojedincem ne može se dovoljno naglasiti.

Za osobne i skupne razgovore s mladima uzeti knjigu Ellen G. White *Poruka mladim kršćanima*. "Ona sadrži nadahnute savjete, veoma potrebne mladim vjernicima, koje Bog želi pripremiti za korisnu službu u ovom životu i za još uzvišeniju i radosniju u nebeskom kraljevstvu."²⁵

²⁵ White, Ellen G., *Poruka mladima*, 3.

KRIZE ZRELOG DOBA

Zrelim dobom nazivamo razdoblje života odraslih ljudi. Jedan od autora knjige o psihologiji odraslih osoba (Dietrich) kaže da se njihovo razdoblje života može podijeliti u deset etapa. Evo kako ih on gleda:

- 1) Poslije dvadesete godine odlazak iz roditeljskog doma;
- 2) Početak osobnog životnog puta, potraga za poslom, ulazak u svijet odraslih; postavljanje pitanja kako će ispuniti svoje želje za uspješnim životom;
- 3) Osnivanje vlastite obitelji;
- 4) Nastaju problemi napretka u zvanju ili poslu;
- 5) Oko tridesete godine razvija se osjećaj ograničenosti, često se javlja nezadovoljstvo odlukama donesenim oko dvadesete godine. Mnogi osjećaji padaju na najnižu točku. Sada, pak, mora ulagati trud za koji bi trebao primiti priznanje ljudi oko sebe i potvrdu društva; uvjeti se prihvaćaju, ali se predviđene uloge istodobno moraju zamijeniti u korist novijih oblika samodokazivanja;
- 6) Početkom tridesetih godina dolazi do spoznaja da je trebalo ići po već utvrđenim tračnicama, a ne izmišljati nove; napreduje u struci i u iskustvima. Došlo je vrijeme da se potvrdi njegovo "ja", da se ispune spremišta – zalihe duhovne i fizičke energije; mnogi zbog svojih iskustava i uspjeha dobivaju priznanja i potvrde da su nešto učinili i postigli; budućnost im sada izgleda kao produljenje prošlosti i sadašnjosti;
- 7) Stiglo je vrijeme do sredine četrdesetih! Već je prošlo pola života, pa ga neki proživljavaju kao neki usjek u vreme-

nu. Razvoj u zvanju ili poslu je završen. Djeca su odrasla. Vrijeme se počinje skraćivati. Mladenaštvo se počinje gubiti, tjelesni osjećaj slabi. Nastaju problemi koji nemaju zadovoljavajući odgovor. Sve te šokove proživljavaju sami ili povezani s drugim doživljajima te tako zaokružuju svoj karakter u tom prijelaznom razdoblju.

Često u toj sredini života nekome izgleda da je promašio cilj ili nije uspio te krivi sebe ili nekoga drugog; nerijetko nastupa neshvatljiv strah povezan s bolnim tjelesnim simptomima;

8) Nešto poslije tih četrdesetak godina ipak se uspostavlja ravnoteža. Preuzimaju se prije donesene odluke, tako da se često upravo sada život prihvaća kao uspješan; često se uspostavlja nova stabilnost kao neko izravnanje "samog sebe";

9) Sredinom pedesetih čovjek razmišlja o budućnosti te se počinje brinuti za pitanja egzistencije;

10) Već je stiglo vrijeme da se vode razgovori o mirovini. Ona je već tu, a obilježava se gubitkom statusa u društvu, gubitkom zvanja, socijalni su kontakti sve manji, a često i normalni prihodi.

Djeca postaju samostalna, a možda umire i bračni drug. Nastaje novi strah od samoće i povučenosti.

Opadaju tjelesne moći, energija i volja. Gubi se apetit za jelom, rasonodom. Naročito teško pada zahlađenje odnosa okoline, nečovječnost potrošačkog društva, jer im čovjek u tim godinama izgleda ili postaje dosadan. Po jednoj anketi, provedenoj u domu za umirovljenike, utvrđeno je da 32% ljudi u tim godinama umire od psihičkih bolesti u prvoj polovini godine svojeg boravka u domu.

Kao neka nevidljiva prijetnja lebdi nad ženama pri kraju tog razdoblja zrelog doba *mijena (klimakterij)*, a također i nad muškarcima. "Sad je gotovo s tvojim sposobnostima, postaješ suvišan/suvišna starac/starica!"

Međutim, strah je bezrazložan. Prema jednoj anketi, od 2 000 žena, 40% je očekivalo zdravstvene tegobe, ali se poslije dokazalo da je samo 1,5% njih te tegobe zaista i doživjelo.

Iz takvog iskustva slijedi činjenica da strah od "mijena" može dovesti do stvarnog doživljaja. Tko se unaprijed plaši tih "mijena", pati dvostruko više kad one zaista naiđu.

U pastoralnoj službi ljude treba hrabriti, pružiti im savjete koji njima i njihovom položaju odgovaraju. U Bibliji imamo takve riječi koje će zaista podignuti duh i olakšati probleme te životne dobi.

Kao što je rečeno, dolaze godine zrelosti, stječu se zvanja, obavljaju se razna zanimanja, stvaraju se obitelji te život tako ide svojim tijekom. Međutim, odjednom se steže srce, uznemiri duša, nema više mirnog sna, nastupa ova ili ona kriza. Između ostalih, tu je kriza savjesti, strah i strahovanja, kriza u duhovnom životu, depresije, dvojbe, osjećaj krivnje i sl. U ovom ćemo poglavlju spomenuti još neke od češćih kriza u životu.

Strah

Nitko nije oslobođen straha te izgleda da je strah osnovna značajka u životu, kao da bez straha i briga ne možemo ni živjeti. Postoji skriveni strah i onaj koji se očituje u simptomima reakcije i vidljiv je izvana.

Trajni, paralizirajući i tlačiteljski strah lako može odvesti u duševna i organska oboljenja. Strah prati čovjeka često tjednima i mjesecima, iznenada napada i muči ga danonoćno, a boli više nego tjelesna bol.

Psihoanaliza spominje tri vrste straha:

1) Strah koji se može nazvati i preplašenost, bojazan, dakle strah od nekog poznatog predmeta, određenog događaja ili poznate prijetnje;

2) Strah od vlastite savjesti odnosno onog iznad-ja, podsvjesnost koja je često jednaka strahu zbog krivnje (1 Kor 8,7; 1 Tim 4,2);

3) Strah od vlastitih nagona.

U Bibliji nalazimo odgovor na pitanje kako se strah uklanja, a nalazi se u 1 Iv 4,18: *"U ljubavi nema straha; naprotiv, savršena ljubav isključuje strah, jer strah pretpostavlja kaznu. A tko se boji, nije savršen u ljubavi."*

Iako apostol Ivan ovdje više misli na “sudnji dan”, ova je istina sveobuhvatna. Božja ljubav otklanja sve naše strahove! Neprijatelj straha je ljubav. Ako to shvatimo, sve što je vezano uz strah lako će se riješiti. Ljubav je, dakle, jača od straha!

Pastor treba najprije ustanoviti plaši li se osoba, strahuje li od Boga ili od ljudi. Ako se boji Boga, pokajanje, priznanje, obraćenje te nova ljubav prema Bogu su rješenje tog straha. Ako se boji ljudi, neka se angažira s ljubavlju prema njima, neka živi za svoje bližnje! Dakle, kao što kaže psalmist, tražimo Gospodina: “*Tražio sam Jahvu, i on me usliša, izbavi me od straha svakoga.*” (Ps 34,5) Tako nalazimo i druge biblijske tekstove koje možemo uzeti u okviru razgovora i savjeta.

Fobije

Osim normalnog straha, postoje i tzv. fobije (grč. *phobos* – strah), nerazumni strahovi. Fobije su besmisleni strahovi od opasnosti koje ne postoje ili se odnose na opasnosti koje su bezopasne i kojih se ne treba bojati. Korisno je da pastor ima na umu i ove vrste straha:

a) *Agrofobija*, strah kod promjene mjesta, prijelaz preko nekih mjesta povezan s vrtoglavicom (potječe iz nekih doživljaja, loših iskustava);

b) *Fobofobija*, strah od samog straha;

c) *Klaustrofobija*, strah od boravka u prostoriji punoj ljudi ili strah od boravka u zatvorenoj prostoriji;

d) *Aichmofobija*, strah od oštarih instrumenata ili predmeta sa šiljkom pomoću kojih čovjek može sâm sebe ili druge raniti, čak i ubiti;

e) *Mizofobija*, strah od dodira, bolesni otpor protiv dodira s nečistim predmetima ili strah od infekcija;

f) *Niktofobija*, strah od mraka ili noći.

Ovakvi strahovi često nailaze kad je čovjek bolestan, tužan, depresivan, kad pati od nesаницe ili se boji nekog doživljaja koji se može ponoviti.

Treba istražiti uzroke, razgovarati i s Biblijom u ruci, s posebnim osvrtom na dobra iskustva same osobe ili na dobra

iskustva drugih, ohrabriti kao i za običan strah! Ako bilo koji strah prelazi u nenormalno ponašanje, dobro je konzultirati liječnika specijalista.

Gnjev

Jedna od naših emocija može prouzročiti manju ili veću krizu, a to je gnjev.

Gnjev (lat. *cholera*) označava žestoko, silovito, eksplozivno izražavanje nezadovoljstva, napada na nekog ili nešto. U doba prvih kršćana gnjev je bio prisutan među braćom te ih apostol Pavao upozorava (Ef 4,31).

U Bibliji čitamo o Božjem gnjevu, ali je to izraz za Božju srdžbu protiv zla i grijeha ljudi (Ps 7,11-13; Rim 2,4-9). I sâm se Isus tako gnjevio (Mk 3,5). To je pravedni gnjev, za razliku od grješnog gnjeva koji je uzrok kriza.

Kad se gnjevimo, ljutimo, srdimo, kad su povrijeđeni naši osjećaji, naša prava, kad razum izgubi kontrolu (Iz 29,11), onda obično vrijeđamo, izgovaramo ružne riječi, upućujemo optužbe, spremni smo na osvetu. Tada zaista griješimo i stvaramo krizu i sebi i drugima (Mt 5,22).

Neki psiholozi uče da čovjek može i treba glasno izraziti svoju ljutnju, gnjev, treba eksplodirati da bi mu bilo lakše, da se, kako kažu, "isprazni akumulacija osjećaja i ove vrste" pa neće dobiti čir na želucu! Međutim, gnjev je destruktivan, uništava zajednicu u braku, ljubav, jer se griješi riječima i postupcima.

Ljudski gnjev je obično potpuno nerazuman, iracionalan... Kada brzo "gubimo živce", nismo gospodari svojih osjetila. Reagiramo umjesto da poduzimamo akciju. Budući da smo privremeno izgubili kontrolu nad sobom i odbacili životna načela kojih smo se dotada tako pažljivo držali, mi govorimo ili činimo ono što nas poslije prisiljava na kajanje.

Može li se gnjev preduhitriti, spriječiti, svladati? Može! Tu je mjesto pobjedi nad samim sobom! (Otk 2,17) Apostol Jakov savjetuje: "*biti spor srditi se*" (Jak 1,19), a apostol Pavao: "*prepuštite Bogu stvar!*" (Rim 12,19) te: "*odbacite sve to*" (Kol

3,8)! Kad se gnjev pojavljuje u braku, nastaju međusobna optuživanja, a njima onda nema kraja. Biblijski odgovor na takvo stanje je: komunikacija, pomirenje! (Ef 4,32)

Projekcija

Što je projekcija u psihologiji? Iz latinskog *projectio*, bacanje nečeg na drugo, vrlo je poznat obrambeni mehanizam: osoba baca na drugog ili prebacuje drugom ono što njoj pripada. Drugim riječima, osoba prenosi iz unutrašnjeg u vanjski svijet uz pomoć svojih osjetila (čula) sadržaj svojih osjećaja na druge. Znači: s gledišta svojih problema promatram tuđe, svoje osobine pripisujem nekom drugom, gledam ih u drugima.

Pomoću "projekcije" se stvaraju naši stavovi: ne volim drugog, ne volim ljude, moram ih mrziti. Ili: ljudi me ne vole, mrze me, Crkva me ne voli, propovjednik me ne voli, ja zato ne volim Crkvu, ne volim propovjednika i sl.

Projekcijom se prenosi i osjećaj manje vrijednosti. Tko u svojem životu stječe dojam ili iskustvo da je napušten, da nije voljen, sklon je projekciji: nitko me ne voli, ne podnosi, jednog dana će me napustiti.

Moguće druge projekcije:

- a) dobroćudan vidi dobroćudnost kod drugoga,
- b) nepovjerljivi vjeruje da je drugi nepovjerljiv,
- c) zavidan otkriva zavist u drugoga,
- d) škrtac vidi škrtost u drugome,
- e) nevjerni u braku zaključuje da mu je bračni drug nevjernan,
- f) tko se ne služi točno istinom, vjeruje da i drugi slično čine,
- g) tko sâm ima malo ljubavi, vjeruje da i drugi imaju malo razumijevanja za ljubav!

A može sve i obrnuto!

Projiciramo, dakle, na svim područjima: u svojem zvanju, u ljubavi, u vjeri. Znamo iz Biblije: Bog je naš Otac. A kako Ga gledamo, kako Mu se povjeravamo, što od Njega očekujemo, kako Mu se molimo – sve ovisi o našim zemaljskim predodž-

bama o Ocu na nebesima. Dakle, svoja iskustva i ovozemaljske doživljaje projiciramo na Boga!

Pastorova dužnost nije otklanjati projekcije, već ih ispravljati, korigirati!

Osjećaj krivnje

Krivnja je središnji pojam ljudske stvarnosti. Ona je osnovni problem čovječanstva uopće. Ne samo u svim religijama svijeta, već i u humanizmu, sekularizmu i ateizmu – sve instance rade s optužbama, krivnjom, dokazima o krivnji, s kaznom i opravdanjem.

Strah i krivnja pripadaju u normalne ljudske pojave. Svaki čovjek osjeća strah. Nema čovjeka bez straha, a i ljudi bez osjećaja krivnje su rijetki. Međutim, pojam krivnje svugdje je različit. Stvar je shvaćanja tko je kriv, od koga je optužen da je kriv, zbog čega je kriv i kako se osloboditi krivnje!

Krivnja pred Bogom. U Starom zavjetu je to bio raskid sa Zavjetom, prekršaj obveza prema Božjem Zakonu koji je dan na Sinaju te su stoga bile potrebne žrtve i obveze kajanja kako bi se ponovno uspostavio odnos između Boga i čovjeka.

U Novom zavjetu Isus pokazuje da se nijedan čovjek ne može svojom snagom očistiti pred Bogom. Priča o dužniku 10 000 talenata pokazuje da se čovjek ne može *nikad sâm osloboditi krivnje*, duga. (Izl 34,7; Rim 3,19)

Tko shvati svoje pravo stanje, u Isusu Kristu može dobiti oprost. Zajednica s Bogom tako se ponovno uspostavlja, jer je smrću Isusa Krista na Golgoti krivnja ljudi prenesena na Njega. Dug je otpisan, robovanje krivnji je ukinuto, sloboda, oprost i spasenje su potpuni. (2 Kor 5,19)

Razlika između grijeha i krivnje. Grijeh znači prije stup zapovijedi (grč. *parakoe*), promašaj cilja (grč. *hamartema*), neznanje kad je trebalo znati (grč. *agnoema*), pad kad je trebalo stajati (grč. *paraptoma*), prijestup zakona (grč. *anomia* ili *paranomia*). Grijeh je stvarno promašaj cilja kojeg je Bog postavio, pobuna protiv Boga, bratoubilaštvo, robovanje, neposlušnost. On donosi samo smrt. Grijeh je uvijek krivnja,

svjesna ili nesvjesna. U psihologiji se upotrebljava samo riječ krivnja, rijetko grijeh. Grijeh načelno sadrži religijski aspekt.

Osjećaj krivnje i savjest. U pastoralnoj službi srećemo osobe s jakim osjećajem krivnje. U pravilu su to osobe s osjetljivom savješću.

Savjest se oblikuje već od ranog djetinjstva, od treće godine, a usavršava se odgojem. Savjest nije instinkt. Glas savjesti je u početku glas oca, majke, učitelja, jer signalizira odstupanja od njihovih zahtjeva.

Uputiti osobu na Krista koji čisti našu savjest znači postaviti njezin glas na prijestolje naše duše!

Većina onih koji razmišljaju o samoubojstvu imaju jak osjećaj krivnje. Ne pomažu predbacivanja, ukori, apeli, već ulijevanje nade u oprost. Isus pruža sigurnost, a time i slobodu, volju za život.

Istinski ili lažni osjećaj krivnje. Dr. Tournier razlikuje istinski od lažnog osjećaja krivnje. Lažni osjećaj krivnje je nestvarna, neurotična krivnja koju ljudi nameću svojom prosudbom ili socijalnim mnijenjem. Takvu krivnju Bog ne potvrđuje. Ona je bolesna, a može se izliječiti psihološkim tretmanom. Pravi, istinski osjećaj krivnje je kad smo krivi Bogu, kad nam On ukazuje na našu krivnju radi grijeha ili pogrešaka. Tu ne pomaže nikakva terapija, već božanski oprost.

Razlika između ovih dviju krivnja nije laka. Stoga nam Bog zabranjuje da sudimo. Naš sud neće nikog dovesti do kajanja. Prva reakcija na to uvijek bi bila obrana ili opravdavanje samog sebe. To je prirodna reakcija. Pravo uvjerenje o grijehu dolazi iznutra djelovanjem Svetog Duha, a ne ljudskim sudom.

Krivnja i osjećaj krivnje je, prema tome, religijski problem, ljudski problem, patnja svojstvena čovjeku.

Samosažaljenje

Postoji osjećaj koji često daje materijal za depresiju, a to je samosažaljenje. Ono vodi očaju, čak i do samoubojstva. Postoji primjer u Bibliji, u iskustvu proroka Ilije. Dokle god je Ilija usredotočavao svoje misli na Boga, bio je smion i odvažan

(1 Kr 18,2; 15,21.30). Ali, čim je počeo gledati na sebe, obeshrabrio se i očajavao (1 Kr 19,2-4.14).

Samosažaljenje je destruktivna emocija, jer čovjek uništava samog sebe. Ako ono postane navika, vodi u depresiju, kao što je spomenuto, a depresija je izravan put u posljednji očaj i samouništenje, a to je grijeh.

Depresija

Depresija (lat. *depressio*, uranjanje, ugib pod teretom) je gubitak vitalnosti ili sposobnosti kontaktiranja ili stanje duševne potištenosti. Netko je depresivan kad nema volje za rad, bez poleta je za bilo što i gotovo bez snage. Depresija neke osobe prisutna je kad ona ne reagira ni na što oko sebe. Ona čuje, vidi, ali ništa ne ostavlja traga u njezinoj nutrini. Osjeća se odsječenom od svijeta oko sebe. Blokirana je u svojim osjećajima, boji se, plaši.

Depresija može biti jednostavna reakcija na događaj koji nekoga osobno pogada – smrtni slučaj, težak neuspjeh, rastava, opetovane i dugotrajne traume koje dovode do psihičke iscrpljenosti ili pri tjelesnim promjenama.

Takvo stanje se ne smije omalovažavati, umanjivati. Potrebna je i liječnička pomoć. Pastor već svojim posjetom budi nadu u poboljšanje uzroka ili posljedica. On Božjom Riječju o evanđelju i njegovim istinama bistri tamu duše.

Živčani slom

Živčani slom nije slom nećijih živaca, već slom njegovih životnih temelja i stavova. Kad čovjek svoje ciljeve gradi na kratki rok, često ulazi u slijepu ulicu, u bezizlazan položaj i postaje nemoćan sâm riješiti svoje probleme. Potrebna mu je nova orijentacija, jer je sâm sa sobom pri kraju.

Liječnici primjenjuju elektrošokove, ali je njihovo djelovanje kratkotrajno. Nekada pacijent nakon sloma postaje još nemirniji. Kad šok djeluje, dolazi i do brisanja sjećanja, ali gubitak pamćenja otežava prihvaćanje savjeta. Kad se sjećanja vra-

te, problemi su ponovno tu, a u međuvremenu postaju još teži.

Depresija i živčani slom se ne isključuju. Ako depresija nije posljedica organskih smetnji, osobi treba buditi svijest o odgovornosti i dužnostima. (Otk 2,4.5)

Nervoza

Krizu često izazivaju tzv. nervozne osobe. Međutim, izrazi kao što su “nervozne osobe”, “živčano iscrpljene” ili “živčani slom” ne govore o pravim uzrocima i bolestima. Pod spomenutim izrazima mogu se kriti neke bolesti, kao što je već uznapredovalo oboljenje mozga, multipla skleroza ili duboka duševna bolest shizofrenija.

Sama bolest nervoze ne postoji, nego je ona samo simptom ili znak nekih fizičkih ili psihičkih smetnji. O tome pastor treba voditi računa kad bude pozvan rješavati pitanja u povodu neke krize izazvane “nervozom”.

Neuroza

Neuroza je duševni poremećaj koji ne zahvaća bitne funkcije neke osobe, a ona je bolno svjesna svojeg oboljenja. Strah, nasilne ideje, fobije i histerija glavne su značajke neuroze.

Neurotik se osjeća nelagodno, nedostaje mu sigurnost u njegovoj društvenoj ulozi, agresivan je prema drugima (ironija) ili prema samom sebi (misli o samoubojstvu), pati od poremećaja sna (nesanica ili pretjerano dugo spavanje) i umora.

U susretu s takvim osobama pastor će upotrijebiti sredstva kojima on raspolaze, ali će ih uputiti i liječniku.

Shizofrenija

Shizofrenija je duboka duševna bolest (grč. *skhizein* – rascijepljen, *phren*, *phrenos* – misao) koja označava prekid kontakta s vanjskim svijetom. To je najteži umni poremećaj, rascijepljena osoba, raspad osobnosti. Bolesnik vjeruje da je u

vlasti strane osobe koja je ovladala njegovim duhom, misli kroz njega, upravlja njime (opsjednutost). Nesposoban je za svaki osjećaj, odvaja se od svega što ga okružuje.

Nije potrebno dugo da se utvrdi težina oboljenja te pastor treba, u konzultaciji s obitelji, hitno predati bolesnika liječniku.

Traumatizam

Krize često nastaju i zbog traumatizma (grč. *trauma*, rana) koji se očituje psihičkim poremećajima zbog rana koje su nastale mehanički po tijelu. U psihologiji se tako naziva kriza koja snažno utječe na osobu te povlači za sobom emocionalne domete koji mogu imati i trajnije posljedice: amnezije, neuroze, perverzije.

Pastor će kod lakših oblika bolesti pokušati pomoći osobi i preporučiti liječnički tretman.

KRIZE U BRAKU I BRAČNIM ODNOSIMA

Postoje dvije ustanove koje imaju svoje podrijetlo još iz raja, a to su ustanova subote i braka. Na području jedne i druge ustanove postoje problemi, poteškoće, krize i konflikti, ali obje nose i Božji blagoslov koji donosi mir, radost, sreću.

U ovom će poglavlju biti riječ o braku, bračnim odnosima, poteškoćama i problemima, dakle krizama koje su često vrlo duboke i pretvaraju se u prave drame.

Pastor na ovom području ima višestruku službu:

- a) savjetodavnu, instruktivnu, odgojnu;
- b) pomirbenu, mirotvornu, posredničku;
- c) sudbenu.

Sredstva za obavljanje tolikih odgovornih posredničkih uloga pastora ili njegovih suradnika jesu:

- a) Biblija,
- b) spisi Ellen G. White,
- c) pravna načela Crkve,
- d) opća literatura.

Za pastorovu savjetodavnu službu veoma je korisno održavanje tečajeva o braku i bračnim odnosima, savjetovanja mladeži u vezi sa sklapanjem braka, predavanja koja imaju instruktivni i odgojni sadržaj. Kod tih tečajeva i savjetovanja treba imati geslo: "Bolje je spriječiti nego liječiti!"²⁶

²⁶ White, Ellen G., Temelji sretnog doma, 35 i dalje.

Ciljevi savjetovanja

Savjetovanja vezana uz pripreme za brak obuhvaćaju u prvom redu *stariju mladež*. Tom prilikom pastor može govoriti mladićima i djevojkama općenito o pitanjima budućnosti, o njihovim međusobnim odnosima, o odgovornostima te im odgovarati na pitanja. Preporučuju se i posebni satovi savjetovanja za djevojke, a posebni za mladiće.

Savjetovanje mladim *bračnim parovima* obvezatno mora stajati u programu pastorovog rada. Njihovo razdoblje prilagodavanja je kratko, ali može biti sudbonosno. Potreban im je zaista otvoren razgovor i savjeti koji bi im mogli pomoći u svladavanju poteškoća ili bi dali odgovore na neka osjetljiva pitanja.

Tu su zatim *bračni parovi* koji su više godina u braku. Cilj savjetovanja je učvrstiti zdrave odnose u braku, poboljšati njihove odnose prema Bogu ili načelno riješiti neke probleme. Naročito je prisutna briga oko odgoja djece pa su prijeko potrebna zajednička savjetovanja roditelja.

U svim tim savjetovanjima razgovori se mogu voditi u skupini, pred bračnim parom ili pojedinačno sa svakim od njih, pogotovo ako su se među njima dogodili konflikti.

Konflikti

Konflikt (lat. *confligere*, sukob) znači oštro sukobljavanje među ljudima na moralnom ili materijalnom polju. U braku se sukobi kad-tad događaju, a mogu imati nepredvidive posljedice.

U slučaju takvih sukoba bračni drugovi trebaju otvoreno *razgovarati*. Dijalog je prva i najbolja metoda rješavanja problema koji su prouzročili sukobe. U okviru dijaloga sve ostaje među bračnim drugovima, a razjašnjenja i objašnjenja treba završiti u kršćanskom duhu popuštanja i opraštanja te molitvom jednog i drugog.

Ako se za problem ne može naći rješenje i pozitivan svršetak u užem krugu braka, pastорова uloga može biti korisna.

On također vodi razgovore s bračnim drugovima, s tim da se posluži metodom "saslušaj obje strane", pojedinačno (u četiri oka) i zajednički.

Komunikacija

Ova francuska riječ može se prevesti kao veza, povezanost ili zajedništvo.

Komunikacija u braku obuhvaća iskrenost i otvorenost, svakodnevni dijalog, zajedničko rješavanje svakodnevnih briga, zajedničko planiranje života.

Ako se veza, komunikacija prekida, treba je ponovno uspostaviti. Problem povezanosti uvijek se povezuje s osjećajima ljubavi i poštovanja među bračnim drugovima.

Ljutnja, gnjev i predbacivanja kvare povezanost bračnih drugova. To su zapreke sretnom, skladnom životu. Kod rješavanja tih pojava u braku služimo se dijalogom, Božjom Riječju i savjetima.

Tu je i oprost. Oprostom svjedočimo svoju ljubav prema bračnom drugu. "*I oprostí nam dugove naše...!*" (Mt 6,12 – DK)

Ljubav u braku

Zajednica muškarca i žene je trodimenzionalna, utemeljena na ljubavi:

- a) *na duševnom području, eros*, što znači radost u tjelesnim i duševnim osobinama bračnog druga,
- b) *na duhovnom području, agape*, što znači težnju da muškarac i žena nesebično i požrtvovno rade na sreći drugog,
- c) *na tjelesnom području, sexus*, koja povezuje tjelesnu zajednicu muškarca i žene, ispunjenu samo u braku.

Iz spomenutog trostrukog područja slijedi da je tjelesna ljubav kod čovjeka *produhovljena*. Iznad tjelesnih želja stoji duhovna odluka, jer je samo pod kontrolom razuma ona boguugodna ljubav! To znači da je takva trodimenzionalna ljubav između muškog i ženskog bića cjelovita samo kad obje strane

osjećaju unutrašnju potrebu da tu ljubav izraze i ostvare odlukom i voljom u trajnoj životnoj zajednici.

Ako dvoje mladih žele ispitati je li ljubav jednog prema drugom ona prava, ljubav koja obuhvaća sva tri područja, onda se trebaju iskreno zapitati jesu li spremni poći zajedno u neraskidivu bračnu zajednicu.

Ako kod jednog ili drugog nedostaje spremnosti za potpunu i trajnu bračnu zajednicu, ako kod jednog ili drugog ima nekih uvjeta, rezerve, suzdržanosti od jasnog izražavanja volje, nejasnoće, onda je nužna obostrana odluka da se među njima stvori granica koja se ne smije prelaziti.

Spolnost u braku

Spolnost, intimni život u braku, dar je od Boga (Post 1,28; 2,24; 18,12). Ona je izraz ljubavi (1 Kor 7,3-5; Heb 13,4; 1 Sol 4,4.5.). Zahtijeva obvezu, odgovornost.²⁷

Iako je normalni ishod bračne intimne veze rođenje djeteta, odnosi u braku nisu svedeni samo na prokreaciju. Ellen White nikada nije podržala stav dr. Kellogga, koji je smisao i cilj braka sveo samo na produženje "ljudske vrste"!

Međutim, Ellen G. White ističe umjerenost u svakom području, a ne izivljavanje. Ni Sveto pismo ne određuje norme jednake za sve, već utvrđuje moralno-etička načela, a mužu i ženi prepušta slobodu da grade svoju ljubav.²⁸ Uvjet je samo da ljubav bude izražena u nježnosti, obziru, predanju s obje strane!

Planiranje obitelji

Ellen White je pisala o planiranju obitelji, o kontroli rađanja. Metode postizanja toga su različite, ali koja je bolja ili najbolja, određuje samo liječnica ili liječnik, i to za svaku ženu ono što njoj odgovara.²⁹

²⁷ White, Ellen G., *Temelji sretnog doma*, 313, 314.

²⁸ Isto, 144–146.

²⁹ White, Ellen G., *Poruka mladima*, 324.

Što se tiče nasilnog prekida trudnoće, Crkva je u tijeku konačnog formuliranja načela. Budući da je život dragocjeni Božji dar, on se mora štiti. Općeniti stav Crkve je neodobranje svjesnog, namjernog prekida trudnoće (abortus). Izuzet će nastupa kad je u pitanju majčin život (srčana mana, rubeola i sl.), a konačnu odluku donosi medicinska služba.

Za pastora je važno da i na tom području savjetuje, hrabri i u ime Crkve pomaže roditeljima kod svih ovih pitanja. Ako se i dogodi neki slučaj abortusa, Crkva ne zauzima stav osude imajući na umu tešku krizu savjesti. Zato i ovdje vrijedi pravilo: "Bolje je spriječiti..."

Biblijske zabrane

Biblija isključuje život izvan braka, govori o bludu i preljubu. Isto se tako biblijske zabrane odnose na homoseksualnost ("adžuvani" u DK), (Lev 18,22; 20,13; 1 Tim 1,10; 1 Kor 5,11; 2 Sol 3,6), lezbijstvo i slične perverzne čine.

Pastor poduzima uobičajene mjere kao prema svim grješnicima, ali mjesto u Crkvi pripada samo obraćenim osobama koje su ostavile grijeh i prestupanje Božjih načela.

Isto tako, pastor poznaje biblijska i crkvena načela vezana uz rastavu braka, a učinit će sve da do nje ne dođe.

KRIZE U MEĐULJUDSKIM ODNOSIMA

U Bibliji nalazimo tri glavne teme:

- 1) odnos Boga prema čovjeku;
- 2) odnos čovjeka prema Bogu;
- 3) odnos čovjeka prema čovjeku.

U odnosu Boga prema čovjeku nema nikakvih dvojbi, poteškoća ili kriza. Božji je stav prema čovjeku jasan, nepromjenjiv (1 Iv 3,1; Jak 1,17).

Čovjekov je odnos prema Bogu promjenjiv, nestalan, često pun sumnje. Apostol Jakov govori o čovjeku koji je ispunjen sumnjom (Jak 1,6-8). Često je riječ o našoj vjeri koja se mijenja pod iskušenjima ili utjecajima raznih učenja. Božja Riječ, pak, jača našu vjeru, jer se Bog otkriva u njoj, a ona se jača i u promatranju prirode, izučavanju povijesti, u spoznaji o Kristu i u vlastitim iskustvima obraćenja, novog života.³⁰

Posebno je poglavlje odnos čovjeka prema čovjeku. U tim odnosima najčešće nastupaju krize koje nadilaze odnose pojedinaca te utječu na cijelu obitelj, ali i na Crkvu. Apostol Ivan u više navrata ističe povezanost naših međusobnih odnosa s našim odnosom prema Bogu (1 Iv 4,7.8; 5,1.2).

Idealni međuljudski odnos

Nakon silaska Svetoga Duha, među Kristovim učenicima su nastali idealni odnosi:

³⁰ White, Ellen G., Odabrana svjedočanstva, 169.

“Bili su nježni, susretljivi, puni samoodricanja i gotovi pri-
nijeti svaku žrtvu za djelo istine. U svakidašnjem međusobnom
ophođenju pokazivali su ljubav koju im je Krist naredio da
imaju među sobom. Nesebičnim djelima i riječima trudili su
se da zapale ovu ljubav i u srcima drugih...”³¹

Ove spomenute idealne odnose mogli bismo svrstati u
nekoliko obilježja:

a) *Svatko ulaže napor* da ispuni potrebe drugih! Apostol
Pavao opisuje ovakve odnose u Filipljanima 2,3.4. Da bi se,
dakle, izbjegla sebičnost, potrebno je usredotočiti se na tuđe
potrebe.

b) *Više se naglašavaju potrebe drugih* nego osobne! U
tome se nalazi smisao službe za bližnje. Kad bi se svatko držao
Pavlovih riječi, ne bi bilo problema!

c) *Međusobno povjerenje i poštovanje*. Ono izrasta u skla-
du, u suradnji, u radosti zbog uspjeha drugih, a da se i ne pita
za razloge tog uspjeha!

d) *Uključivanje različitih sposobnosti*. Dajemo drugom
priliku da unese sve sposobnosti svoje osobe. Tako nitko ne-
ma dojam, osjećaj da je isključen. Svi se uzdižu na viši stupanj
u sudjelovanju i suradnji.

e) *Zajedničko rješavanje problema*. Tako nastaju najbolji
rezultati, jer svatko usvaja probleme drugih kao da su njegovi
osobni!

f) *Više se učini!* Napetost je minimalna. Sva se energija
usmjerava na služenje drugome, a ne troši se u prepiranju oko
sebičnih interesa!

g) *Postoji osobno zalaganje* i jačanje odnosa. Kad surad-
nici gaje međusobno povjerenje i poštovanje, iskorištavaju svoje
talente i sposobnosti za zajedničke ciljeve, jačaju njihovi od-
nosi.

Kooperativni stil odnosa naglašava službu drugome. Me-
đutim, kad bilo tko zaključi da su njegovi interesi i potrebe
važniji od interesa drugih, nastupaju problemi i konflikti.

³⁰ White, Ellen G., Odabrana svjedočanstva, 169.

Problemi i konflikti

Konflikt (lat. *confligere*, udariti o nešto) znači oštar sukob, protivljenje, vrijeđanje, neprijateljstvo, svađu. Apostol Pavao je morao otvoreno reći: *“Ako jedan drugoga grizete i zajedate, pazite da se međusobno ne istrijebite!”* (Gal 5,15). Zašto je bio prisiljen takvo što reći prvim kršćanima? “Prvi kršćani su počeli s vremenom tražiti greške jedni na drugima. Dajući mjesta neljubaznim osudama, oni su izgubili iz vida Spasitelja i njegovu veliku ljubav koju je otkrio prema grešnicima. Počeli su više polagati na vanjske obrede, postali su točniji u teoriji vjere i bezobzirniji u svojoj kritici...”³²

Na drugom mjestu apostol sa žaljenjem sluša o svađama te poziva kršćane u Korintu da budu složni (1 Kor 1,10.11).

Dakle, već među prvim kršćanima nastaju problemi i konflikti. Otada do danas problemi međusobnih odnosa izazivaju krize i nevolje svake vrste.

Zašto je tako? Konflikti proizlaze iz našeg vlastitog sebičnog osjećaja ili želja tijela (Jak 4,1). U sukobu, u svađi, uvijek se naglašava naš “ego”, naše “ja”. Svoje “ja” i “moje” stavljamo u središte: *moje* ideje, *moja* prava, *moji* osjećaji.

U Izrekama čitamo da od oholosti nastaje svađa (Izr 13,10). U svađi dokazujemo, naglašavamo svoja prava, štitimo svoje povlastice i stavljamo ih iznad svakog odnosa. Naš je cilj uvijek prisiliti druge da prihvate naše ideje, stavove i želje!

U svađi pronalazimo slabosti i nedostatke drugih i napuhavamo ih! Pokušavamo opravdati svoja gledišta, a druge pobijediti. Poput stijene smo čvrsti u uvjerenju da je naš stav ispravan, pa prema tome stav drugih mora biti neispravan, pogrešan. Dok dokazima pokušavamo opravdati i obraniti svoja gledišta, ponižavamo tuđa. Ako predmet svađe ne ostaje više u središtu pozornosti, prelazimo u napad na osobu. To nas odvodi u stvarno oštećenje naših odnosa.

Svađe rađaju diobu, podijeljenost. Konflikti su uzrok svake podjele u Crkvi, svake rastave. Isus je rekao: *“Ako je u sebi*

³² Isto, 169.

nesložno, svako će kraljevstvo propasti. Nijedan grad ili dom, ako je sam u sebi nesložan, neće opstati...” (Mt 12,25)

Svađe troše energiju, iscrpljuju nas tjelesno i emocionalno, uvijek stvaraju neprijateljstvo.

S druge strane, razmjena mišljenja bez zlobe i omalovažavanja drugih može unaprijediti odnose i sâm crkveni život.

Sumnje i klevete

“Nema sigurnijeg sredstva za slabljenje naše duhovne sile nego što je zavist i sumnja jedan u drugoga i pronalaženje pogrešaka. (Jak 3,15-18) U Božjoj Crkvi danas nedostaje bratska ljubav...”³³

“Neki misle da u svemu imaju pravo. Oni su sebi sve, i ništa im ne treba. Ima takvih koji misle da je sve što rade ispravno, a sve što drugi rade kritiziraju...”

Vidjela sam da je i sada vrlo jak duh krivokletstva, koji izvrcē istinu u laž, dobro u zlo i nevinost u zločin. Sotona se raduje zbog takvoga stanja među Božjom djecom. Ima mnogo onih koji ne mare za svoju dušu, a jedva čekaju da dobiju priliku osuditi i kritizirati druge. Svi imaju mane karaktera i zato nije teško naći barem nešto što će ljubomora protumačiti na štetu njima. ‘Evo’, kažu ovi samozvani suci, ‘sada imamo dokaza; sada ćemo ih optužiti tako da se neće moći opravdati.’ Oni čekaju na zgodnu priliku i onda izruče čitavo brdo kleveta kao najsladšu poslasticu za gladne uši...”³⁴

Kad je jednom bila riječ o kleveti, Shakespeare je rekao: “Bila ti čista kao led, bijela kao snijeg, nećeš izbjeći klevetu... Vrcerate se, gegate, šušketate i dajete nadimke Božjim stvo-renjima, a svoju zabludu opravdavate neznanjem...!”

Riječi klevete su nevaljale riječi, ocrnjivanje, riječi “iz-mišljanja zala” (Rim 1,30; Job 13,4). Apostol Jakov je svjestan posljedica takvog odnosa među ljudima te kaže: “*Braćo, ne*

³³ White, Ellen G., *Odabrana svjedočanstva*, 170.

³⁴ White, Ellen G., *Isto*, 177.

ocrnjujte jedan drugoga! Tko ocrnjuje svoga brata ili sudi svoga brata, ocrnjuje Zakon i sudi Zakon..." (Jak 4,11)

Sumnja, širenje sumnje u povodu nekih riječi koje je ta i ta osoba izjavila, uništava u našem bližnjem lik koji mu legitimno pripada. Sumnja nalazi svoje opravdanje zato što naša sredstva komuniciranja često idu samo u jednom smjeru i ne omogućavaju dijalog, niti daju priliku za odgovor. Nema prilike za ispitivanje činjenica, a još manje za odgovor na klevetu!

Kako se iz sumnje prelazi u klevetanje? Klevetanje je sumnja koja se ne izražava onome na koga se odnosi, već se širi trećoj osobi i dalje. Ljudi koji to čine ispunjeni su mržnjom, zavišću, osvetom zbog neispunjenih ambicija ili interesa, a cilj im je oštetiti nečiji dobar glas i ugled.

Ako se oklevetani počne braniti, klevetnici vide da su pogodili osjetljivu točku, a ako se, pak, ne brani, njegova se šutnja tumači kao nemoć ili priznanje. Zatraži li oklevetani sud, a njegovi se klevetnici otkriju, javno mnijenje će reći: "Nema dima bez vatre!"

Kad čovjek počne sumnjati, može se reći da to čini u nekom uvjerenju o kojem se još može raspravljati. Klevetnici pak nemaju uvjerenja. Oni žele nauditi te biraju oruđa koja su istodobno najuspješnija i najmanje opasna po njih. U mislima klevetnika nema uopće sumnje, već samo izmišljeni podaci s određenim ciljem.

Kleveta je uvijek zlonamjerna. Čim je netko čuje, postoji mogućnost da povjeruje. Osobito su perfidni klevetnici koji svoje klevete napišu, umnože ih i dijele oko sebe, ili ih tiskaju u obliku knjižice. To čine iz jednostavnog razloga: vjeruju da će tako sadržaj biti vjerodostojniji!

Korijen klevete je mržnja, ali kleveta ne prihvaća obično ponašanje mržnje. Ona ide duljim, uspješnijim putem, jer se služi poluistinama, a zapravo je sramna laž.

Mnogi klevetnici su propale osobe, ranjene, razočarane. Oni se tako osvećuju za svoju sudbinu koja, kako oni misle, nije pravedna. Tako traže neku nadoknadu uvlačeći druge u isti koš. Svojom klevetom žele ocrniti oklevetanog, iako nije kriv.

Teško je braniti se od kleveta, jer je svaki čovjek ranjiv. Brojna samoubojstva potvrđuju tu osjetljivost na nepravdu.

Kako će pastor rješavati takvu tešku krizu? Treba imati na umu, premda su problemi za rješavanje teški, da je u opisanim slučajevima uvijek potrebna *treća osoba*, a to je pastor ili đakon. Između dviju strana pastor će se služiti biblijskim načelima i putovima kako bi obranio istinu i čovjeka!

Laž i laganje

Događa se da ljudi izvrću istinu u laž, zlo u dobro, nevinnost u zločin. "Boli me što među nama ima vjernika koji ne mogu obuzdati svoj jezik. Tu ima lažljivih jezika..., mnogi to čine iz mržnje prema onima preko kojih ih Bog kara..."³⁵

Dakle, laganje, mržnja i spletke prisutni su među ljudima u obitelji, u društvu, u Crkvi. To su sve uzroci raznih kriza koje kidaju veze prijateljstva, bratstva i sestrinstva, razaraju brakove, uništavaju mir i jedinstvo Crkve.

Mržnja

Sedamdesetak je uglednih političara, kulturnih i javnih djelatnika iz svih krajeva svijeta u Oslu tražilo odgovor na pitanje što je mržnja! Pitanja su bila: što je, zapravo mržnja? Što je rada? Čime se hrani? Kako prijeti? Iza kakvih se maski skriva?

Mržnja razara i odnosi sve vrijednosti. Mržnja ne samo da napada razum, ona ovladava njime i stavlja ga u svoju službu. *Mržnja je kraljevstvo u kojem rasuđivanje nema vrijednosti.* Mržnja teži samo osveti, patnji koja bi se nanijela neprijatelju, stvarnom ili umišljenom.

Kako, dakle, rješavati probleme i krize koje proizlaze iz ovakvih pobuda? One nisu otrprve jasne. Pastor ili njegovi suradnici ne otkrivaju je odmah, u početku, ali ona kad-tad izbija na površinu i čovjeku se čini da je uzaludan svaki trud da se

³⁵ White, Ellen G., *Odabrana svjedočanstva*, 176.

ona suzbije. Jedino je rješenje tražiti biblijski put u koštacu s konfrontacijama, da u Božjoj Riječi nađemo upute kako postupati da bi se ponovno povezale raskinute veze prijateljstva i ljubavi.

Prvi koraci

Nastali problemi, bez obzira na podrijetlo i osjećaje koji izbijaju na površinu, moraju se rješavati među kršćanima brzo i temeljito.

U Mt 18,15-20 je opisano kako treba rješavati probleme koji su nastali ogovaranjem, klevetama, lažju, mržnjom i sl. U ovom tekstu je spomenuta i crkvena disciplina. Uništeni odnosi među kršćanima moraju se srediti, pa je zato pomirenje vezano sa crkvenom disciplinom. Problemi međuljudskih odnosa s kojima se nitko nije uhvatio u koštac postaju kao stari, nerazvezani i okorjeli čvorovi i vode dalje do najvećih poteškoća u braku, između roditelja i djece te vjerništva u Crkvi.

Neriješeni problemi međuljudskih odnosa uvelike crpe snagu iz Crkve, a tu bi snagu Crkva mogla bolje upotrijebiti negdje drugdje. Oni štete svim sudionicima, a na Kristovo ime bacaju mrlju. Zato se takvi problemi moraju brzo i energično rješavati. Svaki se sukob mora riješiti pomirenjem.

Ljudi često misle kako treba pustiti travu da naraste nad ovim ili onim problemima, da se stare stvari ne izvlače na površinu jer, tako misle, nastaju novi problemi! Trava, međutim, može rasti samo ondje gdje se odnosi riješe ljubavlju, oprostom i pomirenjem (Izr 10,12)! Inače će ispod "trave" ostati i dalje mrzovoljni i loši osjećaji.

Isus govori o tome u Mt 5,23-26 i 18,15. Najprije pomirenje, a zatim na bogoslužje! Nesređeni odnosi zahtijevaju žurne mjere. Nikako se ne smiju odlagati ili ostavljati vremenu, slučaju ili nečem drugom. Naša je obveza uvijek učiniti *prvi korak* (Mt 5,24), a ne govoriti: "Najprije on mora doći k meni!".

Pomirenje je, dakle, rješenje za "začepljene" međusobne odnose. Što ako niti jedna strana ne želi pomirenje? Krist odgovara na to pitanje u Mateju, 18. poglavlju.

Najprije pogodena, uvrijeđena ili oštećena osoba treba osobno i privatno otići k drugoj i pokušati srediti taj problem. Možda će morati više puta to učiniti, ali vrijedi početi i pokušati, a tek kad, unatoč svem trudu, druga osoba odbija pomirenje, dolazi drugi korak.

Tada uzimamo dva savjetnika i pokušavamo iznova. Ova dvojica trebaju krivoga dovesti do obraćenja. Oni traže bit i rješenje problema koji je razdvojio braću. I oni trebaju pokušati više puta, a ako to ne pomogne, cijelu stvar trebaju iznijeti pred Crkvom – zajednicom, kao svjedocima.

Zatim slijedi zajednički napor službenika Crkve, s pastorem na čelu, da izvrše pomirenje. Ako ni oni ne uspiju, takav nepomirljivi vjernik Crkve treba biti stavljen pod crkvenu disciplinu.

Oprostiti i zaboraviti

Kad netko drugome oprosti, on treba potpuno izmijeniti odnos i držanje prema njemu. To ne znači da se sve odjednom može zaboraviti. *Oprost nije šok-terapija* koja briše sve što je bilo u pamćenju prošlosti. *Oprost znači početak novih odnosa* a da se prošlost ne spominje, već postupno zaboravlja.

Kako Gospodin postupa? Neki kažu: “Kad Bog prašta, On zaboravlja” te navode tekst iz Jer 31,34: “*Jer ću oprostiti bezakonje njihovo i grijeha se njihovih neću više spominjati.*” Ovaj izraz “*neću više spominjati*” isti je u hebrejskom paralelizmu kao i izraz “oprostiti”. Oba se izraza odnose na Boga i tako su usko povezana jer, po ljudskom iskustvu, *posljedica oprosta je zaborav*. Kad netko oproštenu stvar više ne spominje, čak ni pred samim sobom, on brzo počinje zaboravljati. Ako ne možemo zaboraviti, to je stoga što ne želimo zaboraviti, već aktivno se sjećati!

Sâm Bog ne može zaboraviti! Kad kažemo da Bog zaboravlja naše grijeha, zapravo mislimo da ih On sahranjuje i više ne spominje (Iz 43,25). Upravo smo mi ljudi na to pozvani! U tom smislu je oprost jednak zaboravu: a “ratna sjekira” je zakopana!

Ako netko želi da se grijesi “zaborave”, ne smije ih više ponavljati! Opraštati znači više ne spominjati slabosti i postupke niti aludirati na njih, ne predbacivati više, nikom ne pričati o tome, ne razmišljati više o tome. Drugog puta za zaborav nema!

Zaborav je oprost, a bit će utoliko lakši kad *obje strane* (pogotovo koja je u krivu) pokazuju volju za novim odnosima u kojima krivnji više nema mjesta niti se ponavlja. Krivac kojemu je oprošteno pokazuje svoju dobru volju i spremnost tako što moli drugog za pomoć. Taj drugi treba biti spreman pružiti takvu pomoć i istodobno pripomoći kod uspostavljanja novih odnosa.

Isus upravo govori o tome u Lk 17,3 i Mt 18,15. Apostol Pavao govori u istom duhu u Galaćanima 6,1. Krist je unaprijed znao za naše primjedbe, za naše zahtjeve što ih stavljamo pred onog koji je pogriješio te nije uzalud govorio o pravom praštanju (Lk 17,4). Mi bismo kazali: “To je previše!” Upravo su to mislili i Kristovi učenici kad su izjavili: “Daj nam više vjere!” (5. r)

Tada Isus odgovara: “*Kad biste imali vjere koliko zrno gorušično i rekli biste ovom dudu: iščupaj se i usadi se u moru, i poslušao bi vas!*” (6. r). Dakle, opraštanje nije stvar velike vjere, dovoljno je samo malo! Drugim riječima: vaš problem nije u maloj vjeri. *Nije potrebna velika vjera da bi se postigla velika stvar!* Sasvim mala vjera (kao zrno gorušično) bila bi dovoljna da učini velike stvari!

Nije, dakle, stvar u vjeri! Problem praštanja je mnogo izravniji, nekomplikiran i jednostavan, a to je *poslušnost!* Krist im je rekao što je potrebno, što trebaju činiti i oni Ga trebaju poslušati! Zato je ispričao onu ilustraciju u rr 7. i 8.: “*Tko će od vas svome sluzi koji ore ili čuva stoku, kad se vrati iz polja, reći: ‘Brzo dođi i sjedi za stol!’ Neće li mu, naprotiv, reći: ‘Pripremi večeru te se pripaši da mi služiš dok ja jedem i pijem, pa poslije ti jedi i pij!’ Zar duguješ zahvalnost sluzi što je izvršio zapovijed? Tako i vi, kad izvršite sve što vam je naredeno, recite: ‘Beskorisne smo sluge. Učnili smo samo što smo morali učiniti.’*” (Lk 17,7-10)

To je bila kruta, ali potrebna riječ. Svakako je slugu mnogo stajalo da se svlada, onako umoran i gladan, i svojem gospodaru pripremi jelo kad je sâm bio gladan. Primamljiv miris je izlazio iz lonca. Da je slušao svoje osjećaje, zaboravio bi na gospodara i dohvatio bi se jela! Ali gospodar mu je zapovjedio da najprije skuha za njega i posluži ga te je sluga *učinio* kako mu je bilo zapovjedbno, usprkos svojim osjećajima i čak kad mu gospodar nije rekao ni “Hvala!” (9. r).

Isus sâm tumači ovu svoju ilustraciju (10. r)! *Opraštati znači činiti ono što smo dužni činiti!* Zapovjedbno nam je! Nije licemjerje kad poslušamo Gospodina u tome da svojem bratu opraštamo usprkos svojim osjećajima, kao što nije licemjerje ni kad sluga priprema jelo gospodaru usprkos svojim osjećajima. *Nije čak ni osobita zasluga činiti svoju dužnost!* Sluga još ostaje, unatoč svemu, “zaludan”, “beskoristan” sluga, tj. onaj koji je učinio ono što se od njega očekuje i ništa više, iako nije bilo nimalo lako poslušati! Nema za to djelo očekivanja zahvalnosti, pohvale. Za kršćanina – “slugu” – “normalno” je opraštati, činiti svoju dužnost.

Kršćani ponekad miješaju licemjerje i osjećaje! “Ja ustajem rano svako jutro usprkos svojim osjećajima! Zaista bih bio licemjer kad bih tvrdio da mi ustajanje naročito godi”, kaže Adams u svojoj knjizi.

Osjećaji nemaju veze s opraštanjem. Za praštanje je potreban napor volje da se svim snagama držimo obećanja kako više nećemo spominjati stvar. U tome je smisao praštanja!

Pomirba

Zadaća pomirenja zavađenih strana jedna je od najznačajnijih i najdjelotvornijih uloga kršćanske, pastoralne službe, ali je istodobno i nepopularna. Pomirenje često izaziva nespornazume i postupno iscrpljivanje.

U kršćanskoj je povijesti služba pomirenja ljudi uvijek pripomogla da se srede njihovi odnosi s Bogom i bližnjima. Odvijala se u dvjema povezanim formama: crkveni ukor, stega (bratska riječ ukora) i oprost (kajanje).

Funkcija pomirenja, povezana sa spasenjem, ulijeva nadu u obnovu pastoralne službe i u njezinu djelotvornost.

U nesređenim odnosima, u zavadi i konfliktima, susrećemo tri vrste problema savjesti:

- a) opravdavanje osjećaja krivnje,
- b) svesrdni osjećaj krivnje,
- c) primjereno upadljiv nedostatak osjećaja krivnje.

Krivnja i zahlađenje odnosa uvijek idu zajedno kao sijamski blizanci i vrlo su teške i mnogostrane pojave. Hoće li ljudi biti svjesni svoje krivnje, u određenoj mjeri ovisi o tome je li riječ o opravdavanoj ili svesrdnoj krivnji. Krivnja uvijek ima jedan objektivni i jedan subjektivni aspekt. Ona koja se opravdava postupak je koji je drugom nanio štetu. Subjektivno gledajući, ona nastaje iz zloupotrebe one unutrašnje slobode koju ima svaki čovjek. On je povrijedio vrijednosti koje zrela strana naše savjesti smatra važećim i važnim.

Nasuprot tome, nerazvijena savjest (neproduhovljena savjest) ne osjeća krivnju, nema straha i odgovornosti, nedostaje joj djelotvorna kontrola, ponaša se neodgovorno, površna je u osjećajima i odnosima s drugim osobama, ponašanje joj je prevrtljivo.

Jedan od vrlo važnih pastоровih poslova je gradnja mira. On je mirotvorac, "mirovni sudac" u ime vjere, ali ne i sâm sudac (Lk 12,14). To ne znači da neće pokušati, taktično i poznavanjem stvari, pružiti savjete, probuditi vjerske osjećaje u širokogrudnosti i praštanju.

Pastoru je teško opredijeliti se u takvim krizama, zavadama i konfliktima. Ako je moguće, treba razgovarati odvojeno, "nasamo", sa svakom stranom u sporu. Treba izbjegavati duga izlaganja jedne ili druge strane u zagrijanoj i neprijateljskoj atmosferi. Postoji opasnost da postavljanje beskorisnih pitanja od pomiritelja stvara sudionika ili ga jedna i druga strana svrstavaju na svoju stranu i tako slabe njegovo posredovanje. S druge strane, ne svrstavši se ni na jednu stranu, mora paziti da ne pruži povoda ni jednoj ni drugoj strani da ne vidi jasno u čemu je stvar ili da nije dirnut nepravdom, jer bi ga to diskreditiralo!

Bilo bi dobro primijetiti da se najčešće savjetuje: “Oprosti mu”, a često je potrebno reći jednoj ili drugoj strani: “Traži oprost”. Je li lakše oprostiti ili tražiti oprost? Pitanje zahtijeva jasan odgovor!³⁶

³⁶ White, Ellen G., *Odabrana svjedočanstva*, 257–270.

KRIZE U DOBA STAROSTI

Nastupa starost! Često se naziva trećom ljudskom dobi, možda da se barem tako umanju sav smisao starosti koja nastupa, a za koju Biblija kaže: *“I sjećaj se svoga Stvoritelja u danima svoje mladosti prije nego dođu zli dani i prispiju godine kad ćeš reći ‘ne mile mi se’”*. (Prop 12,1-7)

Godine starosti ne znače uvijek i staračku nemoć. Postoji sadašnje vrijeme i za ostarjele osobe. One također mogu rasti i razvijati se. Imaju svoje mjesto u društvu i Crkvi, imaju ulogu u svojoj sredini.

Međutim, zanemarujemo proučavanje *gerontologije*, znanosti koja se bavi starenjem ljudi u raznim oblicima. Sama riječ potječe od grčke riječi *geron*, stara. Otkuda taj nemar? U nama samima često se događaju psihološke blokade. Naime, odbijamo činjenicu da i sami starimo!

To je poput sile koja sprječava neke činjenice, naša razmišljanja ili osjećaje da probiju površinu ili okvir podsvijesti i prijeđu u našu svijest. Sve što nas može uznemiriti ili otvoriti izvor straha nesvjesno zaustavljamo, blokiramo, zatvaramo. Gledamo svoju ili tuđu djecu kako rastu ili svoje roditelje kako stare, ali se ne osvrćemo na činjenicu da i mi starimo s njima!

Stoga nije čudo da se i pastori više bave osobama koje su, ili izgledaju, interesantnije, ili idejama koje nam se čine prihvatljivijima. Mislimo, dakle, na osobe koje mogu biti aktivne ili korisnije. Tako se lišavamo dragocjenog iskustva u radu sa starijim osobama koje i te kako mogu biti korisne i društvu i Crkvi, često korisnije nego mlade!

Sposobnost koja se sastoji u prihvaćanju tekućih tijekom života i aktivnosti ili osoba koje za nas nešto znače – naziva se u psihologiji *cathexis*. Što više ulažemo (što je ta *cathexis* veća), to više cijenimo ono u što smo uložili. Gipkost tog mehanizma, te sposobnosti (*cathexisa*), lakoća kojom možemo vladati osjećajima prelazeći iz jedne aktivnosti u drugu, novu, postaje vrlo važna s godinama. Kad ona nedostaje, neke starije osobe imaju poteškoća pri snalaženju u novom okružju.

Krutost ili gipkost naših sposobnosti prepoznaje se po tome što neke starije osobe smatraju svoja iskustva iz prošlosti jedinom mogućim odgovorom ili rješenjem u sadašnjem životu. Međutim, rijetko se neki problem iz prošlosti javlja na isti način u sadašnjosti.

Treba imati na umu krute osobe nisu postale takve u svojoj starosti niti zbog starosti, već su tu osobinu stjecale tijekom cijelog života. Postoje “stari” koji su, začudo, ostali “mladi”, jer je njihova kreativnost ostala cjelovita, što im dopušta da “vide” i odgovaraju na okretniji način. Prošlost, odnosno iskustva iz prošlosti, samo su jedno od mnogih rješenja ili sredstava da se čovjek prilagodi novim okolnostima oko sebe.

Ovaj mehanizam (krutost ili gipkost) se razvija kao stav, navika još iz zrelog doba. Starost ih samo očituje, donosi “na vidjelo dana”. Ta navika ili sposobnost prilagodavanja počinje se stjecati sredinom života, a posljedice u kasnijim godinama veoma su važne.

S druge strane, vrline stjecane tijekom cijelog života, kao što su ljubav, milosrđe, molitva i vjera ostaju i dalje, bez obzira na moguće mentalne konfiguracije neke osobe.

Krize. Ne stječu se, međutim, sve osobine prije ili tijekom zrelog doba, već i u starosti. Vrline ili osobine koje su stečene prije, a čovjeku daju moć prevladavanja kriza koje poslije treba svladati, omogućit će mu da nove svlada u starosti. Neke osobe su tako “bolje opremljene” za ulazak u godine starosti nego druge.

Za neke osobe mirovina dolazi kao prijetnja njihovu integritetu, jer su se poistovjetile s ulogama koje su dulji niz godina vršile u društvu. Kad dođe vrijeme mirovine, to osjeća-

ju kao gubitak, žalost. Prema tome, čovjek treba sâm sebe unaprijed pripremati za tu mirovinu. To je psihološki stav.

Tjelesni problemi. Starost je često povezana s tjelesnim problemima (gluhoća, slab vid, reumatizam, artritis itd.). Što je život dulji, to su takve tegobe češće.

Stariji ljudi, prema tome, ne bi smjeli sve tegobe prihvatiti stiočki, slijepo, jer čovjek nema samo tijelo. Treba se uzdignuti iznad tijela, "izići" iz njega duhom i dušom. Tako će se sačuvati od sebičnosti, egocentrizma i gorčine.

Sjećanja na prošlost. Stariji ljudi rado pričaju o svojoj prošlosti. Sjećanja su još živa i oni osjećaju potrebu da ih pričaju drugima ili da pišu memoare. Ta pojava nije svojstvena samo starijim osobama, svi vole pričati o svojem životu!

Vrlo je važno za sve u pastoralnoj službi zauzeti pozitivan stav u takvim trenucima. Oni trebaju strpljivo i s pozornošću *slušati*. To njihovo strpljivo slušanje starijim je osobama prava psihoterapija!

Osim toga, po Blichingtonu, trebaju inzistirati na odnosu djeda i bake. Sjećanja i razgovori o prošlosti mogu stvoriti veze i prijateljstva između najstarijih i najmlađih. Za ove posljednje to je prigoda da se drže sadašnjeg vremena! Ta sjećanja učvršćuju zajednicu i vezu skupine i poboljšavaju njezinu funkciju.

Za onoga tko priča, to je vrsta terapije. To je zdrava veza koja povezuje prošlost sa sadašnjošću i daje joj smisao, svrhu.

Određena blokada sjećanja može se riješiti kroz ili pomoću te terapije. To je, zapravo, načelo na kojem se temelji psihoanaliza.

Činjenica je da se tamo, gdje su sjećanja iz prošlosti dosadna slušateljima, starije osobe izoliraju, a odvajanje pogoršava.

Zato je "revija njihovog života" prava klinička terapija koja pomaže starijim osobama da riješe neke konflikte. Ne treba ići u pojedinosti. Važno je saslušati kako su oni u svoje vrijeme rješavali probleme života kao što su gorčina, ovisnost, ljubav, uvrede, ambicije, povjerenje i sl.

Za tu "terapiju" treba odvojiti vremena. Ona se može održavati u okviru Crkve, prilikom susreta osoba treće životne

dobi, prilikom neke godišnjice, tijekom susreta umirovljenika. Te prilike su prave terapijske kure.

Potrebno je, dakle, organizirati takve skupove i susrete, a veoma je korisna i nazočnost mladeži!

Još nešto! Crkva treba uključiti starije osobe dobre volje u razne crkvene aktivnosti, jer je u njima veliki potencijal! Neće pastoru “pasti kruna s glave” zbog toga, već će se, na protiv, učvrstiti!

Ljudi često stvaraju pogrešnu predodžbu o starijim osobama jer gledaju njihov tjelesni izgled, a ne kvalitetu života. Oni još uvijek imaju mogućnost razvijati se, koristiti drugima ili zajednici.

Nekoliko savjeta. Problemi starijih osoba su loše zdravlje, strah od agresije, nedostatak materijalnih sredstava (novca), samoća, nedostatak medicinske njege, osjećaj suvišnosti, odbačenosti, besposlenost, nedostatak prijatelja, život u lošim stambenim uvjetima i sl.

Oni koji rade u pastoralnoj službi, pastor i njegovi suradnici, trebaju takve osobe hrabriti, savjetovati. Evo nekoliko savjeta koji se mogu prenijeti na njih:

1) Starije osobe trebaju se baviti nekim korisnim poslom, kretati se, redovito se hraniti i boraviti na svježem zraku, međusobno se družiti i redovito spavati.

2) Tko miruje – hrđa! Redovito čitajte novine, knjige, a iznad svega svoju Bibliju!

3) Ne razgovarajte o bolestima! Ne stvarajte od neke moguće bolesti sadržaj svojega života.

4) Obratite pozornost na prehranu! Više mlijeka i mliječnih proizvoda, voća, povrća (osobito krumpira pečenog u ljusci), crnog kruha (pečenog kod kuće), a manje slatkiša, kolača, torti, masnog i slanog jela!

5) Njeguajte se! Njegovane osobe lakše ulaze u društvo, to stvara i osjećaj svježine, samosvijesti i životne radosti. Tuširajte se ujutro i uvečer, masirajte se suhom četkom!

Eutanazija

Eutanazija je učenje koje dopušta skratiti život neizlječivim bolesnicima da bi im se tako skratile muke i bolovi. Katolička crkva je kategorična u tom pitanju, protestantske crkve imaju slično gledište, a naša Crkva temelji svoja gledišta na Svetom pismu.

Najvrjedniji dar čovjeku je njegov život kojeg je dobio od Boga. Bog je gospodar i davatelj života i On ga održava (Ps 36,10; Dj 17,28).

Budući da je život dar Božji, nedodirljiv i neotudiv, svaka *ideja o eutanaziji* unaprijed je *osuđena*. Pravo oduzimanja života Bog nije dao nikom.

Patnje tijela utječu na dušu, one su možda sredstvo, oruđe koje upravo Bog dopušta (Heb 5,1-10).

Rimljani su imali običaj razapetim osobama lomiti kosti na križu (Iv 18,31-34) te su tako ubrzali smrt, što je vrsta eutanazije. Međutim, Kristove kosti nisu bile lomljene, On je umro kad Mu se srce zaustavilo. Čak je odbio piti miješanu tekućinu koja mu je bila ponuđena da mu olakša patnje (Iv 19,30). Nije joj bila svrha ubrzati Njegovu smrt, nego Mu je olakšati.

Liječnička pomoć, uz napredak medicine, može produljiti život, odložiti smrt, ali ne zaboravimo da prije ili poslije moramo prihvatiti smrt. Borimo se stoga protiv "smrti duše" odnosno za vječni život. Pitanje je bi li to bio napredak čak i kada bismo produžavali život za par dana nekim posebnim sredstvima, dakle, za nadživljenjem tijela iz kojeg je "dah života" već odsutan!

Domovi za umirovljenike ili ostarjele osobe

Starije osobe sve više zahtijevaju da se Crkva pobrine za njihov smještaj i sve ostalo u godinama starosti ili nemoći. U nekim zemljama Crkvi je moguće graditi domove za umirovljenike ili ostarjele osobe jer joj država obilno pomaže za gradnju i održavanje takvih domova. Gradnja i održavanje, naime,

zahtijevaju veoma mnogo sredstava i osposobljenih kadrova.

Međutim, postoje neke dvojbe o tome. Ellen White piše: "Problem zbrinjavanja naše starije braće i sestara koji nemaju svojih domova stalno se nameće. Što se može učiniti za njih? Ponovno mi je bilo ukazano na svjetlost koju mi je Gospod prije dao: osnivanje institucija za brigu o starijima gdje bi oni bili zajedno nije najbolje rješenje. Njih ne treba slati iz njihovih domova da se drugi brinu o njima. Neka članovi svake obitelji njeguju svoje rođake. Kad to nije moguće, obveza prelazi na Crkvu, i ona treba da je prihvati kao dužnost i prednost. Svi koji imaju Kristov duh pokazivat će prema slabima i ostarjelima naročito poštivanje i nježnost!" (Istaknuo autor)³⁷

"Tijekom godina veći broj svršenih medicinskih sestara je diplomirao, tako da danas postoje mogućnosti da ih zaposlimo u patronažnoj službi Crkve. Ova patronažna služba može zamijeniti skupe domove za ostarjela lica, jer se medicinske sestre brinu o starijim osobama u njihovu domu. U većim mjesnim crkvama ili okruzima moguće je organizirati našu patronažnu službu, ali uvelike ovisi o propovjednicima ili upravama Konferencija hoće li ona funkcionirati ili neće. Nije uvijek nedostatak u medicinskim sredstvima, niti u materijalnim sredstvima, već u stavovima, u viziji onih koji odlučuju.

Možda bi djeca ostarjelih osoba mogla više učiniti za svoje roditelje ili utjecati na vodstvo Crkve da čini ono što joj je danas moguće. Djeco, neka vaši roditelji, koji su slabi i nespособni da se brinu za sebe, prožive svoje posljednje dane ispunjene zadovoljstvom, mirom i ljubavlju. Krista radi, pustite ih da siđu u grob primajući od vas samo riječi ljubavnosti, ljubavi, milosti i praštanja. Vi želite da vas Bog voli, da ima sažaljenja prema vama, da vam oprost i pomogne u svakoj bolesti, nećete li onda postupati s drugima tako kao što biste željeli da se postupa s vama?"³⁸

³⁷ White, Ellen G., Temelji sretnog doma, 334.

³⁸ Isto, 333, 334.

Skrb za bolesnike

Skrb za bolesnike jedna je od najsvetijih službi i dužnosti pastora i njegovih suradnika, kamen kušac njihovog zvanja. Posjet bolesnicima bit će koristan ne samo njima, već i njihovoj rodbini. Tako će i pastor najbolje učiti upoznati čovječanstvo, stvarni život i svoju zadaću.

Čim netko izostane iz crkve, raspitajte se preko učitelja i đakona o razlogu odsutnosti. Ako je bolest u pitanju, *ne čekajte da vas bolesnik pozove*, idite vi prvi njemu u susret!

Pastorov posjet bolesnoj osobi veoma je važan činitelj u pastoralnoj službi. Bolesna mogu biti djeca, mlade i starije osobe. Mogu biti bolesni kod kuće, mogu biti hospitalizirani (liječe se u bolnici). Bolesnici mogu pozvati pastora ili bilo koga u pastoralnoj službi da ih posjeti, ali i pastor i njegovi suradnici samoinicijativno posjećuju bolesnika u kući ili bolnici.

Bolesnici često prolaze kroz duševne krize. Nisu bolesni samo tjelesno, organski, već im pati i duša, jer su tijelo i psiha povezani. Tu su i razna pitanja, problemi obitelji, neizvjesnost, a kad je posrijedi neka teža bolest i strah od smrti, situacija je još teža.

Osim bolesti, čovjeka snalazi i tuga, žalost u naglim rascimama, očaj i beznade. U svim takvim ili sličnim krizama pastorova služba je vrlo važna, ponekad i odlučujuća u pružanju pomoći, ohrabrenja, savjeta ili utjehe.

Ponekad će biti potrebno da pastor ostane sâm s bolesnikom da bi mogao otvorenije i s povjerenjem razgovarati s njim. Počnite s izrazima brige i srdačnosti. Ako je bolesnik i dalje zatvoren, molitva će ga ganuti da se obrati velikom Liječniku, ona će ojačati njegovu vjeru i nadu.

Molitvom se više toga može reći, može se više prihvatiti, njom se otvaraju i najnepristupačnija srca. Ona i pastora ohrabruje da bude srdačniji, strpljiviji, stvara prisniju zajednicu s bolesnikom te dolazi do sve prisutnije Božje pomoći.

Bolesnik u bolnici

Raspitajte se o vremenu za posjet, stupite u kontakt s medicinskom sestrom ili liječnikom. Ako je moguće, posjetite bolesnika kad drugi posjetitelji ne dolaze. Pastoru je to moguće.

Savjeti

Budite ljubazni i raspoloženi!

Tješite i hrabrite!

Budite svjesni da bolesnika možda muči strah, obeshrabrenost, možda osjećaj krivnje, razočaranost i neizvjesnost.

Pomognite bolesniku da se opusti i slobodno razgovara!

Uvjerite bolesnika u Božju ljubav i Njegovu brigu za njega!

Obećajte bolesniku da ćete se i dalje moliti za njega, i – držite se obećanja!

Zabrane

Ne razgovarajte s bolesnikom neprirodnim glasom!

Ne pričajte bolesniku svoja vlastita iskustva s bolestima!

Ako bolesnik ne želi mnogo govoriti, ne prisiljavajte ga na to. Čak i tiha pastorova prisutnost može imati neki smisao.

Ne obećavajte ništa u Božje ime, jer ne znate putove Gospodnje!

Ne idite u posjet ako ste sami bolesni!

Ne dolazite u posjet tijekom dnevnih obroka!

Ne raspravljajte s medicinskim osobljem ili članovima obitelji da vas bolesnik vidi ili čuje!

Ne govorite drugima o bolesti i dijagnozama, čuvajte bolesnikovu tajnu – diskreciju!

Ne predlažite članovima obitelji lijekove ili medicinske usluge, ali ponudite svoju pomoć ako je potrebna!

Ne kritizirajte bolnicu niti tretman bolesnika, a još manje liječnike!

Ne zaboravite

Biblija, molitva, razgovor, savjeti i ohrabrenja oruđa su u pastoralnoj službi!

U teškoj bolesti

Glavna je pastorova zadaća održati mir i pouzdanje u Boga kod onih bolesnika koji to imaju, a dovesti do mira i povjerenja u Boga one koji to nemaju.

Čovjek je malo u neprilici kad se nađe kod bolesnika koji je teško bolestan ili je na smrti. Da to prešuti ili govori o smrti? Da pripremi bolesnika ili ne? Ako šuti, može iznevjeriti svoju službu koju mu je Bog povjerio i kod ovakvih teških slučajeva.

Bojimo se reći bolesniku da ga ne povrijedimo. U nekim je slučajevima to razumljivo i korisno, naročito kod teških srčanih bolesnika. Mislimo kako je ipak dobro da bolesnik sazna svoje pravo stanje bolesti i da mu se čak i smrt može približiti. Uglavnom, sve što bismo govorili u takvim susretima, trebamo činiti s ljubavlju i nježnošću brata pokraj drugog brata ili sestre.

Pravi mir ima svoj izvor u Bogu. Pomirenje s Njim je sudbonosno. U Kristu je naše opravdanje, oproštaj i mir.

Ponekad je potrebno probuditi bolesnikovu savjest. Stoga je ovdje pastor glasnik dobre vijesti evanđelja. U Bibliji postoji mnogo primjera u kojima nalazimo istine koje, u takvim slučajevima, služe za opomenu ili utjehu.

U pogodnoj prilici pastor treba podsjetiti bolesnika na brigu oko njegove imovine, premda je to još bolje savjetovati mnogo prije (2 Kr 20,1) (O oporuci, testamentu).³⁹

Kako priopćiti bolesniku da mu je blizu kraj? Mogućnosti su:

a) pastor i bolesnik otvoreno razgovaraju te pastor preporučuje bolesniku da “sredi svoje osobne stvari”;

³⁹ White, Ellen G., Temelji sretnog doma, 366, 367.

b) pastor razgovara s članovima uže obitelji i s njima odlučuje hoće li i što reći bolesniku;

c) bolesnik sâm shvaća istinu i tada osjeća potrebu da se nekom povjeri:

d) nitko ništa ne govori. Svi taje. Bolesnik se sam suočava sa smrću, nastaje izolacija.

Pastor može razgovarati s rodbinom, savjetovati im da, u pogodnom trenutku i s osjećajem mjere i diskrecije, razgovaraju s bolesnikom. To je vrlo važno za bolesnika, jer tako ima priliku srediti odnose.

Strah od smrti

Strah od smrti prisutan je kod bolesnika, čak i kod onih koji izgledaju vrlo jaki. Možda bi im bilo drago da mogu razgovarati s nekim o tome, ali se malo tko upušta u to.

Međutim, pastor treba biti inicijator takvih razgovora. On zna da Bogu "nije mila smrt" (Ez 18,32 – DK), i to treba objaviti. Govorit će o smislu života i smrti, pozvati da se vežemo uz Boga živoga, a to znači živjeti s Njim, umrijeti s Njim. Dok smo još u životu, trebamo Ga slušati što nam On govori o životu i smrti, a to znači gledati u lice probleme života, ali gledati u lice i problem smrti! (Post 48,21)

Smrt je posljednja "kriza" života. Njezino približavanje pruža svakome priliku da pokaže i otkrije snagu duha i duhovnog života.

Pomisao na smrt uvijek stvara strah, čak i kod vrlo starih osoba koje svjesno znaju da je ona blizu, ali i nesvjesno odbacuju tu misao. Međutim, *smrt iznenađuje uvijek, kad god stigla!* S druge strane, neke osobe prihvaćaju smrt kao oslobođenje.

Ima ljudi koji se svjesno pripremaju za smrt, kao za nešto neizbježno. Imaju pravo. Za neke je ona mirni odmor, za neke, pak, unaprijed vodi u razočaranje, strah, pobunu.

Pastorova uloga je i kod jednih i drugih vrlo delikatna, ali je ne smije izbjegavati. On treba čovjeku pomoći da spozna svoj život kojim je živio, da gleda u oči svršetku koji je svakom

dosuđen, pomiri se s ljudima i s Bogom i pripremi za susret s Njim po uskrsnuću. Treba oživiti nadu i vjeru u stvarnost Kristovog povratka i Njegova obećanja u vječni život.

Ulijevati nadu

Svakom je potrebna nada. Posljedice grijeha su tako teške te sumnja, potištenost i očaj obuzimaju ljudsko srce.

Zato je Gospodin od samog početka ulio nadu u srce palih ljudi (Post 3,15). Usred jada i tuge Bog je progovorio o onome što će doći dokrajčiti grijeh i ukinuti smrt i svaki jad. Uputio je ljude na Isusa, svojeg Sina. Kad je već počeo rasti korov i trnje oko Adama i Eve, Gospodin je ukazao na Onog koji će nositi trnovu krunu kako bi ih vratio u izgubljeni raj!

Evandjelje je puno nade: Kristov ponovni dolazak, uskrsnuće tijela, nestanak suza i smrti. Međutim, to nije sve. Kršćani mogu već za života na Zemlji osjećati dio neba. Zlo i jad, strah od smrti, mogu se umanjiti te kršćani još mogu uživati mir, utjehu i sigurnost (Kol 1,4-6).

Što još čini dio pastorove službe i njegovih suradnika? Pred strahom od smrti oni trebaju:

a) *razumjeti* mehanizam straha i gnjeva koji prati otkriće stanja stvari i problema. Umjesto da se takvi osjećaji guše, bolje je o svemu govoriti i dati razloge koji se skrivaju iza toga. Bolesnik može čak okrivljavati druge za svoje stanje te je o tome potrebno otvoreno govoriti i pomoći mu da se više kontrolira i svladava.

b) *Spriječiti* depresiju, jer ona često prethodi oštroj krizi okrivljavanja drugih ili samog sebe. Pastor može pomoći tako što će objasniti njegov položaj, pomoći mu shvatiti stvarnost i pomiriti se s činjenicama.

c) *Pripremiti* dolazak smrti! Pastor pruža nadu iznad groba! On može još spomenuti kako svi imamo iste strepnje i strah, a smrt je u okviru općeg problema čovječanstva. Tu je ona borba između dobra i zla, i naša nada u Isusa, pobjednika smrti i davatelja života!

d) *Utješiti* bolesnika, jer se životne snage mogu održati tako dugo dok se ne dostigne cilj prema kojem svi težimo i u kojeg vjerujemo, dakle, dok vjera i nada ne ispune srce i dušu.

Žalost i tuga nakon naglog rastanka

Smrt je odnijela još jedno drago biće. Nije se mogla zaustaviti niti spriječiti. Došao je svršetak života, neizbježan kraj. Nastupila je bol, jad, žalost, tuga.

Kod smrti dragog pokojnika često se pojavljuje panika koja ide usporedno sa šokom. Često nastaje kao reakcija nakon iznenadne spoznaje o neizbježnom gubitku dragog bića. Ovdje pastor prvi intervenira. Stoga mora biti spreman, pripremljen za tu pastoralnu intervenciju.

Njegova uloga mora biti jasna i odlučna. S obzirom na mogućnost da se panika proširi, treba odvojiti osobu koju je obuzela takva tuga i šok u posebnu sobu ili prostoriju. Ne postavljati pitanja, već joj mirnim glasom savjetovati da sjedne, diše duboko i da se smiri. Možda je potrebno ogrnuti je nečim (dekom, pokrivačem), ponuditi čašu vode, topli napitak. Takvo stanje može trajati par dana i stoga je preporučljivo zahtijevati i liječničku intervenciju.

Događa se da osoba koja tuguje nema nikakve reakcije. Potpuno je ravnodušna prema svemu, prema prijateljima, prema Bogu. Znači su: krši ruke u strahu, ima osjećaj hladnoće, nema volju za molitvom.

Nakon prvih reakcija još se događaju priviđenja, bijeg od stvarnosti. Osoba se ponaša kao da je pokojnik još tu, postavlja stol za osobu koja je umrla i slično. To se događa pogotovo kad osoba nije imala vremena ili mogućnosti pozdraviti se s pokojnikom.

Pastor treba navesti takvu osobu da se oslobodi takvih osjećaja. To se u psihologiji naziva "*abregacija*", kad je osoba potaknuta da slobodno pusti svoje osjećaje, da doživi olakšanje (katarza), olakša tugu suzama, a možda i ispriča pastoru svoje uspomene, događaje iz prošlosti vezane uz pokojnika, ili svoje, i slično.

Tako joj se omogućava da shvati stvarnost “odlaska” i stavi točku na prošlost.

Pripazite na one koji ostaju “stoički”, “hrabri” i ne plaču. Nemojte se na to osloniti. Iz takvog “hrabrog” stava često mogu proizići jake i duboke reakcije.

Sad je prilika govoriti o Bogu koji sve razumije, koji je strpljiv, koji ljubi i ulijeva nadu u uskrsnuće i vječni život.

Objava smrti i pogreb

Šok prvih trenutaka nakon smrti dragog bića polako otupljuje. Nastaju pripreme za objavljivanje smrti i pogreb. To je važan trenutak, a nije sporedna stvar tko objavljuje smrt i izvještava rodbinu i Crkvu. Često to čine određeni crkveni službenici ili sâm pastor.

Ponekad sâm bolesnik prije smrti izjavljuje svoju volju vezanu uz pogreb i ostalo što treba učiniti nakon njegove smrti, ali to je dosta rijetko. Obično smrt dolazi iznenada i zatekne rodbinu i Crkvu nepripremljene.

Najprije pastor posjećuje pokojnikovu obitelj, izražava svoju sućut, pruža utjehu.

Zatim on ili određeni crkveni službenici organiziraju vrijeme i mjesto pogreba.

Obred pogreba je vrlo važan. On ima socijalni značaj, jer čini ne samo vidljivu stvarnost smrti, nego okuplja obitelj i objavljuje nadu u uskrsnuće i vjeru u skori Kristov dolazak. Vrlo je važno istaknuti pokojnikovu osobu za života, što je ona značila svojoj obitelji, Crkvi, društvenoj ili radnoj zajednici.

Prilikom pogreba ili sličnih skupova nije homiletički ispravno reći: “Dragi prisutni”. Pastori, propovjednici i svi koji se obraćaju slušateljima u javnosti trebaju se obratiti riječima: “Braćo i sestre”, “prijatelji”, ili određeno – imenom ili imenima onih kojima se obraćaju.

Vrlo je netaktilno i pogrešno prilikom pogreba upotrebljavati strane riječi, visokoučene fraze, aluzije na pogrešna učenja o raj, čistilištu ili paklu, a tamo gdje u Daničić–Karadžić-

ćevom prijevodu Biblije stoji riječ “pakao”, treba čitati “grob” i slično.

Novi razlog za život

Utjeha: Tješiti je osobit dar. Ananija i Barnaba su bili “sinovi utjehe” (Dje 4,36; 11,22-26; 9,10-17). O tome govori i Pavao (1 Kor 4,15; 2 Kor 1,3-7). Nalazimo da je majci svojstveno tješiti, a ocu manje (Iz 66,13), ali smo ipak svi pozvani tješiti (Iz 40,1; Iz 38,17-19).

Razdoblje žalosti završava tek kad budućnost počne zaokupljati misli i pozornost. Ožalošćene osobe prihvaćaju budućnost, počinju stvarati planove, javljaju se novi razlozi za život, oni se prihvaćaju, usvajaju.

DIMENZIJE I SREDSTVA PASTORALNE SLUŽBE

Pastoralna se služba, sažeto rečeno, sastoji od brige “jednog za drugog”! (1 Kor 12,25 – DK) te brige “za sve crkve” (2 Kor 11,28). Ona je, dakle, motivirana brigom za čovjeka te se služi svom širinom, dubinom i visinom evanđelja i evanđeoskim sredstvima kako bi mu *u određenom trenutku* pomogla, savjetovala i spašavala, zapravo – *stalno* služila!

U ovom se poglavlju, dakle, izlažu najvažnija sredstva za tu službu. Prvo i osnovno sredstvo je:

Biblija

Sveto pismo je temelj pastoralne službe, glavno sredstvo u službi za čovjeka, zbirka uputa i pravila, savjeta i poruka za njegovo dobro i spasenje. Ono daje odgovor na naša pitanja, rješava naše dvojbe, izvor je života i spasenja.

S Biblijom u ruci svi koji rade u pastoralnoj službi mogu naći sve što im je potrebno kako bi pomogli čovjeku koji traži pomoć ili savjet u svojim osobnim problemima. Apostol Pavao izjavljuje: “*Svako je Pismo od Boga nadahnuto i korisno za pouku, za karanje, za popravljavanje i odgajanje u pravednosti...*” (2 Tim 3,16)

Kad spominje *pouku*, apostol misli na norme vjere i života koje se nalaze u biblijskim uputama. Cilj je nuthezijskog savjetovanja uvijek dobro onih koji traže savjet i pomoć. Kad Biblija *kara*, ona zapravo otkriva pravo stanje čovjeka koji

traži pomoć. On možda nije svjestan uzroka svojih problema, možda je to neka slabost, grijeh. Isus navješćuje dolazak Utješitelja, Duha istine, i kaže: *"I kad on dođe pokarat će svijet za grijeh, i za pravdu, i za sud."* (Iv 16,7.8, DK) Ljudi nisu uvijek svjesni da problemi nastaju zato što su oni bili neposlušni Svetom Duhu ili se nisu držali nekih usvojenih načela. Stoga Božja Riječ najprije utvrđuje uzroke, a zatim daje lijek, rješenja i pruža pomoć.

Biblija *popravlja*, poboljšava, korigira. Grčka riječ *epanorthosis* doslovno znači *ponovno postaviti, ispraviti, iznova uspostaviti*. Ona pomaže čovjeku *ponovno naći* put pravednosti, daje praktične upute kako prijeći iz jednog stanja u drugo, bolje. Pokazuje nam kako se osloboditi loših navika i kako prebroditi svoje slabosti. Najprije nam otkriva "zašto", da bi zatim ukazala na "što" i "kako"!

Ona i *odgaja* u pravednosti! To znači da nam njezini savjeti služe u svim područjima našeg svakodnevnog života. Učimo se iz nje, *"othranjeni zasadama vjere i dobre nauke koju vjerno slijedimo"*. (1 Tim 4,7)

Biblijom možemo odgovoriti na važna i sudbonosna životna pitanja, kao što su naš odnos prema Bogu ili prema bližnjima. Biblijske istine su sidro našoj duši, oslonac i utjeha u žalosti. Otkrivaju nam budućnost, nadilaze grob i upućuju našu dušu iznad njega, tješe nas i ulijevaju nadu u naše srce! Biblijom možemo riješiti probleme u obitelji, u braku, u Crkvi, u međusobnim odnosima. Ona nam govori o pomirenju, ponovnom povjerenju, uzdiže nam dušu iznad materijalnih dobara ili interesa koji tako često kvare naše odnose.

Biblija nam služi i u slučajevima bolesti. Ne obećava nam da ćemo se iscijeliti od svake bolesti niti da će nam promijeniti genetsku strukturu, ali nam obećava da se možemo osloboditi od *svakog grijeha* koji je često uzrok bolestima. Ona savjetuje što nam je činiti kad se pojave organske bolesti, upućuje na način i sredstva liječenja. Bog je ljekovitom bilju, vodi bogatoj mineralima i čistom zraku dao ljekovita svojstva koja stručnjaci mogu preporučiti i pripremiti, a kroz svoju Riječ nam ulijeva povjerenje i jača naš duh i dušu, što je od velikog

utjecaja na tijelo. Psalmist kaže: *“Umniji sam od svih svojih učitelja, jer razmišljam o svjedočanstvima tvojim!”* (Ps 119,99)

Razumljivo, u pastoralnoj službi moramo osobno dobro poznavati biblijske tekstove i biblijske istine. Zato moramo poznavati *smisao* i *cilj* svakog teksta, *poruku* i *namjeru* Riječi. Moramo znati i *primijeniti* otkrivenja ili poruke Božje Riječi u *određenim slučajevima*, prema određenoj *osobi*, određenim *problemima*.

Neprijeporna je važnost određenih biblijskih tekstova. Njihov je značaj u radu dokazan u mnogim slučajevima. Međutim, u njihovoj je primjeni potrebno poznavanje duha i slova svake riječi.

Kad nam dođe osoba i zatraži savjet i pomoć, očekuje da joj to sve pružimo iz Božje Riječi: *“Da, usne svećenikove treba da čuvaju znanje, a iz njegovih usta treba tražiti Zakon: ta on je glasnik Jahve nad vojskama.”* (Mal 2,7). *“Jahve je dobar onima koji se u njega uzdaju, on je okrilje u dan nevolje, poznaje one koji se njemu utječu kad potopne vode poplave.”* (Nah 1,7.8) Prema tome, kad progovorimo, ne govorimo svoje, nego ono što nam Sveti Duh nalaže da Riječju Njegovom govorimo: *“Na njemu će počivati Duh Gospodnji, duh mudrosti i razuma, duh savjeta i sile, duh znanja i straha Gospodnjega...”* (Iz 11,2 – DK)

Budući da se služimo Biblijom, nemojmo se čuditi kad nam taj isti “duh savjeta” pruža i utjehu: *“Uistinu, sve što je nekoć napisano, napisano je nama za pouku, da strpljivošću i utjehom (paraklesis), koje daje Pismo, trajno imamo nadu. I neka vam Bog, izvor te strpljivosti i utjehe, dadne da imate isti osjećaj jedan prema drugome po primjeru Krista Isusa...”* (Rim 15,4.5)

Dakle, Bog govori preko Pisma. Stoga apostol Pavao i poručuje Timoteju: *“Propovijedaj Riječ – pristupi (k vjernicima) – bilo da im je zgodno, bilo nezgodno – kori, prijeti, opominji u svoj strpljivosti i svakoj vrsti pouke.”* (2 Tim 4,2)

U ovoj službi, dakle, *mi smo prenositelji Božjih riječi*, usta kroz koja On progovara, pa su zato i savjeti ili pouke koje

dajemo utemeljene na Njegovoj Riječi, na biblijskim istinama: *“Ja sam osobno, braćo moja, za vas uvjeren da ste i sami puni čestitosti, prepuni svakog znanja i da ste kadri opomenuti jedan drugoga. Ali sam vam pisao – djelomično i slobodnije – da vas, tako reći, podsjetim na poznato...”* (Rim 15,14.15)

Ovdje možemo napomenuti da je pri citiranju biblijskih tekstova dobro upotrijebiti još koji prijevod Biblije. Suvremeniji prijevodi mogu dati jasniji smisao Božje Riječi, a što je jasniji smisao, to je i pouka ili vijest prihvatljivija!

Logoterapija

Kada Ellen G. White piše o pastoralnoj službi, naročito naglašava praktičnu službu Kristovih slugu, propovjednika i pastira, te ističe osobni rad: “U radu mnogih propovjednika ima i suviše propovijedanja, a vrlo malo rada od srca srcu. Osjeća se velika potreba za osobnim radom sa dušama... Propovjednička služba znači mnogo više nego obično propovijedanje, ona znači naporan osobni rad..., za rad u vrijeme, i u nevrjeme... Propovjednik će morati *posjećivati* ljude u njihovim domovima, *razgovarajući i moleći se* s njima ozbiljno i u poniznosti...”⁴⁰

Ovdje je, dakle, riječ o stvarnoj aktivnosti u pastoralnoj službi: posjet, razgovori (logoterapija), molitva i post i druga sredstva.

Nema riječi kojima bi se mogla dovoljno naglasiti važnost posjeta i korisnost razgovora s pojedincima ili u obiteljima. Ako tko kaže: “Nemam vremena” ili “ne stignem posjetiti”, bit će odgovoran za nemarnost u službi.

Apostol Pavao je propovijedao javno, ali i po kućama: “... *kako nisam ništa od onoga što je korisno propustio da vam saopćim i da vas poučim javno i po kućama...*” (Djela 20,20). On je to radio po ugledu na našeg Spasitelja koji je *“odlazio od kuće do kuće, iscjeljivao bolesne i tješio žalosne i hrabrio*

⁴⁰ White, Ellen G., Sluge evanđelja, 88, 89.

klonule i govorio mir onima koji su bili uznemireni. On je uzimao djecu u svoje ruke i blagosiljao ih i govorio riječi utjehe njihovim uplašenim majkama...⁴¹

Ljudi rado pozivaju pastora ili njegove suradnike u svoje domove. Razlog posjeta ne mora biti rješavanje nekog problema, ali je uvijek prisutan razlog za poziv. To je prilika pastoru da se bolje upozna s cijelom obitelji, kao i s pojedinim članovima te obitelji, pa i kad tijekom vremena naiđe neki problem, bit će mu lakše razumjeti i shvatiti prilike života svakog pojedinog člana te obitelji.

Korisno je radi toga stvoriti plan posjeta, s unaprijed označenim datumima i vremenom posjeta. Kad se radi po utvrđenom planu i dogovoru po tom planu, može se stići u svaki dom i imati vremena za posjet.

Ima osoba koje ne pozivaju u posjet pastora ili kojeg od njegovih suradnika u pastoralnoj službi. Ne možemo uvijek znati i razloge za to, ali takav stav neće spriječiti pastora da ponudi i zakaže posjet. Možda će za vrijeme posjeta i saznati razloge ili stavove takvih osoba, pa će to upravo biti prilika da riješi neki problem u komuniciranju takve osobe s drugima, ili pak neku poteškoću koja sprječava slobodan tijek bratskih odnosa.

Posjet ne treba trajati dugo, osim po domaćinovoj želji. Pastor ili njegovi suradnici vodit će računa o osobi koju treba ju posjetiti, pa se tako unaprijed i postaviti. Pastoru nije problem doći u kuću samca i posjetiti ga, ali *ako je osoba ženskog roda sama*, ili je pak takva situacija da pastor ne može ići sâm, mudro će postupiti ako povede i svoju suprugu u posjet takvoj osobi.

Informacije

Da bismo razumjeli problem i tražili rješenje koje je utemeljeno na Bibliji i prilagođeno osobi koja traži savjet ili pomoć, prije svakog razgovora treba se više informirati o toj

⁴¹ White, E. G., Sluge evanđelja, 90; Odabrana svjedočanstva, 137, 138.

osobi. Neke informacije daje sama osoba, ali dobar dio saznanja o njoj pastor može steći najprije metodom *promatranja*, a ona često govori više nego izjave i riječi. Nisu samo oči i uši ta pomoćna sredstva u informiranju, već i osjet dodira: primjerice, grčevit stisak ruke može biti znak straha; osjet mirisa: alkoholno piće, duhan; osjet sluha: povišen glas ili brz govor mogu značiti nemir, nervozu! (Vidi Izr 16,30 – uznemireno lice; 14,13 – nervozan smijeh; 15,13 – izraz radosti)

Svatko tko radi u pastoralnoj službi mora učiti kako vidjeti, čuti, “mirisati”, osjećati neizravne pojave. On obraća pozornost i na odjeću i na ponašanje. Promjene koje nastaju mogu značiti utučenost, neraspoloženost. Naročiti je znak oklijevanje s odgovorom ili prisluškivanje onog što govori treća osoba.

Druga metoda *informacija* je prikupljanje odgovora na jasna pitanja. Treba znati postaviti pitanje te iz dobivenog odgovora stvoriti predodžbu o osobi.

Treća je metoda *ispitivanje pojedinosti*. Ljudi ispunjeni brigom često su tako smeteni da misle kako je njihov slučaj duboko tragičan i nerješiv. Treba ispitati pojedinosti iz cijelog slučaja. I Isus je postavljao pitanja (Mk 9,21). Moraju se, dakle, znati pojedinosti slučaja da bi se odmjerili odgovori i našla rješenja, a možda i da bi se ukazalo na pozitivan ishod.

I, na kraju, Biblija je izvor *informacija o ljudskom srcu*. Pismo uči da je ljudsko srce prijevarno (Jer 17,9 – DK), ali već u sljedećem retku stoji odgovor: “Ja, Gospod, ispitujem srca!”

Prema tome, Božja Riječ ne samo što otkriva tajnovite i skrivene ljudske pobude i osjećaje, već nam daje mjerila i načela našeg djelovanja. Već u trećem poglavlju Knjige Postanka nalazimo opis čovjeka i njegovih osobina: ne želi priznati krivnju, samoljublje, oholost, sklonost tjelesnim uživanjima, pobunu protiv autoriteta, strah, depresiju, stid, licemjerje, potpuni prekid komunikacije, skrivanje i sl.

Vidimo, dakle, poznate probleme, ali u Bibliji nalazimo i odgovor kako ona rješava takve ili slične probleme. Ona nam otkriva stvarnost promjene. Promjena je moguća! Čovjek se može temeljito i uočljivo promijeniti pomoću Svetog Duha i

molitve! Svi koji su aktivni u pastoralnoj službi vjeruju u čovjekovo obraćenje!

Metoda postavljanja pitanja

U svakom su razgovoru neizbježna pitanja, a odgovori na njih su važan dio rješenja problema ili savjetovanja.

Postoji pet skupine pitanja:

- 1) zatvorena,
- 2) alternativna,
- 3) sugestivna,
- 4) motivirajuća,
- 5) otvorena.

Pod *zatvorenim* pitanjima mislimo na ona koja dobivaju odgovor “da” ili “ne”. Odnose se na identifikaciju osobe koja traži savjet ili čiji problem treba riješiti, na mjesta, objekte i događaje, razdoblja, datume. Ona počinju riječima tko, gdje, kada, koliko, koji.

To su i *alternativna* pitanja koja ostavljaju sugovorniku da sâm odabere odgovor. Daje mu se mogućnost izjašnjavanja o svojim uvjerenjima i osjećajima.

Sugestivnim pitanjima utječemo na određene odgovore, potičemo da se govori o određenoj temi ili stvari, primjerice: “Imaš bolove, zar ne?”

Pod *motivirajućim* pitanjima mislimo na pitanja koja počinju riječju “zašto”. Očekujemo odgovor u vezi sa svjesnim uzrokom nekog postupka, a da se na taj način istodobno ne daju stvarni unutrašnji motivi. Ona idu u smjeru racionaliziranja i uvijek izazivaju želju za opravdanjem. Veliki postotak osoba ne želi dati odgovor na pitanja “zašto”, a često izazivaju i rasprave.

Pod *otvorenim* pitanjima podrazumijevamo pitanja koja u par riječi zahtijevaju svjesne odgovore, otvorene i jasne.

Postoje pitanja koja se moraju bezuvjetno postaviti ili na neki način rasvijetliti. U američkom pokretu za pastoralnu službu ona se nazivaju “magična pitanja” (John Paton), u kojima

ima mnogo praktične filozofije ili pastoralne teorije. Izgledaju ovako:

a) Što zapravo želi moj sugovornik? Što ga pokreće?

b) Zašto on govori upravo sada? Koji su to uvjetni biografski čimbenici prošlosti djelovali na njega da upravo sada govori?

c) Zašto govori upravo meni?

“Ja mogu takva pitanja direktno postavljati ili ih uvesti tijekom razgovora, kako bih objasnio ili stvorio daljnju strukturu razgovora i doveo sugovornika da izrazi svoje osjećaje.”

Drugi autor (Adams) govori o vještini postavljanja pitanja: “Pitanja na koja se može odgovoriti sa ‘da’ ili ‘ne’ ne znače uvijek gubitak vremena ili se, pak, takav odgovor upravo i zahtijeva. Možda su takva pitanja primjerena u slučaju kad je sugovornika teško potaknuti na razgovor.

U svakom slučaju treba postavljati konkretna pitanja. Kad shvatimo da promjene nisu općeg karaktera, već i konkretne i osobne, onda ćemo postavljati i takva – konkretna i osobna pitanja.

Pitanja koja počinju riječju “što” znače temeljni značaj događaja. Ona koja počinju riječju “kako” zahtijevaju odgovor o načinu i tijeku onog što se dogodilo ili se događa. Pitanja koja počinju riječju “čemu” zahtijevaju odgovor o motivima, ciljevima, funkciji. U prvi mah ovo posljednje nalikuje na pitanje koje počinje riječju “zašto”, ali ono ipak ima druge namjere. “Zašto” vodi špekulacijama i frustracijama, a “čemu” je ograničeno na namjere. Pitanjima koja počinju riječima “kako često” ispitujemo je li se događaj dogodio jedanput ili je postao navika, da bi se otkrila bît ponašanja. I, na kraju, pitanja koja počinju riječju “kada” ukazuju na činjenice, veze. Ono može otkriti važne činjenice, jer osobe dolaze pastoru tek kad se događaji nakupe i kriza dođe do vrhunca.

Kod nekih pitanja možemo dobiti i pogrešne informacije, neistinite podatke. Osobama koje to svjesno ili nesvjesno čine ne smijemo odmah dati do znanja da smo ih otkrili u proturječnostima, već strpljivo i neupadljivo razgovarati dalje. Pri kraju možemo sugerirati ispravke: “Možda si zaboravio. Haj-

demo zajedno još jednom razmotriti stvar!" U nastavku ipak mora doći do istine i iskrenosti, jer će samo tada zajednički napori u rješavanju problema imati uspjeha (Ef 4,25).

Umijeće slušanja

Umijeće slušanja teže je od umijeća govorništva (Ruthe). Slušanje zahtijeva disciplinu! Ona se stječe stalnom vježbom.

Slušati znači mnogo više nego čuti. To znači unutrašnje sudjelovanje, doživljavanje sugovornikovih osjećaja, problema, mišljenja i predodžaba. On je tako u središtu pozornosti. Tko se koncentrira na pozorno slušanje, odnosno praćenje sugovornikovih riječi, tona, naglaska, izlaganja, može otkriti skrivene želje i ciljeve te pravilno dati prave savjete.

Slušanje sugovornika zahtijeva više snage nego govor. Često istodobno slušamo i gledamo više ili niže tonove, riječi koje prate geste, osmijeh i druge izraze lica, držanje tijela, a i suze.

Pozornim slušanjem postoji mogućnost razlikovanja istine od laži, motiva, uzroka, ispravnog od pogrešnoga.

Intervencije

Pastor je predodređen za intervenciju. On je obično i prvi u intervenciji. Bolje od drugih poznaje pogođenu obitelj ili pojedinca, njihovu prošlost, odnose i veze. Vrata njihovog doma uvijek su mu otvorena. U kriznim situacijama zna istaknuti dublje vrijednosti života, smisao života, odnos s Bogom. On uzdiže smisao žrtve Isusa Krista, grijeha i njegovih posljedica, milosti, oprosta, način Božjeg postupanja, vjeru i nadu.

Postoje tri etape u intervencijama:

a) *Uspostaviti kontakt* znači uspostaviti terapijski odnos. To je prijeko potrebna etapa, polazna točka. Do izražaja dolaze vrline povjerenja i simpatije, razumijevanja.

Tu *ukazujemo pozornost* u svojem ophođenju s ljudima, ponudimo stolac, čašu vode, soka. Zauzimamo stav prijateljstva, gledamo u oči. Prostorija za razgovor mora biti tiha, mora

ulijevati povjerenje, mir, sigurnost. Ističemo diskreciju, profesionalno čuvanje tajne.

Zatim *pozorno slušamo*, a pozvavši prethodno na otvorenost, pokazujemo da se zaista brinemo za sugovornika. *Ne donosimo prerano svoj sud* o problemu (“to je dobro, to je loše”).

Dalje, *postavljamo izravna pitanja*. Ne dopustiti da razgovor ode na sporedni kolosijek, da zaluta na drugu temu. Ne ostavljati dojam da si nemoćan išta učiniti.

b) *Sažeti problem!* Utvrditi uzrok kojeg možda ni sugovornik nije svjestan. Na taj se način budi savjest. Osobe su često izgubile smisao za stvarnost, jer su obuzete borbom protiv patnje.

c) *Aktivno razrješavati problem*. Tu prelazimo na treću, aktivnu etapu. Utvrditi cilj, svrhu predložene akcije, najprije za kraće razdoblje. Prosuditi sve što sugovornik može sâm učiniti. Razmotriti razna druga rješenja i izabrati najbolje. Djelovati tako da psihološka neovisnost osobe može biti sačuvana. Pratiti i ispravljati tijekom rješavanja problema u određenom razdoblju, a u skladu s postavljenim ciljem.

Rijetko se problemi rješavaju na licu mjesta, odmah ili konačno. Dobro je *nastaviti kontakte* i nakon krize, s vremena na vrijeme pružati potporu osobi koja je doživjela krizu. Može, naime, doći i do ponavljanja (recidiva) krize, čak i nakon više mjeseci.

Stoga pastor treba iskreno pitati osobu kako joj je, ali da ta njegova zainteresiranost ne izgleda kao usputna kontrola u prolazu! Nakon krize često ostaje osjećaj tjeskobe. Dovoljan je kratak posjet, par riječi ohrabrenja.

Razgovor

Pastor treba obaviti razgovor u domu osobe koja traži posjet, razgovor, savjet ili pomoć. Razgovor ili razgovori mogu se obavljati i u pastorovom uredu, crkvenim prostorijama ili na mjestima koja su za to primjerena. Najmanje preporučljiv je razgovor u hodu, na ulici, “kao usput”, na stubištu ili u pred-

vorju crkve, ali ako nema druge mogućnosti ili je to jedino moguće, i takvi razgovori mogu imati svrhu i biti korisni.

Apostol Pavao nije samo objavljivao evanđelje po sinagogama, javnim mjestima, već je i *razgovarao* s pojedincima ili s većim brojem osoba, u skupini (Dj 28,23), a apostol Ivan također daje važnost "usmenom" razgovoru (2 Iv 12).

Neki autori naglašavaju važnost razgovora i smatraju ga vrlo važnom vrstom terapije (*logoterapija*) u problemima i tegobama duše. Ljudi, kažu oni, dolaze pastoru, propovjedniku, đakonu, te zahtijevaju razgovor s njim povodom nekih problema, pitanja. Razlozi su mnogobrojni, a ovdje možemo navesti samo neke (po životnoj dobi):

Djeca: imaju probleme u odnosima s roditeljima, poteškoće s vršnjacima, u odnosima s nastavnicima ili prijateljima.

MLadež, neoženjeni, neudane: problemi prijateljstva, poteškoće u stvaranju kontakta, nedostatak perspektive, gubitak životnog smisla, razočaranje, apatija prema okolini ili obvezama, intimni problemi.

Starije osobe, neoženjeni, neudane: ozlojeđenost, rezignacija, osjećaj neuspjeha i samoće, pitanja ženidbe ili udaje, zapreke za brak, nesređenost u životu, nezaposlenost ili borba u vezi sa svetkovanjem subote.

Osobe u braku: problemi među bračnim drugovima, u obitelji, problemi s roditeljima bračnog druga, poteškoće u poslu ili kućanstvu, financijski problemi, problemi odgoja djece, nedostatak komuniciranja.

Starije osobe: samoća, samosažaljenje, tjelesne tegobe, osjećaj besmislenosti života, strah od smrti.

Invalidi: ogorčenost prema drugim ljudima, samoća, samosažaljenje, osjećaj suvišnosti.

Razgovor ne smije biti *nikad stereotipan, rutinski*. Pastor mora svaki razgovor iznova razvijati prema osobi koja traži savjet. Iako imamo nepromjenjive istine, svaku moramo posebno primijeniti na konkretan problem određene osobe. Bernard Shaw je rekao da je najpametniji čovjek kojeg je sreo u svojem dugom životu bio njegov krojač. Naime, kad bi dolazio da mu sašije odijelo, on je uvijek iznova uzimao svježju mjeru!

Ove književnikove riječi svaki bi pastor morao imati na umu. Ljudi koji mu dolaze ne žele slušati njegove “konfekcijske” odgovore, već one koji su “izmjereni” po njihovoj osobi. Kad apostol Pavao kaže: “*U Krista se obući*” (Rim 13,14; Gal 3,27), sigurno misli na onu “odjeću” koja upravo pristaje svakom čovjeku posebno, kao da je samo za njega i prema njemu krojena!

Prvi susret s osobom naročito je važan. Tada se uspostavlja kontakt, određuju smjernice razgovora i savjetovanja, donose određene odluke, stječu dojmovi. Međutim, iako pastor već od tih prvih trenutaka misli na Bibliju, događa se kao da putuje autom kroz gustu maglu. Svakako, na dobrom je putu i zna svoj cilj, ali vidi samo prve metre ceste pred sobom. Obilježja ceste, iz magle se pojavljuju poznate kuće kraj kojih prolazi, drveće, pokazuju mu je li još na pravom putu ili je prošao raskrižje, zavoj, kamo je trebao skrenuti. I tada, odjednom, magla nestaje, i jasno vidi cijeli krajolik pred sobom, kilometrima naprijed!

Slično je u njegovim *prvim razgovorima*. Ali ako se pastor drži biblijskih načela i metoda, može biti siguran da neće skrenuti s pravog puta. Putovanje kroz maglu zahtijeva veću opreznost nego po sunčanom danu, veću usredotočenost. Prije nego mu je potrebno strpljenje i brižljivost, a neki pastori dižu ruke od problema prije nego što magla nestane! Moramo učiti osloniti se na Gospodnja obećanja i na temelju njih oprezno, ali s povjerenjem ići naprijed. Magla će se sigurno rastvoriti i sretno ćemo stići na cilj!

Evo još nekoliko *općih načela za razgovore*:

1) Pastor ili njegov suradnik u pastoralnoj službi pažljivo *sluša* osobu s kojom treba razgovarati. To je početak očitovanja onog što je tišti. Sva njegova pozornost usredotočuje se na slušanje. Usput postavlja nekoliko pitanja, tek toliko da je siguran kako je u tijeku izlaganja, da ne bi izgubio neku važnu pojedinost.

Takav stav jača odnos povjerenja osobe u pastora. Tako izražen pastorov interes može označiti početak procesa iscje-

ljenja te već u samom početku nastupa olakšanje jer, eto, pastor “razumije” osobu. To je pravi cilj u prvim susretima i razgovorima. Tako pastor već u samom početku shvaća “unutrašnje stanje” osobe. Nastoji postaviti se na njezino mjesto kako bi je što bolje shvatio. Pokušava otkriti zašto osoba nije u stanju sama riješiti svoje osnovne potrebe.

2) Već tijekom razgovora može nastupiti olakšanje tereta, što nazivamo *katarza* (grč. *catharsis*, olakšanje, pročišćenje), tj. smirenje, a to je početak oporavka ili rješenja problema. Često se događa da tijekom razgovora odjednom izbiju osjećaji, misli se uskomešaju, impulsi oslobađaju, suze navru na oči. Tako se čvor počinje razvezivati.

Te pojave se lakše očituju kad osoba zna da je pastor neće “izdati”, da razumije sav strah, krivnju, zebnju. Sva prigušena povučенost izlazi na površinu, a otvorenost i iskrenost dolaze do izražaja.

U svemu tome se nalazi načelo “ispovijedanja” (Jak 5,16). Možda se neće sve odjednom izmijeniti, ali olakšanje je tu. Već je na toj razini počeo terapijski postupak.

3) Obratite pozornost na “*otvaranje duše*”, na znakove koji ukazuju na izraze dubokih osjećaja. To su: ključne riječi, uzbuđenje u glasu, grimase na licu, zbunjenost, proturječnost u izlaganju činjenica – što govori o jakim unutrašnjim konfliktima, držanje osobe: ruke, noge, kako sjedi, znoj na licu, ovratnik. Mogu se iznenada izraziti i negativni osjećaji, ljutnja, odbijanje, pritisak.

4) Čuvajte se donošenja *preuranjenih zaključaka* ili mišljenja. Budite oprezni, ostanite neutralni, a naročito pazite da *ni u kojem slučaju* ne pokažete da se osjećate osobno pogođenim, čak i kad su osjećaji osobe izraženi protiv vas.

Postoji fenomen kojeg nazivamo *transfer* (prijenos svojih osjećaja na druge), kad osobe koje se obraćaju pastoru za pomoć gaje prema njemu osjećaje ljubavi ili mržnje. Ta opasnost nastaje kad se pastорова služba dulje održava te postaje izvorom nevolja kako pastору, tako i Crkvi. U takvom slučaju treba prekinuti razgovore i predati slučaj drugom pastору ili njegovom suradniku.

5) Pri kraju razgovora ili nakon više razgovora nastaje *akcija*, glavni element, cilj i svrha pastorove intervencije. Osoba koja je bila opterećena problemima i zatražila pomoć i savjet svojeg pastora treba prihvatiti savjete i otpočeti konstruktivnu promjenu u svojim odnosima s drugima, u ponašanju i svojem samostalnom odlučivanju.

Dakle, i osoba treba učiniti nešto za samu sebe. Treba je orijentirati prema nekom određenom pozitivnom djelu.

To znači otvoriti proces iscjeljivanja, uklanjati smetnje stvaralačkim silama. Služiti, pomoći, ići na koljena pred Bogom. Cilj je ozdravljenje, pomirenje ili “novo viđenje”, novi početak puta.

Kritički osvrt na jedan razgovor

Evo primjera o razgovoru čiju učinkovitost treba kritički odmjeriti i vrjednovati (na kraju), po Helgi Lemke:

U posjet dolazi osoba, vjernica, koja ima problema s mužem, i kaže pastoru: “Potpuno sam skrhana od cijelog ovog problema te se bojim da ne bih mogla duševno podnijeti susret s mužem!”

Pastor nato može:

1) *Generalizirati*: “Da, to je ženama u takvom položaju zaista teško!”

Na taj način odvraća pozornost s problema ove žene i stvara osjećaj da njezin položaj i nije baš tako težak. Time vrši na nju moralni pritisak i kao da joj kaže: moraš to riješiti kao i druge žene.

2) *Vršiti pritisak*: “Ipak, ponovno opiši, ali točnije, svoje osjećaje!”

Pastor otkriva da nije shvatio o čemu se radi te zahtijeva da još jednom opisuje svoje duševne boli, da ponavlja i ponovno iskazuje svoju muku.

3) *Dijagnosticirati*: “Tvoj položaj je tako težak da ne možeš svladati problem.”

Pastor time promatra problem iz promatračke daljine, pa osoba lako može postati objekt samog problema.

4) *Interpretirati*: “Nedostaje ti snage da se postaviš u toj situaciji!”

Time otvoreno ulazi u područje osjećaja ove žene i tako može izazvati strah i otpor.

5) *Dogmatizirati*: “Postoje situacije koje su za nas loše, ali Bog daje snagu da ih nadvladamo!”

Pastor prebacuje problem na opće područje problema i tako se odvaja od ovog njezinog. Ona će biti ometena u svojim osjećajima ili prisiljena razmišljati o općim doktrinarnim vjerskim postavkama!

6) *Moralizirati*: “Bilo bi ti lakše kad bi ipak hrabro podnijela susret sa svojim mužem!”

Pastor postavlja zahtjev ili daje preporuku koja bi došla u obzir tek kad bi njezin strah bio prevladan. Ako ona još osjeća strah, strepnju od tog susreta, pastor tim riječima vrši pritisak na nju, što je još više pritišće.

7) *Držati prodiku*: “Ako se ipak sretnoš s njim, Bog će ti u tome pomoći!”

Pastor stvara dojam da je uopće nije shvatio te tako izigrava njezina strahovanja i sumnje.

8) *Bagatelizirati*: “Siguran sam da ćeš to moći postići!” Pastorovo prelaženje preko njezinog strahovanja može je ohrabriti, ali i obeshrabriti, jer će njezina očekivanja pomoći ili će očekivanja pravog savjeta biti neispunjena.

9) *Hrabrenje*: “Dobit ćeš svakako snagu od Boga u pravom trenutku, kad ti bude potrebna.”

Pastor pokušava u njoj izgraditi povjerenje koje je dotad bilo neutemeljeno. Time se o Bogu može dati predodžba koju stvarnost može dovesti u pitanje i tako je odvesti u novo razočaranje.

10) *Argumentirati raspravu*: “Ovaj susret s tvojim mužem smatram pogodnim da se konflikt među vama raščisti!”

Pastor ovdje predlaže argumentaciju na racionalnoj osnovi, koja upravo vodi ženu izvan pravoga problema!

Pitanja: Koji je pravi problem ove žene?

Kako bi trebalo pristupiti tom problemu i riješiti ga?

Što je trebalo reći ovoj ženi, a što je bilo suvišno?
Kako bi ti vodio ovaj razgovor?

Savjetovanje

Savjetovanje ima drukčiji tijek od razgovora. Kad netko traži savjet od pastora, on mu postavlja pitanje na koje pastor treba odgovoriti.

Savjetovanje ima široko područje. Ono je *bît pastoralne službe*. Često je bilo predmetom pedagoškog istraživanja i psihoterapeutskog eksperimentiranja. Otto Bolnow, primjerice, kao filozof i pedagog, stavlja savjetovanje u red pedagoškog oblika odgoja. Ono ne proizlazi samo od sebe, nego stavlja čovjeka koji traži savjet u pravu situaciju izbora. Savjetovati ne znači preporučiti određeno rješenje ili utjecati na odluku, već naprotiv – *drugom pružiti mogućnost izbora*.

Savjet u Boga je mudrost (Izr 21, 30) U Novom zavjetu je jasna razlika između Božjeg i čovjekovog savjeta (Dj 5,38). Farizeji podcjenjuju Božji savjet (Lk 7,30; Dj 2,23; 4,28; 20,27; Heb 6,17)

U savjetovanju ne zahtijevamo servilnu poslušnost, već izbor i odluka ostaju otvoreni tražitelju savjeta, njemu su prepušteni.

Savjetovanje dolazi u okviru razgovora, jer iz tijeka razgovora proizlaze podaci na temelju kojih se može dati i savjet. Postoje savjeti koji se daju pojedincu i savjeti koji se daju skupini.

Smisao savjetovanja je, dakle, *nuthezija*, savjet kao pomoć čovjeku da:

- produbi svoje samorazumijevanje,
- bolje upozna smisao svojeg života,
- bude manje ovisan,
- da se ponaša prirodno,
- da se lako ne uzbuđuje ili ne ljuti,
- da se bolje može slagati sa svojim bližnjima (u obitelji, braku, Crkvi, na poslu),
- da bude tolerantniji,

- da se više brine za dobro drugih i više poštuje prava drugih, njihove želje i potrebe,
- postigne veću osobnu zrelost,
- bolje upozna svoje nesvjesne namjere, ciljeve i prema potrebi ih ispravlja i
- stekne sposobnost da svoj život vodi s većim osjećajem odgovornosti.

Što ako netko traži potvrdu da ima pravo, osobnu potporu *protiv* nekoga, protiv roditelja, nastavnika ili odgajatelja, ako u pastoru želi steći pristašu u svojim sukobima i raspravama, očekuje od njega da mu bude posrednik ili da mu, pak, posluži kao “žrtveni jarac” u osobnom obračunu?

Sugovornikova očekivanja mogu biti svjesna ili nesvjesna, potisnuta ili prikrivena, stvarna ili nestvarna.

Prema svim tim otvorenim ili prikrivenim očekivanjima pastor mora biti vrlo kritičan slušatelj. Možda neće odmah moći prepoznati prave motive traženja savjeta, ali ako nema uha, sluha za “polutonove” ili “međutonove”, ubrzo će postati slijepac koji vodi slijepca!

Potrebno je stoga da pastor bude oprezan, da ne prosuđuje prebrzo i prenaglo i ne ulazi u ulogu suca, jer može nesmotreno stati na pogrešnu stranu!

Različiti su pojmovi o “pravilnom prosuđivanju” i putovi rješavanja problema. Razlikuje se strah od straha, htijenje od htijenja, čak se i tuga razlikuje od tuge!

Savjetnik ipak može predložiti rješenja od kojih će *sama osoba* izabrati najbolje. Ona sama mora pronaći, na temelju Božje riječi i savjetovanja, “koje odijelo njoj najbolje odgovara” (David i Šaulov oklop).

Deset savjeta svima u pastoralnoj službi

Poznati evanđelist i višegodišnji savjetnik u odjelu za propovjednike i pastore, Roy Allan Anderson, daje ove savjete pastorima i svima koji su aktivni u pastoralnoj službi:

1) *Ne budi nestrpljiv!* Bolje je jedan život spasiti, nego uštedjeti koju minutu vremena više. Koliko se osjetljivih duša

razočaralo zbog nestrpljivog ponašanja čovjeka kojem su došle na razgovor! Isus je po cijeli dan razgovarao s ljudima, a i cijele jedne noći s knezom iz sinagoge. Nije li On rekao: “*Zar dan nema dvanaest sati?*” (Iv 11,9).

2) *Imaj sućuti!* Uznemireni i ožalošćeni ljudi osjećaju potrebu za sućuti i razumijevanjem. Možda im je potreban samo slušatelj koji ih razumije. “Istinita, srdačna kršćanska sućut ima moć da otvara ljudsko srce kojem je potreban jednostavni i nježni dodir Kristovog duha.”⁴²

3) *Budi strpljiv slušatelj!* Slušanje je vještina koju svaki savjetnik treba naučiti. Propovijedati je za propovjednika lakše nego slušati, jer je kod propovijedanja u središtu pozornosti propovjednik, a kod slušanja vjernik.

Umijeće davanja savjeta temelji se na sposobnosti da se, u slušanju, *postavi pravo pitanje u pravo vrijeme i na pravi način*. Ali jedini razlog postavljanju pitanja je odgovor. Odgovor vam može dati ključ rješenja čitavog problema.

4) *Budi pažljiv!* Pazite na neke znakove. Ključ za cijeli problem može se naći u nekom malom postupku ili u ponašanju: “Isus je promatrao s dubokom ozbiljnošću kako se mijenjao izraz lica njegovih sugovornika.”⁴³ Sjetite se, jedina sigurnost u odnosu na ljudsku narav leži u nesigurnosti! Stoga pozorno sve promatrajte!

5) *Budi velikodušan!* Misli na to da su za pogodenog čovjeka sve poteškoće velike. Ne pokušavaj umanjiti problem ili ga otkloniti kao beznačajnu stvar. Da problem nije tako važan, ne bi osoba ni došla k pastoru. Nijednom opaskom ili najmanjom primjedbom nemoj pokazati osobi da je njezin problem beznačajan. Isus je rekao: “*Zar se ne prodaju vrpce...*” (Mt 10,29)

6) *Ničim se ne iznenađuj!* Ma kako ti stvar izgledala čudna ili situacija neobična, ne dopusti da te iznenadi ili da je smatraš naročito neuobičajenom. Ljudska se narav nekad čudno ponaša, ali savjetnik ne može sebi dopustiti da previdi neke

⁴² White, Ellen G., Testimonies for the Church 9, 30.

⁴³ White, Ellen G., Čeznja vjekova, 239.

stvari. Na zidu mojeg ureda visi slika male djevojčice koja nježno drži u rukama slomljenu lutku. Lutka više nema kosu, a ima samo još jednu nogu i pola ruke. Ispod slike stoji natpis: "Ljubav je slijepa!" Kako je to velika istina!

7) *Budi spreman podijeliti muku!* Sjeti se da muke i nevolje bez sućuti i suosjećanja iscrpljuju životnu snagu. One možda izgledaju strašne, jer se gledaju tako iz bolesničke perspektive. Ako se, međutim, podijele u suosjećanju s drugima, one nestaju!

8) *Nemoj iznevjeriti povjerenje!* Nema ničeg goreg nego kad propovjednik ili pastor ne čuva povjerene mu riječi. Možda je, ipak, potrebno neke informacije prenijeti drugom, ali to ni u kojem slučaju ne činiti bez suglasnosti osobe koja ti je povjerila te stvari. Prije nego što bih iznio stvar, moram dobiti dopuštenje da otkrijem tajnu.

9) *Gledaj iznad sadašnjih problema!* Pravi savjetnik ne gleda samo sadašnje stanje nekog čovjeka, nego što on može Božjom milošću postati!⁴⁴

10) *Poštuj ljudsko dostojanstvo!* Nijednom riječju, čak ni tonom glasa ne daj naslutiti da je slučaj beznadežan dok netko ozbiljno izlaže svoj problem. Velika tajna našeg Spasitelja bila je Njegova sposobnost da u potlačenom i grijehom opterećenom čovjeku *probudi nadu*. Bez obzira koliko je netko nisko pao u grijeh ili zašao s puta, savjetnik mora probuditi nadu. "U njegovoj prisutnosti prezrene i pale duše su saznale da su još ljudi..."⁴⁵ To je divna spoznaja koja nam mnogo govori. Iscjeljujućom moći svojeg Duha, u naizgled mrtvom srcu Bog može probuditi, oživjeti želju za novim životom.

Učitelj je gledao ljude onakvima kakvi bi mogli biti i postati Njegovom milošću!

⁴⁴ White, Ellen G., *Odgaj*, 73, 74.

⁴⁵ Isto, 74.

OSTALA SREDSTVA U PASTORALNOJ SLUŽBI

Molitva

Molitva ima vrlo važno mjesto u pastoralnoj službi, kao moćno sredstvo koje je Bog ustanovio “kako bi otkrio bićima koja je stvorio onu zajednicu koja sjedinjuje Tvorca i čovjeka, krunu Njegovog stvaranja.” (Pascal)

“I sâm je Isus, dok je boravio među ljudima, često odlazio na molitvu. Naš se Spasitelj izjednačio s nama u našim potrebama i slabostima, i tako postao ponizni i usrdni molitelj koji od svog Oca traži novu snagu da može krenuti dalje, osposobljen i za dužnost i za iskušenje... On je (tako) izdržao duševne borbe i patnje u svijetu punom grijeha... On je u razgovoru sa svojim Ocem nalazio utjehu i radost...”⁴⁶ “Ali ako budemo došli Bogu, osjećajući se bespomoćnima i ovisnima, kao što stvarno i jesmo, i u vjeri, ponizno i s povjerenjem, svoje potrebe iznesemo Onome koji sve zna, čijem pogledu ništa na svijetu nije sakriveno, koji svime upravlja svojom voljom i svojom riječju, On će moći i htjeti uslišiti našu viku, i učinit će da svjetlost zasja u našim srcima. Iskrena molitva nas dovodi u doticaj s umom Beskonačnoga...”⁴⁷

Gotovo je suvišno spomenuti molitvu kojom se pastor, kao i svi njegovi suradnici, mogu poslužiti, piše J. Adams.

⁴⁶ White, Ellen G., Put Kristu, 77. 78.

⁴⁷ Isto, 80.

Samo je pitanje služi li se on molitvom, osvjedočen njezinom silom, je li sâm stekao iskustva u uslišenju molitve?

Molitvu treba pripremiti, razmišljati o njoj, o svakoj riječi, jer ona može imati veliki značaj u rješavanju svakog problema. (Jak 5,16)

Kad i kako se treba moliti?

U uobičajenom slučaju pastor poziva na molitvu *pri kraju* razgovora. U početku razgovora osoba je još uznemirena, možda ljuta, obeshrabrena, te bi molitva tada bila puka formalnost. Ponekad je molitva *usred* savjetovanja na mjestu. Molitva može pomoći kod donošenja važne odluke, prije ili nakon nje.

Molitva ni u kojem slučaju ne smije biti formalna, izrečena uobičajenim rečenicama, nekog reda ili običaja radi, s napamet naučenim frazama. Ona mora potjecati iz srca, i to kad se stvori *ozračje za molitvu*, kad čovjek osjeća potrebu za pomoći od Gospodina, kad je ona pravi izraz duše, krik iz dubine srca ojađene osobe, kad je prisutno priznanje grijeha i iskreno kajanje.

To se ozračje osjeća. Pastor mora imati osjećaj prisutnosti Svetog Duha i tada ne smije oklijevati s molitvom, ali ni preuranjeno ne pozivati na molitvu.

Molitva se može preporučiti da se koristi kod kuće ili u isto vrijeme određenog dana, kad se i pastor može istodobno moliti za tu osobu.

Isus savjetuje da se "*svagda molimo Bogu, i ne dati da dotuži*", (Lk 18,1 – DK), ili: "*Uvijek treba moliti i nikada ne klonuti!*" (Stvarnost) Kad čovjek klone ili mu život dotuži u raznim trenucima, upravo se tada treba obratiti Gospodinu u molitvi. Tek tada je molitva prava "terapija" za dušu!

Molitva se može i zlorabiti! Kako to? Kad se ograničavamo samo na moljenje, a Božja Riječ nas poziva na akciju, na djelo.

Prema potrebi, sugovornika treba upozoriti da molitva ne postane sredstvo *samosažaljenja*. Osobe koje gaje zavist lako prelaze u tužbalice i samosažaljenje. U Ps 43. imamo primjer. David je počeo gledati oko sebe i na druge: rr 2 i 3. Međutim, bilo mu je sve teže i teže: 16. redak. Tada mu je u srcu "zakupjelo", rr 21-22., od jada što drugima ide sve tako dobro.

Naposljedku, kaže on, kad je ušao u Svetinju Gospodnju, kad je, dakle, tražio u molitvi i razmišljanju odgovor, dobio ga je od Gospodina (rr 17-21).

Moramo imati pred očima i *uvjete uslišenja molitve*. Nije dovoljno reći “molimo se”, a da prethodno nismo sredili svoj odnos s Bogom kojem se obraćamo. Stoga je prijeko potrebno da pastor objasni značaj molitve, a istodobno objavi uvjete uslišenja.⁴⁸ Svi uvjeti, međutim, svode se na jedan jedini, koji je apsolutno glavni, a to je povjerenje u Boga (Mt 21,22). Tu su i uvjeti slaganja naše volje s Božjom (1 Iv 5,14), naša poslušnost Božjim zahtjevima, naš duhovni život, opraštanje uvreda, ustrajnost u moljenju, zahvalnost.

Prema svemu, pastor je dužan izložiti svakoj osobi koja dolazi kod njega *značaj molitve, ali i uvjete za njezino uslišenje*. Ako to zanemari, molitva će biti rutinska, a daleko od uslišenja, što u daljnjem tijeku može stvoriti nepovjerenje u molitvu i u Boga.

Budući da je molitva, dakle, snažno sredstvo pastoralne službe, ona mora biti zaista veza s Bogom i zajednica s Njegovom milošću kako bi On mogao čuti naše molbe i naša iskanja i dati nam najbolji savjet i riješiti naše probleme.

Post

Usporedno s molitvom ide i post. Povezan je s molitvom, a ako nije, onda je post pusto gladovanje bez svrhe i značaja. S obzirom na činjenicu da naši vjernici daju važnost postu, vjeruju kako je post ugodan Bogu te da će ih On uslišiti upravo stoga što poste, potrebno je odrediti pravu ulogu posta.

U Svetom pismu post je usko povezan s molitvom. Sveti Božji ljudi Starog zavjeta tražili su Boga u molitvi i postu u vrijeme velikih nevolja i u trenucima vjerskog bdijenja (Ezra, Nehemija, Estera). Sjetimo se i dugotrajnog posta kojim se Isus pripremao za svoj javni rad, a i običaja njegovih apostola (Lk 4,2; Dj 13,2.3; 14,23).

⁴⁸ White, Ellen G., Put Kristu, 79–82.

Post, dakle, u određenim ozbiljnim okolnostima i potrebama *priprema naš duh* na razmišljanje i molitvu. Svaki pojedinac ocjenjuje važnost svojih potreba ili svoje situacije te se suzdržava od hrane da bi mogao razmišljati o svojem odnosu s Bogom i obraćati Mu se svim srcem. To se odnosi i na zajedničke potrebe i određene situacije u Crkvi ili izvan nje, kad se cijela Crkva na taj način obraća Bogu.

Molimo se, dakle, “bez prestanka”, (1 Sol 5,18), ali postimo i molimo se *pri osobito važnim osobnim ili zajedničkim okolnostima ili potrebama*.

Dok s jedne strane prorok Joel preporučuje post i poniznost kao sredstvo pripreme za dan posljетка (2,12-15), prorok Izaija nas opominje da razmislimo o svojem postu i promijenimo način njegove primjene (Iz 58,3-10).

Dakle, neće post odnosno gladovanje određenog dana imati značaja pred Bogom, već naše molitve koje su tako važne i ozbiljne te usmjeravaju naše misli samo na našu zajednicu s Bogom radi važnih potreba i osobitog uslišenja naših težnji. Usto, prihvatimo savjete Božje Riječi da vrijednost hrane koje se odričemo u tome danu posta pretvorimo u dar siromašnima.

I na posljertku, ne zaboravimo naglašavati osobama koje poste da za post vrijede isti uvjeti kao i za molitvu. Oboje idu zajedno, ali su zajednički i uvjeti uslišenja.

Kako postiti? Postiti znači suzdržavati se od hrane i vode za vrijeme posta. Za mlade, bolesne, koji troše lijekove i stare, za vrijeme putovanja, velikih vrućina i radova treba prilagoditi način posta (oni će možda postiti – izostaviti jedan ili dva obroka, ili piti vodu i sl). Nije bît u postu – nejedenju, nego u pripremi za molitvu. Zapazimo: post nije žrtva nego priprema!

Molitva za iscjeljenje

Često nam se bolesnici obraćaju sa željom da se molimo za njihovo ozdravljenje. Dolaze pastoru ili njegovim suradnicima u pastoralnoj službi i izražavaju svoje potrebe i tegobe te

traže da se obavi molitva iscjeljenja, o kojoj govori apostol Jakov u svojoj Poslanici (Jak 5,14.15).

Postoji razlika između molitve za iscjeljenje i molitve s pomazanjem bolesnika.

Češći su slučajevi kad tražimo Gospodina u svojim tjelesnim tegobama ili se obraćamo pastoru da se moli za nas ili s nama zajedno. Idemo k liječniku, uzimamo lijekove koje nam je propisao ili idemo u bolnicu na tretman ili operaciju. Svakog trenutka se obraćamo Bogu i molimo Ga da nam pomogne, da upravlja znanjem liječnika ili blagoslovi lijekove koje uzimamo.

Ako su tegobe ozbiljnije, bolesti teže, a neizvjesnost velika, idemo k braći i molimo se da se mole s nama, da se mole za nas. To je sasvim prirodno. Naše puno razumijevanje treba obuhvatiti te potrebe i naša je obveza ispuniti im želju.

Molitva za iscjeljenje uz pomazanje bolesnika

Savjeti apostola Jakova (5,13-16) služe kao temelj zahtjevu da pastor ili crkvene starješine izvrše pomazanje bolesnika uz molitvu za njegovo iscjeljenje. Ti se zahtjevi upućuju kod težih slučajeva bolesti, obično neizlječivih, kad su sva druga sredstva iscrpljena.

“Božja riječ sadrži upute koje se odnose na iscjeljenje bolesnika, ali upućivanje takve molitve je svečani čin i mora se obavljati samo poslije zrelog razmišljanja...”⁴⁹

Postavlja se pitanje treba li se moliti da Gospodin učini čudo iscjeljenja ili što misliti ako Gospodin ne usliši molitvu povezanu s pomazanjem. Uloga molitve je neprijeporna. Gospodin je dao upute o molitvi, ali i o upotrebi sredstava koja pomažu iscjeljenju. Međutim, čuda su rijetki fenomeni i ne bi trebalo da molitve u tu svrhu postanu uobičajena metoda kojom bi se riješili životni problemi.

Ellen G. White kaže: “Neki su me pitali zašto su nam potrebne bolnice. Zašto ne bismo i mi mogli, kao Krist, moliti

⁴⁹ White, Ellen G., Savjeti o životu i prehrani, 14, 15.

za bolesnike da bi se oni čudom iscijelili?... Isus je veliki iscjelitelj, ali on želi da živimo u skladu s njegovim zakonima, i tako surađujemo s njim u iscjeljivanju ili u održavanju zdravlja.”⁵⁰

Ima slučajeva da Gospodin zaista pomogne bolesniku i učini čudo svoje dobrote i iscijeli ga, ali On ne liječi sve bolesnike. Mnogi su zaspali u Kristu, a mnogima je bolest služila na spasenje.

Ako dobro proučimo tekst iz Jak 5,14-16, utvrdit ćemo da se u njemu ne nalazi samo temelj službe Crkve u svrhu iscjeljenja bolesnika, već i smisao iscjeljivanja duše, dakle duhovni smisao. To savršeno proizlazi iz 20. retka.

Kad apostol kaže *“molitva će spasiti bolesnika”* (po prijevodu Stvarnosti), on za riječ “spasiti” upotrebljava glagol *sozein* na grčkom, a taj izraz se često upotrebljava u duhovnom smislu. Također, u r 16: *“Molite se Bogu jedan za drugoga, da ozdravljate”* (DK), otkrivamo riječ *iaomai* koja se često upotrebljava u dva smisla – jedan u smislu tjelesnog, a drugi u smislu duhovnog iscjeljenja. To se vidi iz 1 Pet 2,24, gdje se ta ista riječ nalazi i u smislu spasenja.

Uostalom, apostol naglašava “ispovijedanje grijeha” jedan drugome (r 16), što bi opet moglo značiti da je iscjeljivanje povezano s priznanjem grijeha jednih drugima.

Svim ovim želimo naglasiti da je patnja tijela povezana s manama, grijesima koji se moraju ostaviti, napustiti, ispovjediti se jedni drugima i Bogu, i jedni drugima oprostiti. Tek tada bolestan čovjek može očekivati Božju milost i iscjeljenje i duše i tijela.

Služba Crkve, odnosno pastoralna (služba) u užem smislu te riječi, treba se, dakle, više posvetiti bolesnicima, ali ne toliko tražeći spektakularna iscjeljenja, već pružajući pomoć, savjete i potporu onima koji pate ili boluju. Tako izražena bratska ljubav bit će od velikog blagoslova i okrjepljenja bolesnima i nevoljnima.

⁵⁰ White, Ellen G., Isto, 14, 15.

Egzorcizam

U svijetu postoji praksa iscjeljivanja i istjerivača demona iz ljudskog tijela koja se zove *egzorcizam* (grč. *exorkizein*, zaklinjati). Ta se praksa sastoji u preklinjanju i istjerivanju demona iz ljudskog tijela pomoću molitve ili nekih posebnih formula i rituala.

U takvim slučajevima, kaže se, molitva je glavno sredstvo kojim se svećenik ili pastor treba služiti u želji da pomogne opsjednutom čovjeku.

Božja Riječ potvrđuje da postoje demoni. To je "nevidljivi svijet ispod neba". Nije to ljudska izmišljotina niti muzejski eksponat. On postoji iznad naših glava, točno kao i prije stotinu ili tisuću godina (Ef 6,11-13).

Te su demonske sile opasne. Zato Krist priprema kraj njihovej vladavini (1 Iv 3,8). U pastoralnoj službi se susrećemo s tim silama u magiji i spiritizmu, u metafizičkom sustavu, u antropozofiji i parapsihologiji.

U psihološkom promatranju stvari čovjek opsjednut demonima nije bez svijesti. On misli, govori, ali ne od sebe, već "netko misli i govori kroz njega i izvan njega". Nešto je u njemu što nije više on, netko je uzurpirao njegovo "ja", zagospodario njime i nasilno se s njim poistovjetio.

Rascjep takve osobe i njezine osobnosti dubok je i težak. U psihologiji se takvo stanje dijagnosticira kao teška shizofrenija. Može zadesiti čovjeka iako nije tome pridonio. Možda je posljedica naslijeda. A svaka je bolest, znamo, posljedica grijeha i zla koje i nevini moraju snositi. Posljedice su takve da se manifestiraju u raznim oblicima oboljenja i psihe i tijela.

Iako, dakle, znamo za podrijetlo i takvih bolesti, posljedice su teške i neshvatljive, ali ne diskreditiramo normalne liječnike liječenja. Za kršćane ne postoje proturječnosti između iscjeljenja opraštenjem grijeha i iscjeljenja pružanjem liječničke, medicinske pomoći.

Vjerujemo da je svaki napredak na području liječničke znanosti, vještine i njege bolesnika izraz Kristove milosti. Krist je sâm u svojoj božanskoj sili liječio i liječi i danas te blagosliv-

lja sve napore u pružanju pomoći i iscjeljenja i pomaže u tome.

Prema svemu tome, pastoru ostaje jedno područje u kojemu može voditi svoj dio borbe s demonskim silama u pomažanju ljudima (Ef 6,12-18). To znači da su jedino razgovori, Biblija i molitva njegova sredstva kojima se on koristi vrlo trijezno, bez dramatisiranja. Osim toga, na vrijeme će utvrditi granice svoje nadležnosti i obratiti se liječniku ili preporučiti njegovu intervenciju.

Konačno, kad se i susretnemo s takvim slučajevima, mi u pastoralnoj službi i uža rodbina moramo dati mjesta strpljenju, ozbiljnosti i velikoj nadi! A ta nada, po Pismu, sastoji se u čekanju pravog iscjeljenja u pobjedonosnom svršetku borbe s demonskim silama kad Isus Krist ponovno dođe na ovu Zemlju, punu jada i žalosti. Kad je u Novom zavjetu riječ o borbi protiv Sotone i njegovih demona, uvijek je riječ o onom danu kad će se svršiti ta borba. Znak iscjeljenja obuzetih uvijek je znak obećanja o Božjem kraljevstvu (Lk 11,20). Demoni će biti pobijedeni, ali ta pobjeda tek predstoji! (1 Iv 3,2)

Teološka pitanja

Postoje osobe koje imaju razna pitanja iz dogmatike, ili su im neki tekstovi nejasni, ili pak osjećaju sumnju u ovu ili onu istinu. Potrebno je strpljivo odgovoriti, objasniti, protumačiti. Pitanja, naime, ili izrazi sumnje u vezi s teološkim pitanjima nisu uvijek samo izraz nekog razmišljanja ili nejasnoća ili pak odraz tuđih utjecaja, već u određenom smislu mogu biti znak dubljeg psihološkog problema.

Religijski problemi mogu prikrivati psihološke probleme, i obrnuto, jer se tu postavljaju pitanja cilja i smisla života uopće, a osobito ispravnosti vjerovanja ili učenja.

Psihološki problemi povezani s teološkim pitanjima često postaju korijen patološke spiritualnosti (Carl Jung, Erich Fromm, Viktor Frankl i dr.). Prema Jungu, primjerice, religijski su problemi znak neuroze ili njezini uzroci, a Fromm gleda u neurozi neku tajnu, privatnu religiju.

S obzirom na mogućnosti koje su ovi pisci spomenuli, pastor treba obratiti pozornost ne samo na konkretna teološka pitanja koja mu se postavljaju, nego i na motive i stanja duše. Kad ih razazna, treba pomoći osobi da duhovno raste i riješi probleme uz Božju Riječ.

Viktor Frankl preporučuje pastoru, s psihološkog gledišta, da osobi o kojoj je riječ savjetuje neka se više bavi *kreativnim* vrijednostima (raditi nešto isplativo), ili stječe *iskustvene* vrijednosti ili iskustva u promatranju zalaska sunca, u mirisu cvijeta, dakle u stjecanju nekog dragocjenog iskustva, ili pak da crpi vrijednosti iz *unutrašnjeg stava* koji postaje konstruktivan i u najtežoj situaciji, da suprotstavi duh u odnosu prema stvarima.

U svakom slučaju, i prema osobi i njezinim pitanjima ili stavovima treba odrediti "terapiju". Njezina teološka pitanja mogu, dakle, biti sredstvo učvršćenja osobne vjere, spoznaje o istini i sredstvo stjecanja mira u duši i duhu.

Psalmi

U svojoj doktorskoj disertaciji na sveučilištu Emory (SAD), dr. Besserer svestrano opisuje Psalme kao odlično sredstvo u pastoralnom radu s ljudima. Psalmi su, naravno, dio Biblije, ali u pastoralnoj službi zauzimaju naročito mjesto. Služeći se Psalmima, pastor se njima ne koristi samo kao citatima u određenom slučaju, već njima obuhvaća sve dimenzije ljudskog života, ponašanja i odnosa.

Tvrdeći to, mislimo na pojedine trenutke života kad Psalmi zaista psihološki djeluju, kad su prava utjeha u žalosti, ohrabrenje u nevolji, kad su pogodni prilikom pogreba, proslave zlatnih pirova, kod vjenčanja ili posvećenja. Pastor kao svećenik uzima simbole Psalama da bi ukazao na stvarnost Božje prisutnosti, Njegovih osobina i stvaralačke moći. U svojoj pastoralnoj brizi on upotrebljava pojedine tekstove u razgovorima s ljudima da bi iskazao svoju stvarnu brigu za dušu.

Svaki suradnik u pastoralnom radu treba izvršiti izbor u Psalmima i pojedine tekstove povezati s određenim temama.

Takav će izbor dobro doći u savjetovanju, razgovorima ili u raznim životnim prigodama onih koji su mu povjereni.

Može se postaviti pitanje: što znače Psalmi u mojem životu? Kakva sam slična iskustva i ja proživio i što su tada, u ovim ili onim prigodama, meni značile riječi iz ovog ili onog Psalma? U njima nalazimo tugu i jadikovke, hvale i izraze radosti i sreće, tužbalice zbog grijeha i krivnje, a istodobno hvalu Bogu za oprost, značaj Božjeg Zakona u životu, mjerila Gospodnja u kojima nalazimo svoju slobodu, izraze osvetoljubivosti i mržnje, ali i kajanja, spasenja i iscjeljenja, o umiranju i smrti, kao i o uskrsnuću, proroštva o Kristu i neke pojedinosti iz Njegovog života te mnoštvo drugih tema i sadržaja.

Tko dobro poznaje Psalme ili ih je podcrtao u svojoj Bibliji, ima već unaprijed pripremljene odgovore i rješenja.

Korespondencija

Jedan od najplodnijih pisaca pisama, poslanica, bio je apostol Pavao. Njegova pisma nisu uvijek bila ugodna, laka i dobro primljena, što se može zaključiti iz njegovih riječi u 2 Kor 10,9-11, ali su uvijek čitana i širena, što traje i danas, nakon tolikih stoljeća.

Pisma, korespondencija, i danas su vrlo korisna sredstva u pastoralnoj službi. Premda se čovjek teško odlučuje na pisanje pisama, a još teže na odgovore, ipak dolazi u priliku kad pismom može učiniti vrlo mnogo u svojim odnosima s ljudima, pomoći im, savjetovati ih ili ohrabriti.

Evo nekoliko savjeta o sadržaju pisama nas suradnika u pastoralnoj službi:

1) pisma trebaju *ugrijati srca!* Objavite dobre vijesti, napredak Djela, pobjede, iskustva, izrazite bratsku ljubav!

2) *Stroga pisma!* Za apostola Pavla su govorili da je strog u pismima (2 Kor 10,9). Ako već moramo ozbiljno upozoriti nekoga, činimo to taktično. Ako je moguće, bolje je, ipak, usmeno razgovarati!

3) *Kakvi će osjećaji* obuzeti čitatelja tvojega pisma? Postoji velika razlika između razgovora i pisma. Gorka pilula lakše

se proguta u nečijoj prisutnosti nego pipajući u mraku jednog pisma! Kako bih ja reagirao kad bih primio takvo pismo (Ez 3,14)? Treba izbjeći takvu reakciju kao što je Job osjećao (Job 16,4).

4) *Pisma trebaju ohrabriti!* Napišite da se molite za nje-ga! (Ef 4,29; 2 Tim 1,3)

5) *Odgovorite pristojno, kurtoazno!* To znači lijepo odgovoriti na ružno pismo! Smiriti se i primijeniti mirisno ulje! To će primatelja pisma podsjetiti na vaše prijateljstvo pa će izazvati kajanje zbog ružnih riječi.

6) *Pazi da tvoja pisma ne budu:*

a) *zajedljiva* – to uvijek izbjegavaj;

b) *dogmatska* – izbjegavaj stil kojim dokazuješ da si ti uvijek u pravu! Uporabi riječi kao što su: “Ako se ne varam...”, “Čini mi se...”, “Ako su moje informacije točne...” i sl.

c) *službeno-suha* – samo oholi ljudi spominju svoje “ja”: “Ja kao predsjednik”, “Ja kao pastor”, “Ja kao starješina” i sl.

d) *pisma-prodike* – izbjegavaj spominjanje svih pogreška-ka onog kome pišeš, ili savjete u bezbroj varijanti!

e) *prebrzo* napisana ili odgovorena! Ako su pisma važna, bolje je da, napisana u konceptu, “prespavaju” jednu ili dvije noći! Moli se Bogu prije nego što bilo kome napišeš pismo s odlukama!

7) *Iz svega se može zaključiti* da su neka od ovih načela korisna u svakoj korespondenciji, ali mogu biti presudna u pastoralnoj službi!

Telefonska služba

Pastoralnoj službi stoji na raspolaganju i suvremeno sredstvo pružanja savjeta, ohrabrenja i pomoći, a to je telefon. Zovu ga još “SOS telefon”, a u uporabi je u mnogim gradovima u organizaciji raznih psihosocijalnih službi. Telefon se danas u svijetu koristi i kao pomoćno sredstvo za propovijedanje evan-delja.

Vrlo je pogodno sredstvo u velikim gradovima. Osobe u nevolji, na rubu očaja ili u namjeri da si oduzmu život sjetite se

ovog telefonskog sugovornika kojem mogu anonimno izložiti svoje probleme, a on svojim sugestivnim glasom i savjetima pruža prvu pomoć.

Dežurstvo kraj telefona obavlja se danonoćno, služi kao anonimni sugovornik kojemu se svatko može povjeriti, a on čuva tajne.

Za tu službu potrebna je posebna priprema, vježba i znanje da bi se moglo odgovoriti na raznovrsna pitanja i povjerenja. Osobna iskustva u prijašnjem radu s ljudima dobro dolaze, jer ova služba mora biti spremna odgovoriti raznim potrebama ljudi. One sadrže osjećaj straha, neizvjesnosti, tu je gubitak perspektive, razni osobni problemi mladih i bračni problemi odraslih.

Osim spomenutih potreba ljudi koji potječu iz svih društvenih slojeva – od religioznih do ateističkih krugova – preko telefonske službe mogu se zakazati posjeti, ponuditi pomoć bolesnicima, majkama s djecom, organizirati posjete usamljenim starijim osobama, stvarati kontakte za osobne razgovore s pastorom.

Naravno, ako stignemo do uporabe telefona u spomenute svrhe, spomenuli smo posebnu pripremu i vježbu, ali i iskustvo voditelja telefonskih razgovora. Važna je dobra organizacija službe, a pogotovo propagiranje preko radija i tiska ili posebnih traktata.

Najnovija tehnologija preko interneta i e-maila (elektronske pošte) pruža velike mogućnosti komuniciranja i u pastoralne svrhe.

Savjetovanja u poslovnom krugu

Postoji krug ljudi na koje pastor ne smije zaboraviti, a to su poslovni ljudi, obrtnici, trgovci, samostalni djelatnici ili zaposlenici u poduzećima i radnjama, bolnicama ili uredima.

U okviru pastoralne službe ulazi i vojna služba naših mladića u miru i ratu.

Pastor održava kontakte i razgovore s pojedincima iz ovog kruga osoba, na njihov zahtjev ili po potrebi u kojoj pastor

ima inicijativu. Korisno je okupiti poslovne ljude, posebice buduće vojnike, te održavati skupne sastanke s njima. Na tim se sastancima razgovara o temama koje su povezane s etikom poslovnih odnosa i druge teme, kao što su:

Kršćanin i radni odnos;

Odnosi između poslodavca i posloprimca;

Problemi na radnom mjestu;

Vrijednost novca koji se prima ili izdaje;

Što znači Krist u mislima, osjećajima i postupcima;

Komuniciranje s osobama izvan zajednice (Crkve);

Pitanja dana odmora, slobodnog dana za svetkovanje;

Osobni talenti u službi Crkve;

Osjećaj odgovornosti na radnom mjestu;

Vrijeme i za propovijedanje evanđelja;

Odnosi poslovnih osoba s državom (porez i sl.);

Smisao Isusovih riječi "Vi ste sol zemlji" i slične teme, općenite ili aktualne.

Vojnici

Vrlo je važan razgovor i kontakt s budućim ili sadašnjim vojnicima i stalna veza s njima dok su na odsluženju vojnog roka. Tu su pitanja savjesti, nošenja i upotrebe oružja, dana Gospodnjeg, materijalne pomoći, korespondencija s pastorom ili veza s najbližom mjesnom crkvom.

Dakle, pastor je odgovoran za široko područje rada, ali on treba obrazovati suradnike za razna područja, posebice u većim crkvama.

PLAN PROMJENA

Kod razmatranja prethodnog poglavlja nameće nam se pitanje promjena ljudskih osobina, navika, običaja, karakternih crta. Svi smo mi grješni ljudi, ali ako je ikad došlo do promjene, do obraćenja, onda se problemi i krize u međusobnim odnosima lakše rješavaju.

“Obrazovanje, kultura, služenje voljom, ljudski napori, sve to ima svoje područje djelovanja, ali ovdje je bespomoćno. Nama je, naime, nemoguće da se sami izbavimo iz ponora grijeha u koji smo upali. Naša su srca zla, i mi ih ne možemo promijeniti! Možda se time može postići formalna korektnost u ponašanju, ali se ne može promijeniti srce, ne mogu se očistiti izvori života! Mora postojati sila koja djeluje iznutra, novi život odozgor, da bi se čovjek mogao promijeniti, ostaviti grijeh i postati svet. Ta sila je Krist. Samo njegova milost može pokrenuti zamrle sposobnosti duše i privući ih Bogu, svetosti!”⁵¹

Citat govori o obraćenju, o potpunoj promjeni, o novorođenju: “Ako se tko nanovo ne rodi, ne može vidjeti kraljevstva Božjega.” (Iv 3,3 – DK)

“Popraviti”, “ispraviti” (grč. *epanorthosis*), promijeniti, doslovno znači ponovno biti iskren, pošten, istinit.

Evo ukratko općeg plana tih promjena koje se trebaju u nama izvršiti. To je samo ideja, a neke točke mogu ići i usporredno ili se isprepletati:

⁵¹ White, Ellen G., Put Kristu, 16.

1) *Čovjek mora biti svjestan!*

Kad su nekome navike postale "druga narav", on nosi ove oznake:

a) osjeća se ugodno u ovoj ili onoj navici, bez grižnje savjesti te

b) nesvjesno reagira u određenim okolnostima i automatski slijedi te svoje navike!

Ako takva osoba ne zna što zapravo čini, ne zna ni kako to promijeniti. Dakle, mora poznavati karakter, narav svoje navike, da bi bila svjesna posljedica.

Pastor mora pomoći toj osobi da sama shvati domet i posljedice svojih navika koje su u suprotnosti s kršćanskim načelima koja je usvojila.

Te navike, između ostalih, mogu biti i ljubomora i mržnja. Kod prijatelja istine – alkoholizam, pušenje itd.

2) *Otkriti biblijska mjerila!*

Pastor treba objasniti biblijske tekstove i Božja mjerila otvarajući Bibliju i sastavljajući tekstove koji se odnose na određene navike (primjerice Jak 5,12; Ps 1,1.2 itd.).

3) *Načiniti plan!*

Plan promjena je vrlo važan, jer se osoba usredotočuje na njegovo izvršenje i prati svoj napredak.

4) *Zaustaviti korak unatrag!*

Neki smatraju proces promjene golemim teretom te gube hrabrost. Navedi ove tekstove: Izr 17,14 (navika za svađu); 15,1 (navika na gnjev i prijeku riječ).

Treba, dakle, unaprijed predvidjeti uzroke loših navika i izbjegavati okolnosti koje navode na povrat lošem ponašanju. Uzeti Božju Riječ, čitati i razložiti tekstove koji ohrabruju, kao što su oni u Jak 4,7; Kol 1,9.10. (uz molitvu za hrabrost); Heb 5,14 (iskustvo jače od intelekta); Ef 4,25.29.

Čovjek treba vježbati i naučiti se svladavati, suzdržavati, a to je sposobnost koju Sveti Duh budi u vjerniku i omogućuje mu donošenje takvog ploda (Gal 5,23).

Kako izgleda to samosvladavanje? Evo nekoliko testova: Izr 10,19; 15,28; 21,23; 13,3; 17,27; Jak 1,19. U samom početku,

dok se čovjek još može svladati, treba otvoriti oči i vidjeti kamo vodi ta i takva situacija te je hrabro prekinuti.

5) *Tražiti pomoć!*

Treba biti slobodan tražiti pomoć u molitvi Gospodinu, tražiti ohrabrujuću riječ u trenucima borbe sa svojim starim, lošim navikama. Pastor treba biti hitar i priskočiti u pomoć borcima za promjenu karaktera i loših navika. Tu mogu pomoći i oni koji već imaju iskustva promjene!

6) *Produbiti zajednicu s Kristom!*

Pastor treba posvetiti više vremena specifičnim problemima i njihovom rješavanju. Treba se usredotočiti na promjene karaktera i načina života osobe o kojoj je riječ kako bi ona mogla voditi život koji je po Božjoj volji i na čast Isusu Kristu.

U tu svrhu treba više vremena posvetiti proučavanju Biblije, molitvi i zajednici s drugima u Crkvi (molitveni sastanci u skupini). Tako će osoba duhovno rasti. Pastor neće gledati samo na trenutačni problem, već će se baviti cijelom osobom, njezinim cijelim životom, jer su neki problemi često povezani s drugim životnim područjima.

7) *Vježbati nov način ponašanja!*

To ne ide automatski. Samo vježbom u novom načinu ponašanja ono ulazi u njezinu krv i tijelo. Osoba tada *usmjerava* sav svoj život prema Božjim zapovijedima (2 Ljet 27,6; 1 Tim 4,7)

Tu čvrsta volja igra veliku ulogu: *“Ja hoću živjeti novim životom!”* (2 Kor 5,17)

Potrebna je i samodisciplina, ali ona ne nastaje kao mliječko u prahu: uzmi vodu, dodaj prah, promiješaj! Ona zahtijeva rad, ustrajnost i svakodnevni osobni trud. *“Zatim reče svima: ‘Ako tko hoće ići za mnom, neka se odreče samog sebe, neka svaki uzme križ svoj i neka me slijedi!’”* (Lk 9,23)

Ustrajnost u promjeni

Iako nada u Krista postoji, promjena u čovjeku nije laka, posebice ako se radi o naslijeđenim ili stečenim navikama.

Sami kršćani nisu uvijek svjesni da im treba promjena niti znaju kako se čovjek može promijeniti.

Ne treba se stoga čuditi kad netko kaže: "Ja se nikad neću moći promijeniti!" S druge strane, pastor će se uvijek držati činjenice da su sve osobine ili ponašanje ostvarivi u Isusu Krisu. Kad netko kaže: "Takav sam rođen i tu nema promjene", pastor mu treba odgovoriti da se strpljenju treba učiti, jer je ono plod Svetog Duha (Gal 5,22), kao i svi drugi plodovi (Ef 4,7) te da mu sve stoji na raspolaganju.

U Ef 4. apostol Pavao bavi se problemom promjene, obraćenja. Naprije naglašava jedinstvo među kršćanima u Isusu Kristu (r 3), a u r 13 kaže: "u mjeri rasta visine Kristove!" (DK) U Isusu "raste tijelo na popravljjanje samoga sebe u ljubavi" (r 16).

"Da ne hodite kao ostali neznabošci", kaže apostol (rr 17-21). *"Dakle ranije ste bili kao ovaj svijet, ali ste sada kršćani, zato se morate promijeniti i obući u novog čovjeka."* (rr 23. i 24 – DK)

"Zato odbacite laž" (r 25). Lažac je recidivan. Kad naiđe neki pritisak, kad je bolestan ili slab, opet laže! Sve prijašnje dobre namjere padaju u vodu! Dakle, stare navike moraju se zamijeniti novima, pozitivnima!

"Koji je krao, da više ne krade!" (r 28 – DK). Lopov može neko vrijeme ne krasti, ali u odgovarajućem iskušenju, u nekoj dobroj prilici, opet krade. Ali, ako se pokaje i obrati – više neće krasti, jer je druga, nova osoba u Kristu! Sada je vrijedan, radi pošteno!

"Gnjev!" (rr 26 i 27 – DK) Odbacite ljutnju, izbjegavajte konflikte, nagle riječi, loše riječi (r 29 – DK) te gorčinu, viku, hulu, psovku (rr 31 i 32 – DK). *"Koji dobro čini od Boga je!"* (3 Iv 11). Daljnji primjeri: 1 Pt 1,14.15; 2,11.12; 3,9; 4,2; 5,2.3.6; Rim 12,16.21; 14,17; 15,1.2; Gal 5,16-26; 6,3.4.8.

Svi znamo da kod mnogih kršćana postoji nedostatak, i to vrlo osjetljiv nedostatak ustrajnosti, postojanosti! A ustrajnost je upravo *ključ* za bogobožan život!

Nitko ne nauči klizati na ledu, svirati flautu, voziti auto – ako dulje ne vježba! Čovjek se uči i nauči ako *ustrajno vježba*

usprkos prvobitnim neuspjesima ili pogreškama. I tako sve dok ne ovlada željenim, postavljenim ciljem naukovanja. Biblija nas uči da je tako i na području posvećenog duhovnog života.

Kad apostol Pavao govori o “poučavanju u pravdi” (2 Tim 3,16 – DK), on misli da se čovjek “školuje”, uči i ustrajno poučava.

Kako odgovoriti na izjave

Često slušamo iste riječi koje izražavaju jednake ili slične stavove. Nije beskorisno zapamtiti ih, a isto tako i moguće odgovore. Evo nekoliko takvih izjava i odgovora (po J. Adam-su):

Tipične izjave → Naš mogući odgovor

1) “Ne mogu više!” → “Misliš li: ‘Ja ne mogu više!’ ili ‘Ja neću!’?”

2) “Sve sam učinio što sam mogao!” → “Sve? A kako stoji stvar...?”

3) “Pokušao sam, ali nije uspjelo!” → “Jesi li zaista pokušao? Koliko često? Koliko dugo? Na koji način?”

4) “Učinio sam najbolje što sam mogao!” → “Jesi li siguran? Pričaj mi što si sve učinio! Jesi li...?”

5) “Meni nitko ne vjeruje!” → “Možeš li se sjetiti nekoga tko ti vjeruje? Evo, ja ti vjerujem!”

6) “To nikada neću postići!” → “Nikad? To je dugo razdoblje! Sjeti se: mnoge si stvari već postigao!”

7) “Kad bih imao vremena, učinio bih to!” → “Imaš vremena! I tvoj dan ima 24 sata! Samo ovisi kako ih raspoređuješ! Hajde da načinimo plan koji Bogu čini čast!”

8) “Nemoj mi predbacivati!” → “Misliš, nisi odgovoran! Gospodin kaže...”

9) “Nemoj mene pitati!” → “Upravo tebe pitam – koga drugog? Želim ti pomoći – idemo do biti problema!”

10) “Ja ipak vjerujem!” → “Je li to pretpostavka ili si čvrsto u to uvjeren?”

11) “Pa znaš kako je to!” → “Ne, ne znam. Možeš li mi to podrobnije opisati?”

12) “Ali ja sam se ipak *molio!*” → “Vrlo dobro, a što si učinio?”

13) “Moram jednostavno...” → “Moraš ili hoćeš? Ili si jednostavno naviknuo?”

14) “Ja jednostavno pripadam onima koji ne mogu drukčije!” → “Rado u to vjerujem, ali Krist želi da postaneš drugi čovjek!”

15) “Ja sam takav!” → “Svakako, ali Gospodin kaže da trebaš biti drukčiji čovjek!”

16) “To je nemoguće!” → “Svakako misliš da je to vrlo teško!”

17) “Postoje razlozi koji govore suprotno!” → “Možeš li mi nabrojiti pet ili šest tih razloga, kako bih mogao znati na što misliš?”

18) “To nikada neće uspjeti!” → “Ako Gospodin to želi – uvijek je uspjelo kad čovjek prihvati Božju volju!”

19) “To mu nikada neću oprostiti!” → “Ako si kršćanin, tada ćeš mu oprostiti. S njim trebaš provesti cijelu vječnost. Zašto se već sada ne počinješ privikavati na to?”

20) “Svi su protiv mene!” → “To nije istina! Biblija kaže: ‘Ako je Bog za nas, tko će biti protiv nas?’ (Rim 8,31).”

PASTORALNA SLUŽBA U MJESNOJ CRKVI

Pastor – propovjednik proširuje svoju službu s pojedinca na više osoba, na mjesnu crkvu u cjelini. Crkva Kristova je još slaba i nesavršena, ali je ona jedini predmet na koji Krist obraća najveću pozornost. Zato je upućen poziv propovjednicima i cijeloj Crkvi da je obuku u odjeću Kristove pravde, da se svi hrane manom s neba i žive pod zaštitom Božje milosti. Takva Crkva, očišćena od svakog taloga i bezvrijednog materijala, moći će pokazati svijetu da stvarno ima istinu koja posvećuje i oplemenjuje čovjeka.

Prema tome, pastor u mjesnoj crkvi ima velike odgovornosti i mnogostruke zadaće, a cilj im je da se “sačuva stado” (Iv 17,12.15 – DK)

Bogoslužja

Premda u onome što ljudi organiziraju ili propisuju ne smije biti dogmatizma ili prihvaćanja bez razmišljanja, ipak u jednoj zemlji bogoslužja trebaju biti jedinstvena u svojem redosljedu i sadržaju. “Sotona vara i samu Božju djecu i kaže im da su red i disciplina neprijatelji duhovnog napretka, i da je za njih najveća sigurnost ako svatko čini ono što sam nađe za dobro. Na taj način on želi postići da oni ostanu izvan kruga onih koji se drže reda i rade zajednički da održe jedinstvo i disciplinu.”⁵²

⁵² White, Ellen G., Odabrana svjedočanstva, 110.

Postoji redosljed bogoslužja. Međutim, neki propovjednici mijenjaju redosljed nekih bogoslužja po svojem nahodeću, a pod utjecajem procedure koju su vidjeli negdje u inozemstvu, ili pak to čine po vlastitim nadahnućima! Tako se stvara nedoumica što treba činiti te kod mjesne crkve izaziva nepovjerenje u vodstvo Crkve koje sve to mirno gleda ili dopušta. Ako što treba mijenjati, poboljšati ili uskladiti s vremenom i potrebama Crkve, to treba učiniti uprava Crkve, na prijedlog pojedinaca ili više crkava, i stvoriti uvjete za jedinstven red u održavanju bogoslužja.

“Na našim bogoslužjima trebaju vladati pravila o vremenu i mjestu bogoslužja, kao i o načinu kako će se ona održavati... Ništa što je sveto, što se odnosi na bogoslužja, ne bi smjelo da se uzima olako i s ravnodušnošću.”⁵³

Propovijed

Na svojem prvom putovanju apostol Pavao je s Barnabom stigao u Antiohiju i u subotu pohodio bogoslužje u sinagogi. Narod je tamo slušao o Zakonu i prorocima, ali nisu bili zadovoljni uobičajenim propovijedima gotovo istog sadržaja kao i svake druge subote. Kad su uočili prisutnost gostiju, pozvali su ih da uzmu riječ govoreći: “*Ljudi braćo! Ako je u vama riječ utjehe za narod, govorite!*” (Dj 13,15 – DK)

Važno je održavati misijske propovijedi uz pozive na rad i propovijedanje evanđelja. Međutim, da bi netko nešto radio, mora biti duhovno zdrav i spreman za posao, mora biti ohrabren i ispunjen snagom iz duhovnih izvora. Stoga je isto tako važno upućivati Crkvi “riječi utjehe”! “Govorite o velikoj Božjoj vjernosti, o istinitom, vjernom i nježnom Pastiru svoga stada, koje nitko ne može oteti iz njegovih ruku...”⁵⁴

Pravi pastir *hrani* svoje stado, *vodi ga* na obilnu pašu i *napaja* živom, svježom vodom! Onaj tko propovijeda mora više čitati kako bi i sâm bio nahranjen te će tada moći hraniti

⁵³ White, Ellen G., Testimonies 5, 491.

⁵⁴ White, Ellen G., Odabrana svjedočanstva, 199.

i napajati svoje stado! “Riječ utjehe” znači riječ ohrabrenja, podizanje Krista pred očima slušatelja, jer samo On može nadahnuti, okrijepiti, podići i utješiti! U propovijedanju *ne upotrebljavati strane riječi*, već, ako je moguće, naći našu riječ!

Propovijedi subotom ne smiju trajati dulje od 40–45 minuta. Tko govori dulje, nije se pripremao i ne cijeni pozornost svojih slušatelja, uživa slušajući samog sebe bez obzira na moć primanja prisutnih. Upravo u propovijedi slavimo Boga i Njegovu ljubav, uzdižemo ime i djelo Isusa Krista! To je smisao i cilj propovijedi! Uvijek treba postaviti pitanje: kakvu si hranu primio danas iz propovijedi? Hoće li ona biti dovoljna za život cijelog tjedna? Ako je tko bio danas možda posljednji put u crkvi, hoće li ga ova propovijed pripremiti za susret s Gospodinom?

Nakon propovijedi ne bismo trebali imati nikakve sastanke, pogotovo ne skupštinu mjesne crkve ili molitveni sastanak. Isus je imao razumijevanja za svoje slušatelje (Mk 6,31) te je znao kada i koliko dugo tko može izdržati.

Ponekad, posebice za vrijeme velikih skupova, neke osobe ostaju vani, izvan crkve, ili u holu te ne slušaju propovijed, već vode svoje razgovore dajući tako do znanja da ih ne zanima ono što se propovijeda i ružan primjer djeci i mladima. “Tako Božji dom postaje često ‘zbrka – nered’, a to je dovoljno da izazove Božji gnjev i dokle se god to trpi u Božjem narodu, Bog neće izaći s njima u boj protiv neprijatelja, nego će dopustiti da on likuje nad njima.”⁵⁵

Sastanci za iskustva i molitvu

Pastor – propovjednik polaže osobitu pozornost ovim sastancima. To su oni naši uobičajeni “molitveni sastanci” koji nedostaju u mnogim crkvama. Možda se tu i tamo skupljaju određene skupine na molitvu, ali pravi “sastanci za iskustva i molitvu” sastanci su *cijele mjesne crkve*. To su sastanci *crkve na molitvi*, a ne male skupine.

⁵⁵ White, Ellen G., Isto, 322.

“Što je svrha zajedničkih sastanaka? Da li možda da učimo Boga, iznoseći u molitvi sve što znamo? Mi se sastajemo da bismo se međusobno duhovno okrijepili, nazidali, da bismo izmijenili svoje misli i pokazali svoje osjećaje, da bismo spoznajom i nadom druge krijepili i hrabрили, rasvijetlili i ojačali, pa da bismo i sami u svojim molitvama koje ćemo iznositi ozbiljno, iz cijelog srca i u punoj vjeri, primili okrepu i osvježenje iz Izvora naše snage. Ti sastanci trebaju biti dragocjeni trenuci, koji mogu koristiti svakom tko voli vjerske stvari.”⁵⁶

Vrijeme za takve sastanke *cijele Crkve* danas je potrebnije nego ikada prije. Možda će biti malo teže određivati dan i sat održavanja tih sastanaka, ali sporazumom se sve može postići.

Iako imamo sve upute o načinu održavanja tih sastanaka, crkva ne zna za njih ili ih je zanemarila. To se posebice vidi kad se održavaju molitveni sati u crkvi te voditelj bogoslužja ne određuje broj onih koji će se moliti, već prepušta to bez načela. A načelo je da se *na koljenima ne moli njih više od troje*, da ne bi došlo do zamora i bogoslužje se pretvorilo u dosadne trenutke.⁵⁷ (Nakon molitava na koljenima /njih troje/ te nakon par riječi opet o cilju molitava, crkva se može moliti stojeći, opet njih troje, te nešto poslije prisutni ponovno mogu kleknuti.)

Kad pastor ne obraća pozornost na ove upute, izgleda kao da ne mari što njegovo “stado” voli ili ne voli, što mu godi ili smeta te kao da svojom ravnodušnošću dopušta da vjernici u dugom klečanju trebaju mučiti svoje tijelo kako bi izgledali pobožniji ili tim dugim klečanjem potkrijepili svoje molitve. Držimo se uputa pa nećemo pogriješiti.

Ostala bogoslužja

Osim redovitih bogoslužja, postoje službe Večere Gospodnje, krštenje, vjenčanje i pogreb.

⁵⁶ White, Ellen G., *Odabrana svjedočanstva*, 207.

⁵⁷ White, Ellen G., *Isto*, 206.

Ovdje bismo napomenuli, odnosno ponovili ono što je rečeno u vezi s jedinstvenim tijekom tih bogoslužja. Krivo čini pastor ili propovjednik koji mijenja bilo što u programu i rasporedu tih bogoslužja. A još više griješi pastor koji bogoslužja obavlja rutinski, formalno, po svojoj obvezi, bez srca.

Ovdje bismo dali samo par napomena kao podsjetnik pastoru za ona bogoslužja koja se obavljaju povremeno ili prigodno.

Večera Gospodnja

Večera Gospodnja je naše najsvečanije bogoslužje. Pastor se uvijek odijeva u svečano, crno odijelo, njegova supruga primjereno ovoj svečanosti, a tako i svi vjernici. Sve se mora unaprijed dobro organizirati i unaprijed najaviti kako bi se ova služba obavila *svečano!*

Još jedna napomena: budući da se Večera Gospodnja obično obavlja na svršetku tromjesečja, a tada se cijeli program te subote pretrpa raznim dodatnim točkama (molitveni tjedan, dječji subotnji program, razne obavijesti, posebno skupljanje darova i sl.), pastor treba organizirati Večeru Gospodnju u popodnevnim satima te subote, a ako mora biti prijedodne, onda treba izostaviti sve osim kratke subotnje škole.

Dodajmo da propovjednikova supruga i njihova djeca koja primaju Večeru Gospodnju trebaju stajati u prvom redu, a također i mlađi kolega sa suprugom. Isto je tako važno odrediti osobu koja će okupiti djecu u manjoj dvorani i ondje s njima proboraviti cijelo vrijeme ove službe, uz prigodne priče ili slike. Djeca, naime, ma kako nam bila draga, u ovoj prilici mogu ometati svečanu službu i roditeljima i cijeloj crkvi.

Krštenje

Krštenje isto tako mora biti *dobro organizirano i svečano obavljeno*, po utvrđenom redosljedu i rasporedu. Ono se može pretvoriti u predstavu koja ne ostavlja nikakve duhovne dojmove. U takvom slučaju krštenje postaje suhi obred, ruti-

na, pravi spektakl koji se rijetko vidi i potpuno gubi svoj biblijski značaj.

Preporučujemo da se krštenje uvijek obavlja u mjesnoj ili obližnjoj crkvi koja ima krstionicu, dakle – *u crkvi kojoj pripada novokrštenik*.

Novokrštenici

Osobita pastora i propovjednikova pozornost i briga, kao i cijele pastoralne službe, treba biti posvećena novokrštenicima. “Kad se duše obrate istini, potrebno je o njima voditi brigu. Revnost mnogih propovjednika za ove duše izgleda da prestaje čim su postigli da ih zadobiju. Oni ne shvaćaju da je ovim novoobraćenim dušama potrebna hrana, nježna pažnja, pomoć i ohrabrenje. Njih ne treba ostaviti same... njih treba poučavati o njihovim novim dužnostima, nježno s njima postupati, pratiti ih na njihovom putu, posjećivati ih i moliti se s njima. Ovim dušama je potrebno dati hranu koja im odgovara... Potrebno je očeva i majki koji će prigrliti dojenče istine u svoje naručje, koji će ih nositi na srcu i hrabriti, koji će se moliti s njima da se njihova vjera ne pokoleba...”⁵⁸

Kad su jednom kršteni, “oni hodaju u novom životu” (Kol 3,1 – DK). Međutim, oni mogu pokleknuti, oslabjeti, kao djeca u obitelji. Kad padnu, roditelji ili starija braća i sestre ih podižu, pomažu im. Je li moguće da djeci naših obitelji ukazujemo više razumijevanja i sućuti nego Božjoj djeci u Gospodnjoj obitelji? Apostol Pavao kaže: “*Slabog u vjeri primajte u svoje društvo*”, i “*mi jaki moramo podnositi slabosti slabih...*” (Rim 14,1 i 15,1)

Pjesma i glazba

Pastor je obvezatan dati upute crkvi, posebice mladima, o pjesmi i glazbi na našim sastancima te o glazbi uopće. “Pjesma

⁵⁸ White, Ellen G., Iz riznice svjedočanstava I, 304.

ponekad ne utječe dobro na slušatelje. Pjesma mora imati u sebi moć, ljepotu i snagu izraza...

Božje sluge se ne bi smjele služiti svjetovnim sredstvima da bi zainteresirali ljude. Na svojim bogoslužjima ne bi smjeli dopustiti da pjevaju svjetovni pjevači ili da se priređuju predstave slične kazališnim predstavama, da bi tako privukli svijet... Bogoslužje koje ima samo obličje pobožnosti dostojno je svake osude. S druge strane, nema riječi kojima bi se mogao opisati blagoslov pravog bogoslužja..."⁵⁹

Općenita je sklonost u ovom vremenu da se na našim bogoslužjima pjevaju pjesme koje imaju sadržaj o Isusu, ali su melodije posudene iz suvremene glazbe.

Stoga treba pjevačima preporučiti mnogobrojne melodije iz zbornih pjesmarica u kojima ima oko tisuću pjesama prilagođenih bogoslužjima našeg podneblja.

"Himne koje prate bogoslužje trebaju biti upućene Bogu; za proslavljanje Boga treba koristiti veličanstvene himne iz našeg nasljeđa. Njihove melodije trebaju biti snažne, pjevne i popraćene odgovarajućim riječima i porukom. Propovjednik treba voditi brigu o kvaliteti i žaru zajedničkog pjevanja Crkve... Mladi teže da se identificiraju s glazbom suvremene kulture mladih. Želja da se i do tih mladih dopre s Kristovim evanđeljem tamo gdje se oni nalaze, ponekad dovodi do upotrebe izvjesnih sumnjivih muzičkih oblika... Moramo izbjegavati agresivan stil, uobičajen kod rock-glazbe: sugestivan, sentimentalni, šaptavi i prigušeni stil onih koji nastupaju po noćnim klubovima, kao i druga iskrivljavanja ljudskog glasa..."⁶⁰

"Obična glazba može biti sasvim dobra, ali je nepodobna za svetu službu..."⁶¹

Ovo su stavovi koje treba produbiti te dati mjesta glazbi i pjesmama sa snažnom duhovnom porukom, koje će i melodijama i riječima što bolje proslaviti Gospodina i ganuti srca slušatelja.

⁵⁹ White, Ellen G., *Odabrana svjedočanstva*, 210.

⁶⁰ Generalna konferencija (1986.), *O glazbi*, 10.

⁶¹ White, Ellen G., *Testimonies* 5, 144.

Đakonski odjel

Đakonski odjel je služba utemeljena na riječi *diakonos*, u doslovnom smislu *sluga*, koja u Novom zavjetu vrši važnu ulogu (1 Tim 3,8-13).

Iako je u Dj 6,1-8 bila više vezana za "službu oko stola", ova služba nije bila ograničena samo na financijske ili pristavske poslove. "Činjenica da su ovi ljudi bili izabrani da se brinu oko siromašnih nikako ih nije sprječavala da propovjedaju evanđelje. Naprotiv, oni su bili potpuno opremljeni da druge poučavaju o istini, te su se dali na posao s mnogo revnosti i uspjeha."⁶²

Danas su đakoni i đakonice vrlo vrijedne osobe koje pomažu pastoru, djeluju u okviru pastoralne službe, brinu se za mjesnu crkvu, za obrede poniznosti i Večeru Gospodnju, za što bolje i nesmetano odvijanje bogoslužja.

Osobito je važna njihova služba posjećivanja vjernika, po određenom rasporedu i planu. Svrha tih posjeta je ohrabrenje, pružanje duhovne okrijepe, molitva, proučavanje određenih problema, služba povjerenja. Oni su pastоровi uži suradnici i njegovi pomoćnici.

Đakoni surađuju s *učiteljima subotnje škole*. Učitelj i đakoni (često su to iste osobe) ostaju nakon drugog dijela bogoslužja kako bi čuli izvještaj vođe subotnje škole o odsutnim vjernicima. Ako je tko odsutan te subote, učitelji ili đakoni su zamoljeni da ih istog dana posjete kako bi ustanovili razlog odsutnosti i pružili svaku pomoć koja je u tom trenutku potrebna. To se naročito odnosi na starije osobe koje su možda same, bolesne, ili na one koji su obeshrabreni i usamljeni.

U crkvi u kojoj nema takvog sastanka nakon bogoslužja, nema ni prave đakonsko-učiteljske suradnje, a to će se očitovati u prekidu zajednice s pojedincima, što opet može imati druge, često žalosne posljedice.

⁶² White, Ellen G., Djela apostolska, 79.

Dobrotvorni odjel

Dobrotvorni odjel se još naziva samaritanski, Tabitin odjel ili Dorcas (srna), po učenici Tabiti koja je bila žena puna dobrih djela i milosrđa (Dj 9,36-42)

Ovaj odjel okuplja sestre i braću koji posvećuju svoje vrijeme, znanje i talente kako bi prikupili, uredili i dostavili odjeću i životne potrepštine za siromašne. Taj odjel radi u uskoj suradnji s dakonskim. Ellen G. White kaže: "Ova sveta Božja djeca imala su onu vjernost koju nadahnjuje molitva, a sastoji se od strpljenja i istrajnosti. To je rijetko, ali bez njih Crkva ne bi napredovala."⁶³

Tu su naznačene naše dužnosti prema siromašnima u svijetu i prema siromašnima u Crkvi. Za one u svijetu čitamo: "Mi smo dužni pomagati onima koji imaju veliku obitelj i koji se svakog dana bore s teškoćama i siromaštvom. Mnoge udovice rade i više od svojih mogućnosti samo da bi sačuvale svoju djecu i zaradile im hranu i odjeću... Njima su potrebne utješne riječi, riječi koje će ih ohrabriti. S druge strane mnogo je njih kojima je potrebna materijalna pomoć."⁶⁴

Za one koji su siromašni, a naša su braća i sestre, ona piše: "Trebamo pomoći i voditi brigu naročito o onima koji su zbog istine izbačeni iz svojih domova i prepušteni nevoljama i patnjama... Sve mjesne crkve trebaju se brinuti za svoje siromašne vjernike. Naša ljubav prema Bogu treba se vidjeti u pomaganju siromašnima i onima koji stradaju, našoj braći u vjeri..."⁶⁵

Osobitu pozornost pastor treba posvetiti izboru suradnika u ovom odjelu. Za predsjednicu treba izabrati sestru koja može predstavljati Crkvu u mjestu, koja ima srca za siromašne i umije voditi cijeli odjel te predsjedavati njegovim odborom.

U našoj Crkvi je utemeljena ADRA (Adventist Development and Relief Agency – Adventistička agencija za razvoj i pomoć), crkvena ustanova za pružanje pomoći zemljama u

⁶³ White, Ellen G., Testimonies 5, 304.

⁶⁴ White, Ellen G., Odabrana svjedočanstva, 310.

⁶⁵ Isto, 307.

razvoju i u katastrofama. Kod nas se ADRA kao dobrotvorna organizacija razvila pod nazivom Adventistički dobrotvorni rad (ADRA). Preko te organizacije stiže pomoć sa svih strana i dijeli se po potrebi.

Oba odjela trebaju se održavati u Crkvi – samaritanski i ovaj pod nazivom ADRA. Razlika između tih dviju ustanova u Crkvi u tome je što u okviru mjesne crkve više pozornosti treba posvetiti pojedincu, bilo u crkvi, bilo izvan nje, te mu pomoći djelom i riječju (samaritanstvo). ADRA ima zadaću pomagati na širem području zemlje ili na međunarodnom polju većom količinom pomoći i tako zastupati našu Crkvu i njezino dobrotvorno djelo u javnosti. Međutim, ako se te dvije dobrotvorne organizacije i isprepleću na lokalnoj razini, trebaju se međusobno podupirati i surađivati, dopunjavati i zajednički činiti dobro ljudima. Stoga pastor podupire rad obaju odjela, daje upute i surađuje s jednim i drugim.

Skrb za one koji su napustili Crkvu ili su isključeni

“Mi moramo računati s tim da će biti velikog nesavršenstva kod onih koji su mladi i neiskusni u vjeri... Ako netko pogriješi, drugi suviše često dozvoljavaju sebi da njegov slučaj iznesu u što crnijim bojama... Pogreške, učinjene iz neznanja, nepromišljenosti ili slabosti prikazuju se kao učinjene svjesno i s predumišljajem.

Krist nam je naredio da takvima pomognemo u svakoj poniznosti i krotkosti i On nas smatra odgovornima ako krenemo putem koji će ih natjerati u razočarenje i propast... Svatko treba raditi na tome da umanjí zlo svojeg bližnjega i da umnoži njegove blagoslove...

Ako je Kristova milost dirnula naša srca i pokorila ih, ako su zagrijana dobrotom i Božjom ljubavlju, tada će i drugi osjetiti njihovu ljubav, sažaljenje i nježnost...”⁶⁶

⁶⁶ White, Ellen G., *Odabrana svjedočanstva*, 265. 266.

Priznanje za trud

Biblija često navodi kako Bog smatra važnim priznanje suradnicima za trud, marljivost, zalaganje u Crkvi, za njihov rad i uspjeh (Mt 25,21.23; Izr 3,27; Rim 13,7).

Dati ljudima čast i priznanje ništa ne stoji, ali se često zaboravlja i kao instrument motivacije.

Dvije sestre otpjevale su u crkvi divnu pjesmu koja je ganula mnoga srca! Odmah nakon pjesme pastor je ustao i dao razne obavijesti. Nije čudo što je u toj crkvi bilo malo onih koji su bili spremni dobrovoljno pridonijeti njezinom napretku!

Gospodin cijeni i najmanji doprinos u Njegovom djelu!
(Mt 25,21)

PРАВНА НАЧЕЛА U BIBLIJI I CRKVI

U doba Abrahama (Post 18,19), pa i prije njega, znalo se što je *pravo* i dobro!

Pravo, na latinskom *verbum directum*, jest sustav, skup pravila i zakona koji reguliraju međusobne odnose u istom društvu ili zajednici ili odnose građana prema državi i države prema svojim građanima.

Kad je riječ o Crkvi, onda je *crkveno pravo* sustav crkvenih normi, pravila i zakona koji reguliraju crkveni život, naš odnos prema Božjem Zakonu i biblijskim načelima.

Crkveno pravo utemeljeno je na Bibliji, na njezinim pravnim načelima koja su trajne vrijednosti, na statutima i ustavi- ma zajednice u cjelini ili po zemljama na koje se odnose.

Crkveno pravo

Pravna osoba je osoba ili određena ustanova koja je nositelj prava i obveza, s pravnom sposobnošću.

Ovdje ćemo spomenuti samo neke predmete crkveno-pravnih normi po kojima ćemo potvrditi da je crkveno pravo vrlo prisutno i važno u Crkvi, što svaki pastor, propovjednik i stariješina, a posebno odbori crkava, trebaju znati i poznavati.

Crkveno-pravne norme obuhvaćaju:

- 1) pravila o pristupu Crkvi (krštenje),
- 2) nauk u Crkvi (članstvo),
- 3) život u Crkvi (crkveni red),

- 4) imovina Crkve (molitveni dom, vlasništvo Crkve),
- 5) ugovori, legati, testamenti,
- 6) crkvene ustanove (upravno pravo u Crkvi, mjesna crkva, Konferencija, Unija konferencija, naklada /izdavaštvo/, odgojno-obrazovne ustanove),
- 7) crkvena disciplina,
- 8) bogoslužja (red i redosljed),
- 9) radno pravo (zaposlenje u Crkvi, dužnosti i obveze, staž, stan i dr.),
- 10) crkvena administracija,
- 11) crkvene financije (uplate – isplate, proračun, bilance, blagajna).

Pravo u Starom zavjetu

1. *“Uči ih naredbama i zakonima.”* (Izl 18,17-24 – DK)
2. Deset zapovijedi (Izl 20,1-7)
3. Siromah i njegova parnica (Izl 23,6)
4. Obredni, žrtveni, zavjetni, levitski zakoni (Izl 25-31. pogl.)
5. *“Držite uredbe moje.”* (Lev 18,1-5 – DK)
6. Ustanovljen sud i parnica (Lev 19,15)
7. Zakon osvete – (*jus talionis*), vrijedi za suce (Lev 24,19-21)
8. Zakon ravnopravnosti (Lev 24,22)
9. Sudski postupak (Pnz 13,12.14; 19,15-21)
10. Sudstvo i njegova načela (Pnz 16,18.19; 2 Ljet 19,5-7)
11. Bračno pravo, obiteljsko pravo, krivično pravo, roditeljsko pravo, nasljedno pravo – sve opisano u raznim tekstovima Starog zavjeta.

Pravo u Novom zavjetu

- Isus* o Zakonu (Mt 5,17.18; 7,1.2)
Pavao o moralnom zakonu (1 Kor 5)
 – o raspravama pred sudom Crkve (1 Kor 6)
 – o bračnom pravu (1 Kor 7; Heb 13,4)

- o obiteljskom pravu (Ef 6,1-4)
- o vlastima (1 Tim 2)
- o radnom odnosu (1 Tim 6,1-3; Tit 2,9.10)
- Jakov* o socijalnim odnosima (Jak 5,1-4)
- Petar* o bračnim odnosima (1 Pt 3,1-7)
- o crkvenom pravu (1 Pt 5,1-5)

Odbor mjesne crkve

Pastor u odboru Crkve ima dužnost predsjedavanja odbora, ali i dužnost savjetnika i instruktora. On zastupa pravna načela Božje Riječi, obraća pozornost kad su ona možda zaobidena ili zanemarena, pazi na pravilnu proceduru odbor-skih sjednica.

Kad kažemo da pastor zastupa pravna načela Biblije, to nam nameće misao da je odbor neka vrsta duhovnog suda, tzv. duhovni stol, slično kao u nekim drugim vjerskim zajednicama. Na to i misli apostol Pavao kad govori o crkvenom nasu-prot svjetskom sudu (1 Kor 6,2).

U svakom slučaju, pastor – propovjednik i starješina dužni su poznavati temeljne postavke prava u Bibliji, kao i pravna načela kod saslušanja i prosuđivanja pojedinaca pred odborom Crkve. “U nadi da će se donijeti kakav zaključak, oni su morali produljivati svoje razgovore na takvim sjednicama do kasno u noć... Nepotrebni zamorni satovi su opasni po zdravlje tijela, duha i moralnih sila...”⁶⁷ Prema tome, sjednice treba zaključiti što ranije, a ne duboko u noć! (Englezi vole kazati da poslije 22 sata Sotona predsjedava crkvenim, a vjerojatno i ostalim odborima.)

Pravila crkveno-pravnog postupka

Postoji određena procedura ili tijek razmatranja, prosuđivanja u svakom pravnom postupku.

⁶⁷ White, Ellen G., Odabrana svjedočanstva, 226, 227.

Kad smo govorili o odboru mjesne crkve, usporedili smo ga s nekom vrstom duhovnog suda, duhovnog stola ili s mirovnim vijećem.

U vezi s tom usporedbom uzmimo primjer: odbor mjesne crkve pozove vjernika za kojeg postoji sumnja da je prekršio neko biblijsko ili crkveno načelo. Na svojem zasjedanju odbor ispituje stvar da bi donio pravedan zaključak ili pravednu odluku o prijedlozima koje će eventualno predočiti skupštini mjesne crkve. Iako se to nigdje ne spominje, od trenutka otvaranja zasjedanja odbora mjesne crkve i dolaska vjernika pred odbor počinje stvarni crkveno-pravni postupak.

Dakle, u tom crkveno-pravnom postupku moramo se pridržavati biblijskih pravnih načela ako želimo nekom “dosuditi pravdu”!

Nastavimo sa spomenutim primjerom:

Pastor ili starješina mjesne crkve predsjedava sjednicom odbora (uspoređujemo ga s predsjednikom sudskog vijeća), tu je i tajnik odbora mjesne crkve (sudski zapisničar) te osoba koja je pozvana pred odbor (optuženi), a možda i koji svjedok. Međutim, netko nedostaje! Tko to? Branitelj, zastupnik optuženog! A on je i te kako potreban, prijeko potreban! On je tako važna osoba u pravnom postupku da se i Krist prihvatio uloge branitelja, zastupnika čovjeka – grješnika pred Ocem i cijelim svemirom (1 Iv 2,1), *parakleta*, a to je grčka riječ koja označava funkciju “onog koji je prizvan da stane uz nekoga”, da ga zastupa.

Branitelj zapravo ne brani grijeh i pogreške niti umanjuje njihov značaj, već ističe olakotne okolnosti kod osobe pozvane pred odbor, pokušava “umilostiviti suce”, potiče kajanje i priznanje, podupire obećanja za popravljajem, želju za novim životom. Jednom riječju, spašava čovjeka od konačnog gubitka spasenja. Čak i kad okrivljeni mora snositi posljedice svoje krivnje, svojeg postupka i crkvenu disciplinu, branitelj ga ne ostavlja, već mu nastoji pomoći pri njegovom povratku na pravi put! Budući da je ispitao pozvanog vjernika, saslušao (eventualno) svjedoke, branitelja, odbor se “povlači” na vijećanje i donosi zaključak (rješenje, prijedlog crkvi).

Uvjeti za pravične zaključke

Uvjete za pravedne zaključke možemo svesti na tri glavna elementa koji su opisani u Starom zavjetu, ali su punovrijedni i danas. U trajnoj su važnosti zato što ih je Gospodin dao svojem narodu kao temelj pravde i pravednosti, a Njegovi temelji pravde i pravičnosti su vječni.

Uvjeti su, dakle, ovi:

1) Istraži i izvidi! *“Tada dobro istraži, raspitaj se i temeljito izvidi. Bude li istina...”* (Pnz 13,15)

2) Iskaz svjedoka: *“Neka ne ustaje jedan jedini svjedok protiv čovjeka ni za koju krivicu i ni za kakav zločin. Kakav god bio prekršaj, neka presuda počiva na iskazu dvojice ili trojice svjedoka...”* (Pnz 19,15)

A da bi se utvrdilo je li svjedok istinit ili lažan: *“Neka suci provedu temeljitu istragu...”* (Pnz 19,15.18)

3) Ne budi pristran: *“Ne iskrivljuj pravde; ne budi pristran...”* (Pnz 16,18-20) *“Ne počinjajte nepravde u osudama! Ne budi pristran...”* (Lev 19,15.16.35)

Navedeni uvjeti dani su “sucima”, u našem slučaju članovima odbora i pojedincima u odboru mjesne crkve! Međutim, oni se odnose i na čovjeka pojedinca koji je sklon povjerovati onom “što se čuje”, “kako se govori” ili “priča se”, po primjeru Nehemijinu (Neh 6,6).

Velike se štete nanose pojedincu u crkvi, a one mogu dosezati i do otpada i još težih posljedica ako ga netko osuđuje bez saslušanja, bez ispitivanja je li istina to “što se priča”, “što se čuje”. Tako se stvaraju ogovaranja i klevete koje mogu i “ubiti” čovjeka.

Ako su osobne razmirice i konflikti među pojedincima u crkvi, onda vrijedi pravilo: *“Ne raznosi klevete među svojim narodom; ne izvrgavaj pogibli krv svoga bližnjega. Ja sam Jahve!”* (Lev 19,16-19) *“Ne mrzi svoga brata u svom srcu! Dužnost ti je koriti svoga sunarodnjaka. Tako nećeš pasti u grijeh zbog njega...”* (Mt 18,15-17)

Kad je u pitanju službenik Crkve, pastor – propovjednik, ili kad zasjeda odbor Konferencije ili Unije s pojedinčevim

predmetom, vrijede ista pravila procedure po biblijskim pravnim načelima! (1 Tim 5,19)

Crkvena disciplina

U Crkvi se ne smije zanemariti disciplina. *Disciplina* je riječ latinskog podrijetla i znači *prihvaćanje, podčinjavanje nekom pravilu* koje upravlja nekim društvenim zajednicama, primjerice u Crkvi, vojsci, školi. Kad netko prihvati određena pravila ponašanja i života, treba ih se *disciplinirano* držati, odnosno ravnati se po njima.

Ako se osoba ne ponaša po pravilima koja je sama prihvatila i krši ta pravila i disciplinu, mora snositi posljedice takvog postupka.

Što se, pak, Crkve tiče, "ne smije se zanemariti disciplina" te Crkva izražava svoje protivljenje nekim mjerama koje odgovaraju učinjenom postupku ili ponašanju, a to su opomene, crkveni kar i isključenje. Ove disciplinske mjere izriču se vjerniku Crkve zato što je otvrdnuo (1 Sam 25,17), ne prihvaća pomirenje, ne sluša Crkvu. Dobar primjer takvog ponašanja, osim onog Nabalovog iz 1 Sam 25,17, nalazimo i kod Sidkije (2 Ljet 36,11-21).

Kako će se pastor i oni koji mu pomažu u pastoralnoj službi postaviti prema onima koji griješe ili zaslužuju disciplinske mjere ili su ih, pak, već morali primiti? On se i dalje brine za svakog od njih, posebice za isključenog, ne bi li ga opet vratio u Crkvu (2 Sol 3,14.15), pa i kad se drugi ne trebaju miješati s njim (2 Kor 2,5-8)!

Primjena discipline treba se obavljati u ljubavi. Ona treba služiti kako bi se održala čast Božja i čistoća Crkve (1 Kor 5,7), a krivac se vratio Bogu! Ne može se Bog štovati kad se omalovažavaju Njegove upute i ciljevi!

Međutim, ne služimo Crkvi kad za isključenog kažemo: "Sad smo ga se riješili!"

Pavao je bio duboko ožalošćen kad bi netko bio isključen iz Crkve. Crkva nikada ne smije napustiti nadu da će se isključeni vratiti. Isus je došao zbog grješnika, a ne zbog praved-

nika! Isključeni brat je zabludjeli brat! Crkva će se moliti za njega da se što prije vrati.

Ovdje nam dolazi na um problem djece i roditelja. Sin ili kćer ne slušaju oca ili majku, krše njihove upute, sramote ih. Neki je otac otjerao iz kuće takvog sina! Čovjek je riješio problem! Je li ga zaista riješio? Nije, jer dokle god je u domu, ima nade za njegovo spasenje!

Međutim, postoji još jedan problem s nediscipliniranim vjernicima ili onima koji krše Božje zapovijedi, a to je da pastor i Crkva, vodstvo Crkve, ostaju ravnodušni i trpe grijeh u svojoj sredini iz ovih ili onih razloga. "Ako (pak) oni koji se nalaze na odgovornim položajima prelaze preko grijeha, Božji gnjev će počivati nad njima, i Božji narod, kao tijelo, smatrat će se odgovornim za ove grijeh... Jedan jedini grešnik može biti uzrok mraka koji će obavijati cijelu Crkvu..."⁶⁸

Ovo je opomena nositeljima odgovornosti u Crkvi. U Bibliji je Aronov primjer. *Zbog njegovog popuštanja* izginulo je 3000 ljudi. "Bog želi da Njegove sluge dokažu svoju vjernost tako što će odlučno osuditi prijestup, bez obzira koliko bi im to teško padalo. Oni kojima je dodijeljen božanski zadatak, ne smiju biti slabi i popustljivi prema okolnostima!"⁶⁹

⁶⁸ White, Ellen G., Iz riznice svjedočanstava I, 230.

⁶⁹ White, Ellen G., Patrijarsi i proroci, 277.

SVETKOVANJE SUBOTE

Često se postavljaju pitanja ili vode razgovori o pravilnom svetkovanju subote. Sljedeći izvod iz odgovora Generalne konferencije može poslužiti kao podsjetnik pastoru ili njegovim suradnicima.

Izvod iz zaključaka Generalne konferencije br. 212. od 28. 11. 1969. godine:

“U vrijeme kad postoji sklonost da se racionaliziraju mnoga pravila kršćanskog života i stvori prostor za različite stavove, i kada nastaju nove situacije koje zahtijevaju brižljivost u ocjenjivanju zakonitosti novih pravila ponašanja i crkvene prakse, očigledno je da vjernicima treba dati odgovarajuće upute obraćajući im pažnju ne samo na opća načela o svetkovanju subote, nego i na način primjene principa u specifičnim slučajevima.

Obavljanje crkvene aktivnosti subotom

Koliko je god moguće, subotnji dan treba posvetiti slavljenju Boga, odmoru i kršćanskoj službi u obitelji. Sastanci koji narušavaju ove ideale trebaju se izbjegavati u vrijeme ovih svetih sati.

Starješine i drugi službenici crkve mogu se ponekad sastati za vrijeme subotnjih sati, ako je potrebno i neophodno, da se posavjetuju oko obreda, propovijedanja, duhovnih problema crkve ili zbog hitnih slučajeva koji nastaju zbog bolesti ili nekog nesretnog slučaja.

Obveze pristava nad sredstvima i financijskih potreba crkve mogu se iznijeti vjernicima u subotu, ali obične crkvene poslove (adaptiranje crkve, društveni život...) treba razmatrati u druge dane.

Održavanje skupštine mjesne crkve u dane tijekom tjedna doprinosi činjenici da crkva ne živi samo subotom, već i u ostale dane u tjednu. Sve crkvene aktivnosti koje imaju obilježje materijalnog poslovanja treba izbjegavati u subotu.

Mada je na svom mjestu održavanje misionjskih sastanaka subotom, i njihovo objavljivanje na razne načine, svaka takva akcija treba biti vođena na visokom duhovnom stupnju. Kad se radi o akciji u vezi s misionjskim časopisima, treba se držati savjeta proljetnog zasjedanja odbora Generalne konferencije od 12. travnja 1949. godine (str. 1445) (Vidi i *Crkveni priručnik*)

Pogreb subotom

Pozivamo vjernike da ne organiziraju pogrebe subotom. Iako se u nekim toplijim krajevima i pod izvjesnim neizbježnim uvjetima postavljaju zahtjevi da se pogreb ipak obavi subotom bez odlaganja, takvu službu treba izbjegavati subotom kad god je to moguće. Ako napori da se pogreb ne obavlja subotom ne uspiju, onda unaprijed treba zamoliti upravu groblja da ona svoj dio posla za pokojnika obavi prije subotnjeg dana. Tako će se poslovi i stresovi u subotnji dan uvelike umanjiti. Ako se pak komemoracija može obaviti u subotu, a pogreb u drugi dan, tu se ne bi imalo što prigovoriti. Iako mi, dakle, ne zauzimamo dogmatski stav o tom pitanju, ipak treba *izbjegavati* pogreb subotom.

Vjenčanje subotom

Služba vjenčanja je bogoslužje i sama po sebi ona nije u raskoraku s duhom svetkovanja subote. Ipak, vjenčanje zahtijeva obilne poslove oko pripreme i razvija gotovo neizostavno svjetovnu atmosferu održavanja svadbe. Prema tome, da se ne bi

izgubio duh bogoslužja subotnjeg dana, održavanje vjenčanja subotom treba *izostaviti*.”

“U subotu dobro činiti” (Mt 12,12)

“Isus je došao da ‘učini zakon velikim i slavnim’, te nije umanjio njegovu uzvišenost, već ju je uzdigao...

Iz ovog razloga On je izabrao subotu da izvrši djelo ozdravljenja u Betezdi... Ovo će pokrenuti pitanje što je zakonito činiti subotom i otvorit će Mu put da optuži hebrejska ograničenja u pogledu Gospodnjeg dana i objavi da je njihovo predanje ništavno...

Priroda mora nastaviti svoj nepromjenjivi tok. Bog ne može ni za trenutak zadržati svoju ruku, jer bi čovjek klonuo i umro. Toga dana i čovjek mora raditi. Životnim potrebama mora se odgovoriti, bolesni se moraju njegovati, oskudica siromašnih mora se ublažiti. Neće ostati bez krivice onaj tko u subotu zanemari da pomogne u nevolji. Božji sveti odmor načinjen je za čovjeka i djela milosrđa su u savršenom skladu s njezinim ciljem. Bog ne želi da Njegova stvorenja ijedan čas podnose bol koja se može otkloniti u subotu ili u bilo koji drugi dan...

Subota nije zamišljena da bude razdoblje beskorisnog nerada. Zakon zabranjuje svjetovni rad na Gospodnji dan od odmora; naporan rad kojim zarađujemo za život mora prestati; nikakav rad tog dana za svjetovna zadovoljstva ili korist nije u skladu sa Zakonom; ali kao što je Bog prestao sa svojim stvaralačkim radom i odmarao se u subotu, i blagoslovio je, tako i čovjek treba napustiti svoje zanimanje iz svakodnevnog života i te svete trenutke namijeniti zdravom odmoru, službi Bogu i svetim djelima. Kristovo djelo izlječenja bolesnog bilo je u savršenom skladu sa Zakonom. Ono je odalo počast suboti...”⁷⁰

⁷⁰ White, Ellen G., Čeznja vjekova, 160–162.

Medicinski djelatnici i subota

Bolest i bolovi, nažalost, ne znaju za svete dane i sate. Zato svaka ustanova koja ukazuje javnu medicinsku pomoć mora biti spremna pružiti odgovarajuću pomoć bolesnicima i nesrećenima, bez obzira na dane i sate.

Odnos adventista prema bolesnicima treba biti ljubazan, prijateljski, treba izražavati ljubav koja je otkrivena u životu velikog Liječnika. Sućut prema bolesnicima, nesebičan odnos prema našim bližnjima, revnost u službi, predana vjernost prema Bogu i Crkvi mogu se pokazati kao miris na život. Svetkovanje subote je prednost i čast jednako kao i dužnost i nikad ne treba postati neugodno i omrznuo među onima koji su oko nas.

Medicinski djelatnici (liječnici, zubari, medicinske sestre i medicinski tehničari) često su pozivani da budu dežurni u subotnjim satovima radi hitnih slučajeva. Potrebno je, stoga, podsjetiti na sljedeći savjet:

“Liječnici trebaju gajiti duh samoodricanja i požrtvovnosti. Može se dogoditi da budu obvezni posvetiti i svete satove subotom kako bi mogli pomoći čovječanstvu koje pati. Međutim, nagrada koju primaju treba tada biti upućena hazni Gospodnjoj i upućena pravim siromašnima, onima, dakle, kojima je potrebna medicinska pomoć, ali je ne mogu platiti.”⁷¹

“Kao liječnici, i zubari i drugi medicinski djelatnici svakodnevno se susreću s patnjama i bolešću koje treba olakšati kako najbolje mogu. Subota nije nikakva iznimka od ovog pravila. Oni koji rade u medicinskoj službi trebaju biti spremni odgovoriti pozivima za pomoć bez obzira na trenutak kad su upućeni. Istodobno će izbjegavati biti subotom na mjestima gdje bi ih pacijenti mogli naći i žaliti se na obične bolove, bilo da su to privatne ordinacije, klinike ili medicinski centri, i to bez obzira hoće li za te usluge biti plaćeni toga dana ili ne. Ovo izbjegavanje ima svrhu da i medicinski radnici mogu subotom primiti duhovnu hranu u crkvi.”

⁷¹ White, Ellen G., *Messages to Ministers*, 215.

Početak subote u obitelji

Poznato nam je kakva je važnost vjerskog odgoja naše djece. Po jednoj statistici naše djetete, u najidealnijem slučaju, prima dnevno duhovne poduke: ujutro u domu oko 15 minuta, a uvečer također oko 15 minuta, zatim subotom u subotnoj školi dva sata prijepodne, dakle ukupno oko 5 sati tjedno.

S druge strane, djetete dnevno provodi prosječno četiri sata u školi, jedan sat u igri, jedan sat na ulici, što je ukupno oko 30 sati tjedno bez ikakvog duhovnog odgoja. Dakle, *pod svjetovnim utjecajem*, kako mi to kažemo, ukupno je 30 sati tjedno, a pod *utjecajem Božje Riječi* ukupno pet sati tjedno. Koji će utjecaj biti jači?

Potrebno je stoga da pastor – propovjednik posveti više pozornosti odgoju naše djece u obitelji i nastoji da se obiteljske bogoslužbe pojačaju i obavljaju više nego ikad dosad. Onom broju od pet sati tjedno duhovne poduke treba dodati satove koje djetete provodi u domu prilikom početka subote, kao i one u subotu poslijepodne ili na vjerskoj nastavi u okviru školskog programa.

“Prije nego što sunce zađe, neka se skupe članovi obitelji, čitaju Božju riječ, pjevaju i mole se. I u ovom pogledu *potrebna je reforma*, jer su u tome mnogi nemarni. Tu nemarnost treba priznati i pred Bogom i pred ljudima, i da ubuduće obavimo u petak sve pripreme da bismo spremni dočekali subotu koju je Gospod blagoslovio i posvetio... Neka i djeca uzmu učešća u domaćem bogoslužju. Neka svaki dođe sa svojom Biblijom i pročita jedan ili dva retka. Potom neka se otpjeva neka poznata pjesma i pomoli...”⁷²

Kad je spomenuta *reforma* bila objavljena, neki roditelji su se tome protivili. Protivili su se da počnu subotu u obitelji, bili su skloniji da se ta služba obavlja, kao prije, u crkvi. To su činili iz jednostavnog razloga što im je bilo lakše sjediti u crkvi nego održavati bogoslužje u obitelji. Išli su, dakle, linijom manjeg otpora.

⁷² White, Ellen G., *Odabrana svjedočanstva*, 190.

Posljedice prihvaćanja reforme o početku subote u domu bile su pozitivne, a neprihvaćanja – žalosne. Sve rečeno daje temelja za dublje razmišljanje o budućnosti naše djece.

SVRSTAVANJA U CRKVI

Pastor će se kad-tad morati suočiti s pojavom “suvremenog svrstavanja” u crkvi po skupinama. On ih mora prepoznati, mora obavijestiti Crkvu i upozoriti je na takve podjele koje mogu donijeti gorke posljedice za cijelu Crkvu. O čemu se radi?

Počele su se, naime, stvarati skupine u crkvi, dijeliti vjernici i svrstavati se po skupinama. Tako će se reći za neke da su “konzervativni”, za druge da su “liberalni”, ovi su pak “legalisti”, a oni “fundamentalisti” ili “fanatici”.

Još je apostol Pavao upozorio starješine u Efezu da paze na sebe i na stado (Dj 20,28) imajući na umu upravo ovakve podjele koje će nastati kao posljedica učenja učitelja “koji će govoriti izvrnutu nauku” (Dj 20,29.30 – DK).

Kad su u Korintu nastala prepiranja među pristašama Apolona i Pavla ili Cefina, Pavao im piše poslanicu i naziva ih “tjelesnima” (1 Kor 1,11-13; 3,4; 4,6) i upozorava da se ne “nadimaju”, tj. ne nadmeću koji je bolji od koga.

Pavao spominje “pokvareno shvaćanje” u Rim 1,28 (S), a u 2 Kor 10,12 (S) naglašava da će se takvi ljudi “mjeriti vlastitom mjerom”!

Koje su značajke tih skupina?

Konzervativci su, kažu neki, pristaše utvrđenog reda, ali zaostali za vremenom, staromodni su, drže se savjeta Ellen G. White, stalno ističu neka načela i “načela”, protiv se svakom “napretku” u nauku, redu ili poretku u Crkvi! A i njihovo je

odijevanje staromodno, klasično, prevladano, u raskoraku su s ostalim svijetom!

Liberali su, pak, pristaše najveće moguće individualne slobode, slobodni su od svih stega, slobodni su mislioci, sve stavljaju na raspravu, mnogo pridaju “logici” svojih mišljenja, milostivi su prema prijestupnicima, odobravaju rastavu zbog “neslaganja naravi” i koječega; tvrde da je svatko odgovoran pred Bogom za sebe, koga se u Crkvi tiče kako oni žive, kritiziraju propovjednika i spominju sve njegove nazovimane, vole suvremenu glazbu u crkvi, priredbe, veselice, uživaju život i viču “aleluja”!

Legalisti se drže slova zakona, pravila i uredba, zahtijevaju strogu primjenu disciplinskih mjera kod najmanjeg prijestupa pravila ili načela, stalno citiraju Bibliju i spise Ellen G. White u lice onih koje smatraju “grješnicima”.

Fundamentalisti su nemilosrdni prema prekršiteljima zakona i pravila, kruti su u stavovima, tjeraju “mak na konac”, kako se to kaže, odmah bi isključili čovjeka, zahtijevaju savršenstvo, postavljaju neprihvatljive uvjete za prijam u Crkvu.

Fanatici su poznati kao nesnošljivi, zagriženi, ne prihvaćaju tuđa mišljenja, smatraju sebe savršenima misleći da stječu veliku zaslugu pred Bogom trapljenjem svojega tijela (ovo jedu, ono pak ne), dugo se mole na koljenima i stalno poste.

Tako zli duh sugerira vjernicima “suvremenu” podjelu, da se zna tko je tko! Pod njegovim utjecajem “izopačuje se um” (2 Tim 3,8.9 – DK) i zbunjuju iskreni kršćani.⁷³

“Nove, nastrane ideje neprestano će se pojavljivati, i to uvijek s namjerom da povedu Božji narod k lažnim uzbuđenjima, nekim vjerskim buđenjima i čudnim pokretima...”⁷⁴

“Kristov primjer je prijekor za svako izdvajanje i netrpeljivost. U svako vrijeme poslije Isusa bilo je ljudi koji su

⁷³ White, Ellen G., Iz riznice svjedočanstava II, 23.

⁷⁴ White, Ellen G., Selected Messages II, 17.

voljeli izdvojiti se od drugih ljudi, pokazujući time želju farižeja da budu viši od drugih...”⁷⁵

Uz ova “svrstavanja u Crkvi” mogli bismo ubrojiti i pojedine knjige što ih izdaju neki vjernici naše Crkve pod svojim autorstvom, a koje se smatraju mjerodavnima na području biblijskih istina. Neke od takvih knjiga ostavljaju “čitatelju” da sâm donosi zaključke što je pravo ili nije pred Bogom. Na području kršćanske doktrine moraju se jasno definirati biblijske istine i načela Crkve, da ništa ne ostavlja mjesta sumnji ili slobodnom tumačenju “onih liberalnih”!

Najbolji test za utvrđivanje pravih Kristovih učenika je ovaj: “Samo je karakter dokaz je li netko stvarno Kristov učenik. Imaju li oni Kristovu blagost? Imaju li oni njegovu poniznost i dobrotu? Je li hram duše ispražnjen od oholosti, sebičnosti i duha opadanja? Ako to nije slučaj, onda oni ne znaju kakav ih duh nadahnjuje.”⁷⁶

Koja je od spomenutih skupina ona kojoj treba pripadati? Odgovor se nalazi u 1 Kor 4,1.2! Da se nademo vjerni kao sluge Kristove!

A na pitanje postavljeno pastiru: “*Gdje je stado tebi povjereno, slavne ovce tvoje?*” (Jer 13,20), svatko od nas neka odgovori: “Tu sam, Gospodine, sačuvao sam stado Tvoje!”

⁷⁵ White, Ellen G., Gospel Workers, 334.

⁷⁶ White, Ellen G., SC 1, 117, 1863.

PASTOR SÂM SA SOBOM

I tako na kraju, osim svih svakodnevnih dužnosti, posla, obveza, razgovora, posjeta, organiziranja bogoslužja, sudjelovanja u njima, problema i kriznih situacija s mladima i starijima, usto još brigom za svoju obitelj, suprugu i djecu – pastor ostaje sâm! Sâm sa sobom!

Je li ipak Netko s njim? U redu, njegova savjest i svijest o izvršenom ili neizvršenom poslu također su prisutne, ali on ipak nije sâm! Gospodin, njegov nalogodavatelj, Veliki Pastir, njegov stalni pratitelj, savjetnik i pomoćnik, čuvar i zaštitnik – tu je, kraj njega!

Kad-tad dođe trenutak da pastor razmotri svoje zvanje, da se osvrne unatrag i pogleda unaprijed! On treba utvrditi, potvrditi svoje zvanje, svoj poziv, našto ga poziva i apostol Petar kad kaže: *“Zato, braćo, to ozbiljnije nastojte da u vlastitu korist učvrstite svoj poziv i izbor! Radeći tako, sigurno nećete nigda pasti!”* (1 Pt 1,10)

S tim zvanjem je kao s obraćenjem. U jednom smislu čovjek je samo jednom pozvan, kao što je jednom obraćen. U drugom smislu on se poziva i obraća svakog dana: *“Zaradi kojega uzroka napominjem ti da podgrijevaš dar Božji koji je u tebi kako sam metnuo ruke svoje na tebe!”* (2 Tim 1,6 – DK). Dakle, uvijek iznova se jača i “podgrijava” čovjek Božji koji nosi teret za duše.

Medutim, ostaje pitanje: zar nije dovoljno samo vršenje službe? Samo obavljanje službe može pridonositi službi, ali može i štetiti! Šteti kad postane rutina, normalan redosljed

stvari, kad je ništa ne “podgrijava” iznutra! Kad postane funkcija!

Zato u tom trenutku samoće, u trenutku samoispitivanja i razmišljanja, čujemo glas iz daljine: “*Pazite, dakle, na sebe...!*” (Dj 20,28 – DK) Dakle, obnovite svoje zvanje, podgrijte svoje kršćanstvo i svoj duhovni život nadahnućem s neba, novom snagom i voljom!

Kako?

Ispitajmo u samoći svoje unutrašnje i vanjske putove: “*Pronikni me svega, Bože, srce mi upoznaj, iskušaj me i upoznaj misli moje: pogledaj, ne idem li putem pogubnim, i povedi me putem vječnim.*” (Ps 139,23.24).

Razmotrimo rezultate svojeg iskustva. Iskustva su, zapravo, reakcija na naše postupke, čine, djela, riječi. Nije dovoljno samo vidjeti rezultate, sudjelovati u njima. Treba razmišljati, izlučivati ih iz drugih događaja, pročititi ih i svrstati.

Obratimo se Bogu za savjete, za moć samoispitivanja, za snagu odlučivanja, za objektivno procjenjivanje uspjeha ili neuspjeha.

Molimo se! Pastorova molitva je svećenička molitva, posrednička molitva, kao ona Mojsijeva na gori (Pnz 32), ili proroka Izaije (Iz 62,6.7). Pastoru je potrebno ohrabrenje, a isto tako i moć s neba da suzbije možda lijenost, opuštanje u službi, ravnodušnost ili taštinu službe.

Proučavajmo Bibliju na prvom mjestu! Tako ćemo uvijek iznova pronaći biblijske tekstove za određene probleme ili potrebe, a za sebe nova nadahnuća! Služba je, zapravo, vezana za Božju Riječ i u njezinom će proučavanju pastorova riječ biti prožeta sokovima osvježenja!

Upozorenje na protivljenja

Sâm sa sobom, pastor će se sjetiti negativnih riječi ili osjećaja koje su mu uputile ili još upućuju neke osobe, izraza gnjeva, sarkazma, podsmijeha, ruganja. On zna da će u svojem poslu naići na protivljenja, na opoziciju, na tjelesne ljude. Njegova borba, naime, nije “s krvlju i tijelom” (što bi već samo po

sebi bilo dovoljno teško), već “*s pakostima ispod neba*” (Ef 6,12 – DK).

On mora biti svjestan svega toga te se mora obući u “*sve oružje Božje*” (r 11 – DK). Mora se čuvati da ne bude prevaren (2. Korinćanima 2,11) te imati stalno na umu i takve mogućnosti i poznavati zaista što Sotona misli.

Iako Sotona živi i djeluje preko neobraćenih ljudi, pastor zna da Zlikovac nema budućnosti. Sotona je pobijedeni neprijatelj iako mu je moć još prisutna (Rim 12,21; 2 Kor 10, 4-6).

Pastor – tko je to?

Autor knjige *Pastorova osoba* (Chappuis) opisuje jedan razgovor: “U vlaku me neka gospođa upitala za moje zanimanje. Ja sam joj odgovorio: ‘Pastor!’ Gospođa se sjetila Pasteura, izumitelja cjepiva protiv bjesnoće, te je uzviknula: ‘Ah, vi se bavite bjesnoćom!’ ‘Da, gospođo’, odgovorio sam, ‘ali jednom posebnom vrstom bjesnoće – grijehom i njegovim problemima!’”

Zanimljiva je sljedeća definicija pastorove službe:

“Pastor, tko je to? To je čovjek kojeg njegova služba i njegovo zvanje gone da objavi evanđelje Isusa Krista svima, bez obzira na zapreke odozgo ili odozdo, sa svjevera ili s juga, sa zapada ili s istoka! Vaš pastor vam treba služiti po cijenu svojega života i svoje duše. Njegov život je u stalnoj opasnosti, jer vam mora stajati na raspolaganju u ponoć kao i u podne, u noći i tami, po kiši i oluji, po hladnoći i mrazu. On mora ustati i poći pružiti pomoć i najmanjem u tvojoj kući kad ga pozoveš. Ako ti je kod kuće bolest, boginje, zloslutna groznica ili druga nevolja. Ako tamo miriše ili smrdi, tvoj pastor mora ući i gurnuti svoj nos, dok bismo ti ili ja radije ostali pred ulazom. Ali on mora sudjelovati u ljudskoj patnji pa makar i sâm obolio. Vraća se kući odmoriti se ili umrijeti, ali ne smije oklijevati, jer obavlja službu po cijenu svojega života!”⁷⁷

⁷⁷ Andreson, Roy Allan, Hirte und Verkunder.

U prvi mah bi čovjek pomislio da je gornji citat uzet iz govora suvremenog pisca ili današnjeg pastora koji obavlja svoju službu savjesno i vjerno! Zapravo, navedene riječi i opis pastorove službe napisao je danski luteranski pastor, biskup Kopenhagena, 1540. godine!

Strpljenje i naše riječi u odnosu na slabe

Apostol Ivan spominje nekog Diotrefa (3 Iv 9-10, S) za kojeg kaže: *“Zato ću mu, ako dođem tamo, dozvati u pamet ono što čini kad o nama brblja zlobne riječi.”*

Zlobne riječi, riječi koje proizlaze iz našeg nestrpljenja, Gospodin osuđuje onda kao i danas! On nam daje savjet da ispitamo svoje srce, jer su mnogi među nama prestrogi, kritički i diktatorski raspoloženi. Takvi guraju čovjeka umjesto da ga zadobiju. Oni neće nikada saznati koliko je slabih i obeshrabrenih bilo ranjeno njihovim ostrim riječima.

“Ne ostaviste braće svoje...” (Jš 22,3 – DK) U tom duhu trebamo razmišljati kad pomislimo na slabe i kolebljive među nama! Stoga je prijeko potrebna obveza koja se sama nameće pastoru, a to je *strpljenje*. Treba ostaviti vremena da djelo Isusa Krista donese roda u dubini duše jednog čovjeka. Svatko ima pravo na svoj ritam i ne smijemo preuraniti s objavljivanjem neuspjeha u radu oko jedne duše i njezine promjene. Češći posjeti tu imaju velik značaj!

Podnošenje zla

Kad dođe vrijeme *da pastor sluša savjete* umjesto da ih dijeli drugima, mogu nastati krize i problemi u međusobnim odnosima s pretpostavljenima ili kolegama u poslu ili s bilo kime iz njegove okoline. Kako se treba postaviti, kako reagirati?

Najprije: Ne smijemo dopustiti da se naši osjećaji lako povreduju. Što god drugi misle o nama, to ne smije uznemiriti naše jedinstvo s Kristom i prekinuti našu zajednicu sa Svetim Duhom. (1 Pt 2,20)

Ne osvećujte se za sebe! Koliko do vas stoji, uklonite svaki uzrok nesporazuma. Učinite sve što je u vašoj moći da biste se s drugima izmirili, ali bez žrtvovanja načela...

Ako čujete riječi nestrpljenja, nemojte nikada odgovoriti na isti način. Sjetite se *“da odgovor blag utišava gnjev”!* (Izr 15,1 – DK) U šutnji je velika moć!

Pod olujom uvredljivih riječi neka vaš um ostane kod Božje Riječi. Neka um i srce vaše ostanu kod Božjih obećanja. Ako se prema vama loše postupa ili budete nepravedno osuđivani, umjesto da vratite na isti način, ponovite dragocjeno obećanje: *“Ne dajte se zlu nadvladati, nego pobijedite zlo dobrim!”* (Rim 12,21 – DK). Pročitajte i tekstove u Ps 37,5.6; 66,12; Lk 12,2!⁷⁸

Nagrada za vjernu službu

“Vrlo često naš milostivi Otac nebeski hrabri svoju djecu i jača njihovu vjeru na taj način što dopušta da još ovdje vide rodove svoje službe. (Iz 55,8-13)

Kristovi spašeni ljudi Njegovo su dragocjeno blago, Njegovi biseri: *Jahve, Bog njihov, spasit će ih u dan onaj; kao stado on će pasti narod svoj; kao drago kamenje krune oni će blistati u zemlji njegovoj!* (Zah 9,16). U njima će on *‘vidjeti trud duše svoje i nasitit će se.’* (Iz 53,11 – DK)

Zar se onda Njegovi suradnici neće radovati kada i sami vide trud svojega rada? Apostol Pavao piše Solunjanima: *‘Pa tko je naša nada, naša radost, naša kruna kojom ćemo se ponositi pred našim Gospodom Isusom o njegovom dolasku, ako ne vi? Jest, vi ste naša slava i naša radost!’* (1 Sol 2,19.20)

U Kristovom kraljevstvu spaseni će se sresti i prepoznati one kojima su skrenuli pozornost na uzvišenog Spasitelja. Kakve će blažene razgovore oni imati s ovim dušama?...

Drugi će izraziti svoju zahvalnost prema onima koji su nahranili gladne i odjenuli gole. ‘Kad je očajanje obuzelo moju dušu i nevjerstvo je počelo tištati moje srce, Gospod vas je

⁷⁸ White, Ellen G., Selected Messages, 227–229.

poslao k meni', reći će oni, 'da mi progovorite riječi utjehe i nade. Vi ste mi donijeli hrane za moje gladno tijelo, i vi ste mi otvorili Božju riječ za moje duhovne potrebe. Vi ste postupili prema meni kao prema svom bratu. Vi ste uzeli udjela u mojim napastima i bolima, i vi ste iscijelili moju ranjenu i ucvi-jeljenu dušu, tako da sam mogao prihvatiti Božju ruku i Kristovu, koja se pružila da me spasi!... Vi ste probudili vjeru u meni, da Bog želi spasiti me. Moje je srce tada omekšalo, pokorilo se, slomilo dok sam promatrao žrtvu koju je Krist prinio za mene. Ja sam tada osjetio veliku glad za kruhom života i istina je postala otada draga mojoj duši. Ja sam sada ovdje, spasen, vječno spasen...'

Kakva će radost biti na nebu kad se ove spašene duše sretnu i pozdrave jedna drugu, jer su jedna za drugu nosile veliki teret i brigu za spasenje! A oni koji su živjeli ne da bi sebi ugodili, već da bi bili blagoslov nesretnicima, koji su malo znali za te blagoslove, kako će se njihova srca ispuniti zahvalnošću! Oni će vidjeti svu veličinu obećanja. *I bit ćeš blažen što ti ne mogu vratiti, jer će ti se vratiti o uskrsenju pravednih!*' (Lk 14,14 – DK)

"Tada ćeš se veseliti u Gospodu, i izvest će te na visine zemaljske, i dat će ti da jedeš nasljedstvo Jakova, oca tvoje-ga, jer usta Gospodnja rekoše!" (Iz 58,14 – DK)⁷⁹

⁷⁹ White, Ellen G., Testimonies 6, 305–312; Sluge evanđelja 246–247.

POJMOVNIK

afekt – jako uzbuđenje koje može voditi u nepromišljene i nekontrolirane postupke. Jak osjećaj straha, gnjeva. *Astenični afekt* je strah pred opasnošću.

afektivan – uzbudljiv, osjećajan.

afektivnost – opća sposobnost koja grupira afektivne fenomene (pojave): dojmove, osjećaje, strasti, emocije.

agresivnost (lat. *aggredi*, napasti) – sklonost postupcima ili riječima koje sadrže neprijateljstvo prema bližnjem, iznenadni napad, odbojnost.

alegorija – prikazivanje pojma ili misli u obliku slike, basne.

amnezija – potpuni ili djelomični gubitak pamćenja, a uzroci su šok, starost, duševne bolesti. *Amnezija* je, dakle, gubitak sjećanja, *agnozija* je smetnja u shvaćanju: bolesnik ne prepoznaje što vidi, a *afazija* (grč. *aphasis*) gubitak ili smetnje govora.

anamneza – skup uspomena, sjećanja i informacija koje se dobivaju na pitanja o prošlosti neke osobe kako bi se utvrdio tijek bolesti i ustanovila dijagnoza.

antropologija (grč. *anthropos*) – znanost o čovjeku kao socijalnom biću i njegovim djelima, od njegovih načinjenih stvari do socijalnih ustanova, od njegovih mitova do vjerovanja. U Francuskoj se obično pod antropologijom podrazumijeva psihička antropologija, tj. znanost koja proučava psihičke karakteristike pojedinih rasa, njihovo prilagođavanje socijalnom životu, jeziku, vrjednovanim sustavima i kulturi.

asocijalan – nedrušten, nesposoban prilagođavanju u društvu.

astenija – slabost, poteškoća da se učini neki napor. Nedostatak živčane energije, psihičke, a ne nemoći mišića.

autizam (grč. *autos*, sâm za sebe) – patološka pojava povlačenja u sebe. Bolesnik je odsječen od cijelog svijeta, a svoj duševni život

- usmjerava na vlastiti svijet. Autor Breuler daje taj naziv za osnovne elemente shizofrenične strukture.
- biheviorizam** (engl. *behavior*, ponašanje) – doktrina u psihologiji da se psihičko stanje može prepoznati samo po vanjskom ponašanju.
- bibliografija** – popis literature kojom se autor služio pri sastavljanju svojega djela, svoje knjige.
- biologija** – znanost o živoj prirodi i organskom svijetu. Pojam kojeg je Lamarck uveo 1802. godine za označavanje živih bića.
- demagogija** – laskanje javnom mišljenju, razbacivanje riječima da bi se slušatelji obmanuli, obmana mase lažnim obećanjima.
- determinizam** – učenje po kojem čovjek postupa ili se ponaša po uzrocima na koje on nema utjecaja, pod stranim utjecajem, tuđim odredbama. Uzročna uvjetovanost prirodnih i društvenih pojava.
- dijalektika** (grč. *dialektike*, vještina raspravljanja) – u staro doba tom se riječju označavalo dosezanje istine u otkrivanju proturječnosti u umovanju protivnika i u raspravljanju s njim.
- dilema** – položaj u kojem treba birati između dviju mogućnosti, obično obje neugodne; sumnja, dvojba, ili-ili.
- dinamika** – tijek razvitka, promjenjivost pojava.
- dogma, dogmatizam** – nepokolebljivo mišljenje i učenje, obvezatno i nepromjenjivo vjersko učenje.
- egocentrizam** – krajnji individualizam, čovjek sebe smatra središtem svijeta, usredotočenost svih interesa na svoje "ja".
- egzaltacija** – psihičko uzbuđenje; promjena sredine ili nagla promjena stanja izaziva reakciju i aktivnost organizma.
- emocionalan** – koji sve svodi na osjećaje, emocije.
- empirizam** – znanost koja priznaje samo iskustvo, ono što potječe iz iskustva, ne analizira dublje korijene, daje mogućnost za načelno sitničarenje, umanjuje značaj logične analize i teorijskih zaključaka.
- ergoterapija** – tretman bolesnika radom, fizičkim aktivnostima kod procesa reedukacije duševnih bolesnika.
- erotizam** – bolesna zaokupljenost seksualnošću.
- etika** – znanost o moralu, sustav normi ponašanja ljudi u odnosu na društvo, čovječanstvo.
- euforija** (grč. *eu* – dobro, *pferein* – nositi) – stanje pretjeranog ushićenja, osobito nakon upotrebe droga, do ekstremnosti.
- eutanzija** (grč. *eu* – dobro, *thanatos* – smrt) – učenje da je dopušteno skratiti život neizlječivih bolesnika kako bi im se time skratili bolovi.

fanatizam – strastvena predanost nekom mišljenju, pokretu, pretjerana revnost prema vjerskom ili drugom pokretu, nesnošljivost prema drukčijim uvjerenjima, zanesena revnost, slijepa gorljivost.

fantazma (grč. *phantasma*, mašta) – budno sanjarenje u kojem mašta ima glavno mjesto. Zamišljena situacija u kojoj se osoba nalazi i ispunjava jednu od svojih želja koja je više ili manje iskrivljena. Fantazma (osoba fantazira, živi u mašti) može biti svjesna (plano-vi, sanjarenja, umjetnička stvaranja) ili nesvjesna (snovi, neurotični simptomi), ali aktivira duševne moći.

figurativno – slikovito, u prenesenom smislu.

frustracija (lat. *frustrari*, varanje) – osjećaj koji nastaje neispunjavanjem očekivanog, pri nekom nedostatku ili odricanju. Očituje se u psihičkoj napetosti zbog zapreka što su nastale pri želji da se postigne određeni cilj te osoba ne može zadovoljiti svoje sklonosti ili potrebe. Razočaranje.

funkcija – djelatnost, dužnost, službeni položaj.

hermeneutika (grč. *hermeneuein*, tumačenje) – znanost koja određuje, definira načela i metode kritike i tumačenja starih tekstova.

hipnoza (grč. *hypnoun*, uspavati) – umjetan, nepotpun san kojeg mogu prouzrokovati kemijski, tehnički elementi (subnarkoza) ili djelovanja sugestije. Može prouzročiti ovisnost osobe, koja onda izvršava hipnotizerove naloge. Hipnotička praksa danas daje slabe ili nikakve terapijske učinke.

histerija (grč. *hysterá*, maternica, uterus) – duševna neuravnoteženost koja se očituje u smetnjama uma, osjetljivosti i pokreta (kontraksije), a simptomi su: teatralnost, ovisnost, manipulacija okolinom.

homiletika – znanost o pravilima crkvenih govora, propovijedi.

iluzija (lat. *illusio*, od *illudere*, izigravati) – pogreška u zapažanju (ili u duhu) koja pojave uzima kao stvarnost. To je zabluda osjetila ili duha. Iluzije su halucinacije (prividenja), shvaćanje, poimanje kojem ne odgovara nijedan stvarni predmet.

inferiornost (lat. *inferior*, što je dublje, niže) – osjećaj manje vrijednosti koji je, po Adleru, uzrok većine neuroza. Prema mišljenju tog autora, ono što dominira (prevladava) u duševnom životu nije libido, kao što tvrdi Freud, već potreba za sigurnošću. Stvaranje tog osjećaja može biti želja za naknadom te osjećaj manje vrijednosti pa otuda i agresivnost koja se nastoji nametnuti i tako steći snagu koja bi pružila smirenje. Ili, s druge strane, osjećaj manje vrijednosti izaziva mračnu uslužnost, uvlačenje u sebe, doživljaj poraza unaprijed, pred nekom poteškoćom.

- insinuacija** – vješt način da se vlastite misli nametnu drugima, podvali klevetnička izmišljotina (Rimljanima 1,30; Job 13,4), podmetanje neistine.
- in vitro** (lat. *in vitro*, u čaši) – ovim izrazom se naziva svaka fiziološka reakcija dobivena izvan organizma, u epruveti, u cijevima.
- iracionalno** – nerazumno, postupci bez logike i razuma, slijepa volja.
- kamarila** – klika dvorjana, skupina favorita koja intrigama djeluje na državne poslove radi osobne koristi.
- libido** (lat. riječ za osjetilnu nasladu, sladostrašće) – taj naziv dao je Freud skupu seksualnih instinkata koji su u središtu psihičkih moći. On smatra da je libido uzročnik svih mentalnih problema, poremećaja, neuroza.
- lice** – u psihologiji izrazi lica otkrivaju unutarnje duševne promjene raspoloženja (bola, tuge, radosti), a grčenja, krivljenje lica je vanjski izraz unutarnjih poremećaja.
- logoterapija** – terapija razgovorom, liječenje po Viktoru Franklu, psihoanalitičaru. Uvijek je isticao da čovjek nastoji pronaći smisao svojega života te umjesto da stalno ispituje, sâm dobije odgovor o cilju i smislu života. Potrebno je temeljna biblijska načela staviti u središte naše terapije, čak i među nekršćanima.
- metafora** – slikovito izražavanje, u prenesenom smislu.
- mladenački delikti** – mladenački prijestupi koji dosežu do kriminala. Krada, skitnja, prostitucija, često povezano s narkomanijom.
- naslijede** – prijenos tjelesnih i psihičkih osobina roditelja na potomke. Te osobine se prenose preko gena koji sadrže proizvodne stanice.
- navika** – stečena osobina, stečeni čin, radnja iz navike. Nešto što se stječe tijekom vremena, neprirodan čin, nastaje učenjem, vježbom, ponavljanjem.
- nesvjesno** – što ne stiže do svijesti. Nesvjesni postupci su djela ili osjećaji kojih osoba nije svjesna. Događaju se izvan svijesti, automatski su. Kod Freuda imaju prvorazredni značaj. Zaboravljene uspomene, dojmovi, suzbijeni nagoni nesvjesno utječu na kasnije ponašanje.
- osoba** – pojedinac koji traži savjet, ima probleme te dolazi k pastoru i traži pomoć, savjet ili rješenje svojih problema. Osoba je pastorov sugovornik.
- paranoja** (grč. *paranoia*, ludost, ludilo) – duševna bolest koja se sastoji u pretjeranom isticanju svojeg "ja". Bolesnik se stavlja u središte svega, sve tumači kao da ima veze s njim, dovodi sve u

vezu sa sobom. Dvije su vrste paranoje: *megalomanija*, ludost o svojoj veličini i značaju, kad bolesnik vjeruje da ima svu moć, te *manija gonjenja*, s kroničnom psihozom da je bolesnik proganjen i da ga svi mrze.

parapsihologija – učenje o nadnaravnim pojavama koje su nedostupne našim osjetilima i iskustvu, o psihičkim neshvatljivim pojavama.

pervverzija (lat. *perversio*, obrnuto, naopako) – zastranjivanje nagona. Postoje sustavne i stečene pervverzije. Prve se manifestiraju u ranom djetinjstvu, za razliku od drugih, koje su neposredno vezane za veoma loš odgoj i poslije se očituju. Prave pervverzne osobe su dosta rijetke, to su vrlo zli ljudi, egoisti, bezosjećajni, kleveću druge, nalaze zadovoljstvo u antisocijalnom i neprirodnom ponašanju. Završavaju obično u zatvoru ili u duševnoj bolnici. Nasuprot njima, tu su i osobe koje je sredina izopacila svojim utjecajem, ali mogu biti preodgojene, jer su sposobne za resocijalizaciju.

pozornost – moć usredotočenosti duha i misli na određene poslove, na izgovorene riječi, kod određene odgovornosti.

pragmatizam (grč. *pragmatikos*, odnosi se na činjenice, akcije) – teorija koja za dokaz istinitosti uzima praktičnu vrijednost.

psihijatrija – medicinska disciplina koja istražuje i liječi duševne bolesti.

psihoanaliza – metoda ispitivanja koju je utemeljio Sigmund Freud. Sastoji se od uske suradnje medicine i psihologije, a cilj im je olakšati patnju bolesnika metodom dijagnoze i terapije koje odgovaraju pacijentu.

psiholog – specijalist psihologije: ako radi na klinici, onda je klinički psiholog, a u školi – školski psiholog; ispituje učenike i daje savjete roditeljima.

psihologija (grč. *psyche* – duša, *logos* – učenje, znanost) – znanstveno proučavanje psihičkih (duševnih) pojava. Skup naših sposobnosti da mislimo, osjećamo, naša svijest i savjest, a sama znanost znači i analizu tih sposobnosti.

psihologija, klinička – primijenjena grana psihologije koja se bavi teorijom osobe, psihodijagnostikom, psihoterapijom i istraživanjem ličnosti. Ponajprije se služi kliničkom metodom, a predmet njezinog istraživanja su pojedinci, parovi i male skupine kojima je potrebna psihološka pomoć. Klinička psihologija je pronajprije primijenjena, praktična disciplina psiholoških znanosti. Klinički psiholog ne samo što prognozira stanje ličnosti, već i pomaže pacijentu u njegovom osposobljavanju za život.

psihopat – duševno poremećena osoba.

psihopatija – duševna rastrojenost.

psihosomatska medicina – grana medicine koja se istodobno bavi dušom i tijelom, ispituje odnose i poremećaje tijela i duše. Organizam, tijelo, reagira na emocije, jer je čovjek povezana cjelina duha, duše i tijela. Primjerice, kad se čovjek ljuti, zacrvni mu se lice. Još krajem 19. stoljeća Ellen G. White je pisala o spomenutoj povezanosti tijela, duha i duše.

psihoterapija – skup raznih metoda u terapiji – liječenju. Ona ima svoje specifične metode: moralna potpora, sugestija, preodgoj, psihoanaliza, a te metode su utemeljene na komunikaciji koja se ostvaruje između terapeuta (liječnika) i bolesnika. One imaju isti cilj, a to je razvoj osobe i njezino bolje uključivanja u društvo. Psihoterapija počiva na bolesnikovom povjerenju u liječenje i terapeuta. Zahvaljujući tom povjerenju, pacijent može slobodno iznijeti svoje probleme bez bojazni da će biti osuđen. Najbolji rezultati se postižu tamo gdje sâm pacijent želi ozdravljenje te slobodno surađuje u liječenju. Psihoterapija ima značajnu praktičnu primjenu u pastoralnoj službi, ali samo u granicama pastorove kompetencije.

psihoza – naziv za teške umne poremećaje. Bolesnik potpuno gubi odnos sa stvarnošću, nemoćan je shvatiti nered u svojoj duši.

recenzija – kritička ocjena umjetničkog, znanstvenog ili književnog djela.

recenzent – pisac recenzije, ocjenjivač, kritičar.

represija (lat. *repressum*, ugušiti, pokoriti) – mehanizam svjesne obrane kojem je cilj isključiti, ugušiti, potisnuti bolne ili neugodne sadržaje iz svijesti.

sindrom (grč. *syndrome*, stjecaj) – stjecaj, skup simptoma koji karakteriziraju neku bolest.

zaborav (lat. *oblitare*, zaborav) – gubitak sjećanja, pamćenja. U normalnom tijeku života ne možemo stalno imati na umu sva sjećanja. Prizivamo sjećanja samo kad se događaji povezuju sa sadašnjim aktivnostima. Ostale ostaju u sjenci. Sjećanja naviru u većoj mjeri samo kad je sadašnjost prazna!

BIBLIOGRAFIJA

- Adams, Jay: *Ich bin am Ende*, Basel, Brunnen Verlag, 1977.
- Adams, Jay: *Counseling and Guidance*, London, Macmillan, 1970.
- Adams, Jay: *Grundlage biblisches Lebensberatung*, Giessen, Brunnen Verlag, 1975.
- Adams, Jay: *Handbuch fur Seelsorge*, Giessen, Brunnen Verlag, 1976.
- Adams, Jay: *The Use of the Scripture in Counseling*, Grand River, Baker Book House, 1978.
- Adams, Jay: *Sheparding God's*, Grand Rapids, Flock Library, 1975.
- Adams, Jay: *Christian Living in the Home*, Grand Rapids, Baker Book House, 1979.
- Adams, Jay: *Befreiende Seelsorge*, Giessen, Brunnen Verlag, 1975.
- Adventistički crkveni priručnik*, Zagreb, A. C., 1992.
- Adler, Alfred: *Poznavanje čovjeka*, Matica, Novi Sad, 1984.
- Anderson, Roy Allan: *Hirte und Verkunder*, Darmstadt, Seminar, 1963.
- Argenlauder, Hermann: *Konkrete Seelsorge*, Stuttgart, Kreuz Verlag, 1973.
- Baumgartner, Isidor: *Handbuch der Pastoralpsychologie*, Regensburg, Pustet Verlag, 1990.
- Becker: *Handbuch der Seelsorge*, Berlin, Evang. Verlag, 1983.
- Biblija: *Stari i Novi zavjet*, Zagreb, Stvarnost, 1974.
- Besserer, E. Armin: *Die Bedeutung der Psalmen*, Stuttgart, Christliche Verlag, 1984.
- Bovet, Theodore: *Lebendige Seelsorge*, Tübingen, Katzmann Verlag, 1952.
- Capps, Donald: *Pastoral Care*, Philadelphia, The Westminster Press, 1979.
- Chappuis, Jean Marc: *La figure du pasteur*, Geneve, Labor et Fides, 1985.

- Collins, Gary: *Einführung in die beratende Seelsorge*, Witten, Bunder Verlag, 1979.
- Crabb, Lawrens: *Basic Principles of Biblical Counseling*, Grand Rapids, Zondervan Publishing House, 1975.
- Copiz, Pietro: *Le ministere aupres des malades*, Collonges, memoire, 1959.
- Dietrich, Michael: *Handbuch Psychologie und Seelsorge*, Zürich, Verlag B.
- DK, prijevod Biblije Daničić–Karadžić
- Difour, Xavier Leon: *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1969.
- Enciklopedija Brockhaus, 1989.
- Fromm, Erich: *Veličina i granice Freudove misli*, Zagreb, August Cesarec, 1984.
- GK, Generalna konferencija: *Observation du sabbat*, Bern, EAD, Zaključci GK o suboti, 1969.
- Hochstaffl Josef: *Die Aufgaben der Seelsorge*, München, Kosel Verlag, 1979.
- Jentsch, Werner: *Der Seelsorger*; Mohn, Guterslocher Verlagshaus, 1982.
- Jung, Carl Gustav: *Psychologie und Religion*, Freiburg, Walter Verlag, 1972.
- Kaempff, Bernard: *La pensee de Carl Gustav Jung*, Strasbourg, These, 1984.
- Lechler, Alfred: *Psychopathie, seelische Erkrankungen*, Neubau, Neubau Verlag, 1949.
- Lehmann, Richard: *Etique pastorale*, Collonges, SAS, 1990. (*le cours*)
- Lenne Raphael: *Depresija, bolest sadašnjice*, Zagreb, SOUR Vjesnik, 1982.
- Long, Allain: *Essai sur l'euthanasie*, Collonges, memoire, 1977.
- Mirković, Mijo: *Matija Vlačić-Ilirik, II.*, Pula – Rijeka, Liburnija, 1980.
- Opća enciklopedija*, Zagreb, Leksikografski zavod
- Ruff, Pierre Jean: *Etre pasteur aujourd'hui*, Paris, Publ. universitaires, 1980.
- Scharfenberg, J.: *Einführung in die Pastorseelsorge*, Göttingen, U.T.B. Vandenhoeck, 1985.
- Schick, Erich: *Seelsorge an der eigene Seele*, Berlin, Furche Verlag, 1934.
- Slankamenac, L. i D.: *Credo*, Zagreb, Znaci vremena, 1974.

- Spann, Richard: *Pastoral Care*, Nashville, Cokesburg Press, 1956.
- Spranger, Edouard: *Psychologie des Jugendaltars*, Freiburg, Seelsorge Verlag, 1963.
- Steveny, Kohlia: *La priere et miracles*, Dammarie-les-Lys, Revue adventiste, 1991.
- Tièche, Maurice: *La vie et ses problemes*, Dammarie-les-Lys, Editions SDT, 1952.
- Tournier, Paul: *Bible et medicine*, Paris, Delachaux et Niestle, 1976.
- Uhsadel, Walter: *Evangelische Seelsorger*, Heidelberg, Quelle-Meyer, 1966.
- Villeneuve, Claude: *La psychologie pastorale*, Collonges, SAS, le cours, 1990.
- Vinet, Alexandre: *Theologie pastorale*, Lausanne, Librairie Payot, 1942.
- Wanner, Walter: *Seelische Krisen – erkennen, verstehen, bewatigen*, Giessen, Brunnen Verlag, 1985.
- White, Ellen G., *Čežnja vjekova*, Zagreb, Znaci vremena, 1987.
- White, Ellen G., *Evangelizam*, Zagreb – Beograd, Znaci vremena, 1985.
- White, Ellen G., *Iz riznice svjedočanstava I. i II.*, Zagreb – Beograd, Znaci vremena, Preporod, 1959. i 1975.
- White, Ellen G., *Sluge evanđelja*, KAC, Beograd, 1946.
- White, Ellen G., *Odgoj*, Zagreb – Beograd, Preporod i Znaci vremena, 1981
- White, Ellen G., *Poruka mladim kršćanima*, Zagreb – Beograd, Znaci vremena, 1968.
- White, Ellen G., *Put Kristu*, Znaci vremena, 1985.
- White, Ellen G., *Odabrana svjedočanstva*, Znaci vremena, Zagreb, 1975.
- Zimmermann, Stjepan: *Psihologija*, Zagreb, H.D.T.Z., 1941.
- Zvonarević, Mladen: *Psihologija*, Zagreb, Školska knjiga, 1974.
- Zurcher, Jean: *L'homme et sa destinee*, Collonges, Fides, 1953.

KAZALO

UVOD	5
BIBLIJA – TEMELJ PASTORALNE SLUŽBE	7
Pastir u Starom zavjetu • Pastir u Novom zavjetu • Pastir • Najamnik • Stado	
PASTOR DANAS	18
Pastoralna etika • Otmjeno ponašanje • Ostale oso- bine • Za propovjedaonicom • Jezik i govor • Odije- vanje • Pastor u svojoj obitelji • Diskrecija	
METODIKA PASTORALNE SLUŽBE	26
Područje djelatnosti • Interna i eksterna misija • Autoritet u službi • Intenzivna i ekstenzivna metoda • Suradnja pastora i psihijatra	
PASTORALNA SLUŽBA I PSIHOLOGIJA	32
Poznavanje čovjeka • Definicija osobe • Tipovi osoba • Biblija i opća psihologija • Pastor i opća psihologija	
UČENJA I METODE U PSIHOLOGIJI	43
PODRUČJA PRIMIJENJENE PSIHOLOGIJE	48
Odgoj i obrazovanje • Profesionalna orijentacija • Medicina	

ELEMENTI PSIHIČKOG ŽIVOTA	52
Srce • Razum • Aktivnost duše • Aktivnost mozga • Inteligencija • Rasuđivanje • Mišljenje, razmišljanje • Govor • Pamćenje • Mašta • Temperament • Ka- rakter • Emocije • Strah • Ljubav • Osjećaji • Radost • Strasti • Optimizam – pesimizam • Savjest • Volja • Stavovi i shvaćanja • Predrasude • Sklonosti • Mo- tivacije • Navika • Sposobnosti • Naslijeđe • Obram- bene metode • Interesi • Što je istina? • Što je laž?	
PASTORALNA SLUŽBA U KRIZAMA	77
Dinamika krize • Definicija krize • Kako nastaju kri- ze? • Karakteristične pojave u razdoblju krize • Ulo- ga Crkve u rješavanju kriza	
KRIZE U ŽIVOTNIM DOBIMA	82
Od ranog djetinjstva do starosti	
KRIZE MLADENAČKOG DOBA	86
U djetinjstvu i pubertetu • Djeca na školovanju, u društvu • Krize u vjerskim uvjerenjima • Smetnje • Samozadovoljavanje • Predbračni odnosi • Samou- bojstva • Narkomanija	
KRIZE ZRELOG DOBA	99
Strah • Fobije • Gnjev • Projekcija • Osjećaj krivnje • Samosažaljenje • Depresija • Živčani slom • Ner- voza • Neuroza • Shizofrenija • Traumatizam	
KRIZE U BRAKU I BRAČNIM ODNOSIMA	110
Ciljevi savjetovanja • Konflikti • Komunikacija • Ljubav u braku • Spolnost u braku • Planiranje obi- telji • Biblijske zabrane	
KRIZE U MEĐULJUDSKIM ODNOSIMA	115
Idealni međuljudski odnos • Problemi i konflikti •	

Sumnje i klevete • Laž i laganje • Mržnja • Prvi koraci • Oprostiti i zaboraviti • Pomirba

KRIZE U DOBA STAROSTI 127

Eutanazija • Domovi za umirovljenike ili ostarjele osobe • Skrb za bolesnike • Bolesnik u bolnici • U teškoj bolesti • Strah od smrti • Ulijevati nadu • Žalost i tuga nakon naglog rastanka • Objava smrti i pogreb • Novi razlog za život

DIMENZIJE I SREDSTVA PASTORALNE SLUŽBE 141

Biblija • Logoterapija • Informacije • Metoda pitanja • Umijeće slušanja • Intervencije • Razgovor • Kritički osvrt na jedan razgovor • Savjetovanje • Deset savjeta svima u pastoralnoj službi

OSTALA SREDSTVA U PASTORALNOJ SLUŽBI 160

Molitva • Post • Molitva za iscjeljenje • Molitva za iscjeljenje uz pomazanje bolesnika • Egzorcizam • Teološka pitanja • Psalmi • Korespondencija • Telefonska služba • Savjetovanja u poslovnom krugu • Vojnici

PLAN PROMJENA 173

Ustrajnost u promjeni • Kako odgovoriti na izjave

PASTORALNA SLUŽBA U MJESNOJ CRKVI 179

Bogoslužja • Propovijed • Sastanci za iskustva i molitvu • Ostala bogoslužja • Večera Gospodnja • Krštenje • Novokršteni • Pjesma i glazba • Đakonski odjel • Dobrotvorni odjel • Skrb za one koji su napustili Crkvu ili su isključeni • Priznanje za trud

PRAVNA NAČELA U BIBLIJI I CRKVI 190

Crkveno pravo • Pravo u Starom zavjetu • Pravo u

Novom zavjetu • Odbor mjesne crkve • Pravila crkveno-pravnog postupka • Uvjeti za pravične zaključke
• Crkvena disciplina

SVETKOVANJE SUBOTE	197
Obavljanje vrkvene aktivnosti subotom • Pogreb subotom • Vjenčanje subotom • “U subotu dobro činiti” • Medicinski djelatnici i subota • Početak subote u obitelji	
SVRSTAVANJA U CRKVI	203
PASTOR SÂM SA SOBOM	206
Upozorenje na protivljenja • Pastor – tko je to? • Strpljenje i naše riječi u odnosu na slabe • Podnošenje zla • Nagrada za vjernu službu	
POJMOVNIK	212
BIBLIOGRAFIJA	218

Kristovom stadu je danas više nego ikada potreban pastir. Kristovi pastiri su propovjednici, starješine i đakoni Crkve. Oni moraju znati kako se vodi skrb za mlade i starije vjernike u Crkvi, kako se hrani stado Božjom Riječju, kako se i kada posjećuju bolesni, kako se hrabre obeshrabreni, kako se tješe ožalošćeni, kako se rješavaju krizne situacije u braku, u Crkvi i u društvu.

U ovoj knjizi su navedeni elementi psihičkog života, elementi opće psihologije te kako se psihologija primjenjuje; kako se očituju krize mladenačkog i zrelog doba, u starosti, u bolesti, u strahu od smrti, u tuzi i boli; kakav je značaj logoterapije, vještine slušanja, razgovora, savjeta, molitve i posta.

U knjizi se nalaze praktični savjeti i mali psihološki pojmovnik.

ISBN 953-6409-21-6

